

IRODALMI

EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT BUDAPEST, 2022. XII. évfolyam 4. sz.

000ISSN 2063-1936

Alapítva: 2011. január 1.

Tulajdonos: Bárdos László (2016-ig), Fetykó Judit

MINDEN JOG FENNTARTVA

A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül bocsátják a folyóirat rendelkezésére.

IRODALMI EPRESKERT 5.

SOKOLDALÚ VIRTUÁLIS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

**BUDAPEST, 2022
XII. évfolyam 4. szám**

**SZERKESZTŐSÉG CÍME:
1144 Budapest, Csertő park 2. IV/43
Tel: 06 30 448 99 06**

**SZERKESZTŐ:
FETYKÓ JUDIT**

**TECHNIKAI MUNKATÁRS:
NAGY ZOLTÁN
SÁROSI JÓZSEF**

ISSN 2063-1936

**Alapítva: 2011. január 1.
Tulajdonos:
Bárdos László (2016 júliusig)
Fetykó Judit**

MINDEN JOG FENNTARTVA

**A megjelentetett írásokat, képeket az alkotók mindennemű ellenszolgáltatás nélkül
bocsátják a folyóirat rendelkezésére**

Ajánlott lapok

Börzsönyi Helikon

<http://www.retsag.net/helikon/lap.htm>

CanadaHun

<http://canadahun.com/>

FullExtra

<http://www.fullextra.hu/>

GRAMOFON

<http://www.gramofon.hu/>

HETEDHÉTHATÁR

<http://hetedhethatar.hu/>

Irodalmi Rádió

<http://irodalmiradio.hu/>

Litera-Túra folyóirat

<http://www.litera-tura.hu/>

**MAGYAR ELEKTRONIKUS
KÖNYVTÁR**

<http://mek.oszk.hu/>

**Magyar SzínházTechnikai
Szövetség**

<http://msztasz.hu/szinpad/>

NAPÚT

<http://www.naputonline.hu/>

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

<http://www.oszk.hu/>

Versmondó

<http://www.versmondo.hu/afolyoiratrol>

Art'húr Irodalmi Kávéház

<https://www.facebook.com/arhurirodalmikavehaz/>

Gondola Kulturális Magazin

[https://bg-
bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/](https://bg-bg.facebook.com/pg/gondolamagazin/posts/)

Délibáb – Cserhát

www.delibab-cserhat.hu

Bodó Csiba Gizella honlapja

<http://bodonecsibagizella.hu/>

Kenyeres Zoltán honlapja

<http://sites.google.com/site/kenyereszoltan/>

Kotaszek Hedvig honlapja

www.kotaszekhedvig.5mp.eu

Péter Erika honlapja

<http://www.petererika.com/>

Litera-Túra Művészeti Magazin:

https://www.facebook.com/pg/literaturamuveszetimagazin/posts/?ref=page_internal

Ajánlott megjelenések a MEK-en

(az oldalakhoz tartozó kapcsolódó oldalakon elérhetők a szerzők további művei)

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Szóérintő*

<http://mek.oszk.hu/08800/08805/>

BODÓ CSIBA GIZELLA: *Válogatott versek*

<http://mek.oszk.hu/10400/10429/index.phtml>

DEBRECZENY György: *ellentétpárhuzamok*

<http://mek.oszk.hu/19000/19021/index.phtml>

FETYKÓ JUDIT: *Epreskert*

<http://mek.oszk.hu/06000/06084/>

HORVÁTH-HOITSY EDIT: *Így éltem itt...*

<http://mek.oszk.hu/11500/11558>

KAMARÁS KLÁRA: *Álmok útján*

<http://mek.oszk.hu/07100/07157/index.phtml>

KŐ-SZABÓ IMRE: *Színlelt szerelmek*

<http://mek.oszk.hu/19400/19435>

MOSONYI KATA: *Búzamező, varjakkal*

Szakadt színfalak közt

Tükörszilánkok

<https://mek.oszk.hu/20100/20158/>

<https://mek.oszk.hu/20100/20157/>

<https://mek.oszk.hu/23200/23211/>

Hangok bűvöletében NÉMETH SÁNDOR
énekes, vers- és prózamondó **RIPORT-KÖNYV**

<http://mek.oszk.hu/12200/12217/>

PÉTER ERIKA: *Túlhordott ölelés*

<http://mek.oszk.hu/08300/08362/html/index.html>

SZ. PÖRDY MÁRIA: *Rigó árnyékágon*

<https://mek.oszk.hu/11000/11044/>

UMHAUSER FERENC: *A felfedezését váró költő*

<http://mek.oszk.hu/10500/10525/>

HÍREK

MEGJELENÉSEK

A MEK-en

MOSONYI KATA: *Tükörszilánkok*

<https://mek.oszk.hu/23200/23211/>

MOSONYI KATA: *A behódolásmentes irodalomkritika*

<https://mek.oszk.hu/23400/23494/>

*

SZ. PÖRDY MÁRIA: *Csodák? Márpedig vannak*

<https://mek.oszk.hu/23700/23719/>

*

BÁRDOS LÁSZLÓ: *Consolatio a múltó időről, Összegyűjtött versek*
Joshua Kiadó, Budapest, 2022

Forgalmazza: Írók Boltja, Líra, Libri, Láng Téka

HÍREK

Fotókiállítás

Fűzy-Molnár Zoltán fotókiállításai:

Művelődési ház és könyvtár, Vasegerszeg, Kossuth u. 95.

2022.dec 17-ével kezdődően;

MARKUSOVSZKY EMLÉKÜNNEPSÉG VASEGERSZEGEN

keretében Vas megyei építészeti értékei — megtekinthető 1 hónapon át

<https://markusovszky.hu/altalanos-informaciok/hirek/markusovszky-emlekunnepseg-vasegerszegen.142>

*

Petőfi élete képeken

Fűzy-Molnár Zoltán virtuális fotókiállítása a Wekerlei Könyvtárban

Időpont: 2023. január 01-től január 31-ig

Helyszín: online program - Wekerlei Könyvtár honlapja és Facebook oldala

A képek megtekinthetők a könyvtár honlapján és Facebook oldalán.

Wekerlei Könyvtár Cím: 1192 Budapest, Kós Károly tér 9.

Telefon: +36-1/282-9634

E-mail: konyvtar@kmo.kispest.hu; wekerlei.konyvtar@gmail.com

Honlap: <https://www.kmo.hu/>; <https://uj.konyvtar.kispest.hu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/wekerleikonyvtar>

Valamint ugyanebben az időszakban, de teljesen más montázsokkal:

PETŐFI SÁNDOR életút kiállítás

Deák Ferenc Könyvtár - Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

1074 Budapest, Rottenbiller utca 10.

TARTALOMJEGYZÉK

A. TÚRI ZSUZSA	138
ADY ENDRE	162
AMBRUS JÓZSEF	58
BABITS MIHÁLY	162
BALOGH ÖRSE	112
BARANYI FERENC	10
BÁRDOS LÁSZLÓ	82, 83, 136, 165
BODNÁR LÁSZLÓ	121
BODÓ CSIBA GIZELLA	61, 91, 93
BŐSZE ÉVA	153
BUDA FERENC	94
CIRILL KABIN CSABA	87
CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET	137
CZÓBEL MINKA	50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57
DARVAS JUDIT	25, 35, 154
EGERVÁRI JÓZSEF	129
EISEMANN GYÖRGY	11
ELI MEON	75
FÁBIÁN MÁRIA	67, 81, 144
FEIGE MÁRTA	161
FELLINGER KÁROLY	36
FETYKÓ JUDIT	160, 171
FÖLDESDY GABRIELLA	142
FÚZY-MOLNÁR ZOLTÁN	68
GAÁL ERNŐ	150
GERGELY ÁGNES	169
GŐSI VALI	42
GUTI CSABA	40
HABOS LÁSZLÓ	157
HAJNAL ÉVA	80
HALÁSZ ERZSÉBET	151
HEPP BÉLA/ALÉB	81
HOGYA GYÖRGY	118
HOLÉCZI ZSUZSA	140
HORVÁTH HOITSY EDIT	37
ILLYÉS GYULA	164
JÓNA DÁVID	69
KAMARÁS KLÁRA	145
KARAFFA GYULA	39
KETYKÓ ISTVÁN	131
KOLUMBÁN JENŐ	127
KOOSÁN ILDIKÓ	49, 90
KORIM LÁSZLÓ	99
KOTASZEK HEDVIG	28, 86, 115
KOZÁK MARI	114
KÖRMENDI RITA	9, 180
KŐ-SZABÓ IMRE	84

KÖVES JÓZSEF	146
KREISCHLER NELLY	158
KULCSÁR TIBOR	62
MAGYARY HUNOR	141
MÁNDY GÁBOR.....	147
MESTER GYÖRGYI	29, 30, 31, 33, 34
MOLNÁR EDIT.....	63
MOSONYI KATA	20
NYAKÓ ATTILA	149
NYERGES GÁBOR ÁDÁM	27
ÖTVÖS NÉMETH EDIT	65
PÉTER ERIKA	61
PETHES MÁRIA.....	66
REJTŐ GÁBOR.....	74
RENDIK ZSUZSA	88
RIERSCH ZOLTÁN	159
SAINTE-SOLINE, CLAIRE.....	133
SÁRKÖZI LÁSZLÓ	132
SITKU RÓBERT	64
SOKHEGYI GYÖRGYI	122
SZ. PÓRDY MÁRIA	43
SZABÓ LŐRINC	165
SZABÓ MÁRTA	109, 117, 137
SZEGŐ JUDIT.....	38
SZEPESI JOLKA	78
SZOLLÁTH MIHÁLY.....	79, 101
TÁTRAI S. MIKLÓS	70
TÓTH-KURTZ MÁRTON	77
TRAUTSCH TIMEA.....	149
UMHAUSER FERENC.....	95
VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF	116
VAS ISTVÁN	166
VASADI PÉTER.....	26
VASI FERENC ZOLTÁN.....	154
VERASZTÓ A. KÁROLY	128
VERASZTÓ ANTAL.....	110
VERRASZTÓ GÁBOR.....	113
VIHAR BÉLA	155
VIHAR JUDIT	17

KÖRMENDI RITA: *Szánkózók*
70x50 cm, olaj, feszített vászon, vegyes technika

BARANYI FERENC

Ladányi hagyatéka

Egy kifakult ballonkabátot
és egy viharvert svájcisapkát
hagyott... Na, kire is? A jussért
nem jelentkezik, akik kapnák,

összekuszált utak gubanca
s könnyen felfejthető tekintet
maradt utána még - s e jussért
sem jelentkezik, akit illet.

Ki hát az örökös? Ki gázol
eztán az álom-törmelékben?
(Benne - s azért nem rajta, hogy hát
véletlenségből rá ne lépjen...)

Ki marad arra kapható, hogy
ami eltört - tovább ne törje?
Lesz még, ki nem tiporja összebb,
amit már nem illeszthet össze?

Jelentkezzen, aki merészen
nem vállal részt a rombolásból
s kímélő híve marad annak,
amibe fájva belegázol!

Magyar írók

Hatalmas a gödölye sérelme:
bivalyszámba egy bivaly se vette,
a bivalyok - dölyfös, durva népség! -
gödölyénket gödölyének nézték.
Így a gödölyék apraja-nagyja
halált kiált minden gaz bivalyra
(bár helyére így se, úgy se léphet,
híjával a bivaly erejének).
Ám gödölyénk buzgón panaszolja,
hogy a nyájnál csordább volt a csorda.
s kiküszöbölendő ezt a csorbát:
bérpulikkal oszlatná a csordát.
Így élünk a vén Pannóniában,
hol csárdánként háromszáz dudás van,
poklonként viszont csak kettő-három,
ám őket nem tartja senki számon.

Ballady

A "perc-emberkék" tora dül -
de minden percre jut belőlük,
nyüzsögnek múlhatatlanul,
az óra bárminő időt üt.
Nem szabadulunk sose tőlük:
áthagyományozza magát
minden utódjuk s minden őjük,
amíg csak világ a világ.

Egyébként kurta életű
a végtelen körforgatagban
poloska, csótány és tetű,
de fajtájuk kifogyhatatlan
s egyszersmind kiirthatatlan:
svihák helyén csak új svihák
terem, halálnál biztosabban,
amíg csak világ a világ.

Pillérenként csúfolja meg
évezredek híd-ívelését
a minden percben más sereg,
ahogy a sűrűn egymás elé lép,
tülekedéssé törve végképp
nagy vonulások ritmusát,
hogy toporogjon a reménység,
amíg csak világ a világ.

(Herceg, az öröklét, amelynek
izzása fényét hinti rád:
hidegen halmoz percre percet,
amíg csak világ a világ.)

Baranyi Ferenc: *Könyörgés apátiáért, Új versek*, 1987–1997, 2018.
<http://mek.oszk.hu/02200/02296/02296.htm>

EISEMANN GYÖRGY

A kulturalitás és az irodalmi nyelv összjátéka *A délibábok hőseiben*

A verses regény műfaja a romantikus irodalom különösképp provokatív, diszkurzív csapongásokkal feltűnő, már-már kaotikusan örvénylő – mondhatni rapszodikus – alakzataihoz tartozik. Joggal állapította meg a szakirodalom, hogy „mesterségesen” kompilált, a műfaji hagyományokat eklektikusan vegyítő, stiláris szinkretizmussal jellemezhető forma.¹ Főleg Németh G. Béla és Imre László munkái árnyalták gazdagon a taine-i jellemzést, miszerint a verses regény „megtámadott” minden emberi és költői szabályt.² Ezen észrevételekhez csatlakozva megállapítható, Arany László művében a poétikai fogások keveredése – a szöveg látványos narratológiai osztottságával nyomatékosítva – mindenekelőtt két alapvetően eltérő epikus beszédmódot rajzol ki.³ Az egyik a kulturális tényezők meghatározta diszkurzus: az életformáknak és az optimalizált szocializációnak, azaz valamilyen társadalmi értékrendnek, a „közjó” idealizált szabályainak alávetett kommunikáció. A másik a szépirodalom költői-performatív nyelve, melynek alkotásmódja nem elégszik meg az információk csatornázásával, a bevett normák és eszmények pusztá hordozásával, vagyis az eszközlétre korlátozás funkciójával. Kifejezetten kulturális meghatározottságú közvetítésnek nevezhető tehát a szöveg ideologikusan értékelő, akár politikailag ítélező, általánosításra törekvő és ekként homogenizáló működése. Ehhez képest költői funkciónak nevezhető a mindezzel gyakran szembeesülő nyelvi kreativitás, az elfogadott szokásoknak és normáknak sajátosan ellenszegülő, például karnevaleszk beszéd, mint a művészet legsajátabb alkotó képességének alkalmazása. Az előbbi a főszereplő alakjához, az utóbbi az elbeszélő szólamához kötődik elsősorban, de természetesen egyik sem képzelhető el a másik nélkül.

Magának e kettősségnek – a kulturális fegyelem és az individuális szabadság mint az elidegenedett és a saját világ feszültségének – a kialakulása a romantikától datálható. Egészen röviden csak annyit, hogy a romantikának az emberi nyelvre vonatkozó felismerései élesen ütköztek a civilizációs rend szintén kortársi tapasztalatával. A kultúra fogalmának születése, mai általánosító értelmében, egyidejű a romantika bontakozásával: a 18-19. században terjedt el a társadalmi működés egészét illető érvénnyel. Vele párhuzamosan domborodott ki a korszak másik kardinális tapasztalata, a nyelvnek (a költészetnek) az emberi egzisztenciában és világában felismert alkotó mivolta. Annak a kezdeti belátása, hogy a nyelvi kommunikáció világteremtő (világot felnyitó) elsődlegessége nem válhat eszközzé, a külső-anyagi „feltételek” pusztá következményévé és kiszolgálójává – minden ellenkező hatalmi kísérlet ellenére sem. A nyelvhasználat dialogikus kreativitása – mely Hübelé Balázssal gyakorlatilag sohasem jellemző – Arany László alkotásában úgyszintén, romantikus módon, eleve szembeesül a kulturalitás ideológiai aspektusaival, főleg annak gépiesen haladáselvű vagy globalizáló tendenciáival. A

¹ Vö. Renate LACHMANN, *A szinkretizmus mint a stílus provokációja*, ford. NEMES Péter, Helikon 1995/3, 266-277.

² „A versesregény, hogy úgy mondjuk, nem spontán, nem primér, hanem mesterséges, *mű* forma.” NÉMETH G. Béla, *Bevezetés = Arany László válogatott művei*, Szépirodalmi, Budapest, 1960, 56. Lásd még Tamás Attila, *A magyar verses regény és a műfaj néhány sajátossága*, *ItK* 1965/3., 306–322; IMRE László, *Arany László és a magyar verses regény = A magyar irodalom története II, 1800-tól 1919-ig*, főszerk. SZEGEDY-MASZÁK Mihály, Gondolat, Budapest, 2007, 511.

³ SZAJBÉLY Mihály kétszintes szerkesztésmódot említ: *A délibábok hőse. Egy rendszerelvű megközelítés lehetséges szempontjai = A két Arany. Összehasonlító tanulmányok*, szerk. KOROMPAY H. János, Universitas, Budapest, 2002, 146. A narratológiai szempontú vizsgálatok körében említést érdemel egy kitűnő szakdolgozat: BÁCSKAI-ATKÁRI Júlia, *Változatok egy elbeszélőre. Narrációs megoldások Arany László A délibábok hőse című művében*, ELTE, Budapest, 2009.

verses regény e kettősség kidomborításával egy elementáris erejű, az újkori európai társadalmakat alapvetően megrázó feszültségre tapintott, melynek hullámverései mindmáig csillapíthatatlanok. Nem kétséges, a nyelvi-költői „energia” – maradjunk Humboldt kifejezésénél⁴ – mint az emberinek tartható létezés és kommunikáció *teremtő* alapja, eleve és joggal tagadja önnön kulturális eredetű *teremtettségének* és alárendeltségének elvét, s fordít háttal a mindenkori „bálványok” követésének, korrekt és illedelmes szolgálatának.⁵ A 18-19. századi esztétorténet vonatkozó vitái arra utalnak, hogy a kulturalitás újkori teleológiája, üdvöztető sablonokkal terjeszkedő hatalmi ambíciója, aufklärista humanizmusa, s ezzel összefüggésben a már Herdertől is bírált egyetemességre törekvése alapvetően összeegyeztethetetlen a nem instrumentalizált nyelv felforgató, kaotikus, ellenőrizhetetlen, lokális-részleges, szabályaiban is irracionális fogantatású, szabad működésével.⁶ Ugyanakkor nyelviség és kulturalitás természetesen nem létezhetnek egymás nélkül. Az újkori művelődés és a művészet (a nyelvhasználat) egymás kölcsönösségében érvényesül akkor is, ha dinamikájuk egymást ellentétezi. Jean-Jacques Rousseau közismert kultúrakritikájára és ezzel társított nyelvfilozófiájára hivatkozással csak felvillantani lehet e feszült összetartozás romantikus tudatosítását.⁷ A két említett szféra polarizáló bontakozásához Arany László műve kapcsán érdemes az epikus folyamat felszíni szerkezetéből, a történet menetéből, azaz Hübelé Balázs sorsának cselekményé szerveződéséből kiindulni.

A *délibábok hőse* (1872) az emlékezés színre vitelével kezdődik, a művet – a dantei visszatekintésre utaló mottót követően⁸ – a narratív memória fölelevenítéseként (alkotásaként) jelenti be. Megjelöli a kiválasztott életszakaszt: a „pelyhedző állú” serdülés korát, melynek kamaszos ábrándozását a felvilágosodástól terjedő hangzatos jelszavakkal érzékelteti. Így a szabadság, a testvériség és a jogegyenlőség politikai hirdetését a pubertáskori zavarok számlájára írja, sőt a mottó szerint, a dantei pokoltapasztalat tartalmaként ismeri fel. A délibábos rajongás vádja tehát, mielőtt a magyar forradalmat követő éveket érintené, előbb magát az utópikus eszmekegységet illeti európai általánosságban, melynek mozgalmi lelkesedése ígéri, ez a harc lesz a végső. Szó szerint: „Egy küzdelem még, több vész nem jöhet”.⁹ S csak az illúziókba révülés átfogó és ironikus jellemzését követően tér át az elbeszélő a hazai viszonyokra. Olyképp ráadásul, hogy a tradíció megtörése – a pillanatnyi hevületű lázadás, a hirtelenkedő mentalitás – önkritikus nemzetkarakterológiai távlatra kerül, mintha mindez, vagyis a gyorskezdő változások politikája sajátlag a magyar társadalomban találna a leginkább magára. „Elérni rögtön: mert folyvást, kimérten / Haladni célra nem természetünk... / Serény kitartás nincs a szittyá vérben”.

⁴ Wilhelm von HUMBOLDT, *Az emberi nyelvek szerkezetének különbözőségéről és ennek az emberi nem szellemi fejlődésére gyakorolt hatásáról* = Uő. *Válogatott írásai*, ford. RAJNAI László, szerk. TELEGGI Zsigmond, Európa, Budapest, 1985, 93-117. E felfogásban köztudomásúlag a nyelv korlátozhatatlan energiaként működik, nem pedig lezárt, konszolidált terméként (ergonként). Vagyis nem a kommunikáció eszközeként, nem az információk pusztá mediális „hordozójaként” jelenik meg.

⁵ E tendencia egyik radikális 19. századi kifejeződéséhez lásd Friedrich NIETZSCHE, *Bálványok alkonya avagy Hogyan filozofálunk a kalapáccsal?* ford. ROMHÁNYI TÖRÖK Gábor = Uő. *Bálványok alkonya – Nietzsche kontra Wagner*, Holnap, Budapest, 2004, 5-107.

⁶ Lásd Johann Gottfried HERDER, *Az emberi művelődés újabb történetfilozófiája* = *Értekezések, levelek*, ford. RAJNAI László, szerk. RATHMANN János, Európa, Budapest, 1983, 7-169.

⁷ Jean-Jacques ROUSSEAU, *Javított az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újraéledése?*; Uő. *Értekezések az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről és alapjairól* = Uő. *Értekezések és filozófiai levelek*, ford. KIS János, Magyar Helikon, Budapest, 1978, 5-38, 59-200.

⁸ A dantei idézetről és az *Isteni színjáték*kal összehasonlításról lásd SZÖRÉNYI László, *Arany László verses regénye. A délibábok hőse és az olasz szabadságharc* = Uő. *A nagy, a várt, rettegett jövőendő. Tanulmányok a XIX. századi magyar irodalomról*, Tempevölgy könyvek 17, Balatonfüred, 2015, 156-166.

⁹ Jelen dolgozat NÉMETH G. Béla kiadásából idézi *A délibábok hőse* szövegét. Arany László, *Válogatott művei*, Szépirodalmi, Budapest, 1960.

Ezért hívják a főszereplőt Hübelé Balázsnak, kinek neve a *Bolond Istók* első énekéből ismerős.¹⁰ Más kérdés, hogy a kapkodó virtus éppen az ellentéte a lassan mozdulásnak vagy a tespedésnek, az „ej, ráérünk arra még” attitűdjének, de hát a nemzetkarakterológiában jól megférnek egymás mellett.¹¹

Mint a továbbiakban megtudjuk, Hübelé Balázs sokáig a szépreményű egyetemi hallgatók rendes életét élte, azaz sorra járta a kocsmákat, az ivás mellett billiárdozott vagy kártyázott, s éjszakáit mértéktartó randalírozással töltötte. Igaz, falta az irodalmat, s miután cimboráival összeveszett valamelyik kalandos rongálás után, egy habókos színész biztatására tragédia írásába kezdett. Drámaíró akart lenni, s ez lett minden baj forrása. A forradalmárrá mintázott kiskirályról, Csák Mátéről kezdett szomorújátékot költeni, s szárnypróbálgatásai során szintén a felvilágosodás szakirodalmára támaszkodott. Lessing dramaturgiájából egy merőben realista, miméziselvű esztétikát olvasott ki. Eszerint „fő dolog: nagy emberismeret; / Valódisággal fessük hőseinket, / Élet legyen mintánk, ne képzelet.” E koncepcióval pedig a műben tematizált mű, Hübelé Balázs jellemzően doktrinér, egyébként divatosan choriambikus alkotása nem osztja a befoglaló mű, Arany László alkotásának poétikáját, s elzárkózik a képzelőerőre hagyatkozó, emlékező szöveg narratívájától.¹² A visszatükrözésben érdekelt felfogása tehát ellentétes a verses elbeszélés önprezentációjával, de pontosan illik a benne szóba hozott izgága, a történelem végét szorgalmazó indulatokhoz. Mint gyakorló realista, életbeli mintát keres drámájának árulóalakjához, Zách Felicián megrajzolásához. A valóságábrázolás olthatatlan igényével jut el Réfalvy házához, ott megszereti annak lányát, Etelkét, így a nevezetes héraklészi válaszut el kerül. Innen fejlődik ki a bonyodalom, s Balázs a hírnév és a dicsőség útja mellett dönt: „S keblét a honfi-érzés emelé, / Hogy útrakelt Itália felé.” Az újraéledő szabadságharcos mozgalmak honába utazik, mely egyúttal a mottóban földidézett dantei táj, a költői emlékezet tárgya volt. Ami tehát a narrátornak a szövegközi kapcsolatok emléktére, az a főszereplőnek a gyakorlati életvilág aktuális helyszíne.

Hübelé Balázsnak és a verses regény elbeszélőjének a szólamai a vendégsszövegek kezelését illetően is feltűnően eltérnek egymástól, a mondott dichotómia érvényesülése szerint. A narrátor számára a földidézett szövegtér a társadalmi közeg *metaforája*, Balázs dikciója pedig *metonimikusan* kötődik az idézetvilághoz, számos esetben cselekedetei okát, vezérfonalát, mintáját fedezi föl bennük. Az elbeszélő nyelvében a görög mitológia, valamint Horatius, Cervantes, Byron, Heine, Vörösmarty és mások alkotásának performálása metafiktív fordulatok halmazát eredményezi. Ezzel szemben a főszereplő számára mindez konkrét tapasztalatot jelöl és személyes praxisának része lesz. Láttuk, Itália neki nem Dante, hanem Garibaldi miatt lesz érdekes, valamint Lamartine, Zrínyi, Goethe, Burns, Eötvös, Kemény mint életrajzi modellek lesznek irányadók. Eszerint hasznosítja például a *Szózat* sorait egy dilemmájához: „szent akarat / – Így olvasá versben – sikert arat.” Shakespeare és Katona József mondatait a saját szavaiként idézi az asztalnál borozás közben, hogy tetszést arasson velük. Szerelmét, Etelke alakját a következőképp képzei maga elé: „Tassót ha olvasá: ő volt Lenora, / Ő volt Beatrisz Dante édenében, / Guidót ha nézi, ő az Aurora, / Érette sír Petrarca énekében, / Tizián idilljein, Rafael egében, / Költők, művészek minden / remekében / Egy arc, egy ideál mosolyg felé, / Azt látta,

¹⁰ A Franz Wagner formulájából eredeztethető névadáshoz, valamint a *Bolond Istók* és *A délibábok hőse* kapcsolatához lásd SZILÁGYI Márton, „Mi vagyok én?”. *Arany János költészete*, Kalligram, Pozsony, 2017, 156-157.

¹¹ Vö. KOMLÓS Aladár, *Bevezetés* = Arany László, *A délibábok hőse*, Anonymus, Budapest, 1946, 5–19.

¹² Holott Balázs fantáziája nagyon is vadromantikus, ahogy arról álma tudósít. Álombéli víziójában, a második ének elején, a „csodás” elemek fontosságát említi, s egy erdőmélyi felvonuláson, wagneri pompával sorakoztat fel egy extrém csapatot, de ágyáról leesve ébred föl.

vagy – mindegy, – azt képzelé.” Ha alakja kapcsán fölmerül a donQUIJOTIZMUS jelensége, akkor megállapítható, a bús képű lovag hasonlóképp olvasta a lovagregényeket.¹³

A drámaírással és egyáltalán a szépirodalommal Hübelé Balázs néhány lírai verset papírra vetve szakít. Akkor tör ki belőle a magyarosan ütemező szentimentális költő, amikor megtudja, Etelke férjhez ment. Érzékeny lírikussá válva hagyja el tehát azt az irodalmat, melyet kulturális eszméi harcias hordozójának vélt. Arany László verses regénye beiktatja szövegébe ezeket az elégikus dalokat, így két strófa erejéig mellőzi a stanza formáját és népies ritmusba kezd. Az időmértékesen rímelő strófákat fölvaltják az ugyancsak nyolcsoros, de félrímes ütemek, a felező nyolcasok és a kétütemű hatosok. „Merre jártam, mit kerestem / Messze földi pályán? / Hírt, szerelmet, mely csalókán / Tűnt föl, mint szivárvány. / S leltem: tört reményt, lezsibbadt / Önbizalmat – hajja, / Balga, dörét így nevet ki / Sorsa víg kacajja.” A narrátori szöveggözlés alapján a főszereplő egyszerre búcsúzik Etelkétől és a choriambustól, s bejelenti, józan útra tér, merengés helyett dolgozni fog. Mindekelőtt legalábbis utazgatni kezd. S mivel a visszatükrözés elvét vallotta, úgy hagyja el a művészetet, hogy ebben is esztétikai nézeteit követi, vagyis a valóság imitálása helyett magához a valósághoz akar fordulni. A társadalom lényeginek tartott meghatározóihoz, főleg a gazdasági erőkhöz, vagyis az emberi lét kulturális-anyagi „föltételeihez”.¹⁴ A mindenre elszánt Hübelé Balázs egy határozott, egyszemélyes kulturális fordulatot hajt végre, s a társadalmi tényezőknek alárendelt szépirodalom kereteiből átlép maguknak a társadalmi tényezőknek a világába. Olvasmányait ekkor már Adam Smith, Carey, Blanqui, Roscher műveiből meríti, a korszerű gazdaságot és a modern technikát tanulmányozza, ligetek és parkok helyett gyárakban és dokkokban barangol, lenyűgözi az angol ipar teljesítménye. De a sikerek mellett gyorsan észreveszi a pauperizmus borzalmát, a nyomor, a szenny, a betegség, a „sötét tudatlanság” és bűnözés mélyvilágát. London világa ezért távolról sem bizonyul követendő példának, szó sincs arról, hogy mindenben utánozni akarná. Hazatérve örvend a kiegyezésnek, s állapotainkat úgyszintén a gazdasági és a politikai érvényesülés szempontjai mentén minősíti. Így lesz a nagyváros a lenyűgöző épülés-szépülés törekvő, gyarapodó, ám elvtelenül haszonleső világa, míg a falu az elmaradottabb, nyersebb, de az üzérkedéstől mentes baráti érzelmek tisztos hona.

E polarizálásnak, huszadik századi fejleményeinek ismeretében nem hagyható említés nélkül a későbbi szóhasználatnál urbánusnak és népinek nevezett életformák szembesítése. Ennek minkét részről egyoldalú sztereotípiái azonban csak a főszereplő szólamában – belső monológjaiban – éleződnek ki, s nem az elbeszélő közléseiben. Sőt a narrátor és a főszereplő nézőpontjainak korábban is szétartó irányai és manifeszt eltérései e mozzanatban immár élesen ütköznek. Az elbeszélő kritikusan idézi alakja vonatkozó elfogultságait, megállapítása szerint „vihart, veszélyt Balázs, mélyen tekintő / Képzelve által, százszorozva lát”, s újfent kidomborodik, hogy megosztó észrevételei az irodalmi kommunikáció radikális megtagadásából következnek. „És szidja a poézist, mely csak ámit, / Nemlétező ábrándvilágba visz”. Az urbánus és a népi mentalitás ellentétezését tehát ez a kulturális fordulat, a nyelvművészeti távlat kizárása és az attól elhatárolódás hívta életre. Ennek tanúsága szerint a kulturológiai látásmód nem pusztán kritizálja, inkább előzetesen létre hozza önnön sztereotípiáit. Balázs persze nem találja helyét a vidéki vendéglátók között sem, szégyenletes viselkedése a groteszk kifejeződése lesz akkori habitusának.

A mű ezt követő zárása tetőzi a folyamatot, melyben a romantikus nyelvezet az újkori ideológiai normatívák tagadásaként jelent meg, azaz melyben a művészet határozott

¹³ Vö. IMRE László, *Reminiscencia, idézet, paródia. A délibábok hőse szövegrégei*, ItK 1982/2, 150–165.

¹⁴ A gazdaság és az irodalmiság kapcsolatáról újabban lásd HITES Sándor, *Az irodalom és a gazdaság valóságáról és fiktivitásáról = Tény és fikció. Tudomány és művészet a nemzetéptítés bűvkörében a 19. századi Magyarországon*, szerk. LAJTAI Mátyás és VARGA Bálint, MTA BTK Történettudományi Intézet, Budapest, 2015, 131-164.

kultúrákritikaként érvényesül. A verses regény műfaja elsőrendűen volt képes e feszültség színre vitelére.¹⁵ A *déliabók hőse*, annak poétikai-narratológiai kettőssége így képezi az ideológiák térhódítására az irodalmi nyelv visszacsapásával válaszoló későromantikus formát. A „tisztá elbeszélés” és a „lírai felhangok” itt megnyilvánuló összjátéka¹⁶ olyan reflexivitást képez önnön szociálisan megbűvölt architextusaira, mely az ironia és az elégia modális szövetségében ütközteti a művészet felforgató erejét és autopoézisét a felvilágosult eszményeit kifordító társadalom agresszív, totalizáló, előíró doktrínájával szemben. Ez utóbbi tulajdonság Horkheimer és Adorno szavaival jellemezhető találóan. Ezek szerint „[a] felvilágosodás úgy viszonyul a dolgokhoz, mint a diktátor az emberekhez. [...] Minden kísérlet a természeti kényszer (Naturzwang) áttörésére azzal, hogy megtörik a természetet, csak annál mélyebben süllyed bele abba. Ezt a pályát írta le az európai civilizáció. [...] A felvilágosodás a radikálissá vált, mitikus szorongás. Végső terméke, a pozitivizmus tiszta immanenciája sem egyéb, mint egy univerzálissá vált tabu. [...] A hit paradoxája végül csalássá, a XX. század mítoszává fajul, irracionális pedig racionális intézkedéssé a maradéktalanul felvilágosultak kezében, akik a társadalmat végképp barbárságba taszítják.”¹⁷

A zárás tehát fölerősíti a nyitás poétikáját, elismervén a világ művészi elbeszélésének ellenálló képességét, a társadalmi rend idegenségére reagáló esztétikai autonómia vágyát, a kulturális-ideológiai szférából és annak szabályaiból kiszabaduló nyelv teremtőerejét. A világjobbító illúziók elvesztése itt a mindenkori társadalmi utópiákból kijózanodás megkerülhetetlen tapasztalata, a szellemi terápia része és a katartikus gyógyulás tünete. A szöveg elveti az evilági haladáseszmét mániákus szorgalmazását, a társadalmi univerzalizációnak mindent aláveő teleológiáját, így önmagát sem kísérli meg az egyedül helyes látásmód képviselésében feltüntetni. Ellenkezőleg, a szöveget létrehozó alkotóerőt, a „tarka barka rímekkel” bíbelődést, a „dal pöngetését” öncsalásnak nevezi. Vagyis a maga módján, kritikus szempontjai, értékei szerint nagyon helyesen, újratemeti a „déliabós” ábrándok világát,¹⁸ csakhogy immár nem az úgynevezett valósághoz viszonyított másodlagosságában, hanem a maga helyén, a „nyelvi déliabók” közegében, a művészetben. Ilyen értelemben a szöveg az illúziók radikális elvetése után bizonyos „illúziók” rehabilitálásának is tekinthető, amennyiben szociális feltételekkel megragadhatatlan mivoltuk megszabadul a kulturalitás kényszereitől. Ezzel pedig az „öncsalás”, vagyis az illúziókba merülés mint ilyen elszakad társadalmi konnotációtól, s új helyet talál a költészetben, immár mint az emlékezés, a fantázia praxisának autentikus, Arany Jánosnál is jóvá hagyott fogalma. („*Mendacem oportet esse memorem: / Költőnek ezt ajánlani merem.*” – olvassuk a *Vojtina Ars poétikájában*.) Ezért lehet „mégis boldog, százszor boldog az, / Kit csüggedetlen képzelem ragad.” Ez az esztétikai gyönyörűség, a képzelőerő művészi világa jelenik meg legfőbb értéként a szövegben, mint a szellemi függetlenség közege, az emberlét méltó igazolása. Tudomásul véve természetesen, hogy a stanzák komponálása nem zárja ki a mezőgazdaság gépiesítését.

¹⁵ Ugyanakkor a verses regény műfaji hagyományaihoz képest a még „heterogénebbnek” látott költői beszély architextualitását hangsúlyozza SEBŐK Orsolya, *A hazai verses regény műfaj kialakulásáról = Előzetes kérdések*, szerk. MILBACHER Róbert, Kronosz, Pécs, 2014, 111–112.

¹⁶ NÉMETH G. Béla, *I. m.*, 56.

¹⁷ Max HORKHEIMER – Theodor W. ADORNO, *A felvilágosodás dialektikája. Filozófiai töredékek*, ford. BAYER József és mások, Gondolat – Atlantisz, Budapest, 1990, 25–37.

¹⁸ „Ha a zárlatot a szakítás, a leszámolás alakzataként értjük, akkor Balázs története egy kudarc példázata, amelyen túl kell (és az utolsó szakasz gesztusa alapján túl is lehet) lépni. Másrészt a zárlatban kimondott leszámolás nem feltétlenül azonosítható egy új korszak beköszöntével, nincs garancia a szövegben arra, hogy az új »magatartásmód« (a »poszt-balázi nézőpont«, diszkurzus) létezik és megvalósítható; nincs garanciája annak, hogy a szakítás nem pusztán az öncsalás mechanizmusán belül elért »eredmény«.” Z. KOVÁCS Zoltán, *Verses regény, humoros etika. A déliabók hőse értelmezésének etikai összetevőiről*, It 2008/1, 63.

A verses regény műfajának a 21. században elő-előkerülő újraírásai szintén a fenti szembeállításra épülhetnek. Röviden csak Térey János műve hivatkozandó, illetve annak méltatása Margócsy István tollából. Ebből is kitűnik, nem az ideologikusan „értéktulajdonító” és ekként homogenizáló művelődésből, hanem a „nyelvi karnevalizációnak” a romantikus érzelmek kultuszra és iróniára támaszkodó teremtőerejéből fakad e világ tulajdonképpeni szabadsága. Eszerint a *Paulus* című verses regényben „egyetlen olyan strófát nem találhatunk, melynek nyelvi modalitása egynemű lenne, melynek stilisztikai hatása a homogeneitás irányába hatna. Térey fergeteges produkcióját talán az jellemzi a legjobban, hogy bármit mond, bármit állít, azt úgy mondja, akár csak tisztán a grammatikai lehetőségek féktelen bővítése révén, hogy ugyanarra a nyelvi egységre nézvést állandóan többféle értéktulajdonítás lehetősége is fennálljon, hogy az olvasónak állandóan többféle, egymásnak akár ellent is mondó minősítéssel is szembe kelljen néznie. [...] E narrátor nem más, mint a romantikus irónia hagyományából újra életre kelt személytelen, nyelvi demiurgosz: az Én posztmodern imitációja, a nyelvi [sic!] délibábok hőse. Mai figura ő, de a hagyomány régiségéből szeretettel néznek rá elődei és társai: Rontó Pál, Bolond Istók és Hűbele Balázs.”¹⁹ Mint ahogy a *Paulus* narrátora és olvasója nézhet vissza hasonló rokonszenvvel és megértéssel rájuk.

Aligha vitás, Arany László szövege mindezzel igen közel kerül az esztétista modernitáshoz,²⁰ a nagyhatású nietzschei esztétizmushoz,²¹ a világ egyedül művészi igazolásának századvégi programjához. Eszerint ami az emberben lényeges, annak kevésbé a társadalmat átfogó kultúra, sokkal inkább a kisajátíthatatlan nyelv és a mindent újjáalkotó művészet a forrása, ami persze, ismétlendő, voltaképpen rousseau-ista gyökerű elgondolás.²² Megkockáztatható, a rousseau-i kultúrákritika történetileg az esztétizmusban folytatódik – legalábbis *A délibábok hőse* ezt az utat járja be. Ami egyébként Nietzsche-nek akkortájt nagyon tetszett a magyarságban, az persze nem népünk nyugatias műveltsége volt. Polgári haladásból ő már egyébként is eleget látott Lipcsében, Bázelen és a hasonló, példamutatóan fejlett városokban. Inkább néhány elcsépelet sztereotípiája szerint dicsért minket, mivel elbűvölte őt a pusztán nyargaló csikósok féktelensége, a elkényeztetett modernitás huszáros megvetése, az életerő szilaj tombolása. Egyszóval a dekadencián – az európai kulturális hanyatláson – való fölülemelkedés.²³ Egyébként is, a Hortobágy poétáinak egzotikus környezetét, mielőtt a magyar ugar elvadultan gizgázos, buja földjének nevezték volna, az Alföld tengersík vidékére szabaduló sas lélek végtelen rónajaként jellemeztek. Poétikailag mindkettő lehet remeklés – a többi csak ideológia. A maga véleményét Nietzsche sem a személyes tapasztalataiból, hanem főleg Petőfi Sándor verseiből és Liszt Ferenc zenéjéből olvasta ki magának. S ha a kultúrák között nem teszünk prekonceptcionális-értékelvű különbséget, akkor a „fejlett nyugat” és az „elmaradott kelet” minősítése sem más mint a nemzeti sajátosságokat torzító sztereotípiákként értő, s azok hasonlóképp sztereotíp elutasításán alapuló gyarmatosítás tünete. Az ilyen minősítések elhárítása és a saját világ megerősítése azon a nyelvhasználaton alapulhat, mely képes folytatni a művészetek romantikus ellenállását.

¹⁹ MARGÓCSY István, *Térey János: Paulus*, 2000 2002/1, 37-45.

²⁰ Mint láttuk, a modernitásban a haladás, a racionalitás, a felvilágosodás eszméi a legkülönbözőbb pozitív és negatív jelentést nyerhetik. Vö. Matei CALINESCU, *Modernitás, modernizmus, modernizáció. Variációk modern témákra*, Literatura 1997/3, 243.

²¹ Friedrich NIETZSCHE, *A tragédia születése avagy görögség és pesszimizmus*, ford. KERTÉSZ Imre, Európa, 1986. Az esztétizmus egyik első megfogalmazását adta Walter Horatio PATER, *The Renaissance. Studies in Art and Poetry*, Echo, Teddington, 2006.

²² De Hamann koncepciója („Poesie ist die Muttersprache des menschlichen Geschlechts”) is hasonló felfogáson alapul. Johann Georg HAMANN, *Aesthetica in nuce*, ford. RATHMANN János = UÓ. *Válogatott filozófiai írásai*, Jelenkor, Pécs, 2003, 176.

²³ Vö. KORNIS Gyula, *Nietzsche és Petőfi*, Franklin, Bp., 1942.

VIHAR JUDIT

Műfordítói rekordok

Kép és hang, mozgás és mozdulatlanság, csönd és zaj ellentétei feszülnek a haiku két pillére között. S a pillanatnyi mozgás után még jobban érzékelhetjük az időtlen nyugalmat, az állandóságot.

Magyarországon *Kosztolányi Dezső* (1885–1936) fordításai nyomán terjedt el nálunk a haiku a 20. század elején. Kosztolányi a hangulatot ragadja meg, sorvégi rímeket használ, ami a japánban nincsen, ott – mint láttuk –, alliterációt találunk. És nem ragaszkodik az 5 -7 -5 szótagszámhoz:

Öreg halastó szendereg a langyos

magányba némán... Most beléje cuppan

loccsanva egy loncsos varangyos

Illyés Gyula fordítása szinte távirati tömörséggel szólal meg. Nála sem találjuk az eredeti szótagszámot:

Tó. A hínárba

most be egy béka –

Micsoda lárma

Képes Géza (1909–1989) fordítása:

Ó, az öreg tó!

Egy béka ugrott belé –

megcsobbant a víz.

Ez a fordítás már formailag is megfelel a haiku követelményeinek. Az eredetiben az első sor végén található hasítószó „ja” is szerepel a magyarban a sor elején: „Ó”. Tartalmilag is sikeresen adja vissza az eredeti jelentést.

Faludy György (1910–2006) fordítása:

Lábát kinyújtja hosszan

a versenyúszó béka

mikor a tóba lottyan.

Faludynál megszokhattuk, hogy fordításai inkább utánérzések, semmint pontos fordítások. A formai jegyekhez sem ragaszkodik, olyan szavak is feltűnnek a fordításban, amelyek az eredetiben nem találhatók. Ilyen a „versenyúszó” kifejezés, amelyet a kis békára vonatkoztat.

Rácz István (1906–1998) fordítása:

Sima víztükör.

Béka ugrál a parton

Megcsendül a tó.

Rácz István fordítása formahű, bár tartalmi vonatkozásban az „ugrál” gyakorító ige nem alkalmas az egyetlen ugrás kifejezésére, ami az eredeti versben van.

Tandori Dezső:

Tó, békalencsés.

Béka ugrik, zsupsz belé,

vén vize csobban.

Tandori fordítása mind formailag, mind tartalmilag hűen tükrözi az eredeti hangulatot, az alliteráció is szerepet kap nála. Persze ahhoz, hogy a magyar fordítás is olyan érzéseket váltson ki az olvasóból, mint amit a japán eredeti sugall, át kellene élni azt, mennyire kedves, megható számukra egy kis béka, amely egyetlen ugrásával képes megváltoztatni a természet világát.

3. Az orosz irodalomból Puskin verses regényét, az *Anyegint* nyolcan fordították magyarra: *Áprily Lajos* (1887–1967), *Baka István* (1948–1995), *Bérczy Károly* (1821–1867), *Galgóczy Árpád* (1928), *Mészöly Gedeon* (1880–1960), *Térey János* (1970) *Vas István* (1910–1991) és *Weöres Sándor* (1913–1989). A töredékek közül Vas Istváné izgalmas, kár, hogy nem fejezte be, Weöres Sándoré természetesen virtuóz. A műnek négy teljes fordítása van. Mindegyik szinte más mű, ahogy *Péter Mihály* mondja, minden fordítás a műfordító személyes olvasata. 2008-ban megjelent egy kötet a különböző *Anyegin*-fordításokkal, amiből lehet csemegézni. Az *Anyegin* magyar nyelven először 1866-ban jelent meg Bérczy Károly fordításában. Bérczy eleinte német fordítás alapján, később az eredeti orosz nyelvűből dolgozott, négy éven át. Az ódon ízű biedermeier szöveg szép ma is, érdekes módon az orosz Jevgenyijt Eugénnek fordítja például Bérczy. Mészöly Gedeon fordítása, sokszor paródiába illő, Áprilyé a múlt század 60-as éveiben relevációnak számított, meglepetésekkel, disszonanciákkal van tele, míg a legutolsó, a Galgóczy Árpádé, a ma nyelvén, a maga egyszerűségében szólal meg, s talán a legpontosabban.

Nézzük Tatyjána levelének első sorait, hogyan valósítják meg a fordítók?

Я к вам пишу,
Чего же боле...

Az oroszban a logikai hangsúly a mondat utolsó szaván van, tehát, ha azt mondom, hogy „Я к вам пишу”, akkor az „írok” szón van a logikai hangsúly: én *írok* magának, vagy önnek. Nézzük, hogyan fordítják ezt a részt a magyar műfordítók:

Bérczy:

Én írok önnek – e lépéssel

Mondhatok-e még egyebet?

Mészöly Gedeon:

Én írok önnek. Szörnyűség ez –
Mást nem lehet rá mondanom.

Áprily Lajos:

Én írok levelet magának –
Kell több? Nem mond ez eleget?

Végül *Galgóczy Árpád:*

Írok magának – mit tehetnék?
Mit mondhatnék ezenkívül?

A többi fordító mind az „én”-t emeli ki, holott ebben a helyzetben arról van szó, hogy Tatyjana nő létére kezdeményez és ez mindent elárul, vállalja a szerelmét. Galgóczy Árpád 1948-tól különböző lágerek foglyaként ismerkedett meg az orosz nyelvvel, az orosz irodalommal. 1954-ben szabadult, de csak 1960-ban térhetett haza. Az orosz irodalom magyar fordítójaként új Anyegint teremtett. Így vall erről a műfordító: „93-ban kellett tartanom egy előadást Moszkvában. Főleg oroszok voltak ott. Záporoztak a kérdések. Valaki ott az egész orosz nép nevében bocsánatot kért tőlem a lágerért. Így ment híre az új magyar Anyéginnek. Ki ez a csodabogár, akit majdnem beletapostunk a betonba, akit majdnem megöltünk, akit hét évig kínoztunk, s aki, ahelyett, hogy meggyűlölt volna bennünket, elkezdte a klasszikusainkat fordítani?”

MOSONYI KATA

Kaddis a meg nem születhető otthonosságért

„Lemerült, felbukott,/ lebukott, felmerült./
Elnyelte a zöld pokol jajgató torka,/ s újból kivetette.”
(Dsida Jenő)

A hazai traumairodalom egyik jelentős és megrendítő alkotását, Borbély Szilárd posztumusz regényét, a *Kafka fiát* (hosszú hallgatás után, és a 2017-es német nyelvű megjelenéshez képest nagy késéssel) 2021-ben adta ki a Jelenkor Kiadó, majd azt követően idén a posztumusz verseskötetet: a *Buklikatájbant* is. A két kötet közel azonos időben íródott, szinte egymás kiegészítései: a fragmentumos regényben felmerülő kérdésekre az olvasó részben választ kaphat a költeményekből.

De amíg a regény szövege 2002 és 2013 között csak a szerző számítógépén formálódott, addig a versek zöme különböző folyóiratokban napvilágot látott. A 2014-ben Borbély tragikus halálával csonkán maradt életmű most kiegészült. Innen visszatekintve érzékelhetjük csak igazán, hogy az ezredforduló karácsonyán a szüleit ért brutális rablótámadás, melynek során édesanyja meghalt, apja súlyos sérülésekkel még 2006-ig élt, a szerző habitusát miként alakította, s emelte meg könyveinek revelanciáját. Gondoljunk csak a *Halotti pompa*, az *Egy gyilkosság mellékszálai*, majd az igazán hírnevet hozó 2013-as *Nincstelenek* c. művekre. Borbély már-már megszállottan kutatta a történeteket, nézett szembe egyrészt – apja révén – zsidó identitásával, a mélyszegénységből jött gyermekkorával, másrészt a feldolgozhatatlan családi tragédiával. Éveken át kereste azt a kifejezési formát, amely transzparens szöveggént vezetheti be az olvasót a szerző lelki vergődéseibe, tépelődéseibe, otthontalanságának és idegenségérzetének mélyszerkezetébe, végső soron úgy, hogy azt az olvasó el is tudja viselni. Így talált rá az íróilag és lelki alkatát tekintve is „ikertestvérnek” vélt cseh szerző, Franz Kafka-kínálta sorsábrázolásra, melyben maximálisan működtethette kontemplatív elbeszélésmódját az esszéisztikus történetmesélésben.

A *Kafka fiára* már elég sokan reflektáltak, a műfaját illetően eltérőek a vélemények. Borbély, maga, az NKA-nak benyújtott 2010-es szinopszisában esszéregénynek nevezi, melyben elsődlegesen Hermann Kafka és fia, Franz harmonikusnak éppen nem nevezhető kapcsolatának állít emléket, folyamatosan párhuzamot vonva saját családjuk „kelet-európaias” nyomorával. Hermann a zsidó textilkereskedők tipikus alakja, modellje, számos amorális jellemzőjével együtt. Borbély – egyensúlyteremtés végett – szerepelteti Franz apai nagyapját is, a becsületes kóser hentest, és a kereskedés iránt egyáltalán nem érdeklődő író kettejük közti lelki vergődése az, ami közösségbe vonja őt a szerzővel. S ahogy Franz átok az apa számára, úgy Borbély Szilárd a saját családi gyökereiben keresi az átok eredőjét: apja, aki zsidó férfitől „bal kézről” született s a neve is felvett név, a falu megvetésétől szenvedett. A faluközösség, a téesz kitalált volt, ez gyakori italozáshoz vezette, majd két évre eltűnt családjá szeme elől, ekkor Szilárd édesanyja ideg-összeroppanást kapott. Erről szól az egyik leggyönyörűbb „idyll”, az *Echó a pamlagon*. A görög-katolikusként nevelt gyermek felnőttkoráig identitászavarral küzdött. A *Kafka fia* kettős mementónak tekinthető, melynek egyik kulcsmotívuma a zsidóság sorskérdése: az örökös otthontalanság-tudat.

Ez az érzet korunkban fokozottan meglévő jelenség, manapság már globális otthontalanságról beszélhetünk (lásd a menekültáradatot), bár ezek az embertömegek a háborúk és a gazdasági krízis, a megélhetés miatt vándorolnak a világban. Földényi F. László a *Newton álma* c. kötetében érzékletesen elmélkedik e korjelenségről, keresve a mindent átszövő otthontalanság gyökerét. Az egyik 2019-es Litera Nagyvizitben arról beszélt, hogy „[a] kultúrának van egy csomó olyan vetülete, amiről az emberek nem szívesen beszélnek”. Például, „[h]ogy mi az, ami a felvilágosodás mögött van”, de „amit az mégsem világít meg. „Vagy mi az, amit háritunk magunktól (...), amit reflexből elutasítunk”. A kultúrtörténet árnyoldalainak boncolgatásával már a magyar irodalom klasszikusai is megpróbálkoztak (főképp Vörösmarty, Arany, Ady), de a kortárs irodalomban is él e hagyomány, gondoljunk Rubin Szilárd, Nádas Péter, Végel László regényeire, Kertész Imre munkásságára, Spiró György, Balázs Attila és Térey esszéire, Tózsér Árpád Naplóira, vagy Visky András drámáira. Talán ebbe a sorba lehetne elhelyezni Borbély életművének nagy részét, kiemelten a *Kafka fiát*, melyben szintén intellektuális oknyomozás folyik az életidegenséget illetően, ugyanis a szerző meg akarta érteni a misztifikált judaizmus lényegét, és kiutat akart találni a haszidizmuson keresztül a kereszténységhez. A könyv a szerző életművének diakronikus, az időközön való átívelését is kirajzolja, általa feldereng még az ószövetségi idők ősképe is, egészen az Újszövetség utáni emberben felsejlő reménység lehetőségéig. Borbély erősen vonzódott a haszidizmushoz, ehhez a judaizmusból kivált irányzathoz, melynek sikerült „eltalálnia” Jézushoz (lásd a *Halotti pompa Haszid szekvenciáit*, illetve erről egy ÉS-beli beszélgetést Száz Pál irodalomtörténésszel: *Nem hiszem, hogy Borbélyt követni lehet* címmel.) (2021. okt. 15.) Borbély „egy teljesen önmagába záruló univerzum, akinek nem akármilyen démonokkal kellett megküzdenie”, állítja Száz Pál. Borbély pedig vallotta, hogy „a haszidok a világban létező rosszról és Istenről sokkal pontosabb ismeretekkel bírtak, mint mi”, és életműve eme gondolatiság mentén formálódott. Végül is ehhez a problematikához találta meg magának ikertársaként Kafkát, akivel még a betegségek révén is kapcsolódni tudott: Franz tüdőbeteg volt, Szilárd súlyos depressziós, mindketten számos alkalommal feküdtek különböző klinikákon.

De térjünk vissza még a műfaji kérdéshez! Pályi András a Jelenkorban (2021 július-augusztusi szám) dokumentumnak tartja a *Kafka fiát*, mely afféle József Attila-i *Szabadötletek jegyzékével* rokonítható. Artz Tímea (kortarsonline, 2022. 02. 01.) művészregényként jegyzi, melyben két szerző életrajzának, lelki alkatának (...) a nyomait kutathatjuk (...), amely öntükröző, önfeltáró, alteregójátékokkal is gazdagított”. Ő is, de Ruff Orsolya (Könyves Magazin, 2021. jún. 07.) még hangsúlyozottabban utal arra, hogy a műben fontos mítoszátiratok is találhatóak.

Bodrogi Ferenc Máté egyenesen „konceptműnek” tekinti, s aki ismeri a Bedecs László Borbélyal készült Nagyinterjút, az *Egyszer láttam zsiráfot* (2019), az ezt helyénvalónak találja.

A *Kafka fia* Utószavában Forgách András „finom szövésű könyvről” beszél, mint „családragényről és rejtjeles önéletrajzról”, mely szerint „Kafka úgy tartott zsidóságából kifelé, ahogyan Borbély befelé”. (210) Igen ám, de mint fentebb láthattuk, ez a befelé tartás csak látszólagos volt, mert Borbély a sorsközösségéből valójában a kiutat kereste. „Ikertestvérében”, Franzban, illetve Hermann Kafkában és az ő belső viszályukban megtalálta azt, ami saját apjának és neki magának is a szenvedéstörténetét reprezentálta: „[a]ki átéli a kitaszítottságot, az nem oldódik fel többé semmilyen közösségben, még ha befogadják, akkor sem” – írja az apáról, de már voltaképpen Franzról beszél: „[É]s megsejtette, hogy a fia számára ez homályos és titokzatos átok. Vagy ő átok a fia számára. (...) Ami bizonyosan marad, az a bizonytalanság, a rossz érzés, a szorongó, szürke homály,

amely a szemére ereszkedett, és a szív tájékán valahogy lerakódott, ettől megszorult valahol ott valami”. (202)

Az ő magányuk tulajdonképpen létmagány, az ősi múltból magukkal hozott metafizikai szorongás, melyre a kaddis műfaja képes leginkább reflektálni: így talán sors/létsíratónak nevezhetnénk a könyv műfaját. Rokoniható Kertész Imre: *Kaddis a meg nem született gyermekért* c. regényével (1990)

A műben ugyan feltűnik rejtélyesen egy kiskorában meghalt gyermek, mintha Franz Kafkának lett volna egy fia, de a főhős keserű meditációjából a narrátor másra következtet: neki „nem adatott meg a házasság, elképzelhetetlennek tartja, hogy valaha is gyereke legyen, nem tehet szerencsétlenné még egy embert (...), aki megmenekülhetne attól, hogy miatta kelljen szenvednie. (...) Nézte az eget és a folyót, és a hívogató köveket lent a mélyen, a lábai alatt. Azon az éjszakán egészen közel volt ahhoz, hogy a megoldhatatlan ellentétek...” (116) És itt megszakad a mondat, mert a könyv fragmentumos, ám ezen a ponton a főhős teljes fedésbe kerül az elbeszélővel, a szerzővel, sőt! Hiszen Kafka nem lett öngyilkos. A regényben azonban az örültség és az öngyilkosság mint megoldás a társadalomból, az életből való kilépésre, legalább hétszer előkerül. Beszédes az is, hogy a *Bukolikatájban* mitológiai címet viselő záró verse így fejeződik be: „[É]s már nem repülni vágytam, hanem zuhanni”. (*Ikarosz a lakótelepen*)

A regény „[a]z apáért és az anyáért; Julie-ért és Hermannért” (Franz szülei) szól, de még inkább Ilonáért és Mihályért (Szilárd szüleiért), ezért dolgozott tizenegy éven át Borbély, mégis töredékben hagyva, mint aki nem jut el a kimondhatóság végleges kifejezési formájához. Még 2013-ban is az ÉS-ben (júl. 5.) az *Egy elveszett nyelv c. esszéjében* arról vall, hogy már megvan a történet, de nincs meg a nyelv. Holott egy nagyon érzéletes, olykor tragikomédiába váltó esszényelvet teremtett, és mellé meglett a helyszín is: Prága. Ezt a több nemzetiségű várost bolyongja be a főhőssel, akiről számos történetet mesél, benne megrajzolva az apa, Hermann alakját is. Az erősen szekularizált, képmutatón hagyománykezelő kereskedő, aki kigúnyolta saját hittársait is, és leginkább a gojokhoz akart hasonlítani, nem sok mindenben lehetett példaképe a fiának, főképp, hogy a nagyapáról, a Tórát rendszeresen olvasó és zsinagógába járó, talpig becsületes hentesről így vélekedett fiához írott 1. levelében: „[k]ereskedő ne legyen tudós. A rabbik dolga (...), jobb, ha nem olvasom a Tórát, mert apámat is az tette bolonddá”. (67) Pedig Franznak épp a törvényt hittel betöltő nagyapa jelentett valamiféle bizonyosságot az élet értelmére és személyes sorsára nézve is. Az ő életében látta meg, hogy az emberiségnek a Mózes könyvében rendelt isteni törvények (legyenek azok az étkezésre, a szombati istentiszteletre vonatkozóak, de a Tízparancsolatban az élet bármely területére nézve is) rendkívül fontosak. Így például ő is vegetáriánus lett, mint a nagyapa, vállalva, hogy apjának örök céltáblája legyen. Hermann ugyanis nyers, bivalyerős, nyereszkedő, tudatlan, hedonista, nagyvérű volt, bizony belemart a szolgálólány mellébe, vagy belecsípett a cselédlány fenekébe a fia szeme láttára, még kacsintott is hozzá. (92-94) És azzal végképp nem tudott mit kezdeni, hogy fia íróvá lett, aki pedig épp az írástól remélte, hogy „megmenti attól, hogy olyan legyen, mint a papa” (54), s talán megmenti őt önmaga tévedéseitől is.

A regény olyan ellentétek: apák-fiak és párhuzamok: Franz és Szilárd rajza, amelyben a párhuzamok – paradox módon – folyton egybeérnek, egybesimulnak. Franz története in szüntelenül átsejlik Szilárd alakja, ezért és a töredékesség miatt is mondható kiválónak a könyv borítója, Rozsda Endre: *Szilánkjaim* c. festménye.

A könyv szerkezetén a kiadó nem változtatott, ezt Nagy Boglárka jelzi a Jegyzetben, így megmaradt a kötet történeti íve, melyet egyrészt *Hermann feljegyzése*, másrészt fiához írt utolsó levele keretez, mindkét esetben fia már halott. Az apa is – a maga módján – keresi a

válaszokat kettejük eltávolodására. Természetesen hibáztathatjuk a hagyománytörő apákat, de az apák értetlenül állnak a helyzettel szemben, mert ha nem képesek valami értéket áthagyományozni, akkor mi értelme van a fiak életének? Mindez Borbély Szilárdban talán még fokozottabban meglévő narratíva volt, folytonos önreflexió, számára is az írás jelenthette az egyetlen eszközt a traumák eltávolítására. Az ő múltbeli élményeinek integrálásához hosszabb időre, többletmunkára volt szüksége, vállalva annak kockázatát, hogy az elfojtott élmények újramondásával újtraumatizáltság is felléphet, mint ahogy ez – sajnos – be is következett.

Hermann levelei őszinte hangúak, felelősségérzetről tanúskodnak, de egy bizonyos: fia természetéből semmit sem értett meg. Nem gondolt bele abba, hogy Franz nem láthatott sok zsidó vonást az apjában, aki „mindenben pontosan a hivatalnokokat és az úrias viselkedésű gojokat utánozta” (149), s ez meghasonlást, identitás zavart idézett elő benne. Anselm (= Franz zsinagógái neve, Prágában a sírkövén is ez áll, Anselm, ami egyébként boldogot jelent) olyan nagy dózisban kapta apjától az ellenmérget, hogy a nagypapa jó példája se volt képes azt ellensúlyozni. Az apa a 3. levelében ezt írja: „mivel soha nem lehetsz azzá, akivé válnod kellene” (ergo nyereszkeskedő kereskedővé, libasültek falójává, a nőket kihasználó férfivá), „ezért egész életed értelmetlen. Mindezért engem teszel felelőssé. Pedig rajtam élősöksz, az írásaid is rólam szólnak”. (167) Ezen a ponton is teljesen fedi egymást Franz és Szilárd élete, utóbbi ráadásul Júdásnak is tartotta önmagát. (Lásd a drámai hangú költeményt, a *Próteusz a pszichiátrián*).

És hát ki kinek az átka? A Franz Kafkáról szóló fejezetek széleskörűen világítják meg ezt a kérdést. Borbély a válaszáért, főként a személyesre adandóért többször a mitológiához fordul, megváltoztatva a narrációt is. Így *A szfinx rejtélyében*, ebben a nagyon személyesnek tetsző Oidipusz-történetben (95-97) és a *Nabukodonozor hallgatásában* (117-124) az addig általánosan E/3-ról átvált E/1-re, majd hogynem önvádra. Ugyanígy a *Kafka 40. születésnapja* c. fejezetben (132-133) ez a narráció még nyíltabb és súlyosabb önkárhoztatássá válik, melyben Szilárd kilép alteregója mögül, gyakorlatilag íróként és egykor-volt szüleinek fiaként is színre lép kételyeivel. „[m]inden alak” (akiket ő teremtett) „tévelygett abban a semmiben, amelyből megpróbáltam őket kivezetni. Kudarcot vallottam, mert senkinek sem tudtam kiutat mutatni, legkevésbé magamnak, magam is eltévedtem velük együtt”. Majd egy öszövétségi utalással folytatja: „[n]egyven év vándorlás a pusztában vagy a sivatagban hasonlatosabb lehetett”, de az „a végén mégiscsak bebocsáttatást hozott az ígérlet földjére. De mit ígérhetek én azoknak, akik zavaros írásaimba tekintenek bele, a szégyenen kívül, amelyet nem tudok eltörölni (...), amelyért már nem lehet bocsánatot kérni.” (122)

S hogy mennyire jelentőségteljes az E/1 beszélői hang, arra bizonyíték a könyv elejéről a *Kafka a fürdőszobában* c. fejezet (26-27), melyben a történetmesélés hirtelen vált át önelbeszélőre: „a szombati kényszerű tétlenségben, amikor tilos lámpát kapcsolni és munkát végezni, de olvasni azért lehet, elővettem egy könyvet”. És ez a könyv volt Kafka: *A per* c. regénye, melynek olvasásakor „gyermekkorom összes félelmét és szorongását láttam alakot ölteni”. Ezzel indult el az ikertestvérség-játék, mely *Az ügy* c. fejezettel zárul (163-164), amikor is a szerző visszatér önnön kétségbeeséséhez.

Közben persze sok mindent megtudunk Franz Kafkáról (az íróról, szerelmeiről, utazásairól, hivatali munkájáról) és az apjával való konfliktusairól. Fontos fejezet a *Kafka a rabbinál* (40-45) című, mert a szerző itt fogalmazza meg, hogy miért is akar történeteket mesélni: mert „csak az menthet meg engem”, vallja, „olyan történeteket, amelyek eltüntetik az én saját nyomaimat”. Ezután hangzik el a mű egészére nézve egy kulcsmondat, amely majd Hermann Kafka utolsó levelének végső kijelentésével lényegivé fog formálódni: „[t]udom, a Tóra tele van történetekkel. De azok Isten történetei, de én épp hogy nem találom sehol Istent. Ezért kell történeteket mesélnem, hogy megtalálhassam őt”. (42) A rabbi nem ad

megnyugtató választ az írónak, ironizál a nevén is, mert lényegtelen, hogy hívják őt, ugyanis „minden írás a semmibe vezet”. De figyelme Franz arcára összpontosult, „mert az a félelem, amit Franz arcán látott, sokkal mélyebb volt, távolabbra mutatott vissza, mint amivel a prágai zsidók szoktak hozzá bekapogni. (...) Ez „a retteget ismerős volt neki, az évezredek alatt felhalmozott bizonytalanságból volt ismerős neki, amelyet a rabbi maga is a lelkében hordozott”.

Örök dilemma ez, és ugye most fülünkbe cseng Borbély Szilárd: *Nincstelenek. Már elment a Mesijása?*

Franz Kafka halálával lezárul az apa-fiú viszály, Hermann végső levelében olvashatjuk: „reméltem, hogy nem nekem kell a sírodnál állni, hanem fordítva”. (175) Neki háromszor kellett elmondania a kaddist, mert Franz volt a harmadik fia, akit eltemetett. És ekkor hangzik el egy újabb kulcsmondat, amely teljes összhangban van Borbély szinopszisának záró soraival. Hermann írja, de valójában Borbély lelke diktálja neki: „[d]e azt megértettem, hogy a Mindenható léte az egyetlen bizonyosság, amelyhez képest minden csak szóbeszéd”. (175) A szerző szinopszisában pedig ez áll: „[k]afka (Hermann) fia írásaihoz tér vissza megint, hogy megértse, miért menekült el előle, akit a legjobban szeretett. A kutatás rezignált következtetéshez vezet el Hermannt, aki maga is írni kezd a Fiúról, aki az Atya hiánya”. (183) Így, nagybetűvel írva a kettős jelentésen túl mérhetetlen távlatot nyit a szerző, de csak a tervezetben, a szinopszisban. A regény eddig nem jut el, megmarad a kétely és a megoldatlanság szintjén; gondolatilag és érzelmileg is töredékesen.

Végezetül beszéljünk e belső káosz kifejeződéséről, „testéről”, azaz a regény nyelvéről, hiszen a könyv nagyszerűsége abban (is) áll. Borbély Szilárd a Literán 2004-ben így méltatta Györfy Ákos: *Akutagava noteszéből* c. kötetét: [o]lyan erős, magával ragadó próza, hogy észrevétlen válik lírává. Olyan tiszta, eszköztelen líra, hogy prózaként is olvasható”. Efféle esztétikai ötvözet jellemzi ezt a prózapoétikát, melynek lírába oltott esszényelve kiválóan alkalmas a történetmesélésre, a korrajz-, a helyszín- és miliőteremtésre; benne az intertextusok észrevétlenül olvadnak bele a cselekménybe, így például Franz és szerelme, Felice valódi levelezése is. Borzongatóan szépek a természetleírások, az ősz és a tavasz megjelenítése (9, 22), még akkor is, ha sok esetben csupa negatív látvány tárul elénk. Vagy talán éppen azért. A leíró jellegű emlékképeket olykor a szürrealista játékoság, egyfajta meseszerűség járja át. (18-21)

Az elbeszélés hangneme gyakran tragikomikus, olykor kifejezetten humoros, például *A meztelen kéz* c. fejezetben, de alapvetően a balladai sűrítettség, homály, sejtetés a jellemzője, miként a 22. oldalon ez a töredékben hagyott mondat is: „szombat van, és ennek később jelentősége lesz...”

A szöveg bővelkedik érzékletes részletekben, így a libatömés jelenetben, vagy Nabukodonozor örültségi ábrázolásában, vagy a *Szellentés* c. fejezetben az idősödő apa és fia viszonylatára nézve. Az ikertestvér-párhuzamok több síkon (Franz – Szilárd, a magunkkal hurcolt gyermekkor, a depressziós felnőtt tetteiért felelősséggel tartozása) is hibátlanul működik.

A kulcsmondatok mellett egészen egyéni szentenciák is előfordulnak, amelyekkel mellesleg a későbbi tanítvány, Szvoren Edina novelláiban szoktunk találkozni, ilyen például a következő: „[a] rövidlátás megvéd a külvilágtól, a könyvek pedig biztonságot adnak”. (26)

A Hermann Kafka életébe is bevilágító szövegben a szerző megkérdőjelezi, hogy lehet-e otthonra lenni egy olyan világban, ahol „[a] Messiás akkor jön el majd, amikor már minden elöntetlen üzletet megkötöttek a gazdagok a szegények rovására”. (57) Amikor – a jelenben – brutális háború dúl Ukrajnában, és beláthatatlan, hogy mit tartogat az emberiség számára a régi/Új Világrend.

Borbély Szilárd napjainkban is aktuális regénye egyben kaddis az apákért, az anyákért, a boldogtalan fiakért és mindazokért, akik számára üres az ég. Mert hiába járulnak tömegesen a Siratófalhoz (a könyv erről a „szakadatlan vonulásról” is szól) (6), mint Csontváry festményén *A Panaszfal bejáratánál Jeruzsálemben*, ha valójában évezredek óta nem találják a megbánás helyét.

Borbély különleges esztétikai érzékenységgel volt képes létrehozni a különböző tájékozottságú olvasóban a lúdbőrző bizonytalanság érzetét, amiben ők – Franz és Szilárd – az életüket élték, és mi, utólag, egyéni értelmezési mezőkön téblábolva próbáljuk (a szerzővel együtt) megragadni ennek a bizonytalanságnak eredőit, a metafizikus bepillantás esélyével.

Borbély Szilárd: *Kafka fia*, Jelenkor Kiadó, Budapest, 2021

VUM 2022/1

Fotó: DARVAS JUDIT

VASADI PÉTER

Fényformák

formái vannak bent a fénynek
bátorodnak, lebegnek, félnek

összehúzódnak fájdalomban
odagyűlnek, hol lelki rom van

lecsorognak törések mentén
visszacsillogva, mint a szemfény

elmerülnek és fölbukkannak
áldozva éjt a virradatnak

kiülnek arcra, kézre, vállra
fölköttek Egyszárny suhanása

kemény fekete hull a fényre
árnyékos lett a fény zenéje

töredezetten teng, de tisztán
nem dübög épen, mint a hitvány

fényes fülem van, hallgatózik
leválasztja szentből a bővít;

terelgetem, fénylik juhokban:
szerelmesed kezdettől voltam

s oly könnyed is, mint ama Pásztor
a szívformájú lángolástól

VASADI PÉTER: *A zendülés vízszaga*, Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2002.

NYERGES GÁBOR ÁDÁM

A korszerű árnyalás

A remény, mondhatná egy régivágású,
„szép” vers, egy morzsa.

Nájlonzacskóban, amiben korábban zsömle
vagy kifli volt.

Nem így mondaná.
De erről szólhatna.

A zacskót még újra kívánná hasznosítani
a vers mellékszereplője, így hát ablakot nyitna,
s a viharos erejű huzatban az udvarra, utcára
rázni kezdené.
Morzsa szemerkélne hát az utcára vagy udvarra.

De, a fizika furcsa törvényei szerint (legalább) egy
mégis maradna benne. Ez a vers mellékszereplője
számára igencsak bosszantó lenne, ne morzsázódjon,
amit majd legközelebb a nájlonzacskóba tenne.
A remény, tehát, egy szép, romantikusan naiv versben,
talán ez lehetne. A morzsa tapadása, ahogy társait
az orkánerejű szél tébolyultan tépi el mellőle, s bár
eredendően semmivel
több, nomen est omen,
reménye nem volna a mi morzsánknak a társainál, hogy ne
erre a sorsra jusson,
valahogy, így-úgy,
mégis megússza.

Tudjuk, hogy ez igaz.

Minden zacskóban marad ilyenkor morzsa.

Milyen szép. Hát nem?
Erről szólna hát ez a szép szentimentumot érzéketesen
feldolgozó, legkevésbé
sem napjaink valóságtapasztalatát visszatükröző, ilyen
értelemben, tehát, idejétmúlt vers. Hiányozna belőle
a korszerű árnyalás,
a látszólag melleleg
hozzáfűzött zárlat

a reményről, miszerint az ablakot becsukva, a tomboló

széllökések megszűntével az az egyetlen, szinte láthatatlan,
maradék, utolsó kis
morzsa, mintha ott sem lett volna, zuttyan ki, bármiféle
különösebb erőfeszítés nélkül a nájlonszacskóból. Ez az
elképzelt versünk végére, képzeljük úgy, nem odaírt
megjegyzés, nagy eséllyel, bosszankodásba torkolna.

Elvégre a rohadt morzsa, szabad szemmel követhetetlen,
feltakaríthatatlan
kis kosz gyanánt,
a padlóra vagy a
perzsaszőnyegre
hullott. Megtalálni
innentől, sajnos,
abszolúte reménytelen.

Népszava, 2022. május 7.

KOTASZEK HEDVIG: *Játék*, elektrografika

HOMLOKTÉR – MESTER GYÖRGYI

Kártyajáték

Évekig dolgozott az észak-amerikai országban. Amennyire lehetett, megismerte, megkedvelte, annak minden szépségével és veszélyével együtt.

Csak azt bánta, hogy munkából adódó elkötelezettségei miatt, igazán vad, egzotikus tájra nem jutott el, csupán a nagyvárosban élők mindennapjairól alkotott átfogó képet. Persze, ez sem volt kevés, de ő többre vágyott.

Így, amikor már nem munkavégzés miatt, hanem nyugdíjasként tért oda vissza, mindenképpen szerette volna, ha régi vágya teljesül. Hirdetéseket böngészve akadt rá egy helybéli emberre, aki vállalta, hogy kísérője lesz az őserdőbe tervezett gyalogos túrája során.

Már egy hete járták a rengeteget. Számptalan színpompás lepkével, tarka tollazatú, ismeretlen fajú madárral találkozott, társával, hű kísérőjével óriássá burjánzott, harsány zöld levelű bokrok között bujkálva törtek előre, noha igazi, elérendő célt nem tűztek ki maguk elé.

A várakozás titokzatossága, az ismeretlen felfedezésének öröme munkálkodott benne, hiszen megeshet, hogy útjuk során valamilyen különleges emberi közösséggel is találkoznak.

Az interneten történő barangolásai során tudomást szerzett arról, hogy az őserdőben emberevő törzsekkel is „össze lehet futni”. Hát, ha nem is erre, de valami hasonlóra vágyott. Felfokozott várakozással számított az eljövendő, előre nem látható eseményekre, élményekre, ki volt éhezve az izgalomra.

A második hét vége felé – ekkor már jól eltávolodtak kiindulási pontjuktól, az utolsó ismert, lakott településtől –, minden előzmény nélkül, minden erre utaló jel hiányában, néhány tudatosan, de a külső szemlélő szerint hevenyészve összetákolt kunyhóféleségre akadtak.

Embert nem láttak körülöttük. Közelebb óvakodtak, amikor hirtelen, az egyik kunyhó takarásából, egy vörösre-feketere mázolt arcú indián lépett elő. A bennszülött felbukkanása teljesen váratlanul érte, mint ahogy az is, hogy a válla fölött hátra nézve, sehol nem látta eddigi „hűségese” kísérőjét.

Megijedni sem ért rá, amikor az indián mellélépett, és szelíd erőszakkal maga előtt tolva, a kunyhók által közrefogott tisztás felé irányította.

A kör közepén kialudt tűz maradéka látszott, s amikor odaértek, szinte egy szempillantás alatt egy tucat ember – vegyesen férfiak, nők, közöttük néhány gyermek –, tűnt elő a semmiből.

Az asszonyok kíváncsian bámulták, egy gyerek egészen megközelítette, és megfogta a kabátja ujját. Mintegy „kóstolgatva”, miből is van összerakva ez a lisztfehér arcú ember, aki hasonlít rájuk, mégis annyira más. A gyerek a kabátja ujján keresztül tapogatva eljutott egészen a bicepszéig.

Ekkor megpróbált hátrálni, de nem volt igazán hová.

Azután nem történt semmi. Az amúgy sem felzaklatott kedélyek hamarosan végképp elcsitultak. A nők visszazálogóztak a kunyhókba, csupán – a kíváncsiságtól hajtva –, egy-két gyerek ácsorgott ott továbbra is.

Az elsőnek meglátott indián egy fa takarásába kísérte, és kézzel-lábbal mutogatva érdeklődött, éhes-e? Kéttenyérnyi zöld levélen valami sült hús féleséget hozott neki, és egy bögreszerű termésben némi folyadékot.

Miután elfogyasztotta, magára hagyták, és ő csak nézelődött, hűsölt az árnyékban.

A kunyhók lakói ezután mintha tudomást se vettek volna az ottlétéről.

Mindenki tette a dolgát.

HOMLOKTÉR – MESTER GYÖRGYI

Lassan leszállt a nap, megnyúltak az árnyékok, enyhült a hőség. Úgy gondolta, próbálkozik egy kis terepszemlével. Vagy engedik, vagy nem. Vagy megállítják, vagy hagyják, hogy ismerkedjen a környezetével. Ki tudja, meddig kell itt maradnia?!

Séta, nézelődés közben, feltűnt neki egy különleges kunyhó. Kisebb volt a többinél, és mintha őrt állt volna előtte az egyik indián. Ez felkeltette a kíváncsiságát.

Addig-addig téblábolt, mígnem sikerült kívánnia, hogy az őt elmenjen a dolgára.

Gyorsan belépett a kunyhóba, és a félhomályban próbálta kivenni, mit őriznek ott, mi lehet az a fontos dolog, amire ilyen nagyon vigyázni kell.

Ahogy erőltette a szemét, elképedve vette észre, hogy a bejárat közvetlen közelében, a földön, több hófehér koponya van sorba rakva.

De ami még jobban meghökkentette, hogy a koponyák fölött színes, kisméretű lapocskák voltak a kunyhó falára erősítve. Hozzányúlt, megérintette, és rá kellett jönnie, hogy azok ... bankkártyák.

Ráadásul egészen különleges kártyák. Mindegyik különböző rajzolatú, rajtuk egy-egy érdekes táj képe, felirat, sőt fotó – vélhetően a tulajdonos arcmása.

Ekkor belényilallt a rémület. Az egyikben megdöbbenve silabizálta ki barátja nevét, akivel jó ideig együtt dolgoztak az egzotikus országban. A fiatalember azonban két éve nyomtalanul eltűnt.

Emlékszik, szeretett túrázni. A munkán kívül, a közös hobbi hozta össze őket. Így visszagondolva, a barátja mesélte, hogy korábban többször is járt „felfedező túrán” az őserdőben.

A civilizált világban – játékból, szórakoztató elfoglaltságként – gyerekek gyűjtenek kártyákat, például híres focistákról. De hát bizonyos értelemben az indiánok is „gyerekek”. Egyszerű, primitív nép, akik szintén kártyákkal játszanak ... meg emberéletekkel.

A bankkártya ott van, ahol a tulajdonosa. Ezek szerint, a földön fekvő koponyák egyike eltűnt barátjáé lenne?!

Két egyformát nem talált a kártyák között. A változatosságra nagyon ügyeltek a „gyűjtők”.

És ekkor eszébe jutott, hogy az ő bankkártyája még ezeknél is szebb, különlegesebb. Hobbijából eredően, az észak-amerikai indián törzsek istene, a Nagy Manitu képe van rányomtatva...

*

Apróságok

Az internet a modern kor egyik legnagyobb találmánya. Mire is jó?

Nyomtatott újság híján, tájékozódhatsz a nagyvilág híreiről. Ha elakadsz a főzésben, számtalan receptet találsz, kozmetikai tanácsokat, a betegségedre gyógyírt, kezelési módokat – még ha nem is mindegyik megbízható.

Ötleteket kapsz nyaraláshoz, lakberendezéshez, lakásvásárláshoz, gyönyörű, ismeretlen tájakat látogathatsz meg, járhatasz be virtuálisan, és még a műveltségedet is gyarapíthatod az interneten olvasható könyvek alapján, online filmek formájában stb.

HOMLOKTÉR – MESTER GYÖRGYI

Ja, és nem utolsósorban, ismerkedhetsz. Módodban áll új barátokat találni, beszélgetni, sőt, randizni. Amennyiben nincs párkapcsolatod, csak regisztrálsz egy társkereső oldalon, és már sínen is vagy.

Persze, azért nem ilyen egyszerű a dolog... Az interneten rengeteg a csalás, az átverés, szinte minden információt kettővel el kell osztani, ha az igazsághoz közelebb akarsz jutni.

Többször is végigfutott az agyán a fenti gondolatsor, persze leginkább, ami a társkeresést illeti. Főzni nem nagyon szokott, szerencsére egészséges volt, szeretett moziba és könyvtárba járni, de neki tetsző, megfelelő párra mindeddig nem akadt.

Talán majd az interneten... bár ott a csalódásra is megvan az esély.

Miután regisztrált, és feltett magáról egy fotót – persze, csak az arcképét –, szokatlan, idegességgel vegyes izgalom fogta el.

Jól tette-e, hogy köszemlére bocsátotta magát?! Vajon kik fogják megtalálni? Vagy esetleg ő is kezdeményezhetne? Az egész nagyon bonyolultnak tűnt. Hiszen ő egy életre keresi a társát, nem egyéjszakás kalandot akar.

Amikor a férfi bejelölte, a fotója alapján azonnal szimpatikusnak találta. Ugyan a fiatalember is csak az arcát mutatta meg, más szituációban készült, egészalakos képet nem talált róla a Facebook-on sem.

Levelezni kezdtek.

Ahogy jobban belemelegedtek a beszélgetésbe, az üzenetek jellege is egyre személyesebbé vált. A közöltekből leszűrte, hogy a férfi rendes, becsületes ember, jó állása van, tisztességes munkából él, és – a legnagyobb meglepetésére –, még a hobbijuk is hasonlított.

Mindketten nagy természetjárók voltak, és szerették az állatokat. A férfi ugyan kutyát tartott, neki meg macskája volt – na de ezt a helyzetet lehet kezelni. Ha az állatok jól neveltek, szót fogadnak a gazdájuknak, bizonyára hamar össze lehet őket szoktatni. Híresen jó kutya-macska barátságokról is hallott már.

Már egy fél éve leveleztek, sőt, egyszer-kétszer telefonon is beszéltek. A férfinak kifejezetten kellemes hangja volt. Ahogy közeledett a személyes találkozás lehetősége – mit lehetősége, szükségessége –, ő egyre bizonytalanabbá vált.

Jól megvannak, jól megértik egymást. Sőt, a fényképekből adódóan, külsőleg is tetszenek egymásnak. De mi van, ha az igazi „látvány” alapján, a férfi majd visszakozik, takarodót fúj?! A rizikó igencsak valóságos volt, a tét pedig óriási...

Végül mégiscsak eljött a nagy pillanat, a találkozás napja.

Ő a vasútállomáson várta, mert „beszélgetőtársa” az ország másik felében élt, onnan jött el hozzá. Igazán nagy utat tett meg a kedvéért.

A vonatról másodikként leszálló férfit, a fotója alapján, felismerte.

Ahogy meglátta, rögtön tudta: személyében megtalálta az igazit.

Mert a férfi „kisember” volt ... mint ahogy ő is.

*

HOMLOKTÉR – MESTER GYÖRGYI

Mikulás a vonaton

Julcsiék babalátogatóban voltak Ausztriában.

A kis újszülött érkezése igazi nem várt csoda volt, hiszen az anyukája – Julcsi negyvenéves nagynénje – már rég lemondott a gyerekáldásról, amikor bekövetkezett ez a hihetetlen dolog: kisbabája született.

Bár tél volt, az óvodáskorú Julcsi és szülei nekivágtak a nagy útnak, mert nem csak látni akarták a bébit, de osztozni is akartak a kis család, karácsony előtti örömében.

A kocsiuk épp szerelőnél volt, ezért vonattal mentek abban a tudatban, hogy az osztrák vonatok – legyen bár zord tél avagy forró nyár – sohasem késnek, és ezeken a járműveken kényelmes, egyben abszolút biztonságos az utazás, vagyis garantált, hogy időben hazaérnek.

Ennek így is kellett lennie, hiszen Julcsi vasárnap délután már feltétlenül otthon akart lenni, hogy kitegye az ablakba a cipőjét, és persze, hogy Mikulásnak is legyen ideje másnap reggelre telerakni azt édességgel.

Julcsi a jó melegből nézelődött kifelé, az ablakon keresztül csodálta a hófedte hegycsúcsokat, a patyolattiszta fehérséget megtörő, örökzöld fenyvesek kisebb-nagyobb csoportját, és persze élvezte azt is, amikor alagúton haladt át a szerelvény.

Egészen addig, amíg – valamivel a délidőben esedékes, úti elemózsia elfogyasztása után – meg nem esett az a hihetetlen dolog: egy egetverő robajt követően, a vonat hatalmas zökkenéssel, rándulással megállt, úgy, hogy még a nagy bőrönd is lepottyant a csomagtartó polcra.

Az utasok el sem tudták képzelni, mi történhetett, egészen addig, amíg meg nem jelent a kalauz, és nyugtatónak szánt szavakkal el nem mondta: lavina zuhant a sínekre, eltorlaszolva az utat, de ne féljenek, már intézkedtek, jön a segítség, és megtisztítja a pályát a vonat előtt.

Sajnálkozva tette hozzá, hogy – noha ilyen eset igencsak ritka az osztrák vasutaknál -, most bizonyára késni fognak, és nem garantált, hogy a vonat a tervezett időpontra, vagyis délutánra megérkezik a célállomásra.

Julcsiéknak még át is kellett volna szállniuk, így a szülők – a várható következményeket figyelembe véve – szinte biztosak voltak abban, lemaradnak a csatlakozásról, vagyis nem lesznek otthon időben.

Erről Julcsinak rögtön az jutott az eszébe: mi van, ha a Mikulás nem találja az ablakban az ő cipőjét?! Akkor biztosan mérgesen továbbáll, mert azt hiszi, nem is tart igényt az ajándékaira, a sok finom édességre, meg amit ilyenkor még szokott kapni.

Persze anyuka és apuka második gondolata is ugyanez volt: a kislány annyira készült a Mikulás-napra, most pedig csalódnia kell, hiszen kész tény, hogy innen nem szabadulnak másnap reggelig.

Ahogy erről sugdolóztak egymás között, egyszer csak a szemben ülő férfiutas megszólította apukát: kérem, kijönne velem egy pillanatra a folyosóra? Apuka nem tudta mire vélni a dolgot, de mivel jólnevelt ember volt, készségesen felállt, és kiment az ismeretlennel a fülke elé.

Utastársuk a következőket mondta: megértem a gondjukat. Nekem is van gyerekem, igaz ugyan, hogy ő már kinőtt a Mikulás-napi örömeiből.

Tegyünk a jó ügyért valamit. Én vállalom, elkérem a szomszéd fülkében ülő hölgytől azt a rövid, piros, prémszegélyes kiskabátot, amit odaakasztott a fogasra – neki most úgysem kell.

HOMLOKTÉR – MESTER GYÖRGYI

Egy másik utasnak – fiatalember, hasonlóképpen síelni volt, mint én -, piros kötött sapkája van, fehér bojttal a tetején. És hogy honnan kerül szakáll? Nos, az is megoldható. Porcelán süteményes készletet viszek a nejemnek – ez lesz a karácsonyi ajándéka -, a tányérok fehér vattába vannak csomagolva.

Vállalom a szerepet, színjátszó kör tagja voltam valaha, még középiskolás koromban.

Ennyiben maradtak.

A vállalkozó szellemű férfi – mellesleg ő is téli szerelést viselt, hótaposót, vastag sínadrággal – kölcsönkérte a piros, fehérprémes kabátot, a bojtos sapkát, és egy óra múlva puttonnyal a hátán – amelyben eredetileg a sífelszerelés kiegészítő tartozékait tárolta -, körbejárt a vonaton.

A felnőtt utasoknak elmondta a tervét, s a vonaton utazó, a Mikulás élményről lemondani kényszerülő gyerekek érdekeire hivatkozva, összeszedett annyi édességet, amennyi csak belefért a „puttonyába”.

Közben szállt az este. Már hallani lehetett, hogy közeledik a ”felmentő sereg”, vagyis az a hókotró egység, ami megtisztítani volt hivatott az utat a vonat előtt.

És akkor újabb, váratlan eset történt, ami azonban most felért egy csodával.

Mikulás tűnt fel a vonaton, és meglátogatta valamennyi, ott utazó kisgyereket. Pár szót is váltott velük, miközben átadta az ajándék édességeket. Elmondta, a fülébe jutott, hogy a vonat ottrekedt a havas pályán, ezért úgy gondolta, most személyesen keresi fel a kicsiket, közöttük Julcsit.

A kislány csak ámult-bámult, egészen meg volt hatódva, és miközben az édességeket átvette, apukája fülébe súgta, hogy adhatna-e egy puszit a Mikulásnak?

Természetesen, engedélyt kapott rá.

Kora reggelre megtisztították a pályát, és elindulhatott a vonat.

Amikor befutott a célállomásra, a peronon posztoló vasutas meglepődve látta, hogy a vonatról leszálló gyerekeknek egy Mikulás integet az ablakon kihajolva.

Azután azonban hiába várta, hogy a Mikulás is leszálljon a vonatról, mert arról csak egy középkorú nő szállt le piros színű, fehérprémes rövidbundában, egy sítalpat cipelő, bojtos sapkát viselő fiatalember, na meg egy mosolygó férfi, aki a hóna alá szorítva, nagyon óvatosan fogott egy dobozt, amiben törékeny holmi lehetett, vattába csomagolva...

*

A szeretet fája

Az öreg párt, aki csak ismerte, mindenki kedvelte a faluban.

Terus néni és Imre bácsi szelíd békességben, csendes harmóniában éldegélt kicsi házukban, melynek utcafrontján nyaranta tarka virágok sokasága díszlett, a hátsó kertben pedig számos, különleges gyümölcsöt érlelő fát ápoltak, neveltek.

A patikusné egyenesen Imre bácsitól hallotta, hogy a híresen jól termő, szépen gondozott fák között található Besztercei óriás szilva, Germesdorfi ropogós cseresznye, és „francia barack” – ami alatt ő az őszibarackot értette. A Jonathan mellett Starking almafa nő, attól jobbra Alexander körte, de „pirosbélünk” is van – mesélte akkor nem kis büszkeséggel Imre bácsi.

HOMLOKTÉR – MESTER GYÖRGYI

Az öregeknek nem volt gyerekiük.

Ennek okát, Terus néni révén tudta meg az a néhány asszony, akik közül egynek elmondta, az meg továbbadta a többinek. Mármint, hogy a pár, házasságuk kezdetén, a rossz anyagi körülményeik, a szegénységük miatt nem tervezhetett gyermeket, amikor pedig megtehették volna, addigra úgy elszaladt felettük az idő, hogy az életkoruk már nem tette lehetővé utód vállalását. Pedig mennyire szerették a gyerekeket!

És ezt a falu gyerekei, időről-időre, meg is tapasztalták.

Terus néni minden gyerkőcnek, aki a kapujuk előtt elhaladtában beköszönt hozzájuk, adott valamit. A nyári időszakban természetesen gyümölcs volt az ajándék, de amikor ősszel találkozott velük, lekváros buktát, télen meg bejglit kaptak a kicsi haspókok. Persze, a falusi házaknál más is sült rétest, buktát, bejglit, ugyanakkor Terus néni különleges gyümölcsseit nem pótolhatta semmi.

És hogy Imre bácsi le ne maradjon párja mellől a sok jót tevésben, adakozásban – hiszen ugyanúgy kedvelte a kis lurkókat -, azt találta ki, hogy cseresznyeéréskor meginvitálta a gyerekeket egy kis „szüretre”. Ilyen alkalmakkor mindenki annyit ehetett és szedhetett a fáról, amennyi csak a hasába, vagy a zsebébe belefért. Egy szabály volt csupán: a finom gyümölcsöt termő fát kímélni kellett, levelét letépni, ágát letörni, és a fa alatt szemetet hagyni nem volt szabad.

A falubéli gyerekek nemcsak a cseresznyét szerették nagyon, de a két idős embert is. Az idő előrehaladtával, Terus néni és Imre bácsi egyre korosabb lett, lassan már a nyolcvan felé közeledtek. Ennek ellenére, karácsonykor minden évben állítottak egy fenyőfát, vágottat, évről-évre kisebbet, amit Imre bácsi befaragott a tartóba, Terus néni pedig „felöltöztetett” különféle, maga készítette díszekkel.

A nem ritkán felmerülő kérdésre, hogy miért csak gyümölcsfák nőnek pompás kertjükben, az öreg pár azt felelte: kertjük zsúfolásig tele van ültetve, másfajta fa, a gyümölcsfák mellett, nem is férne el.

Meg amúgy is, van azért egy kis fenyőjük, eldugva a kert egyik szegletében, afféle mementónak. Azt ugyanis még az első, házaspárként együtt töltött karácsonyukra vették, majd az ünnepek elteltével, az akkor még cserépben is elférő, vézna fácskát, elültették a kertjükben.

A fenyő szerényen meghúzódott a gyümölcsfák mögött, a kert legtávolabbi sarkában, és bár eleinte alig látszott ki a sűrű lombú, szépen termő gyümölcsfáktól, idővel egyre magasabbra nyújtózkodott. De ő csak „úgy volt”. Minden jelentőség nélkül, magányosan élte az életét, a maga kis világába zárva. Vele nem foglalkozott senki, hiszen nem tudott finom gyümölcsöt teremni, sem igazi árnyékot adni. Gondoskodást sem igényelt, holott az öreg pár esetében ennek is megvolt a maga fontossága. Nekik lételemük, úgymond mindennapi feladatuk volt a kert tökéletes rendben, és a fák minél további életben tartása.

Hát, igen. Az élet lassú mederben, de visszafordíthatatlanul folyt előre, rendíthetetlenül, ám minden jónak vége szakad egyszer.

Imre bácsi ment el elsőnek...

Terus néni magára maradt. Azontúl egyedül kellett rendben tartania a kertet, bár ott egyre kevesebb lett a munka, hiszen a fák is megöregedtek, némelyik kiszáradt, egyik-másik kidőlt, elpusztult.

Már nem volt annyi gyümölcs, és annyi cseresznyeszüretelő sem, hiszen a gyerekekből felnőttek lettek. Persze, Terus néni portája előtt elhaladtukban még így is meg-megálltak, beköszöntek, de már nem várta el senki a gyümölcsajándékot.

HOMLOKTÉR – MESTER GYÖRGYI

Így jött el Terus néni első karácsonya, a párja nélkül. Nem volt, aki megvegye a kis fenyőt, tartóba faragja, és Terus néni már csak gondolatban foglalkozott a fa díszítésével. Persze kesergett is. Imre bácsi, és az együtt töltött szép karácsonyok elmúlása miatt. Szentestén szomorúan ült a bejglis tállal szemben, az asztalnál. Gondolkodott, emlékezett. Aztán, bár a csúza igencsak akadályozta ebben, felállt, és kitipegett a verandára, hogy lefekvés előtt megnézzze, kettőre zárta-e az ajtót.

Ahogy botjára támaszkodva bicegett, az udvar távoli sarkából, valami fényesség vonta magára a tekintetét. A telkük ott volt határos a szomszédék kertjével. Csak nem a fészkerük gyulladt ki? Ott tárolja a szomszéd a benzines fűnyíróját, és egyéb kerti kisgépeit. Óvatosan, fájós derekát kímélve lépegetett az udvaron, a kert végében továbbra is csillogó fényesség felé. Ha valóban baj van, haladéktalanul szólnom kell a szomszédnak – gondolta.

Amikor pedig odaért a fényesség forrásához, egyszeriben földbe gyökerezett a lába, mert amit látott, az maga volt a csoda! Az ő elfeledett, valaha csenevész, de az évtizedek során magasra nőtt fenyőfája fel volt díszítve. Mindenféle csillogó dísz ékítette, és még égők is voltak rajta. Terus néni csak állt ott meghiábottan, amikor észrevett egy fehér papírlapot a fa tövéhez támasztva. Felvette, és mivel már hószagú volt a levegő, hogy meg ne fázzon, lassan visszatípegett a házba.

Odabenn elővette a szemüvegét, hogy elolvassa, mit írtak a lapra. Csak ennyi állt rajta: Fogadja szeretettel ajándékunkat! – s az aláírás: a valamikori Cseresznyeszüretelők.

És akkor arra gondolt, ha a karácsony a szeretet ünnepe, akkor ez a karácsonyfa a szeretet fája.

Fotó: DARVAS JUDIT

FELLINGER KÁROLY

SOPRONI járás

NEMESKÉR

Honfoglaló kilenc magyar
törzs közül, ó, szent ég,
Kér nemzetségéről kapta
nevét e kis község.

Avarkori vasolvasztó,
régi Megyeháza,
Napóleon zord serege
fél évig megszállta.

Gárdonyi Gézának apja
itt született hitben,
Ziegler Sándor Mihály uram,
áldjon meg az Isten.

NAGYLÓZS

Solymosy-kastély emléke,
temetőkápolna,
errefelé a kisgyerek
szellőn lovagolna.

Hegyezné a szél a fülét,
megtudhatná Nagylózs,
a sápadt hold, istenuccse,
egy félszemű kalóz.

PERESZTEG

Egy évszázadon keresztül
a jókedvre meg a búra,
peresztegi dallamokat
cigányzenekara húzta.

Szerencsét próbálni mentek
pont ezerkilencszáznegyben,
Amerikába jópáran,
sok volt itt a szerencsétlen.

Sopronszécsény és Pereszteg
összeolvadt egykettőre,
közös könnyeiket mára
Ikva patak gyűjti össze.

PETŐHÁZA

Kelta sírokra bukkantak,
római kori villára,
mikor cukorgyára épült,
gazdagodott Petőháza.

Avarokat térítő frank
gazdag püspök sírja lett meg.
A kilencedik századból
találtak ott Cumpald-kelyhet.

Tornácos házakat láthatsz
Petőházán, nem is egyet,
a Cukorgyári-tavaknál
bütykös ásólúd legelget.

PINNYE

Kastélykertben vén cédrus áll,
évszázados agg asszonyság,
hogya táncba keveredne,
földrengés is volna erre.

Sopron és a Pinnye között
Magyarhonban legelőször
telefonbeszélgetés volt,
az emlékét jól megőrzöm.

Távolsági beszélgetést
megvalósító nagy elme,
svájci születésű tanár,
Salamon Leó volt erre.

HORVÁTH HOITSY EDIT

FEKÜDT A HAVAS ÚTON

(Szabálytalan rondó - 1945. februárvég)

Feküdt a havas úton és nyitott
sebéből még szivárgott némi vér,
amit a süppedt hó úgy felszívott,
mint szomjas állat, hogyha inni kért.

És domború szemére ráfagyott
ezüst-fehér lamellaként a dér.
Feküdt a havas úton, és nyitott
sebében nem volt többé cseppnyi vér.

És gyűlt a nép, s mondták: „Ez DÖG ! Halott!
No, lássuk csak: kilóban mennyit ér!”
Volt ki böllérekést, más csákányt hozott.
„Hej ! Csak ne volna ilyen ösztövé!”

Szétszabdalt teste BÉLIG volt nyitott...

TRIOLA

...És szól a SZÁNDÉK:
„Valahogy jobban, valahogy – másképp!”

Ám ráfelel a TETT:
„A VÁGY: korlátlan.
A KÉPESSÉG kiméretett.”

A TEHETSÉG felnéz szorongva:
„Én betöltöttem, amiért kiküldtettem!
Szerettem volna szárnyakat,
de csak néhány tollacskára futotta.
Hát – abból, s azzal élek.
Másképp? – hogy is lehetett volna?”

Nincs apelláta... hallgatás a válasz.
Csak Isten látja, mi marad utánad...

SZEGŐ JUDIT

Álmaimban még

Álmodom, s milyen csendes a pasaréti villasor.
Hallgatom, a fenyőágon jégcsap-csengő mint dalol.
Vastag hóteher borítja a tetőt, és az ereszt.
Templomtornyon riadtan felnyikordul a vaskereszt.

Újra érzem azt a különös gyógyszerárillatot.
Sírodon aranybetű. Én állok, és az itt hagyott
árva üresség feldobog bennem. Kevereg álmom.
Izzadt párnámba fúrom fejem, hátha megtalálom,

ahol rám vársz, s a gyermekkorom veled kézen fogva.
Csipkés porcelán tányéron nagy szelet krémes torta.
De mért torzul el arcod, szemed bambán hová mered?
Az orvos szól: "Asszonyom, az ön anyja nagyon beteg!"

Mosolyod végig tudja - de csak rólam -, hogy ki vagyok.
Bolyongsz tétován, pusztult agyadba rejtett kis sarok,
fényképet idéz, ha világosodik a pillanat.
Lelked madárként kirepül, s minden titkot nyitva hagy.

Utánad nyúlok még. Lapedőm alattam csupa ránc.
Megrándul takaróm selyme. Vad ritmusú furcsa tánc.
Sírodra hullt pelyhek között fehér hóvirág remeg.
Kitisztult szemedben könnyként ülnek glóriás fejek...

Álmodom, s milyen csendes a pasaréti villasor.
Hallgatom, a fenyőágon jégcsap-csengő mint dalol.
Vastag hóteher borítja a tetőt, és az ereszt.
Elengednék én végleg, de valami nem ereszt...

KARAFFA GYULA

Karácsony

(Jónás Péter verse után)

A feleségem velem öregszik.
A fáradtságtól már néha veszekszik,
és durván beszél, ha koszos az ablak,
vagy ha a szomszédban hangosan laknak.
Ezt a verset neki csinálom.
Irgalmazz nekünk Jézus, királyom.

Naplót hoz haza, ellenőrzőket,
pihenni nem tud, szereti őket,
a sok buta iskolás pulyát.
Négyszer szült ő is, de tudja az okát.
Mikor lesz vége ennek a stressznek?
Irgalmazz nekünk Jézus, te herceg.

Lányos a teste, gyakran kívánom,
(elsírja ilyenkor magát az ágyon)
ha mégsem, hát dühöng a depressziótól,
hogy megfosztom ettől a kicsinyke jótól.
Addig jó minden, míg sírni látom?
Irgalmazz nekünk Jézus, barátom.

KARAFFA Gyula: *Tartozásaim gyűlnek...*, Nagyoroszi, 2015, Runner Média Kft

Fotó: DARVAS JUDIT

GUTI CSABA

Kitárulkozás

Meleggel, érzelmekkel, melankóliával átítatott október vége volt. A süldők semmitől sem zavartatva süttették magukat a napon, az ágon elpilledtek az itt telelő madarak, s még vígan döngicsélt a rovarvilág is, mintha csak nem akartak volna tudomást szerezni arról, hogy márpedig most már lassan illene mély álomba merülni.

A természet ritmusa lelassult. Csaknem elbóbiskolt minden, ami ott élt, arra járt. Ez a mai meleg is olyan volt, mint az anyai csók, ami csak arra jó, hogy a bölcső felé hajolva nyugodt álmokat hozzon a szunnyadóra.

Szellő fújt.

Éppen csak, de azért ott osont a fák között, és lelopott róluk egy-két megvénült levelet. Dolgozni neki sem volt kedve. Játszott velük, majd elengedte mindet, az avar gazdagodott vele.

Kis fa állt az erdő közepén.

Apró volt, valóban az. Első esztendejétől eltekintve is csökkent. Nagy fák vették körül, mintha csak azok nyomták volna el. Valójában bátorsága nem volt nőni, elvenni az erdőtől azt, ami neki járt. Pedig volt hozzá jussa, csak nem akarta megérteni.

Állt.

De nem úgy, mint egykoron, még tavasszal, amikor a csirából nagy büszkén levelet bontott.

Nem úgy.

Ezúttal még félszegebb volt. Csak nézte maga körül a változó világot, hajnalban didergett, délben izzadt, s minden nap, minden percében, mérhetetlen álomosság rohant rá. Érezte, hogy egyre lassul körülötte minden, s egyre nehezebb tartani a leveleit, de nem értette miért van mindez.

Ragyogott a nap.

– Talán az utolsó ilyen, ebben az évben! – mondta a vén matuzsálem, s megrázkódott, ahogy megcsiklandozta a szellő. Levelek, makkok hullottak alá, s felmosolygott az apró csemete is. De nem valódi, szívből jövő nevetés volt az, inkább csak tisztelgés a kor előtt. Valami megmozdult a csemetében, ha felnézett arra a fára. Szülőjére néz úgy az ember.

A nagy fa látta a megcsillanó mosolyt, s megint megrázta magát. Majd még egyszer. S a kis fa kacagott.

Játék.

Eltünteti a bajokat, s örömet ad.

Ezúttal is.

Aztán a nagy fa megállt, mert nem volt már mit ledobnia.

– Álmos vagyok! – bödült el. Úgy aludnék már, de ez a meleg nem enged – aztán megállt, várta mit mond a kis fa. De az nem felelt, csak szemérmesen pislogott.

– Te nem vetkezel? – kérdezte a nagy fa hangsúlyosan.

A kis fa tétovázott.

– Nem. Vagyis igen. Kellene?

S a nagy fa nevetett.

– Máshogy nem megy! – mondta vígan.

– Nem? – kérdezett vissza szinte azonnal a kis fa.

– Nem! Ez így szokás. Úgy édes az álom.

– Édes?

– Ha mondom!

– Álom?

– Az!

– Mi az az álom?

– Hát, valami olyan, hogy nagyon behunyod a szemed, de tényleg nagyon behunyod, és amikor legközelebb kinyitod, egyszeriben megszépül körülötted a világ, és te pedig erősebb vagy, mint valaha.

A kis fa szeme felcsillant.

– Valóban?

– Így igaz! – nyugtázta a nagy fa.

– Aztán sokat kell aludni?

– Sokat, keveset! Ki számolja azt? Én úgy gondolom, hogy éppen eleget.

– S a világ tényleg szép lesz, amikor felébredünk?

– Sokkal, de sokkal szebb!

– Mitől?

A nagy fa nem válaszolt azonnal, morzsolgatta megmaradt leveleit, csak azután felelt.

– Szerintem attól, hogy egy évvel idősebbek leszünk, s meglátjuk azokat a jókat is, amiket tavaly még nem vettünk észre.

A kis fa gondolkozott.

– S a rosszakkal mi lesz? Azokat nem vesszük észre?

A nagy fa sóhajtott egyet, nem értette, honnan is ez a sok kérdés.

– Azokat jövőre egyszerűen csak megrágjuk, és kiköpjük!

– Kiköpjük? – hüledezett a kis fa.

– Ki. Ne mérgezzen minket. Ez a sora, és kész.

– Legyen.

Aztán csönd, de vibrált az őszi levegőben valami. A kis fa megint megszólalt.

– Aztán hogy kell aludni?

– Hogy kéne? – kérdezett vissza harsányan a nagy fa, majd szelíden folytatta.

– Hát, ahogy mondtam; behunyod a szemed, arra gondolsz, hogy a világ úgy van jól, ahogy van, s aztán a többit észre sem veszed.

– Tényleg úgy van jól?

– Ha a lelked azt mondja, el kell hinned. Másra ne hallgass!

– S azután aludni fogok?

– Mint a bunda.

Megint csönd.

De nem sokáig.

– Ezekkel mit csináljak? – kérdezte a kis fa, megrázva összeaszott leveleit.

– Semmit. Csak hunyd be a szemed, s tedd, amit mondtam.

S a kis fa szemérmesen, vonakodva, de behunyta a szemét. Estére levelei eljárták táncukat, s megpihentek alant.

A kis fa aludt.

Mélyen, mindentől zavartalanul.

– Tavasszal együtt ébredünk! – mosolygott a nagy fa, s behunyta a szemeit ő is.

Úgy volt rendjén.

GÓSI VALI

Ezüstvasárnap

aranyban izzik a nap elmenőben,
mintha a lelkünk is vele szállna,
és bekuckózva a mennyországba,
a világ koronázatlan királya valami
égi kaput éppen kitárna,

mintha
egy angyal indulna felénk éppen,
széttárt szárnyakkal,
zuhanórepülésben,

hirdetné a megbocsátást,
szegények, árvák boldogságát,
hogyan elmarad a végítélet,
a megszegett kalácsból mindenki kérhet,
s mint almából metszett, megmentett
részek, a bűnösök mind megtérni készek,

mintha
halk igézet szólna szépen,
a megtalált boldogság örömében,
örömvasárnap,
ezüstös fényben.

Valahol

tűnt fenyőillatba szédülök
vattapamacsokat gyúrok a szívemből
szűrős ághegyekre ültetem ahol sírni kezdenek
mint árva csillaggyermek
vérszínű gyantát könnyezik velük a karácsony-est
fahéj illatú álmokon tört szárnyú
angyalok suhannak át
sóhajukra kiszakad az égi palást
és a lezúduló hó maga alá temeti a nehéz bűnöket
énekelnek a pásztorok
egy jászol ringatózni kezd
az Asszony magához öleli a Kisdedet
valahol
megszületett

SZ. PÓRDY MÁRIA

Az íróasztal titka

(2.rész)

A következő évben előnyösen vásároltak egy feleslegessé vált fabódét a közeli építkezés tulajdonosától. Ezzel nem csak tető került a fejük fölé az alapozó munkák idejére, hanem a lassan szaporodó építőanyagokat, házelemeket is biztonságosan elhelyezhették. A szomszédtól kölcsönözték a betonkeverőt, és a nála dolgozó szakmunkások is szívesen segítettek nekik hasznos tanácsokkal. Még abban az évben elkészítették a kupolaházuk alapját.

Andrea siettetten volna az építkezést, de férje addig nem akarta elkezdni, míg a kupola kialakításához, külső burkolásához valamennyi szerkezeti elemet, fém csatlakozót, háromszögű és trapéz alakú, a kazettákat fedő rétegelt falemezt és szigetelőanyagot nem szereztek be.

Erre is ráment még kétévi szabad idejük minden perce. De, ott állt a kupolaház, csúcsán ötszögletű, osztott, világító-szellőztető ablakkal. Mintha ufó ereszkedett volna le az enyhén lejtős telek sík platójára. Az épület bejáratához a lejtő aljából induló, széles lépcsősor vezetett. A kőlapokból pattintott, érdesített, széles járófelületű lépcsők alacsonyok voltak, akár futni is lehetett rajtuk. A bejárat két oldalán három-három, csúcsára állított háromszögletű ablak kívülről mintegy „fogazta” a földszinti részt, amelynek nagy részét a nappali foglalta el. Innen indultak a második és harmadik szintre vezető lépcsők. A földszint hátsó ívében alakították ki a konyhát a vele egylégterű étkezővel, a zuhanyozót és WC-t, valamint a mosó- és szárítóhelyiségeket. A két felső szintre, az egymás alatt eltolt hullámvonalú galériákra vendégszobát, hálót, térelválasztó díszráccsal osztott nagy dolgozószobát, zuhanyzó kabinos fürdőhelyiséget és gardróbát álmodtak. A terv megvalósítása azonban a további anyagi helyzetüktől függött.

A kert is formálódott, lassan. Néhány árnyéktűrő örökzöld bokrot már betelepítettek, és elkészült a félgömb ívét szélesen körbevevő terasz üvegezett korlátja is. Szívesen üldögéltek a terasz végében, az összecsukszható kecskelábú asztaluknál, és elégedetten szemléltek munkájuk eredményét, az előttük elterülő megszelídített tájat.

A GMK-k szervezésének és működésének engedélyezése után az intézetben is szervezni kezdtek egy munkacsoportot. Farkas azonnal meglátta benne visszafogott alkotói énje kiteljesedésének lehetőségét.

A hír hallatán Andrea felfortyant.

– Lassan már csak az ágyban találkozunk! – próbált érvelni az igaza mellett.

– És egyedül én leszek ennek az oka? Ki az, aki minimum másfélszeresen túlteljesíti a hatnapos munkaheteket, a pártmunkája során vállalt külön munkáival?

Felesége szeme elkerekedett.

– Ezt még soha nem mondtad! – mondta elhűlve.

– Most mondom. Sajnálom, hogy nem látod be, nekem – jól megnyomta a szót – *nekem* most érkezett el a lehetőség, hogy egyéni elképzeléseimet kevésbé korlátozó tervezői munkákat is végezhessek, s gyarapíthassuk anyagi forrásunkat is. Próbáljuk meg úgy felfogni – tette hozzá békülékenyebb hangnemben –, hogy esélyt kaptunk közös álmunk, a házunk gyorsabb befejezésére.

A következő évek mindkettőjük érvelését igazolta. Az építészetben is megjelentek a hagyományos formáktól eltérő, a természeti környezetbe illeszkedő, a természeti adottságokat figyelembe vevő elegánsabb kivitelű családi házak és állami épületek. Belső

tereik és íves tetőátfedéseik kialakításában, az esztétikumnak is megfelelő építési anyagok kiválasztásában érvényesülhettek a merészebb tervezői elképzelések.

A munkaközösség sikeresen indult és egyetlen napra sem fogytak ki a munkából. Farkas esténként 10 óra előtt ritkán ért haza. Andreát gyakran az íróasztal mellett találta, az ikszpluszegyedik esedékes beszámolót írta, a titkárok helyett is. Többnyire fáradtan kerültek ágyba. Kimerültségük miatt elmaradtak a meghitt beszélgetéseik, szexuális érdeklődésük és vágyuk csökkent. A túlmunka időszakában gyakran megesett, hogy a hétvégéket sem töltötték együtt a telken. Amelyiküket szorította a határidő, otthon maradt dolgozni.

A házuk építése azonban látványosan haladt, a galériák és a helyiségek kialakításához tellett szakemberek fogadására. Úgy tervezték, hogy szabad idejükben a belső tereket maguk csempézik, burkolják, de idővel belátták, hogy még kettesben sem haladnak eléggé a munkával. Hosszas vita után hozzányúltak a berendezési tárgyakra félretett tartalékaikhoz, s burkolók, villany- és csőszerelők után néztek.

Még a ház építése közben Farkas szülei ellátogattak a telekre és hümmögve szemléltek a különös építményt. Nem ilyen családi házakhoz szokott a szemük, nehezen barátkoztak meg a formájával. De, a háromszögletű ablakok üvegében visszatükröződő táj látványa elismerő bólogatásokat váltott ki belőlük. Bent a házban, a hullámvonalas galériákon már álltak a válaszfalak, s ablakaikon át, mint megannyi nyitott szájon át ömlött a fény a nappaliba. A lépcsők még hiányoztak, helyükön egyszerű, deszkarámpák biztosították a szintek közötti közlekedést.

– Mit szóltok az otthonunkhoz? – érdeklődött Andrea a földszinti helyiségek bejárása után, hogy megtörje a csendet.

– Nem nagy ez kicsit nektek? – bökte ki első gondolatát anyósa.

– Legalább lesz mindennek és mindenkinek elegendő helye és tere – vágta rá gyorsan Andrea. – A mamáéknak is, ha meglátogatnak minket. – A hangján megbántás érződött.

– Nagyon sok munkátok fekszik benne – mondta sietve Farkas apja. – Nem is tudom, a napi elfoglaltságotok mellett hogy tellett rá az időtökből. – Jelentősegteljesen a feleségére nézett, majd Andreáék felé fordult és átölelte őket. – Gratulálunk mindkettőtöknek!

– Büszkék vagyunk rátok! – kapcsolódott gyorsan a férjéhez az asszony, hogy tompítsa előző, nem szerencsés véleményét. Bekarolt a menyébe. – Ha segítesz felmenni, szívesen megnézném a ház többi részét.

– Jöjjön apám! Amíg a nők fent vannak, menjünk ki a teraszra!

Lassan sétáltak egyik végétől a másikig, hogy mindent befogadjon a szemük.

– Szép a környék, nagyon szép. Nem csodálom, hogy első látásra beleszerettetek.

Leültek a fonott székekbe.

– Fiam! Tudom, sosem vágytál autóra. Ehhez a házhoz azonban elkelne egy kocsi is. Csak könnyebb lenne az életetek. Gondolkoztál-e már rajta?

Ő válaszképpen megköszöri a torkát, mert nem akart beszélni arról, hogy már két eredménytelen vizsgán van túl.

Apja elértette és biztatásként hozzátette:

– Ha megszerzed a jogosítványt, hozzásegítünk egy autóhoz.

Farkas meglepetten tiltakozott.

– Sok pénz az, apám! Nem fogadhatjuk el! Maguknak is szükségük lehet rá. Jó, ha van tartalék a háztartásban.

– Azt bízd csak ránk – válaszolta szeretetteljes mosollyal. Átnyúlt az asztal felett és megveregette a fia vállát.

A tízéves házassági évfordulójukat a telken ünnepelték. A nappali két oldalán kiváló művészi érzékkel beszerzett és helyreállított komód állt. Középen az alacsony, üveggel borított, fém asztalkát fekete, rusztikus sarokkanapé és egy fotel fogta közre. A hálóban két vastag szivacsot helyeztek egymás mellé, egyelőre ez szolgált fekhelyül. Az ajtaja mögötti

beépített sarokszekrényben tárolták a kinti tartózkodásukra a legszükségesebb holmikat. A dolgozószoa üresen várakozott gazdáik végleges átköltözésére. Otthonról hozták az enni-innivalót, és a teraszon fogyasztották el. Nem voltak édesszájúak, de erre az alkalomra Andrea kis almatortát sütött, egyetlen szakácskönyvük leírása alapján.

Egy ideje autóval jártak a telekre, és a kényelmes utazás meghozta Farkas kedvét a vezetéshez. A városban nem használta a kocsit, elbizonytalanította az utak zsúfoltsága, a türelmetlen autósok manőverezései, és a parkolási nehézségek. A telekre járás utáni leghosszabb útjuk a szüleikhez vezetett, és a sikeresen megtett út további önbizalmat adott neki.

A nyolcvanas évek második fele sok változást hozott az életükbe. Drezdában meghalt a nagymama, a lakást Andreáék megigényelték. Farkasék gazdasági munkaközössége gazdasági társasággá alakult, amibe, kedvezőbb álláslehetőség hiányában, ő is belépett. A megtakarításukat alaposan csökkentette a köteles törzsbetéti rész, de bizakodott, hogy az évek során megszerzett szakmai híruk további megbízásokat hoznak nekik.

Nem sokkal az MSZMP megszűnése előtt Andrea testülete átalakult. Ebben már nem vállalt tisztséget. A megelőző időszakban olyan visszasságokat, erkölcsi mélyrepüléseket, ideológiai pálfordulásokat, becstelennek tartott vagyonszerzéseket élt meg általa becsületesnek, az eszméhez hűnek ismert emberek részéről, amelyet nem tudott megérteni, sem elfogadni. Az egészsége is megrendült. Bizonytalanná vált a járása, fájdalmas izomgörcsök kínozták. Az ideggyógyászati és ortopédiai vizsgálsorozatok utáni diagnózist nehezen fogadta el, mert tudta, a sclerosis multiplex a tudomány akkori állása szerint nem gyógyítható betegség. A gyógyszeres kezelések, a fizioterápia és a gyógytorna azonban pozitívan hatott a folyamatra, a tünetek megszűntek.

A házukat a legszükségesebb bútorokkal, tárgyakkal berendezték. Készen álltak a beköltözésre. Szervezték a becsomagolt tárgyak, holmik átszállítását, de közben Andreánál ismét jelentkeztek sclerosis multiplex tünetei. Mozgáskoordinációja romlott, sokszor megsédült, a lábát nehezen emelte, járása csoszogóssá vált. A gyógyszeres és fizioterápiás kezelések újra kezdődtek, otthon gyógytornász segített a karok és lábak izmai erősítésében, működésük helyreállításában. Költözésről egyelőre szó sem lehetett.

– Mit szólnál hozzá, ha felhívnám édesanyámat, hogy segítsen a háztartásban és elkísérjen a kezelésekre? – vetette fel egy nap Farkas.

– Szó sem lehet róla! Felejtsd el! – válaszolta ingerülten.

Farkas ráhagyta. Tudta, ha tovább erőlteti, végleg elzárkózik a segítségtől. Időre van szüksége, hogy átgondolja – vélekedett.

Andrea végül belátta, hogy neki is könnyebb lesz, ha napközben segítségre számíthat. Azon is erősen elgondolkodott, hogy szabad-e az embernek végsőkig kizsákmányolnia az erejét az áhított cél elérése érdekében? Tisztában volt vele, hogy túlhajszolt életüknek nem egyenes következménye a betegsége. Valamilyen befolyása azonban csak lehetett rá, hiszen a telken töltött idejükön kívül semmiképpen nem lehetett egészséges életmódnak nevezni, ahogyan éltek. Nem, nem tett fogadalmat, hogy a tünetmentes időszakában okosabban fog élni, mert ismerte magát. De lelkének intelmét többé nem feledte.

A szülőket, akik felszámolták falusi életüket, állandóra bejelentették a lakásukba. Vidéki emberek lévén meglepően hamar feltalálták magukat a nagyvárosban, elképesztő könnyedén alkalmazkodtak az új helyzethez.

Farkas sokszor töltötte a hétvégéket a telken. Az indoklását, hogy késő estig dolgozik és hazaérkezésével már nem akarja megzavarni egyikőjük nyugalma sem, az öregek, mennyükkel ellentétben, kétkedve fogadták.

A kezeléssorozat, amely csaknem egy évig tartott, hosszabb tünetmentes időszakot biztosított Andreának. A munkahelyén közben jelentős átszervezést hajtottak végre. Változott a vezetőség összetétele, volt munkatársai közül többen kapun kívülre kerültek. Ha a

betegállományában nem hallott volna ezekről változásokról, munkába állása után maga is megtapasztalta. Fél év múlva őt is más munkakörbe akarták helyezni, amit nem vállalt el. Közös megegyezéssel megszűnt a több mint húszéves munkaviszonya.

A telekre költözésük után szinte kivirult. Egész nap a kertjüket szépítette, a ház helyiségeinek bútorozására, díszítésére készített terveket. Apósáék gyakran meglátogatták őket.

– Csak ne kellene a fájó térdízületeinkkel ezt a sok lépcsőt megmászunk! Nem tudátok liftet idevarázsolni, ami felrepítene a ház bejáratáig! – viccelődött apósa, de hangján érződött, hogy el tudná képzelni.

Szívesen vállalták, hogy alkalmanként használtcikk-piacokat látogassanak menyükkel, ahol Andrea sokszor talált elképzeléseibe illő tárgyakat, holmikat, amelyeket gondos munkával újjá varázsolt. A különböző stílusú bútorok harmonikus egységet alkottak, jól illeszkedtek egymáshoz a terekben. A ház belseje fokozatosan otthonossá vált. Elkészültek a fakeretek a nappali fala mentén elhelyezett alacsony radiátorokra, közöttük fa ülőzsámolyok, szürke-fekete-lila mintás párnákkal. A bútorkárpitok szürke, fekete színeit jól ellensúlyozták a képek, dísz tárgyak, padlóvázák, ülőpárnák élénk színükkel.

A konyha és az étkező kialakításához lakberendező barátjuktól kaptak hasznos tanácsokat. Andrea meglepődve tapasztalta, hogy férje lelkesedése mintha alább hagyott volna, nem vett részt a döntésekben, s a kivitelezés irányítását is teljesen rábízta. A ráhagyott felelősség ugyanakkor előhívta belőle az ötletes megoldásokat kereső régi mérnök-énjét. Az egylégtérű konyha és étkező látványa mindig büszkeséggel töltötte el, s magában a nyugalom szigetének nevezte. Berendezése közben boldogan maga elé képzelte, amikor majd együtt étkeznek, és közben jóízűen beszélgetnek, mint régen a lakásukban. De, mintha kifogytak volna a témákból, a társalgásuk erőtettnék tűnt. Andrea, hogy megtörje a hosszú hallgatásokat, sokszor kérdezgette aggódva férjétől.

– Történt valami kellemetlenség veled? Mondd el, mi nyomaszt!

– Nincs semmi baj! – tiltakozott ilyenkor, nem túl meggyőzően. – Csak fáradt vagyok. Nagy a hajtás. Vagy együttfutok velük vagy kimaradok – tette hozzá kesernyés fintorral.

– Mindig ezt mondd! Nincs ez így rendjén! Úgy vélem, nem vagy őszinte! – csuklott el minduntalan felesége hangja. – Tudom, érzem! Hisz' régóta ismerlek! – Kérlelő tekintettel nézett a férjére, válaszra várva. Némasága mindig felingerelte, dühös grimaszt vágott, majd dacosan felcsapta a fejét és magára hagyta a konokul maga elé bámuló párját.

Farkas engesztelő ajándékokként különleges növényeket hozott haza. Ezeket felesége olyan helyekre állította vagy ültette, hogy lehetőleg szem előtt legyenek. Ezzel fejezte ki, hogy nem haragszik és hálás férje békülést kezdeményező figyelmességéért. Anyósától megtanulta Farkas kedvencételeinek készítését, és azokkal kedveskedett férjének a béke-időszakokban. Mindketten sokat tettek a házasságuk rendbehozataláért, de valami megmagyarázhatatlan feszültség mégis vibrált közöttük.

A következő tél elmúltával Andrea fájó bizonyossággal tapasztalta, hogy nemcsak férje szüleinek nehéz a lépcsőzés. Neki is kapaszkodni kellett a korlátokba, hogy biztonságosan tudjon közlekedni a házban és kint is. A sclerosis multiplex tünetei újra jelentkeztek.

A szülők kiköltöztek hozzájuk, ismét vállalták, hogy Andreát kezelésekre vigyék és vezessék a háztartást. Itt – mondták – mindannyian kényelmesen elférünk. Azt már nem tették hozzá, nem akarják, hogy a fiatalok elszakadjanak egymástól.

Farkas, a felesége kiújult betegsége óta, igyekezett a vacsora idejére hazaérni, és tehermentesíteni édesanyját Andrea esti fürdetésében. Sokkolóan hatott rá, hogy felesége állapota a kezelések, gyógytorna ellenére nem javult, sőt, egyre nehezebbé és bizonytalanabbá vált a járása. Kollegájával terveket készített a lépcsőkön való közlekedés megkönnyítésére. Ülőszékes liftet a külső lépcsőhöz és hasonló megoldást a házban belüli szintekre jutáshoz. Közeledett a kivitelező és csapatának helyszíni bejárása, tovább nem tudta

titokban tartani tervét a család előtt. Lehozta a rajzait, amit főleg a szülei kedvéért készített, mert a műszaki rajzokkal kevésbé boldogultak volna. Ők óvatosan kérdezték a várható munkákról, költségekről, Andrea azonban kiborult.

– Én már nem is számítok! A hátam mögött hozol döntéseket! Nem hiszem el! Most aztán tényleg elérted, hogy nyomoréknak érezzem magamat! – Hirtelen elsírta magát.

Nem vigasztalta. Tudta, azzal tovább szítja felesége haragját.

– Tartottam attól, hogy nem egyezel bele. A győzködésre még nagyobb ellenállással válaszoltál volna. Végig gondoltam, hidd el, nagyon sokszor!

Munkahelyén éppen a kivitelezővel tárgyalt, amikor rosszul lett. Kiesett kezéből a telefon, ráhanyatlott az asztalára. Kollégái a mentő érkezéséig folyamatosan végezték az újraélesztését, a mentősök is folytatták, de már nem tudták visszahozni az életbe.

Az íróasztala fiókjainak átnézésekor az egyikben bezáratlan kazettát találtak. Benne személyes papírokat, iratokat, befizetett tartásdíjak borítékban gyűjtött igazoló szelvényeit. Továbbá egy Bakator Alexandra nevű kislány anyakönyvi kivonatának másolatát, fotókat, amelyek a növekvő gyerekről készültek. A kazetta alatt egy nagy dossziében gyerekrajzokat, időrendi sorrendben. Korai rajzain felnőtt kézzel írt „Apunak Szanditól” ajánlások voltak, a készítésük dátumaival. A későbbiek már maga a gyerek feliratozta. A rajzokon, még a legkorábbiakon is, látszott a határozott vonalvezetése, meglepően jó rajzkészsége, kiváló színérzéke. A születési dátuma szerint nyolc éves kislány Farkas széles, magas homlokát, nagy, barna szemét és puha, szőke haját örökölte. Ahogy mondani szokás, le sem tagadhatta volna a lányát. És mégis úgy tűnt, titokban tartotta életének ezt a részét.

Nem volt kérdéses, a hivatalos eljárás során a kazettát is átadják a feleségének, a többi személyes holmival együtt. Vajon ő tudott-e a gyerekről? Ha nem, hogyan tudja majd feldolgozni férje sokkoló, hirtelen halálával együtt az újabb megrázó tényt és szembesülni elhunyt párja másik énjével – latolgatták munkatársai.

Bár az események a társaság tagjait szinte megbénították, de a család látogatását azonnal megszervezték, és szükség szerint segítettek nekik. Az első alkalmakkor tartottak azoktól a kérdésektől, amelyekre maguk sem tudták a választ. Andrea azonban soha nem hozta őket kényelmetlen helyzetbe. A hogyanokról és miértokről, ha voltak is (és bizony akadt jó néhány) nem várt tőlük bizonyosságot. A viselkedésében sem lehetett észrevenni, miként éli meg a férje következményekkel járó félrelépését és a fizikai elvesztését. Külsőleg viszont szembetűnően megváltozott. Lefogyott, arca megnyúlt, mindig élénk tekintetében fájdalom ült, bizonytalan járásában bot segítette.

A látogatásokkor a szülők többnyire a nappali hátsó részében üldögéltek, mozdulatlanul, szótlanul, mint két szellem. Csak az üdvözlésekre jöttek elő. Andrea kérlelte őket, ne húzódjanak félre, semmi olyasmiről nem esik szó, amit ne hallhatnának. De nem volt foganatja.

A kollégák csak röviddel Farkas halála előtt, a liftek tervezése kapcsán láthattak bele a család életébe, és szereztek tudomást Andrea betegségéről, és a velük együtt élő két idős szülőről. A körülmények ismeretében végül *fontos elhatározásra* jutottak.

A hagyatéki tárgyaláson ügyvédek képviselték az érdekelt feleket. Andrea egészségi állapota miatt nem tudott részt venni ezen, de érzelmi okok miatt sem akart jelen lenni. A másik fél képviselője, a kislány anyja is ügyvédi képviselet mellett döntött.

Farkas szülei csak egymás között mertek beszélni arról, mennyire vágynak megismerni az unokájukat. Menyük merev, elutasító magatartása miatt szóba se merték hozni. Ugyanakkor hittek benne, a fiuk küldte nekik a kislányt, az életének folytatásaként. Ha nem történik meg a tragédia, talán meg se érik, hogy kiderüljön unokájuk léte.

A tárgyalás után fél évvel látogatók érkeztek a családhoz.

A kovácsoltvas kapu két szárnya méltóságteljesen nyílt szét, és ők teljesen belefeledkeztek az eléjük táruló látványba. A lassan újra csukódó ajtó beljebb tessékelte őket.

A lépcsőn felérve a fiatalabbik megállt.

– Mama! Mi ez ...ez a csukott székformájú valami, itt a lépcső végén?

– Nem láttam még én sem ilyent. Talán lift.

Mire az ajtóhoz értek, valaki belülről kinyitotta és határozott női hang hívta be őket.

Hatalmas nappaliba léptek. Fejük felett, a kupola világítóablakán át szabadon ömlött be a fény a helyiségbe. Előttük botra támaszkodva őszes hajú, középkorú asszony állt, aki le nem vette mélyen ülő, világoskék szemét a nyurga kislányról.

– Szóval – a hangja hirtelen elrekedt –, szóval, te vagy Szandra! – szólalt meg néhány másodperc után. Szinte választ sem várva fordult a másik felé. – Te pedig Erika! – Kezet nyújtott mindkettőjüknek. – Andrea vagyok.

A kislány zavartan nyújtotta át a magukkal hozott csokrot.

– Köszönöm – mondta halkan, és a virággal együtt a botra támaszkodó kézfejére kulcsolta a másikat.

A feszült pillanatokat a szintekre vezető lépcsőn leereszkedő lift surrogása törte meg. A széklifttel éltes asszony érkezett, a lépcsőn pedig idős férfi lépkedett komótosan lefelé.

– Bemutatom az anyósomat és apósomat! – Hátrébb lépett az öregek mellől. – Szandra! – fordult a kislányhoz. – Ők a nagyszüleid!

A nehezen mozgó asszony diszkrétén szípozott. Balkezét a mellén tartotta, a másikkal kedvesen végigsimította a kislány karját. Láthatóan zavarban volt, hogyan közeledjen a gyerekekhez.

Farkas apja odalépett Szandrához. Kezébe fogta az arcát, és alig hallhatóan kérdezte.

– Megpusztilhatlak?

Ő csak bólintott, miközben piros foltocskák lobbantak az arcán.

A várakozó csendet Andrea törte meg. Vonásai kisimultak, arcából eltűnt a kutakodó tekintet.

– Nos! – szólalt meg oldottabb hangon. – Túl vagyunk a bemutatkozáson. Vélhetőleg egyikünk sem akar továbbra is itt állni! Gyertek beljebb és helyezétek magatokat kényelembe!

A süteménnyel, innivalóval teli kecses, aranyszínű zsúrkocsit az asztalhoz tolt. A fogantyújára támaszkodva körbenézett és halkan ennyit mondott.

– Ideje, hogy jobban megismerjük egymást!

Vége

KOOSÁN ILDIKÓ

Pogány litánia

Uram!

Szabadíts meg minket a gonosztól!

Szétzilált időnk időtlen áradása
hangtalan hallgatásaink áradása,
magunkba-zárkózásaink áradása,
hiábavaló törekvéseink áradása,
az értetlenség parttalan áradása,
bizonytalan holnapjaink áradása,
keseríti naponta napjainkat.

Uram!

Szabadíts meg minket a gonosztól!

Érdekhajhászók felpörgő áradása,
halál-ok nélküli halálok áradása,
lázongó tömegek sorsváltó áradása,
silányságaink végtelen áradása
elkobzott perceink parttalan áradása
homloktüzeink elfojtott áradása
keseríti naponta napjainkat...

Uram!

Szabadíts meg minket a gonosztól!

Őszvégi monológ

Jó lenne tudni, mi hozhat kedvet inkább,
Az időtlen éjfélnél, vagy, ha hajnal nyit rád,
Múltad meséktől színes romantikája,
Netán, ha őszerít dús asztalt a tájra?

Ha a szó, a szóval szinkron versenyezve
Rég bejárt tájaid juttatják eszedbe,
Ismerősként jársz ott, ki kérhetné számon,
Kedvedre léphetsz át vámon, láthatáron?

Ha a lét sodrását magadénak érezd,
Tudod színeit a lázongó reménynek,
Idők holt ágán új tavirózsakerted,
Lényegedből a jót, bűnödből a szentet?

Jó lenne tudni, mit tartogat az élet,
Ami eddig jutott sem tűnik kevésnek:
Élő virágokból fonni örökzöldet
Akinek joga van, része az időnek.

Medve

mese

Láttam medvét, nagyon rég volt.
Hajnali fényt szórt az égbolt
fenn a hegyen, a vágásban,
málnát szedtünk épp javában
jó apámmal akkor nyáron;

Nem éreztem azt, hogy fázom
zárt ruhába burkolózva
védelmemül, hogyha szúrna
málnatövis, csípne csalán;

Kis csuprommal az oldalán
kúszva, mászva, tenyerelve,
magammal is versenyezve
kerestem a legjobb helyet
hol a legtöbb málna termett.

Telt a csupor, telt a kosár
fenn a Rozsály hegyoldalán.

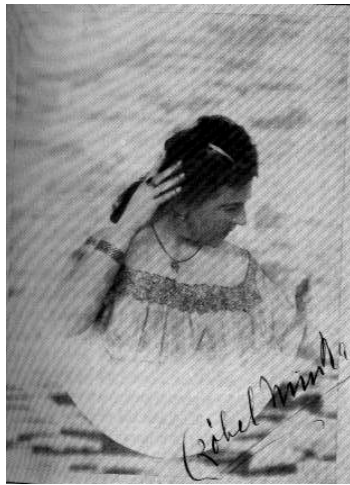
Akkor láttam, velünk szembe'
málnást dézsmál egy nagy medve
a szomszédos hegyoldalon...
Itt a mesét abbahagyom.

Ez a látvány maradt bennem
amíg nőtem, cseperedtem,
s azon túl is, vén koromba':

Apám mintha kézen fogna,
együtt megyünk rétre, hegyre,
együtt gombát szedve,
s azt a medvét csillagképben
ma is látom fenn az égen.

ELFELEDETT KÖLTŐK

CZÓBEL MINKA (1854—1943)

A kép a *Boszorkány-dalok* c. kötetből

1943-ban, a második világháború rémségeinek és szorongásainak kellős közepén észrevétlenül és rég elfeledetten meghalt egy nyolcvankilenc éves, Szabolcs megyei öregasszony, akit Czöbel Minkának hívtak. Igaz, körülbelül egy évvel előbb Debrecenben egyetemi disszertáció jelent meg életéről, műveiről és jelentőségéről (Kiss Margit írta), de természetesen a legszűkebb szakmaiakon kívül ezt sem vette észre senki. Czöbel Minkáról akkor már évtizedek óta nem beszéltek, nem írtak, verseit nem olvasták. S mindmáig sem szoktunk visszaemlékezni rá, hogy a modern magyar költészetnek, Adynak és a Nyugatnak az egyik legfontosabb előfutára volt, sok olyasmit kezdeményezett a XIX. század végén, ami abban az időben merőben új volt nálunk és csak a Nyugat nemzedékénél vált irodalmi gyakorlattá. Czöbel Minka pedig túlélte kortársait, túlélte utódait, túlélte utódainak utódait, és vénséges vénen úgy múlt el, hogy szinte már senki sem tudott arról a hajdani lobogó leányról, aki magyarul, franciául, angolul, németül verselt, magyar klasszikusokat fordított nyugati nyelvekre, nyugati moderneket fordított magyarra, először szólalt meg magyarul a franciás dekadencia hangján, szinte

előzmények nélkül elkezdett magyar szabad verseket írni. Helye a klasszikusaink között volna – és már életében ismeretlenné öregedett. A mi nagyon igazságtalan kritikánk és igazságot nehezen tevő irodalomtörténetünk is kevés jelentékeny költővel volt oly méltánytalan, mint Czöbel Minkával.

1943-ban, a második világháború rémségeinek és szorongásainak kellős közepén észrevétlenül és rég elfeledetten meghalt egy nyolcvankilenc éves, Szabolcs megyei öregasszony, akit Czöbel Minkának hívtak. Igaz, körülbelül egy évvel előbb Debrecenben egyetemi disszertáció jelent meg életéről, műveiről és jelentőségéről (Kiss Margit írta), de természetesen a legszűkebb szakmaiakon kívül ezt sem vette észre senki. Czöbel Minkáról akkor már évtizedek óta nem beszéltek, nem írtak, verseit nem olvasták. S mindmáig sem szoktunk visszaemlékezni rá, hogy a modern magyar költészetnek, Adynak és a Nyugatnak az egyik legfontosabb előfutára volt, sok olyasmit kezdeményezett a XIX. század végén, ami abban az időben merőben új volt nálunk és csak a Nyugat nemzedékénél vált irodalmi gyakorlattá. Czöbel Minka pedig túlélte kortársait, túlélte utódait, túlélte utódainak utódait, és vénséges vénen úgy múlt el, hogy szinte már senki sem tudott arról a hajdani lobogó leányról, aki magyarul, franciául, angolul, németül verselt, magyar klasszikusokat fordított nyugati nyelvekre, nyugati moderneket fordított magyarra, először szólalt meg magyarul a franciás dekadencia hangján, szinte előzmények nélkül elkezdett magyar szabad verseket írni. Helye a klasszikusaink között volna – és már életében ismeretlenné öregedett. A mi nagyon igazságtalan kritikánk és igazságot nehezen tevő irodalomtörténetünk is kevés jelentékeny költővel volt oly méltánytalan, mint Czöbel Minkával.

Történelmünk folyamán úgy alakult, hogy a XVI. és XVII. századbeli költők java része a főurak közül került ki, a XVIII. század és a XIX. század első felének költői túlnyomó többségében köznemesi származásúak voltak, a XIX. század második felének és a XX. század első felének költői főleg polgári és kispolgári származásúak, és csak a mi nemzedékünkben került sor a munkás- és parasztszármazású költők tömeges jelentkezésére. Ezt így szabta meg a magyar társadalom hatalmi viszonyainak alakulása. A XIX. században a nagybirtokos főurak ugyan a hatalom teljességében voltak, de a kultúrabeli kezdeményezés már nem az övék. És a század második felében már túlnyomó a polgári elem. És ekkor lép be az irodalomba egy arisztokráciával rokon, nagybirtokos família leánya, a Szabolcs megyei Anarcs-pusztai úri kisasszonya, aki egyenes dédunokája volt báró Orczy Lőrincnek, a hajdani generális-költőnek, a népies hangvétel egyik fontos irodalmi kezdeményezőjének, aki idős fővel odaállt Bessenyeiék fölvilágosodott mozgalma mellé.

A család tehát a felvilágosodás hagyományait örökölte, a műveltség otthonos volt az isten háta mögötti Anarcs-pusztai úri kastélyában, és Minka kisasszony a legjobb nevelést kapta. A falusi

ELFELEDETT KÖLTŐK – CZÓBEL MINKA

gyerekektől tanulta a magyar anyanyelv ízeit, árnyalatait, miközben a szüleivel németül és franciául beszélt; de mire felcseperedett, megtanult angolul is. Amint felnővekedett, világot is láthatott. Élt Ausztriában, utazgatott Franciaországban, ahol hosszasan időzött a Provence-ban, ismerte az olasz tájak és városok szépségeit. És otthon is, külföldön is szüntelenül nézett, olvasott, tanult, gyönyörködött a szépségekben. Sógora, Mednyánszky László, nagy festő volt, de irodalomban jártas, művelt ember is, aki báró létére meghasonlott a maga úri világával, és részvéte egészével fordult a szegények szenvedései felé. Az otthoni nevelés és Mednyánszky művészeti-irodalmi-világnevezési hatása együtt formálta Czóbel Minka egyéniségét.

Ifjúkorától fogva verselt, és kedvtelve fordított idegenből magyarra, magyarról idegen nyelvekre. Amikor már felnőtt leány volt, Mednyánszky megmutatta a verseit Jókainak, aki ekkor – a hetvenes években – a hazai irodalom legnagyobb tekintélye volt. Jókait elbűvölte a jól verselő leány, és biztatta: folytassa, ahogy kezdte.

Czóbel Minka jókedvvel és jó reményekkel került irodalmi körökbe, és összebarátkozott Justh Zsigmonddal. Közös izgalmuk volt a modern francia irodalom. A nagyon jó ízlésű Justh igen nagyra tartotta mindazt, amit Czóbel Minka az irodalomban csinált. Fontosnak látta műfordítói munkásságát is. A franciául igen jól tudó és Párizsban megforduló Czóbel Minka figyelmét alighanem a franciául még nála is jobban tudó és a párizsi irodalmi körökben otthonos Justh hívta fel a naturalisták mellett azokra, akiket dekadenseknek neveztek. A dekadencia szó hanyatlást jelent: a századvég dekadensei megéreztek a hagyományos polgári világ hanyatlását; nem tudták, mi következik, de azt igen, hogy valami a vége felé jár. Ennek az elmúláshangulatnak a legnagyobb hatású, legzeneibb hangú, leggazdagabb hangulatvilágú költője volt Paul Verlaine, akinek költészete később Adyra és a Nyugat nemzedékére oly jelentős volt. Nos, Verlaine-t Czóbel Minka fedezte fel a magyar olvasók számára, ő fordít először nálunk Verlaine-verseket. De Verlaine mellett a kor más divatos-modern költőit is tolmácsolja. Ezzel párhuzamosan lefordította *Az ember tragédiáját* németre és Petőfi jó néhány versét angolra. Ha csak ennyit tett volna, akkor is jobban kellene emlékeznünk rá.

De Czóbel Minka mindenekelőtt költő volt. Költészete festőien színes, verselése zenei. Ő az impresszionista festőktől tanult látni, és a francia dekadensektől tanulta a hangzás árnyalatait. (Példaképe, Verlaine, a francia költészet egyik legbravúrosabb verselője.) Czóbel Minka költészetében a valami elmúlásának dekadens érzelmvilága kapott hangot. Helye ott lett volna Reviczky körében, hiszen kortársak voltak, és törekvéseik sem idegenek: az újak felé néző, közben Baudelaire-t fordító Reviczky nem lehetett idegen az újakat hozó és Verlaine-t fordító költőnőtől. De a nagyvilági életet élő földesúrleány és a nyomorgó pesti poéta sehogy sem került össze. Így Reviczkynek, a nyomorgónak a hatása döntő a következő nemzedékre, Czóbel Minka, az úrleány pedig pusztába kiált. Holott Czóbel Minka még tovább is lép a modernség útján, mint Reviczky. Szűknek érzi a tervezett formájú verseket. Ő egyenest Walt Whitmantól, a szabad vers fő klasszikusától tanulta a felszabadított ritmikát, és elkezd magyarul – ahogy ő mondja – „rhythmicus prózá”-t írni.

A magyar szabad versnek addig alig-alig volt előzménye. Valamikor nagyon régen Kazinczy, ez a lázas kísérletező, ezzel is kísérletezett, utána csak Petőfi próbálkozott sikerrel ezzel is, de játékos kísérleten túl költői gyakorlattá csak Czóbel Minkánál változott a szabad verselés. És olyan jól érezte a szöveg szabad hullámozását, hogy lírájában talán éppen szabad versei a legszínesebbek és legzeneibbek.

Helye közvetlenül a Nyugat költői előtt lehetne, törekvései már a Nyugat irányába mutatnak. Ifjan kortársa volt Reviczkyéknek, akikkel közös irodalmi céljai lehettek volna. Idővel párhuzamosan írta modernséget előkészítő verseit az Ignótus-Heltai-Makai fémjelezte budapesti városi költészettel, amely ugyanúgy fordult el a provincializmustól, mint ő. De az utak nem találkoztak.

Czóbel Minka az arisztokraták rokona volt, de az érzelmeiben demokratikus költőnő ugyanúgy nem kellett az arisztokratáknak, mint sógora, Mednyánszky, a demokrata báró. A nagyvilági úri kisasszony nem kellett a vidéki és görcsösen vidékies úri világnak. A dekadenseket közvetítő és szabad verseket író költőnő nem kellett a hivatalos akadémiának. De a gazdag földesúrnő idegen maradt az irodalmat formáló fővárosi nyomorgó poéták számára. A századforduló öntudatos polgárainak nem kellett a bárók unokája. Így történt, hogy amikor végre Ady szellemi vezérségével és Ignótus irányításával megindult a Nyugat – még csak észre sem vették, hogy az ő legközvetlenebb

ELFELEDETT KÖLTŐK – CZÓBEL MINKA

elődjük az akkor már ötvennégy éves költő. Ettől kezdve végképpen nem volt jelen az irodalomban. És nem is háborgott ellene. Évtizedeken át visszavonultan élt a szabolcsi birtokon. A világ megfedkezett róla, ő megfedkezett a világról. Csak nagyon kevesen tudták, ki volt. A halála óta eltelt öt évtized óta a nevét is alig említették.

<https://mek.oszk.hu/01100/01149/html/>

*

A közölt versek szövegforrása: Czóbel Minka, *Boszorkány-dalok*, [válogatta: Pór Péter], Bp., 1974, Szépirodalmi Könyvkiadó.

Az eredetivel azonos írásmóddal közöljük a verseket. [F. J.]

ÖRÖKRE, MINDÖRÖKRE

Ha érzésed, ha vágyad van
Temesd el bús magányba,
Megfejtethetlen titok marad
A boldogság talánya.
Hiába űzöd – elvonul
Csalóka, szürke ködbe,
S te tőle távol elmaradsz
Örökre, mindörökre.

Ha életed reménytelen
Ha többé már nem kérded:
A holnap, a titkos jövő
Még mit tehetne érted?
Ne gondold, hogy nyugalmat lesz,
Hisz' életedhez kötve
A föld röge, a föld pora,
Örökre, mindörökre.

De csendesén, csak csendesén,
Egy távol fényre vágyunk,
Ez örök éjjelünk talán?
Vagy örök napsugárunk?
Egy fehér fátyol szállt le rád,
Szemed már el van fődve –
Pihenhetsz édes-csendesén
Örökre, mindörökre.

IDEGEN VENDÉG

Magányos kerti úton
Elsárgult levelek,
Zöld nyár forró hevében
Már őszt jelentenek.

Hullámzó déli fényben
— Csodás – hogy kelnek-járnak
A múltból ide tévedt
Szétfoszlott, könnyű árnyak.

Egykor ezek mind *voltak*,
Egykor mind *itten* éltek,
Közöttük mit akarsz itt
Idegen kóbor lélek?

Árnyak közé vegyül most
Az újabb árny-alak:
„Kivagy” „„Hát meg nem ösmersz?””
„„Én vagyok *te* magad!””

ELFELEDETT KÖLTŐK – CZÓBEL MINKA

A POR*

Repül a por az őszi táj felett,
– Hamvas, kavargó, könnyű fellegek –
Felkél a hazatérő nyáj nyomán
Az utak széles, hosszú vonalán,
Nagy csordák fehér sokasága benne,
Mintha egy hadsereg dobogva menne.
Gyors, rövid mozgással által vágja
A falu kondorszörű disznónyája.
Sötétebb színnel, simább mozdulattal
A vidám, fürge ménes hazanyargal,
Aztán libák fehér szárnyal repesve,
Gágogva. – Csak mindinkább száll az estve.
Árnyképeként már elvonultak mind,
Csak por az úton, s néma csend megint.
A láthatáron nyárfák koronája,
Levélzetük égő világos sárga
Kék ég lapjáról élesen leválnak
Finom metszésű izzó sárga ágak.
Aranykévüket dob a por felébe
Estsugarak hosszú nyújtott vége.
Csak száll a por arannyal áttört leple,
Az őszi tájat hullámával fedve.
Hideg fénnel keresztül csillan rajta
Egy nádas vízükre, színes partja.
Szétszórt vályogkunyhók a nádas mellett
S nyár folytán gazdagra vadult kis kertek:
Nagy napraforgó lehajtott fejével,
Zöld csodafa mesés levélzetével,
Távol kelet varázslatos virága,
Élesre rajzolva gyümölcse, ága,
A szerb tövis, piros álkörmös-szárak
Dúsan fejlődve egymás mellett állnak.
Virágok ingadozva hajlanak:
Bűvös színek a porfátyol alatt,
Világos álom elmosódott képe;
Arany-csillám a rózsaszínű égbe.
Minden felszálló, elrepült parányba
Az anyaföldnek egy-egy álma:
Rég elvirult növényzetnek pora
Elhamvadt nemzedékek tábora,

Szétomlott sziklák foszlott törmeléke –
Csak száll a por a finom esti légbe,
S örökre egyesülve benne réved
Az elmuló – kifogyhatatlan élet.

* Ez a vers a legkorábbi, 1890-es
Nyírfalombok c.
kötetből való. [Pór Péter]

A SZÉPSÉG ANGYALA

Rhythmicus próza

Oh emberek! hiába törtök életemre,
Halhatatlan vagyok!
Lakásom a föld, az ég, minden csillag,
A végtelen határtalan határa.

*

Gyűlöltök, jól tudom,
Mert testetek, s lelketek durva szövetét
Fájón érinti lényemnek sugárja.

Imádnak egyesek, de ezek is szenvednek,
Mert el nem érhet,
Csak tiszta lélek,
Egy hang, egy ének,
Virág illatja
A szív legfehérebb, legszűzebb gondolatja.

Ki salakkal szívében, szemembe néz,
Tüzembe vész,
Elég, elporlad menthetetlenül.

*

S mert úgy szeretitek a salakot
Ezért fordultatok
A „Haszon Démona” felé.
De emberek,
Hisz’ nem lehet!
Ő gyengébb nálam.

*

ELFELEDETT KÖLTŐK – CZÓBEL MINKA

Tartózkodásom volt hajdanta rég
A vad szűz rengeteg, –
Kivágtatok, – haszonra,
És hogy dőlt romba
Reményetek:

Hasznót nem hajtott a kopár föld,
De szép lett újra,
Bozót felverte,
Éretlen fanyar zöld,
Halvány kalászkok ingadoztak
Az elfakult talaj felett.

Szárnyam érintése alatt
Kiszinesednek undok gyárfalak,
Rettentő kémények magaslatából
Leszáll a füstös pára
Utcák hosszú sorára,
Megtelíti a város minden részét
Halált-hozó, betegség-terhelt léggel.
De ismét szép
A józan sivár kép
Ez ingó, vörös-lilaszín homályban.

Lehordtátok templomok tornyait,
Gyárkéményt raktatok helyébe. –
Csak nektek kár, de engem el nem űztök.

*

Lakásom volt hajdan az ember teste
Arányban, színben szép,
Kiváló ép,
De ti elnyomtatok örökre
Betegség-, bűnnel, ferde öltözékkel.
S még sem lehet –
Nézd e szemet
Hogy ég, hogy ég,
Mi szép, mi szép!
Mert összeszedte, mind, fájó tüzébe
Az elkínzott, nagy, ős harmóniát.

*

S legfőbb szentélyem volt az ember lelke:
Újra születtem minden gondolatban,
Minden érzésre szárnyam újra nőtt.
Hatalmassá tevém a földi embert,
Hatalmas volt, hatalmas, szép, és boldog.

De ím, a Haszon démona szólt hozzá:
„Imádj engem, s *hatalmasabbá* teszek”
S a gyöngé ember meghajolt előtte
Csókolta a szörnyeteg érckezét.
S most vonja, vonja, fuldokolva, lassan
Elképedt arccal, kiszáradt lélekkel
Molochnak nehéz, szörnyű rabigáját.

*

Még vissza, vissza fordul néhány hívem,
Keresnek vággyal, örült szenvedéllyel
S ha nem találhatnak, – néma fájdalmukban
Leborulnak, komor ikertestvérem
A „Rút” borzalmas nagysága előtt.

*

Oh emberek, hát nem látjátok még se
Hogy mindhiába törtök életemre?
Megtettesülök ismét újra, újra
Csak ti szenvedtek száz halálos sebtől
Ha ellenem örült fegyvert ragadtok.
Mert én vagyok: a tisztaság, a béke,
A halhatatlan, fényes, örök Eszmény!”

*

Világosodni kezd a fehér hajnal,
Hamvas párák szürkés aranyba fonják
A földfeletti, hús, emberlehelte,
Hullámzó, fátyolos ködréteget.

*

Egy angyal hosszú arany-fehér szárnya
Siklott el hangtalanul a homályba,
Hidak, folyók, kertek, házak, vad erdők
Temetők, legelők, városok felett.

ELFELEDETT KÖLTŐK – CZÓBEL MINKA

RÉTEGEK

Rhythmicus próza

Orgona hanggal hangzik az ének,
Ünnepük napját Megváltónk
Mennybemenetelének.

Ott térdel a nép
Sűrűn egymás mellett:
Durva szövetű földi alakok
Terjesztik a köznapiság lehet.
Minden szívben sajátos kicsinyes gondok:
Az önzés, a vétek. –
Közöttük téved,
Az örület sötét árnya,
Anyagiasság durva homálya.
Növendék lányok színes ruhákban,
Fejecskéjükben: hiuság gondja,
Érzésük: „kényelmetlen”
Cifra, szokatlan, új öltözetben.

*

Amott egy sorban hetyke legények:
Kihívó szemek felvillanása.
Még most is? – Itten?
– Hisz’ jó az Isten! –
Öreges asszonyok.
— Hosszú az élet –
De minek éltek?
Szívükben még mindig az anyag hatalma
Mely egyre csalja
A földi embert
Vágyról vágyra,
S nem nyújt nyugalmat, és nem nyújt élvezet.

*

De im, a sok lehajtott fej felett
Kitárt nagy templom ajtón
Beolvad, beözönlik
A forró, arany déli fény.
Tömjén-felhőkön szállva
Napfény, s égő viasz-gyertyák sugárja
Arany fátyolt szőtt, mely ott lebeg
A sötétlő fejek felett.

*

S a fátyolon túl, egy más rétegen,
Magasztos-édesen,
Elszálló hanghullámok:
Az orgona mély, zúgó hangja.

*

Keresztül tör most rajta
Fényes sugárként
Az oltár felől felhangzó szó:
Sursum corda!

*

E szóba fűződik most minden eszmény
Mely mint fehér vágó, tiszta gondolat
Ott lenn fakadt
A sötétlő szívekben:

A szeretet egy-egy csillága
A hit, a lelkesülés, a remény.
Felszáll e szóval, mint kuszó növény
Sugár fa ágán
Hogy nő, hogy terjed!
Már áttöré a templom boltívét
Már ottan száll
Napsugaras, kék, forró nyári égen,
Mint egy hatalmas nagy madár.

*

Hogy lent maradt a vétek
Salak, sötétség
Oh e legfelső réteg!

Nagy Istenség, ezen keresztül látlak,
Felszálllok hozzád,
Im, elérlek!

ELFELEDETT KÖLTŐK – CZÓBEL MINKA

SPHYNX

Hópelyhet fogni lázas kézzel,
Egekbe nézni ember-ésszel,
Elszállni kóbor fellegekkel,
Remélni, várni, minden reggel. –

De hogy ha ránő alkony árnya
Éjt-váró hallgatag világra:
„Mi volt ez mind?” hiába kérded.
Felelhetsz tán: „hisz’ ez az élet”!

EUNOÏA

Az egy, hatalmas, végtelen nagy Isten
Lebeg a végnélküli Nirvanában
Elszenderül – a nagy, kimondhatatlan
Kétségbeejtő magasztos magányban.

Elszenderül, – és teremő erővel
Álmában megteremti most az *álmot*,
Megálmodja magát, eget és földet
Meg az egész, nagy, végtelen világot.

Oly mélységes, hatalmas lett az álma
Hogy mind, e változandó álmoképek
Folytatva, az örök nagy Isten álmát
Azt *álmodják*: hogy léteznek, hogy élnek,

Az Isten álma szép, magasztos, tiszta,
De belefolyt a nagy harmóniába
Elferdítőn, zavartan, visszatetszőn
A sok teremtetett álmoképek álma.

Hová fejlődik még e vad zavargás?
Ilyen alakban meddig tart még itten
Az árnyak képződése, szétfolyása?
Mikor ébred már fel az öreg Isten?

ALTATÓ

Ömlik, terjed a széles nagy
Déli meleg,
Lassan hullnak a hamvas, lágy
Mák-levelek.

Nehéz kalászkok csendesén
Hajlonganak,
Ezüst sugárú nyári fény
Fátyla alatt.

A teljes boldog földi lét
Virágba van,
S a szív oly boldog, oly nyugodt,
Mert vágytalan.

MAGÁNOS ÚTON

Hiába szólok, nem felelhet senki,
Nem érti senki, senki meg szavam,
A rettentő, félelmes pusztaságon
Magam vagyok, egyedül, egymagam.

Ki távol áll, ki alantabb, ki feljebb,
De vélem egyik, egyik sem rokon,
Előre csak! fáradtan, összetörve,
Vad, tövises, magános utakon.

S te fenn az égben, Te Örök-magános,
Meghallod-e kiáltó gyermeked?
Vagy te is oly magasan állsz felettem,
Hogy szavam soha meg nem értheted?

TÁNCVIGALOM

Homályosan világított szoba sarkában, kis asztal
mellett, puha vörös-bársony kereveten, egy
púpos, halvány ember ül.

Okos, mélabús szemei nyitott ajtóra függesztve,
melyen át bálterembe látni.

A teremben mint fényes árnyak, vonulnak el
könnyű, színes leány-alakok, csillogó ruhákban,
hevült arcokkal.

Virág és parfüm-illat, csicsergő beszéd, s csengő,
kissé túl-magasan csengő nevetés hullámai
szállnak a púpos emberhez.
Arcát lázas keserűség önti el:

ELFELEDETT KÖLTŐK – CZÓBEL MINKA

„Gyűlöllek, gyűlöllek! nincs közöm hozzátok,
Csak egy ami közös: a nagy élet-átok.
De még köztetek is elátkozott vagyok,
Bár átkosak mind, mind, – kicsinyek és nagyok.

Bármi legyen sorsod, végső osztályrészed:
Az elkerülhetlen, borzalmas enyészet.

Minden gyümölcsfának porba hull virága –
Alig hajt ki a cser, már a féreg rágja.

Alig serdül a lány, már lehámlik róla
Az ifjúságnak egy-egy hírmondója.

Minden, mi született, száz halállal vész el,
Undok lesz előtte, amit szépnek képzelsz.

S én ezt mind jól látom. És ti? – engem néztek.
– Véletek sem lesz jobb, lágyabb az enyészet!
Ha egyszer rút testem majd a porba olvad —
De néktek – szépeknek – mit hoz majd a holnap?

Szörnyű, szent enyészet, hogy imádlak téged!
Te osztod egyedül az egyenlőséget!”

Egy csinos, nagyon fiatal leány halkan bejő,
megáll a nyomorék előtt, felkéri táncra.

Ez átfogja a leány derekát, ügyetlenül, zavartan
kilebeg vele.

KI VOLT?

Mély nyomok a hóban,
Elhagyott nagy kertbe’,
Kékesre nyomúlva
A fehér hó pelyhe.

Ki járhatott erre?
– Az út oly elhagyott –
Látom még a nyomot,
De nem az alakot.

Majd visszaképzem:
Milyen volt az élet,
Mely itt magányosan
A nagy hóba tévedt?

Mintha már látnám is,
Jó felém egy árnyék,
Mintha az árnyékban
Magamra találnék.

Hiszen én jártam itt –
Ide be van nyomva,
De már nem ismerem
A saját nyomomra.

ALKONY

Belepte első hó pihéje
Dombok hullámos vonalát,
Fehér dombok, szürke téli ég alatt.
Csak nyugaton szüremlik át
Pirosas-sárgás esti fény.
Mint egy emlékezet
A hó felett.

Falu, gyalogösvényén,
Barnára taposott ösvényen
Fehér hó közt, jön most a csürhe:
Kis kondorszörű malacok
Hosszú orrú bozontos disznók.
Rövid vágtába
Pici lábuk himbálja
Gömbölyded hátukat.
Hosszu fülük fel és le lebben,
Mind sebesebben:
Haza felé! haza felé!
Rövid vágtába,
Egymás nyomába
A csürhe elhalad
Szürke téli ég alatt.

Fehéren
Száll az alkony,
Világos-sötétén
Száll az alkony, száll a csend,
Havas háztetők kéményéből,
Füst szállong,
Ide-oda lebbenve szét oszlik,
Mint egy emlékezet,
A táj felett.

AMBRUS JÓZSEF

Oltári gereblye, az összes fogaival

Karácsony vigíliáján többen meglátogattak, köztük Józsi barátom is. Az ünnepi étekből részeltetett, de kísért is hozott mellé a saját vörös borából. Köztudottan nem tartozom a „nagyivók” táborába. Ő is tisztában volt ezzel, szóvá is tette, de megnyugtattam. El fog fogyni a szándéka szerint, nem vész kárba!

Már csak azért sem, mert a házi orvosunk anno, efféle terápiát javasolt. (*Még mondja valaki, hogy nem jó orvos!*) No, persze nem „vedelést”! Sokkal inkább azt, hogy egy-egy jóízűen elköltött ebéd vagy vacsora után, kényelmesen elhelyezkedve, ellazulva, a pozitív dolgokat felidézve, mintegy gyógyszerként adagolva, egy-két pohárával elkortyolgatni! Midőn az idő estvére fordult, így is történt, a recipe szerint.

Másnap, ünnep lévén, nem szándékoztam sehová menni. Mivel ellenjavallat nem volt, ennek megfelelően, az „előírt” mennyiséget már az ebéd után elfogyasztottam. Nos, ennek a második pohárkának jelentkezett egy különös, mondhatni szokatlan, de mindenképp áldásos mellékhatása. Hosszú szünet után újra késztetést éreztem, hogy mozgásra ösztökéljem a számítógépem elkényelmesedett klaviatúráját. A félhomályban szendergő emlékeim közül a '80-as évek történései kezdtek lassacskán, komótosan elővánszorogni.

Villanyásként dolgoztam Pásztón, a „Gépállomáson”, ami persze már rég nem az volt, amit a neve sugallt. Ekkorra már a városka legnagyobb, akkortájt mintegy 250, fénykorában 300-320 főt foglalkoztató üzemévé avanszált.

Azon az ominózus napon a forgácsoló műhely erőátviteli elosztójának jelöletlen kábeleit kellett beazonosítanom. Ha egy szóval kellene jellemeznem az alaphelyzetet, azt mondanám: dzsumbuj. A delikvens mintegy 4-5 méter hosszú, 2 méter magas „mezős” lemez szekrény. Az ajtók mögött minden csupasza. A feszültség alatt lévő sínek, a több sorban egymás alatt elhelyezett, egymástól néhány centire lévő nagy teljesítményű késes biztosítékok, áramváltók, egyéb szerelvények. Ezekhez csatlakozott a kábelárokban lévő, kisujjnyitól karvastagságúig terjedő kábelek többirányú, egymást többszörösen keresztező halmaza. Jeleztem a főnökömnek, hogy ez így életveszélyes, feszültségmentes állapotban kellene csinálni!

„Mennyi ideig tartana?”

– Bizonytalan. Lehet egy fél, de akár egy műszak is.

– Arról szó sem lehet!

– Akkor várjuk meg a hét végét! (Erre már gúnyosan.)

– Kéne a túlórapénz, mi?!”

Nos, ennyit az alulról jövő kezdeményezés hatékonyságáról! Mintha ma lenne! Mit mondhattam hát? A feladat szép, a lélektani felkészítés megvolt, lehet kezdeni! Hozzáfogtam. Már több órája dolgoztam, amikor megtörtént a baj. Ma sem tudom hogyan, de hozzáértem valamihez, amihez nem kellett volna! Ez a szakterület azonnal ráébreszt a valóságra. Nincs mellébeszélés, nincsenek féligazságok. Ha hibáztál, áramütés formájában kapod a büntetést, a mértéke pedig a hibázással arányos.

Innentől, felpörögtek az események. Hirtelen rájött minden vezetőm, hogy a legfőbb érték, az ember! Mentőt sem hívtak, a cég kocsijával vittek be az akkor még működő helyi kórházba. Közben telefonon értesítették a kardiológiát, ahol azonnal fogadtak. Az idő tájt még nem kellett oldalnyi listán felsorolt dolgokat magammal vinni, a pizsamától az étkezőeszközökig mindent biztosítottak. (*Mindenkinek!*) Másfajta ellátórendszer volt.

A tetőtől-talpig történő átvizsgálás során megállapították, hogy a bemeneti pont egy pénzérme méretű, elszíneződött, érzékeny, égésszerű valami formájában látszódik az

alkaromon, de a kimeneti pontot nem találták. Ebből arra következtettek, hogy valószínűleg nagyobb felületen távozott valahol. No, de hol? Mivel az áram útja nem volt egyértelműen meghatározható, létfontosságú szervet is érinthetett. Ilyenkor egyébként is fennáll a vérrög keletkezésének veszélye, következésképpen három napig bent kellett maradnom megfigyelésre.

Eleinte óránként, később már ritkábban, de csináltak EKG-t, vérnyomást mértek, vért vettek, meghallgatták a belső szerveimet. Mivel minden rendben volt, néhány óra múlva felkelhettem, mozoghattam. Lassan telt az idő. Szerencsére megismerkedtem egy szintén „időzavarral” küszködő fiatalemberrel. Vicceket meséltünk, majd a mélyebb gondolatok felszínre kerülése érdekében, logikai feladványokkal fárasztottuk egymást. Itt került képbe Szűcs Pista bácsi, aki ugyanabban a kórteremben feküdt. Jó ideig csak hallgatott minket, majd bekapcsolódott ő is a diskurzusba.

„Ide hallgassatok fiatalok! Látom, nem bírtok egymással. Mondok én nektek egy olyan feladványt, hogy amelyiketek megfejti, az előtt megemelem a svájcisapkámat!”

Örültünk neki, mert már kezdtünk kifogyni a készleteinkből!

„No, akkor, írjátok le, mert hosszú!”

Következett egy lassan, monoton hangon előadott szöveg.

„Háromszor annyi idős vagyok, mint te voltál akkor, amikor én annyi voltam, mint te vagy most. De, ha te annyi leszel, mint én vagyok most, akkor ketten együtt kilencvennyolc évesek leszünk. Hány éves az egyik, hány éves a másik?

– Használhatunk papírt, ceruzát a megoldáshoz?

– Azt használtok, amit csak akartok!”

Eltelik három perc, mondom az eredményt: 42 és 28.

„Oltári gereblye, az összes fogaival! ...

A megoldás stimmel! ...

De, Kedves Öcsém! Áru!d má' el nekem, miből gyüttél rá ilyen gyorsan?

– Nem rájöttem Pista Bátyám, hanem kiszámoltam!

– Hogyhogy kiszámoltad?

– Hát úgy, hogy ez az elsőfokú két ismeretlenes egyenlet, egyik tipikus példája.

– Várjá'! ... Várjá'!! ... Várjá'!!! ... Idehallgassá'! ... Én mindig jó voltam algebrából is, meg geometriából is! Tudok összeadni-kivonni, szorozni-osztani, százalékot számolni. A szöveges feladatokat is megoldom, még a törtekkel is boldogulok. ... De, kérlek szépen! Magyarázd má' el nekem: mi az, az egyenlet?!”

No, ezzel komoly feladat elé állított. Mert hogyan magyarázzak el valamit néhány mondatban olyannak, aki még nem is hallott róla? Amit jómagam is csak több részletben, lépésről lépésre, fokozatosan sajátítottam el? Végül, valahogy így próbálkoztam.

„Pista Bácsi! Ez ugyanúgy egy számítási módszer, mint amiket maga említett. A részleteket hosszú lenne elmagyarázni, de valami olyasféle, mint egy kaptafa vagy egy sablon. Az egymáshoz kellőképpen hasonlító dolgokat rá lehet húzni, vagy hozzá lehet illeszteni.”

Hosszasan elgondolkodott, majd így szólt.

„Azt hiszem, a lényegét megértettem, a részletek meg nem igazán fontosak.”

Ez a történet itt, nagyjából véget is ért, azazhogy mégsem. Mindketten jártuk a magunk útját, azonban ettől kezdve, a szőlőből jövet vagy éppen odafelé menet meg-megállt a házam előtt egy kicsit beszélgetni.

„Üdvözöllek Kedves Öcsém! Hogy, s mint?”

Ilyenkor mesélt az életéről, amiből számtalan érdekes, lényeges és kevésbé fontos dolgot tudhattam meg. Megmutatta a réz-kocérját (ásó-kapatisztító eszközét), jelezve, hogy ad a részletekre is. Kőművesmesterként épületeket tervezett, amik még ma is állnak. Volt brigádvezető, művezető, építésvezető, műszaki ellenőr, szakoktató, vizsgabiztos.

Persze, a szakterületén kívüli dolgok is érdekelték. Egyszer azzal állt meg.

„Hallom, vettél esztergapadot.

– Vettem, Pista Bátyám.

– Megnézhetném?

– Hát persze!

– Tudod, én építettem Palotáson az első esztergapadot nem sokkal a háború után.”

Megismerhettem egy olyan szerkezet történetét, amit kerékpár pedállal és láncsal, emberi erővel hajtott, az éppen fellelhető anyagokból állított össze, és ülve lehetett dolgozni rajta. Mikor meglátta a hegesztő trafómat, azonnal mondta a méretezés részleteit. Mi sem természetesebb, minthogy a sajátját ő tekercselte magának. A „TRANSZVILL-nál” szerezte az ez irányú ismereteit, miközben ott építettek valamit.

Sok mindent tudott, s erre másokat is próbált ösztönözni. A fiatalok egy része már szinte menekült előle, mert az üdvözlés után úton-útfélen felhangzott.

„Mi is a foglalkozásod, fiam? ...

Az jó! Nagyon jó! ...

Akkor mondd meg nekem, kérlek szépen, hogy ... !”

Itt következtek az adott szakmára vonatkozó keresztkérdések, a mi korosztályunk pedig még szégyellte, ha nem tudott kielégítő választ adni! Persze, félreértés ne essék! Nem akarom a világot rózsaszínűre festeni! Az életem során az exponenciális függvénytől a másodfokú egyenlet megoldásáig én is meglehetősen sok fölösleges dolgot tanultam, amikre mindeddig nem volt, s immáron túl a hetvenen, elég nagy biztonsággal kijelenthetem, hogy nem is igen lesz szükségem. Kivétel, mint majdnem mindenütt, természetesen itt is akad.

Igen, ez az elsőfokú két ismeretlenes egyenlet.

Hihetetlennek tűnik, de mégis ez volt az alapja annak, hogy valaki jobban megnyílt előttem, kölcsönös tisztelet és bizalom alakult közöttünk. Számomra érdekes dolgokat mesélt, beavatott a régmúlt titkaiba.

Felesége, Rózsika néni sokáig nagyon büszke volt rá, mert közel ötvenéves koráig kőműves létére nem ivott. Később azonban már gyakran ágált a történetek ellen, esetenként még a nyújtófát is munkára fogta, mikor az e területen jelentkező sokéves lemaradását igyekezett bepótolni.

Mert bizony igyekezett, aminek következtében időről-időre gondok jelentkeztek nála az energia-eloszlás területén. Talán magasabb szempontok érvényesülhettek, mert több jutott a fejébe, mint a lábába. *(Tisztán gondolkodott, ám talpra állni nem mindig bírt.)* Ezt bizonyítandó, olykor-olykor efféle monológokat lehetett tőle hallani.

„Uraim, most roppant észen kell lenni! ...

Haza kéne már mennem! ...

De, ha elengedem a falat, összetöröm a pofámat. ...

Hajaj! ... Oltári gereblye, az összes fogaival!”

Igen! Idősebb korára, némileg valóban megtépázta nimbuszát a maligánfokban mérhető nedű mellékhatása. De mégis, mindezekkel együtt is! Emlékeimben a nagy egészet tekintve úgy elevenedik meg, mint az új dolgok, a technika iránt érdeklődő, a kreatívan gondolkodó ember, a „Homo Faber”!

PÉTER ERIKA

Mediterránia

Madárdalra ébredek.
A balkonon akrobata
bougainvilleák levelét
himbálja a szél.

A Nap vörös lampion.

Szemközt az engem
bámuló tenger
szilánkokra tört
hullámverése.
A halrajok csillogó
felhővé változnak.

Kilépek a dél
olvasztótégelyébe
és hallgatom
a kabócák nászdalát.

Sziklák hasadékaiban
rákok dörzsölik ollóikat,
algák ölelik a köveket.

A hullámok mindig
ugyanazt a melódiát zengik.
Felkorbácsolják
letompított érzelmeimet.

a magány katedrálisában

megoperáltatom a lelkem
kimetszetem belőle
a felgyülemlett bánatot
a túlادagolt szeretetet
mely fojtogat
és drogfüggőként kínoz

a magány katedrálisában
szenvedek

megoperáltatom a lelkem
mert a szeretetem
nem kell senkinek
de efféle műtéteket
nem végeznek orvosok
ha majd egyszer feltalálják
szóljatok

Karácsonyi kisfaluk, Fotó: BODÓ CSIBA GIZELLA

KULCSÁR TIBOR

Éjjeli utazás

Nézem a vonat ablakából
a távolodó esti várost.
Rám gondolnak már otthon, távol:
szilaj csikóként visz a vágy most.

Kökényszemű anyja ölében
útitársam egy szöszeke gyermek.
Vasutasok ültek be négyen,
tán éjjeli műszakra mennek.

Nő a jókedv, a derű, s nyomba'
előkerül az elnyűtt kártya.
Rá-rákacsint egyikük lopva
a sarokban a szőke lányra.

Ablakomon szunnyad a pára.
Fények libegnek messze-messze,
mint száz csöpp szentjánosbogárka,
a tó felszínén tavaszeste.

Mint őszi felhők, tovaszállnak
a lágy-puha, kormos füstbolyhok.
Virrasztanak a bakterházak,
odábbáll a sok sürgönyoszlop.

Ezüstös csendben, dérütöten
alszanak már a barna földek.
Egy-egy szikra a földre röppen
és csókot ad a dermedt földnek.

Az éjbe futnak már a percek,
lent a sínen a kerék kattog.
Társaim is elszenderednek,
megenyhülnek a fáradt arcok.

A gyermeknek édes az álma.
Már csak a szőke lány van ébren.
Belemereng az éjszakába,
és csillag gyúl ki a szemében.

Forrás: Kulcsár Tibor: *Pogány imádság*, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1965
A költő jogörökösének, Kulcsár Zsuzsának engedélyével közöljük a verset [szerk.]
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_\(k%C3%B6lt%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Kulcs%C3%A1r_Tibor_(k%C3%B6lt%C5%91))

Karácsonyi textil-bábok

MOLNÁR EDIT munkái

SITKU RÓBERT

Bolhák és legyek

Különös jószág az ember,
mert el is hiszi, hogy van;
de születik – s már eltűnt
abban a pillanatban.

Némán nézik a sziklák őt,
a tengerek, a hegyek,
és eldönteni sem tudják,
hogy bolhák ők vagy legyek.

Évmillió évek alatt
szülte a föld meg magát,
ha kellett, százszor formálta
át minden alakzatát;

minden – amit önmagából
felszínre hozott és szült –,
a mélyben mozgolódott már,
a létezésbe készült.

És jött az ember – mint csíra,
úgy bújt ki, majd nézett szét,
a félelem vigyázott rá
és hívta eszméletét;

és benne volt már akkor a
vágya, az a vad harag,
hogy az ismeretlenből majd
egyszer ismertet farag;

és azóta is faragja,
késsel, fejszével, szóval,
gépekkel bontja részekre
és kalkulációkkal;

a mélységes mélybe ás le,
az atomig és tovább,
hogy bizonyítsa magának:
az anyag az ostobább;

egy ösztönállat, halott tömb,
évmilliónyi salak,
mert több az ember, ha tudhat,
mintha ostoba és vak;

mintha zsákmány után lohol
vagy úgy áll, akár egy fa,
vagy ha testét beborítja
az álca-mintázata.

És jött az ember – és hozta
minden hitét, hajlamát,
a kiforratlan jellemét –
majd elfeledte magát;

és nézik némán a sziklák,
a tengerek, a hegyek,
és eldönteni sem tudják,
hogy bolhák ők vagy legyek.

Kacsa

Az az utolsó feles
nem kellett volna már,
azt az utolsó sört is
kiönthetted volna,

az istenek már régen
eldöntötték, hidd el;
mi már rég sejtettük, csak
te nem tudtál róla.

És leszűkült a világ
egyetlen szobára,
és koponyád magányát
előntötte a vér;

és a tehetetlenség
talán megsúgta már,
mikor egyre kisebbre
zsugorodott a tér,

hogy a harag csak méreg,
és a magány posvány,
s aki sebeket hordoz,
az csak sebezni tud,

és a felejtéshez nem
kell naponta gyógyszer,
csak tiszta felismerés,
és hogy megélni tudd.

Aztán odaát, ahol
nem kiabálok rád,
meg fogod érteni, hogy
itt is ugyanaz volt;

ahhoz, hogy magad szeresd,
semmire nincs szükség,
és minden gyengeségünk
csak egy apró kis folt.

ÖTVÖS NÉMETH EDIT

Csak csendesen

Csendes zene az enyém
magamnak való pengetés
apró kanyarral küzdő dallam
haláltáncot járó lüktetés
néha harsány dobpergéssel
felhasítom a gyöngyház eget
villás farkú madár vagyok
hordalékkal telt eresz
máskor a mába fulladok
kísértet árnyával kelek
csörömpölve szakad eremből
a holnapi hűvös rettenet.

Rángógörcs

azt hiszem a fontos dolgok
sem fontosak mikor
szikár csendbe fordul
az esendőség
a lélek töredezett
üvegcserepek közt
egyensúlyoz
vigyázza új bőrcipőjét
nehogy felsértse a sok él
szerencsétlen esetben
csupasz lábfejjel
vág neki az útnak
rogyadozó térddel
közönyösen figyel
az epilepsziás rángatódzást
akik kiestek nem
léphetnek be újra a körbe

ezüst bohóc

holnapután lesz karácsony
ezüst hull az égből
bohócruhám eltüntettem
elég volt a mégből

“etető” a mákos kalács
arzénmentes vége
csomagolnak az angyalok
fahéjtól betépve

nem hiányzik semmi komoly
csordultig a létszám
félrészegen pincér inog
foka hagyott létrán

nincs irgalom pörgés forgás
évvégén az agymenet
habcsókízű délutánon
megmozdulnak a hegyek

Ünnepi

csendesedj
míg lehet
sutyorgó hangod
tedd zsebre
a rosszindulat úgyis
minden sarkon
gáncsot vet
az arra járónak
lőpor a türelem
előbb robban mint ég

PETHES MÁRIA

Cetlik

vajon mi szerint találunk
a hallgatás összhangzatára az álmok?
hogyan tájékozódik a homályos
éjszakában a vágy, hogy megvesse
bennem az ágyát?
amikor a hajnal üreget vág
a sötétségbe, felébred a vers,
hogyan megőrizze égszínű szemed
égiszét, és dalra hívja a reggelt
beharangozó pacsirtát.

*

ez már igazán őszi, lassan leveti
szívmintás szoknyáját a barackfa,
a ritkuló lombokból hajamba
költöznek az énekesmadarak.

*

gyógyfű illatú szél röpteti
a rózsaszirmokat, megannyi pillangó.
beszövi a történetet a fű, a látványból
hirtelen ígésző ige lesz. főnevek flottája
vonul a Tavon, a jelzők és a melléknevek
Édennek látszó kertet teremtenek.
némán pörög a gyümölcsfán
a lemerült lendkerekes pléh-madár.

*

fölfeszíti magát a deszka-égre a Nap.
gyorsabban múlnak az évek, mint
a fájdalom. az elhalasztott szerelemhez
gyalázatos csönd statisztál, de akiket
elválasztanak az árnyak, azokat egybefűzi
a madarak éneke.

*

legintimebb testrészemnek a talpamat
tartottam. tegnap megcsókoltad, azóta
bicegek, nehogy összenyomjam a csókot.

*

amnéziás a táj,
elfelejti a legendás évszakokat,
elavult térképpé válik,
amin ujjbegyek egyetlen pöccintéssel
akarják kibillenteni egyensúlyából
a gravitációval dacoló ingóköveket,
szánalmas próbálkozásukon
kacag a Meleg-hegy.

*

mindig új próféták jönnek, mások nevében
szónokolnak, tökéletesnek látszó törekvésekkel
altatják az országot. úgy belefáradunk a sok
kísérletbe, mert kimerülten keressük a napilapok
burjánzó szavai között a ránk vonatkozó
intézkedéseket, de a törvények gáncsot vetnek
a haladásnak, ezért lefekszenek a lehetőségek
útkereszteződéseinél és léttelenül alszunk.

*

szüntelenül harangozik a templom időzítője.
az utcára kitett hangszórókból magnetofon
hangú pap prédikál. köveket szülnek a szavak:
mondjatok le a lábatokról, a szemetekről,
a fületekről, a kezetekről, mert a járás a látás
a hallás a tapintás csak hiúság. hadd legyen
minden sokkal egyszerűbb. ezek nem a te
szavaid Uram.

*

manapság a világ legközelebbi barátja
a távolság. senki sem gondol arra,
hogyan egyszer nem jön többé semmilyen
nap, és az emberek nem térhetnek vissza
megfejtetni a szabadság hollétét, csak
legyenek boldogok a bizonytalanságban,
cipeljék balsorsuk terhét, bolyongjanak vakon
a gyűlölet pestisével fertőzött városban,
ahol a hőhérokat dicsőítő szobrok
sem tudják megváltoztatni az igazságot.

*

Fotó: FÁBIÁN MÁRIA

Egyházasrádóc, katolikus templom

Fotó: FŰZY-MOLNÁR ZOLTÁN

JÓNA DÁVID

Faludy

A túlélők inge, megtanult versek,
félelmét rejti a homokszín kéz,
barakkban fekvő strófákat suttog,
a hordóját festő Diogenész.

Virrasztott éjben, keserűségben,
valaki egyszer dúdolni kezd,
a mindenséggel harcol eközben
az üvegbe vésett hajszálkereszt.

Ellenség kell az elvtársi láznak,
börtönt bélel a népi ügyész,
a csipkebokrok takarásában,
neszét dugdossa a mesterlövész.

A préda-ijedtség sorsát legyűri,
teremtett világa útmutatás,
furcsa, de így van, hasztalan minden:
a kegyetlenség, s a kínvallatás

A hitnek, s a versnek győzelmét hozta
az örökké lázas Faludy György,
szavak-örizte méltóságával
reményt kapott a nyomorult föld.

Korona presszó, ötven év múlva,
figyelve hallgat, s érti, mit kell,
fölötte marad a múlandóságnak,
mint folyóban úszó hungarocell.

Meztelen lábú, kócos kis este,
sápadt az arca, mint a tojáslikőr,
de szeretve bíztat, értően vizslat,
s érdeklődve előre dől.

Az elfogyott csendben, mindennel szemben
nekem ez mindig biztos alap,
egy falnak támasztott kerti söprű,
melyre olykor felfut a bab.

TÁTRAI S. MIKLÓS

Boszorkányos szerelem

Sok-sok évvel ezelőtt történt, hogy unokatestvéreimmal a nagymamánál találkoztunk. Öreg, de szépen rendben tartott parasztházban lakott a Duna mellett. A négy éve egyedül élő Nusi mamát gyakran látogatták a gyerekei, és mi, a kamaszkorban lévő unokák. Engem különösen kedvelt, mert szerinte, de ezt mások is állították, nagyon hasonlítottam a fiatalkori Sanyi papához. A falubeliek kedvelték, bár ha valakivel összeveszett, az jobban tette volna, ha meg sem születik. Mi tagadás, éles nyelvvel, és penge észjárással ajándékozta meg a teremtet. Idős korában is sokat dolgozott. Kacsákat, libákat nevelt a baromfiudvarban, amelyek száma állandóan változott. Egyszer eladott belőlük, máskor vásárolt néhány darabot. Legjobban feldolgozni szerette őket, szinte már hobbijává vált, hogy a levágott állatokat egészben, darabokban, de leginkább megsütve piacra vitte. Szerintem legjobban az alkudozást szerette. Haszna alig maradt, hiszen a húst sokszor hitelbe, vagy ajándékba is odaadta a szegényebbeknek. A piaci napot megelőző este és éjszaka a sütéssel telt el. Hajnalra friss árunak kellett lennie. A nagyfi nagyon örült, ha ilyenkor segítséget kapott, ugyanis az éjszakázást egyre nehezebben viselte. A sült kacska, vagy liba őrzését, locsolgatását, szívesen hagyta megbízható vendégeire, ő addig szundikált kicsit.

Azon a napon is így történt, amikor Mónival, Lilivel és Lacikával őriztük a konyhát. A kisfiú nem sokáig bírta, tíz óra után elment aludni. Bekísértük a konyhából nyíló szobába, lefektettük, és mind a hárman ott maradtunk az alvó gyermek mellett. Különböző történetekkel szórakoztattuk egymást. Eleinte – többnyire kitalált – szerelmi kalandjainkat meséltük, majd kísértet- és rémtörténetekkel ijesztgettük egymást és magunkat. Móni hozta szóba, hogy ő egyszer véletlenül kihallgatta a nagypapát és Pista bácsit, amikor borozgatás közben egy falubeli asszonyról beszélgettek, akit sokan boszorkánynak tartottak. Sára nénit a kovácmester vette feleségül, de senki nem tudta, hogy hol ismerkedtek meg, és honnan is jött valójában. Férje házasságuk harmadik évében váratlanul elhunyt, gyermekük nem született, senki sem folytathatta a mesterséget. Sára nem engedte elbontani a műhelyt, sokszor látták, amint tüzet éleszt a kemencében. Különös képességei voltak, vagy csak ezt gondolták róla az emberek. Tekintetével meggyógyította, vagy éppen beteggé tette a háziállatokat, megbolondította a leghűségesebb férjeket is. Többen megesküdtek rá, hogy éjszakánként bement hozzájuk a bezárt házba. Nem tett semmi rosszat, nem okozott kárt, csak ott volt, lebegett a föld felett, felment a padlásra, majd eltűnt. Akadtak olyan falubeliek is, akik szerint kutatott a padlásukon a régi ruhák között, talán el is vitt néhány darabot, de ezt nem tudták bizonyítani. Néha napokig eltűnt, azután váratlanul megjelent, mintha mi sem történt volna. Egyszer végleg nyoma vesztett, azóta senki sem látta! Már éppen jópofáskodni akartam, hogy Sára banya bizonyára ószerest játszik valahol a világ másik végén, amikor hátborzongató jelenet fagyasztotta belém a szót. Halk nyikorgással kitérült az addig csendesen működő konyhaajtó, és olyan surranást hallottunk, mint amikor a gyertyát fújja el valaki. Belülről csaknem szétrázott a remegés, de a bátor férfit játszva kimentem a konyhába. Jobbra az előszoba ajtó - amelyet mindig csukva tartottunk -, tárva nyitva állt, és balra, a kamraajtón is kétarasnyi rést vettem észre. A kamrából lehetett felmenni a padlásra, ami az iménti történet hatása alatt ijesztően izgalmasnak tűnt. Ráadásul olyan szagot éreztem, ami a jelmezkölcsönzőre emlékeztetett. Folyt a víz a hátamon, a szívem hevesen kalapált. Nem tudtam megszólalni. Mi tagadás, nagyon megrémültem, bár pontosan nem tudtam mitől. Próbáltam logikus magyarázatot találni, és egy váratlan légmozgás okait keresni, amely

kinyithatta az esetleg rosszul becsukott ajtókat. Visszafordultam a lányok felé, akik viaszsárga arcomat látva rémültek meg igazán. Közösén vizsgáltuk meg a bejáratot, amely zárva volt, a kulcs belülről ráfordítva, de mintha karikája mozgott volna egy kicsit. A kamrába is együtt mentünk be, egymást bátorítva, biztatva. A padlásfeljárónál megtorpantunk, mert felülről ugyanaz a surrogó hang hallatszott, mint amikor kinyílt a konyhaajtó. Vacogó félelmem ellenére sem tudtam mást tenni, mint a hős szerepét felvállalva remegő térdekkel elindultam felfelé. Máig nem tudom, hogy ezután mi történt pontosan. A sötétben bevertem a fejem egy gerendába, majd fényességet, és egy álomszép, bronzvörös hajú fiatalasszonyt láttam, aki Sándornak szólított. Úgy rémlik kitárta karját, és én akaratom ellenére lebegve közeledtem felé. Ma is megborzongok, ha arra az édes ölelésre emlékezem. Mintha selyemsállal tekertek volna körbe, mintha ezernyi méhecske zümmögött volna körülöttem, és közben évszázadok repültek el mellettem. Egyre halkuló suttogást véltem hallani: „... senkinek nem mondhatod el! Találkozunk még, nem kell újabb ötven év! ...senkinek nem mondhatod el! Találkozunk még, nem kell újabb ötven év!” Liliék rémült kiabálására már határozottan emlékszem. Lebotorkáltam a létrán, de kérdésükre csak azt a választ adtam, hogy semmit sem láttam a sötétben, de fejemet alaposan megütöttem. Bizonyára megszedültem egy kicsit. Nem nagyon hittek nekem, mert szerintük majdnem félórát voltam fent, és magamban sutyorogtam valamit. Meg is haragudtak, amiért ijesztgetem őket, és ostoba viccel próbálkozom elütni gyávaságom.

Reggel nem szóltunk semmit nagymamámnak, azonban ebéd közben Móni szoba hozta Sára nénit. A mama mérges lett, és nem a legszebb szavakkal emlékezett rá, bár azt ő sem tagadta, hogy a bronzvörös Sára nagyon szép volt. A férfiak bolondultak utána. Nagypátokkal is ki akart kezdeni – mesélte –, de akkor csődöt mondott boszorkányos tudománya. Mert boszorkány volt, az bizonyos. Senki nem tudta honnan jött a faluba, azután ugyanolyan váratlanul el is tűnt, legalább ötven évvel ezelőtt! Kiesett a kanál a kezemből, és a többiek szerint olyan vörös lettem, mint a főtt rák. Köhögni kezdtem, így az egész jelenetet félrenyeléssel magyaráztam, amit szerencsémre elhittek. Másnap reggel arra hivatkozva, hogy megfeledeztem egy fontos feladatomról, sietve haza utaztam. Minél távolabb akartam lenni a háztól, ahol történt valami, amit nem értek, és nem is tudok pontosan, de hogy szép volt, azt biztosan hittem. Abban a korban voltam, amikor a szerelem már megérinti az embert, a lányok már sokkal többet jelentenek egy játszótársnál, amikor – valljuk be férfiasan – korábban soha nem gondolt „áldozatokra” is képessé válunk egy mosolyért, egy érintésért, egy csókért. Sokáig ábrándoztam a padláson átélt élményekről, azután lassan, lassan háttérbe szorultak, hogy helyet adjanak a valóságnak.

Évek teltek el, friss diplomásként állást kerestem az internetes hirdetések között. Az egyik napon, a szokásos módon léptem fel a világhálóra, azonban az álláshirdetések helyett egy társkereső lapra keveredtem. Újra próbáltam, de megint csak ugyanaz a lap jött be. Szórakozásból beleolvastam az üzenetekbe, és az egyiken - ami másnak bizonyára viccesnek tűnt – döbbenten állt meg a szemem:

„Húsz éves bűbájos boszorka keresi elveszett párját! A választ „padlás” jeligével küldd!”

Egyszerűen nem tudtam, és nem is akartam ellenállni annak a belső kényszernek, amely cselekvésre ösztönzött. Kapcsolatba léptem a hirdetés feladójával. Hamarosan személyesen is találkoztunk. Soha nem éreztem olyan izgalmat és szorongást, mint amikor egy szál fehér rózsza társaságában várakoztam a rendkívül elegáns Boszorkánytanya étterem kistermében, amelyet nem én választottam. Az a képtelen gondolat zakatolt a fejemben, hogyha most a padláson látott nő lép be, akkor – történjen bármi— én azonnal elrohanok. A megbeszél

időpont után néhány perccel láttam egy hölgy érkezését, aki a ruhatár felé indult. A feszültség teljes erejével kitört rajtam. Remegtem, és óriási hőséget éreztem, arcom szinte sötött. Hallottam a pincér hangját, amint az érkezőt felém kíséri. Alig tudtam felállni az asztaltól, máris megpillantottam egy lányt, aki cseppet sem hasonlított az emlékeimben élőhöz. Zavaromat érzékelte, bájosan mosolyogva köszöntött, és mivel nem tudtam megszólalni, helyet foglalt velem szemben. Hosszú szőke haja, zöld szeme, hibátlan alakja semmi kétséget nem hagyott azíránt, hogy életemben eddig soha nem látott szépség ül velem szemben. Az első pillanatban beleszerettem. Lassan lenyugodtam, és beszélgetni kezdtünk. Nem sokat árult el magáról, kérdéseimet kedvesen elhárította, vagy a válaszokat megkerülte, inkább én beszéltem. Érdekelte gyermekkorom, szüleim, nagyszüleim élete, tanulmányaim, terveim. Olyan őszintén meséltem mindenről, mintha régi ismerősök lennénk. Ezt meg is mondtam neki, amire sejtelmesen csak azt válaszolta: „... lehet, hogy azok vagyunk, ki tudja melyikünk merre járt előző életében!” Meg akartam kérdezni, hogy ezek szerint ő elfogadja azt a feltételezést, hogy mindenkinek van előző élete? Nem tudtam megtenni, mert váratlanul elköszönt, és eltávozott. Ígérte, majd felhív és kecsesen, szinte lebegve elhagyta a termet. Távozása után jutott eszembe, hogy bizonyára sosem látom többet, hiszen el sem kérte telefonszámomat.

Négy nap telt el találkozásunk óta, amikor „rejtett szám” kijelzéssel megszólal a telefonom. Gyanútlanul vettem fel, majd az első szónál megismertem a hangját! Ő volt, aki napok óta ábrándokkal és álmatlansággal gyötört. Újabb találkozót javasolt ugyanoda, ahol először láttuk egymást. Egészen más izgalommal készültem és érkeztem. Meglepetésemre már ott volt, ugyanolyan gyönyörűen, ahogy megismertem, csak sokkal komolyabban. Mintha most ő lett volna feszült és zaklatott. Az egész kistermet lefoglalta azért, hogy senki se zavarjon bennünket. Megesketett, hogy bármi is történik ma este, azt soha senkinek nem mondom el, és addig nem távozom, amíg ő nem engedi. Én sem gondolhattam másra, mint amire ebben a szituációban minden férfiember gondolhat, ezért őszintén és boldogan igent mondtam. Megfogta a kezemet úgy, mintha selyemsállal tekernék körbe, és mélyen a szemembe nézett. Fájdalmasan elmosolyodott, hátrébb dőlt és csak néztük egymást. Furcsa csendet hallottam, mintha méhek zümmögnének. Nem tudtam mi történik, miért változnak a fényviszonyok, mert szőke haja lassan sötétedni kezdett és bronzvörössé vált. Csaknem felkiáltottam, amiben a meglepetés és az ijedség hangja szólalt volna meg, azonban kezét ajkára téve csendre intett. Úgy láttam lassan arca is változni kezd, ezért lehunytam szemem a káprázat elől. Mikor újra kinyitottam, már ott volt velem szemben az, aki kamasz koromban a padláson elvarázsolt.

Hosszú percek teltek el szótlanság. Szívem hevesen kalapált, képtelen voltam elhinni, hogy ez valóság. Velem szemben ül egy félelmetesen gyönyörű nő, aki az előbb még teljesen másként nézett ki, aki legalább száz éves, de akkor tényleg egy boszorkány. Miért? Mit akar tőlem, és mi lesz ebből az egészből? Kavargtak a gondolatok a fejemben, miközben beszélni kezdett.

– Örökkön örökké voltak, vannak és lesznek olyan emberek – mesélte – akik különleges képességekkel rendelkeznek. Ha nem szegik meg a mi törvényeinket, akkor háromszor száz évig élnek, aztán köddé, széllé, felhővé válnak. Ti boszorkányoknak neveztek minket, pedig mi is emberek vagyunk, csak különlegesek! Nem azokról a szerencsétlenekről beszélek, akiket máglyára küldtek, megbélyegeztek, kiközösítettek, mert azok nem mi vagyunk! Bennünket ember el nem pusztíthat. Tehetünk jót is, rosszat is, ahogy erre parancsot kapunk. Sokszor évekig, évtizedekig élhetünk egyszerűen, feltűnés nélkül, és bizony előfordul ilyenkor, hogy hétköznapi emberi érzések hatalmukba kerítenek bennünket. Megtanulunk szeretni, szenvedni, együtt érezni

másokkal, azonban ez, a mi törvényeink szerint megbocsáthatatlan! Mindegyikünknek van valami feladata, amit teljesítenie kell. Nekem a régi évszázadokat kellett gyűjtenem, ezért kerestem a minél régebbi tárgyakat, ruhákat a padlásokon, és azok illatát kellett magammal vinnem. Egy napon azonban baj történt! Beleszerettem alvó nagyapádba, amikor éjszaka a hálósobájukban jártam. Nem csak akartam őt, hanem szerettem, és vágytam rá! Ez nálunk megengedhetetlen, ezért el kellett tűnnöm abból a korból. Ötven évig szenvedtem különös rabságban, de erről nem beszélek neked, mert úgysem értenéd. Azzal a paranccsal tértem vissza, hogy bosszút kell állnom, tönkre kell tennem téged, aki nem csak nagyapád vére vagy, hanem hordozod az ő vonásait, tulajdonságait. Azt hittem könnyű feladat lesz. Felcsaltalak a padlásra, de amint megláttalak, képtelen voltam engedelmeskedni a parancsnak, és engedtem, hogy elhatalmasodjanak rajtam az emberi érzések. Igazi nő akartam lenni és semmi más. Nem érdekelt mi lesz ezután, felhő leszek-e, vagy szél, esetleg köd, vagy napsugár! Újabb büntetés várt rám, és a választás lehetősége. Kettőnk közül egyikünknek örökre távoznia kell! Ezért találtalak meg, ezért vagyunk most itt!

Akadozva kapkodtam levegő után, úgy éreztem fejemben mázsás harangok zúgnak. Arcom égett, mintha magas lázam lenne. Ha nem a szemem láttára változik át egy szende szőke lány, valóságos bronzvörös hajú démonná, egy szavát sem hittem volna el, de így, semmi okom sem volt kételkedni. Alig hallhatóan suttogtam a szavakat.

- Nem érdekel ki vagy, és ki voltál! Szeretlek! Kérlek, változz vissza azzá, ahogy megismertelek, és menjünk el innen nagyon messzire, ahol boldogok lehetünk. Ígérem örökké szeretni foglak!
- Nem lehet! – mosolyodott el fájdalmasan – Olyan gyengék vagyunk hozzá, mint száraz falevél a tomboló szélben. Mind a ketten elpusztulnánk!
- Akkor közétek akarok tartozni, bármi áron!
- Nem lehet! Arra születni kell!
- Akkor most mi lesz?
- Amit mondtam! Egyikünknek meg kell szűnnie!
- Meg kell halnia?
- Nem! Távoznia kell egy másik világba, ahonnan nincs visszatérés!
- Együtt nem lehet?
- Sajnos nem! Vagy te, vagy én! Mégpedig hamarosan!
- Akkor legalább változz vissza, had' csodáljalak még egy kicsit, amíg választanak kettőnk közül.
- Már nem kell választaniuk, mert tudják, hogy szeretlek, és így már nem tartozhatom közéjük. Mennem kell!

A terem váratlanul elsötétült. Éreztem, elengedi a kezemet, majd alakját ezernyi apró fényes pontocska rajzolta körbe, amelyek fénysugárrá álltak össze. Hirtelen kinyílt az ablak, enyhe szellő simította végig arcomat, felkapta a fénysugarat és elvitte. Hiába kaptam utána, csak a levegőt markoltam meg. Leborultam az asztalra és zokogtam, ahogyan még sohasem. Sirattam az én drága boszorkányomat!

Megj.: *Vándor a dallam* c. antológia 2015 (Országos Mécs László Irodalmi Társaság)

REJTŐ GÁBOR

Fehér lépcsők

...tudjátok, én csak megyek
magam sem tudom hová
és vannak valahogy ezek
ezek a lépcsők egymás után.

tudjátok, én csak megyek
magam sem tudom miért
mögöttem kártyavár hegyek
s a halál úgy is utolér.

Fehér lépcsők az éjszakában
fehér lépcsők egymás után
Fehér lépcsők az éjszakában
egyik a másik után.

az jó, ha valaki szeret
fényes csillag a remény
az jó, ha valaki nevet
a lépcső peremén.

tudom, de néha unom
mint gyermek a tejbegrízt
hogyan jobb járni az úton
mert egyszer csak haza visz.

Fehér lépcsők az éjszakában
fehér lépcsők egymás után
Fehér lépcsők az éjszakában
egyik a másik után.

tudjátok az élet ilyen
hiszünk is, meg nem is
és a tükör néha ijeszt
mert a mosolyunk hamis.

tudjátok, néha félek
hogyan mikor vétem el
a feketén a fehérret
mert lépni, élni kell.

Fehér lépcsők az éjszakában
fehér lépcsők egymás után
Fehér lépcsők az éjszakában
egyik a másik után.

2022.02.17. - 2022.10.11.

A fekete oroszlán

Meztelen nő ült a fekete oroszlánon
jobbában kard, bal kezében mérleg
rengett a Föld, s fölnyögött a tenger
ahogy az Idő kapuján beléptek.

S jött utána mind, boszorkányok
bukott angyalok, dacos, pogány sereg
Rómeó, Júlia, és a többi örök-életű
akik voltak, lehettek szerelmesek.

A Fény őrzői ők, a Láthatatlan légión
rejtette őket eddig a vaksötét
kezükben rózsák, sírva-nevetve
szívükben hozták az ég üzenetét.

Megmérettél ember, és most új
társakra lelsz vagy magadra maradsz
új szövetség köttetik : tűz támasszon
tűz emésszen, a tűz a legfőbb igaz.

Szertefoszlott, mint felhő az égen
e fekete, fényes látomás
évezredek terhe roppant
a Sors könyvében egy tollvonás.

2022.09.24.

ELI MEON

A takarók

Zsolti nehezen szánta rá magát a költözködéssre. Ki tudja mire várt. Sára már hosszú ideje mondogatta neki, hogy nincs ennek így semmi értelme. Méltatlan ez a helyzet. Muszáj változtatni.

Hónapok, évek múltak el úgy, hogy mindketten érezték, lépni kellene. Zsolti az a kényelmes, most nincs kedvem típus. A maga kis dolgait megcsinálta ő így is. Minek költözni, a világ szeme láttára pakolni a betyárbútort.

Évekig csalta a feleségét, nem nagyon vette a fáradságot, hogy titokba maradjanak a légyottjai.

Sára sokszor érezte, nem tud így élni. Elviselhetetlen volt a társaságányt, a kifelé mosolygók kétszínű élet. Aztán mégis maradt minden a régiben. A fásultság, a boldogtalanság szövevénye egyre jobban behálózta. Már tiltakozni is alig volt ereje.

Végül egy nap, mégis összeszedte az ura ruháit. Mire hazajött az ember, hat zsák várta.

Az asszony szíve majd meg szakadt, mikor élete párja bepakolta a kocsiba a zsákokat és elment.

Zsolti erre várt. Már három éve viszonya volt. Nem volt ereje felvállalni a gyerekek előtt a szakítást. Így sokkal könnyebb volt. – Anyátok akarta, hogy ez legyen – mondta.

Jó módban éltek, volt két szép ház. Nem kellett azon keseregni, hogy ki hova menjen. Nem maradt egyikük sem fedél nélkül. Azonban Zsolti amolyan birtokló fajta. Szerette magáénak tudni a dolgokat. A nőt, a házakat, az ingó és ingatlan dolgokat egyaránt. Nem szívesen mondott le semmiről. Úgy érezte, mindenért ő dolgozott meg. Pedig dolgozott az asszony is rendesen. Munkahelye volt, gyerekeket nevelt, ellátta a háztatást. De mindvégig megmaradt a bélyeg. Szegénysorból jött. Az ember vakarta ki a mély szegénységből. Hiába volt minden, a gyerekek, a szép otthon, a hivatás. A férfi értékrendje nem változott. Az anyatejjel szívta magába: a föld, a pénz, a vagyon mindennél fontosabb.

Sára magára maradt a gyerekekkel és fájdalmával. A vagyonon nem kellett osztozkodni, mert szinte minden a férfi nevén volt. A nőnek semmi nem járt... Nem is volt ereje ahhoz, hogy ezzel foglalkozzon. Lemondott az anyagi javakról. Maradt neki két Kincs. A legféltettebb, legdrágább Kincsek. A házat, amiben laktak a gyerekekkel, megmaradt, mert egy nehéz döntés után Sárára nevére került.

Zsolti a kulcsokat sokáig nem rakta ki. Mikor senki nem volt otthon, még jó ideig visszajárt, összepakolta a holmijait... Ez Sárának nem fájt. Gondolta a férfi dolgokat vigye csak magával. Reménykedett abban, hogy végül majd leülnek és értelmesen megbeszélnek, hogyan tovább. Erre azonban nem került sor.

Hosszú meleg nyár volt. Az asszony szíve fájt, de tudta, ennek így kellett lennie. Szébb életre vágyott. Rég óta azt érezte, hogy egyedül több, mint vele. Lehúzta, lelkiileg teljesen tönkre ment. Hitte, hogy csak jobb lehet. Nem könnyebb, de jobb. Eltelt néhány hónap, egyik nap könnyebb, másik nehezebb. Megérkezett a szeles, hideg október. Éjszakánként fázott. Arra gondolt, előveszi a meleg gyapjú paplant. Nem volt az ágyneműtartóban. Kereste a gyerekek szobájában. Végig túrta a házat. Nem találta.

A felismerés, hogy a gazdag férj az új asszonnyal az alatt a takaró alatt *melegszik*, amit ő vett, bénítólag hatott Sárára.

Lánya vele kereste a merinói gyapjú paplant, mert ő is szeretett alábújni. Bele kellett törődni, hogy a takaró gazdát cserélt. Ahogy apa is családot.

Bogi pótolni kívánta valahogy a takaró jelképezte meleget. A sem felnőtt, sem gyerek lánynak eszébe jutott, hogyan enyhíthetné ezt a fájdalmat. A keresés során rábukkant egy

kifakult, színtelen plédre. Bevillant egy régi kép. A nagy, mikor mesélt, mindig ezzel takarta be.

A kamasz lány, egy nap elment egy méteráru bolt előtt. Hirtelen ötlete támadt. Belépett a színes ruhatekercsek birodalmába. Nem kellett sokáig nézelődnie, megszólította egy szívecskékkel díszített, puha, pamut anyag. Fogalma sem volt mennyi kellene ebből, hogy a mamipléd egyik felét befedje. A kedves elárusító segítségével döntött, vett néhány métert belőle. Otthon összefogta az új kelmét a kopott pléddel, elvitte a környék legjobb varrónőjéhez.

Furcsa karácsony. Először ünnepelt a kis család apa nélkül. A fenyőfa alatt különös csomag várta az estét.

Sára mikor kibontotta a hófehér dobozt, úgy érezte ő kapta a világon a legszebb karácsonyi ajándékot. Bordó szívek mosolyogtak a halvány drapp mamatakaró egyik felén.

A múlt szeretete, a jövő ígérete takaróba varrva...

Fotó: **ELI MEON**

TÓTH-KURTZ MÁRTON

Lapáttal kezeimben

Lapát fagyos kezeimben jár,
Járda szegélyein.
Éjjel sok eshetett,
Tettem már verejtékezik.
Megállok most,
Lerázom nehéz kezeim,
Szemeim az égbolton.
Boldogág nézni, ahogy esik.

Homlokomra kúszott hideg,
Pelyhei hívnak.
Kabátom vesztet,
Szövelein nézem hosszan.
Kérnek emlékezni,
Olvadnak rajtam szerte.
Búcsújuk megindít,
Elrugaszodom velük messze.

Árnyékaink szánkóznak ott,
Lepedőnyi domboldal.
Rázza nagy dunyháját az ég,
Téltáncol az utca vég.
Esti csillagokból aztán mernek,
Szemeink bőven.
Velük megyünk haza,
Kívánni nem lehetne szebbet.

Mert csak most hólapát van,
Foghatna bánat.
Mának búsuljak,
Mennyire rohan az idő lába?
S milyen távoli,
Magasló az emlékek tárháza?
Az idő parancsa repedt falain,
Utunkat magyarázza.

Ám rázza egyre,
Most is dunyháját az ég.
Gondolat szánkázik csak rajta,
De így is szép.
Az élet itt tart,
Táncolni még most is lehet.
Az utcán lapáttal,
Felkérni sokadszor a telet.

Fekete fátylak már illanóban,
Megébredt a Nap.
Hajnalból reggel lett,
Az utcalámpák elalszanak.
Megáll lapátom,
Rátámasztom füttyszavam.
Letisztult a járda,
Dalolva kezdődhet a nap.

SZEPESI JOLKA

menekülő

gyilkosod elől rejtekeztél volna
hatalmas fáknak éltető lombjába
hol ármányos szelektől madarak
óvnak kihegyezett csőrrel
kiterjesztett szárnnyal
bújtál volna gyökerek óvó sátorába
hol bogarak lépes mézzel
édes dűnnyögéssel kínálnak
menekültél volna végelátatlan
pusztaságba hol minden kő alatt
kígyók lapulnak lépteidet várva
de válladra szállnak óvó íbiszmadarak
szaladtál volna bele a világba
leginkább meg nem született mesék
pelyhes csibék fészkére esti elnyugvásba

a csoda

csodát kerestünk
édes szirupot ajkakon
csenevész bokrok
zörgő levelén a fényt
tengerlépő cipőben
csónakáztunk
s orrunkat minden délután
az ablaküvegre nyomtuk
a Bul'Mich közepén
csodának hittük az álmot
hol ujjaink futottak éjszakánként
a fekete zongora billentyűzetén

félni

félni attól mi nincs
félni amitől lehet
bármitől
még valahol az éterben
kering de
szárnyainak árnyékával
már beborít
suttogása élesen hallik
alakja tompa mint a
zuhanni kész kő
váratlanul
hiába mondod
ennek semmi
értelme nincs
és esélye a nullához
közelít
de ő csak szorít és
szerető anya csókjaival
csepegteti beléd
méregcseppjeit

SZOLLÁTH MIHÁLY

szeretem az ilyen szavakat

szeretem az ilyen szavakat hadaikum
agapé kóan szesztercius klenódium
ritkák és nehezen érthetők

s a bölcsesség fényét vonják a fej köré
négy-öt percre azoknak akik mondják
bizonyos körökben tiszteletet szereznek

nem baj ha nem értik de úgy hangzik
mint régen a latin mise – fülbe furakszik
és ott marad cseng-bong zenéjük

elaltatják a legkisebb gondolatot is
lehet nyugodtan hülyének maradni
úgysem zavar senkit úgysem érti senki

és így zavartalannak marad a rend
hátul a padokból eltűnedeznek sokan
csak a démonok csámcsogása hallik

HAJNAL ÉVA

Jobban szeretem

Wisława Szymborskának

Jobban szeretem a kutyákat, leginkább a vizslát.
Jobban szeretem a csokit.
Jobban szeretem az egésmogyoróst, mint a nyomokbant.
Jobban szeretem a voltaképpent.
Jobban szeretem a keddet, voltaképpen nem is tudom, miért.
Jobban szeretem a repetitív részeket.
Jobban szeretem a kéket.
Jobban szeretem a pipacsot, a margarétát és a kis pipitért.
Jobban szeretem a csendet.
Jobban szeretem a hideget, vagy a forrót a langyosnál.
Jobban szeretem a legkisebb királyfit.
Jobban szeretem a zenét.
Jobban szeretem a locska hullámokat.
Jobban szeretem az Üveghegyen is túlt.
Jobban szeretem a Kárpátia gőzöst, mint a Titanicot.
Jobban szeretem az örömhírt.
Jobban szeretem a jobban szeretést, mint a nemszeretést.
Jobban szeretem a szerelmet.
Jobban szeretem a békességet.
Jobban szeretem a csokifagyit vaníliával.
Jobban szeretem a balkezedet.
Jobban szeretem a se növény, se állat: gombát.
Jobban szeretem a verseket.
Jobban szeretem megélni a csodát, mint hallani róla.
Jobban szeretem látni, de van úgy, hogy hallani szeretem jobban.
Jobban szeretem olvasni.
Jobban szeretem a gombolást, mint a cipzárt.
Jobban szeretem az avantgarde-ot.
Jobban szeretem *a növények hallgatását*.
Jobban szeretem *a valamilyen* embereket.
Jobban szeretem a láthatatlanságot.
Jobban szeretem *a szürke kőséget*.
Jobban szeretem *a három legfurcsább szót*.
Jobban szeretem *a 3 negatív szót*.
Jobban szeretem leírni, amiket jobban szeretek.
Jobban szeretem elképzelni, ahogy elolvasod.

Válasz, Wisława Szymborska: Lehetőségek című versére.

HEPP BÉLA/aLéb

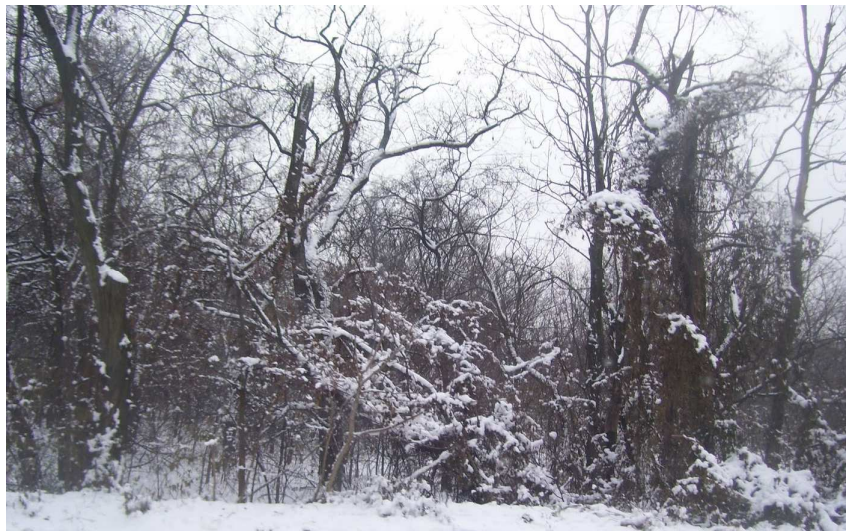
Hosszú fények

Vállamon megül puhán a nyurga csend,
árnyaimba múlt idők remegnek át
elfelejthetetlen érvet, iskolát;
hogy darál időt időre fönt s a lent,

hogy veszít magába napra nap a rend,
s mint ahogy szeletnyi tért a hangya lát
áldva ismeretlen hangya-angyalát
úgy iszom megint a szétkopott jelent.

Nincsen ebben semmi lárva-fájdalom,
ösztönös lehet talán, hogy élvezem
gondjaim, az ősz keresztje hátra nyom

s nem tudom, miért feszít, miért ezen
jár az ész; „megül puhán”, de vállalom
mint a nyár
a válladon
a két kezem.

Fotó: FÁBIÁN MÁRIA

EPRESKERTI SZERZŐHATÁROZÓ

BÁRDOS LÁSZLÓ

„Önszócikk” – Önlexikon

Bárdos László: költő, irodalomtörténész, műfordító. 1955. ápr. 11-én született, Budapesten. Tizennyolc éves koráig budai, azután pesti lakos. A Márvány Utcai Általános Iskolába, majd a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumba járt. Gyermekként sokat időzött a Vérmezőn, a Városmajorban – emitt életre szóló, de egyoldalú barátságot kötött a Maros utca végében álló toronnyal. Már zseni fővel is bújta a könyveket (felőtt korában közöttük bújik át), az őt érő hatások korai, elveszettnek minősíthető művekben (lovagregények, verses drámák) öltöttek testet – olykor csak egy-egy címlap erejéig. Verseit viszont rendszeresen végigírta. Társszerzővel fogalmazott, gimnáziumi tanárainak visszatérő szólásformáiból szőtt kulcsregénye jelentékeny, noha belterjes sikert aratott. Első (komolyabb) versei, kritikai írásai az Élet és Irodalomban, a Kortársban, az Új Írásban, az Irodalomtörténetben jelentek meg. Francia tagozatra járt; nem annyira mennyiségi szempontból szerény nyelvtudása (a franciához még némi angolismeret járult), mint inkább megrögzött nyelvtanulása elágazásaként alakult ki érdeklődése a fordítás iránt. Az ELTE-n a magyar szakon módja nyílt Németh G. Béla, a francián Nemes Nagy Ágnes (műfordítói) óráinak látogatására. Ezekben a nevekben összegezhető a két legfontosabb szellemi hatás, amelyet személyes kapcsolat alapozott meg. Nemes Nagy Ágnessel mindvégig rendszeres kontaktusban maradhatott. Első és második kötetén (*Feliratok*, 1986; *Láthatatlan párbajok*, 1994) érezhető az „újholdas” líra példája, de kiváltképp az első nemritkán jelölten is utal az egyéni életrajzhoz köthető tapasztalatokra. Külföldi útjai: Lengyelország (1978); az Egyesült Államok (1979); Párizs (1982–2006, ötször). A francia-honi időzések, melyek olykor szertelen könyvbeszerzésekre ragadták, mindannyiszor felszították fordítási kedvét: Alfred de Vigny, Charles Leconte de Lisle, Pierre Reverdy, Francis Ponge, az angol nyelvű lírából Ted Hughes és Anne Sexton verseinek átültetése sikerültnek mondható. Prózában Simone Weil, Jean-Claude Renard, Paul Ricœur tanulmányait vagy tanulmányrészleteit szólaltatta meg magyarul. Sajátos kitérő volt a Churchillhez kapcsolódó anekdoták gyűjteményének fordítása (*W. Ch. harapós humora*, 2004). – *Visszaéneklés* (1995), majd *Szóérintő* (1998; válogatás is) c. verseskötetei azt az írásmódot mutatják be, amely a Pannonhalmi Szemle-folyóirat új folyamának legelső számát nyitó *Hangok a közelben* c. darabnak is jellegzetessége: rétegzett kompozíció, eltérő nyelviségű hagyományvonulatokat megidéző utalások és rájátszások rendszere, a szerkezet lezáratlansága. E szöveg s a jelzett kötetek mögött azonban az a meggyőződés is kivehető, hogy a jól sikerült művek mindig *átmutatnak* az ember egyetemes kérdéseire, vágyaira, reményeire, célértékeire. Némely ekkori versében talán sikerült hangnemben és dikcióban, arányaiban és egyes elemeiben, összeötvöztetésében, jelenetezésében és jelképezésében, fölütésében és lezárásában [sic!] valamiféle belső beszélgetést színre vinnie. – Kevés ún. szépprózai műve maradt *ránk*: a *Dolorosa* c. novellája az Új Írásban jelent meg először (1986); egy másiknak a címe (*Egy nevetséges [és fölösleges] ember álmatlansága*) aligha szorul különösebb magyarázatra: nyakatekert mivoltában tanúskodik a szerzőnek az orosz elbeszélő irodalomhoz való vonzódásáról. (Széppróza, novella? Vajon?) – Az 1970-es évek végétől közli tanulmányait, melyek zömükben a XX. századi költészet jelenségeit tárgyalják. Annál meglepőbb lehet, hogy önálló kötetbe foglalt kismonográfiája *Vörösmarty Mihály* életrajzát ismerteti (2006).

EPRESKERTI SZERZŐHATÁROZÓ — BÁRDOS LÁSZLÓ

A számára (is) igen fontos költő *utóéletéről* már közzétett egy dolgozatot az Élet és Irodalomban, 2000 végén. A fél évtizeddel későbbi könyvecske pikantériája, hogy benne a szerző biográfusnak csapott fel, tehát valamiféle történetmondásra vállalkozott, noha ebbéli képességeinek se korábban, se később nem adta írásbeli tanújelét. Vörösmartyhoz köthető még *Az Atlantisz Könyvszigeten* c. verse, a *Gondolatok a könyvtárban* alkalmi „újraírása” (2. változata megj.: *Ment-e a könyvek által a világ elébb? 26 vers Vörösmarty Mihály születésének 200. évfordulójára*, 2001). – Értekező írásai közül megemlíthetjük Kosztolányi-verselemzéseit, Nemes Nagy Ágnes két prózaverséről adott értelmezését (*Az átmenetiség alakzatai*), Füst Milán, Szép Ernő, Csorba Győző, Pilinszky János, Vasadi Péter műveit érintő tanulmányait; a későbbiek közül pedig egy újabb Nemes Nagy-interpretációt (*Hanghullámok a labirintusban*), az ún. „hommage”-versnek szentelt fejtegetését vagy éppen magyar és francia „világvége”-költeményekről elmélkedő esszéjét. Epikusokról is írt: elemezte többek között Maupassant, Csehov, Camus, Krúdy, Móricz elbeszélő művészetét. Az ÉS-ben hozzászólt a mai Shakespeare-fordítások kérdéséhez: meglehet, épp ez a viszonylag közérdekű témával foglalkozó írása maradt a legviszhangtalanabb. – Legutóbbi verseskötete, *A készlet* (2007), mint többen is fölfigyeltünk rá, már az addigiaknál kopárabb, köznapibb címevel változást jelez. A kötetben, semmi kétség, a későmodern líra bizonyos alakzatai érvényesülnek. Ezekben fiktívvé lesz minden olyan autoritás, melyet a referencializálás jogrendszerének felállítására és igazolására lehetne felhozni. Nem adódik olyan szuverenitás, akihez perszonális vagy absztrakt módon hozzá lehetne kötni a nem-nomologikus törvényerőre szert tevő véletlenszerű nyelvi aktusokat. A költői beszéd önreferenciális struktúráját [sic!] egyébként mintha elősegítené a poétának a kötött, strofikus, rímes-időmértékes verseléshez való vissza- vagy megtérése. Olyan versek, mint a *Többes út*, a *Túlterjedés*, a *Ne nézz...* (ez utóbbi: Holmi, 2013. dec.) vagy épp az ez idő szerint legutóbb megjelent *Rólunk szól* (Élet és Irodalom, 2015. ápr. 30.) azonosíthatatlan nyelvi észrevételekre váltják a magával s magában szembesülés mozzanatait.

A szerző még a rajta is átáramló magyar nyelvtől remél meglepetéseket.

(A szöveg két helyén alig elváltoztatott alakban irodalomtörténészekről származó idézetek olvashatók.)

(2016)

Önlexikon, Cédrus Művészeti Alapítvány, Bp., 2017, 41—43. o

KŐ-SZABÓ IMRE

Tojásos perpatvar

Ebben a faluban Kovács Katónéni és Völgyi Piroska egy utcában laktak. Nem messze egymástól, csupán három ház választotta el őket. Kovács Katónéni már túl volt a hatvanon, Völgyi Piroska ezzel szemben olyan harmincas lehetett. Ha valaki találkozott vele és megnézte, egy véleménye lehetett csak, érett asszonyság, kicsattanó erővel. Mind a ketten férjnél voltak és a házasságukra nem lehetett rossz szót mondani.

Történt aztán egyszer, hogy Patkós Julika néni, aki olyan ötven éves korához viszonyítva, minden lébe kanál hírében állt. Szószátyársága kiváló volt, nem marad meg benne a szó, beszélni kezdett. Sőt két szóból valami csodálatos képességgel négyet csinált. Így a szokott rövid hír is félórás beszélgetésbe torkollott. Tudta ezt mindenki a faluban, így az általa közvetített hírnek nem volt valami nagy súlya. Mégis feltudta borzolni a kedélyeket, sokan meg is haragudtak rá, de ez sajnos nem javított a helyzeten. Patkós Julika néni, amit mondott, csak legyintettek rá. Néha aztán fején találta szöveget, ilyenkor lett is baj belőle. Julika néni a haragosok elől bujdosott, legalább is elkerülte a sértett felet.

Sajnos ez a bujdosó állapot nem tartott sokáig, mert Patkós Julika néni nem tudott csak úgy pihenni, újabb kihívások kellettek ahhoz, hogy meglegyen az ő által vélelmezett lelki békéje. Így történt aztán, hogy híreket terjesztett Völgyi Piroskáról. Azt mondta, hogy a téveszben van egy fiatal traktoros, azzal szokott silótakarmányért Piroska kimenni a falu határába. Ott aztán megpihennek, sokszor több időt töltenek ott, aztán mikor visszaérkeznek, Piroskának az arca ki van pirulva. Ő nem tudja, csak kérdi, mit csinálhatnak ott a mezőn?

Ezt a történetet nem tudta magába tartani, amikor találkozott a boltból kijövet Kovács Kató nénivel, melegebben el is mondta.

– Hallottad mi történt Piroskával? – kérdezte halkan, hogy ne hallja senki sem.

– Nem! – mondta Katónéni és valóban ő is kíváncsi volt, mi történhetett. – Mondjad már!

Patkós Julika néni pedig belekezdett a meséjébe és jól kiszínezve közre adta történetét.

– Ne mondj ilyen marhaságot! – reagált a történetre Kató néni. – Nagyon jól megvan az a férjével! – érvelt tovább.

– Az újdonság izgató! – szögezte le Patkós Julika néni. – Ő még fiatal és az ilyen kihívásnak biztosan nem tud ellenállni.

– Te csak azt gondolod. Rendes asszony a Piroska!

Aztán ebbe maradtak. Katónénit azért emésztette a történet, nem akarta elhinni. Úgy döntött, elmondja ezt Piroskának. Amint hazaért, át is kopogott a szomszéd asszonyhoz és elmondta a hallottakat. Piroska mérges lett, itt is valóban kipirult az arca.

– Törődne inkább a maga dolgával. Mindig a mások sorsát akarja irányítani! – fakadt ki Piroska. – Majd elkapom én azt a cafkát. Csak találkozzam vele, ellátom a baját, nem teszi zsebre, amit tőlem kap! – összegezte reakcióját a történetekre.

Kovács Katónéni egy kicsit röstellte is magát. Talán nem kellett volna elmondania, majd még nagy baj lesz belőle. De már nem volt visszaút. Piroska pedig azon törte a fejét, mit csináljon, hogy jól odavágjon ennek a szószátyár szipirtyónak. Még pedig úgy, hogy örök életében tanuljon belőle és ne legyen kedve még beszélni sem. Innentől kezdve gyűjtötte erejét, nem akart csak úgy hirtelen rá rontani. Meg kell adni a módját!

Így teltek a napok, sőt a hetek. Patkós Julika néni nem mutatkozott a faluban. Ez olyan volt, mintha ő maga is rájött, talán túl lőtt a célon és most jobb a meghunyászkodás, abból nem lehet baj.

Egy pénteki napon történt, hogy Piroska elgyalogolt a falu utolsó utcájába. Itt lakott egy ismerőse, aki sok tyúkot tartott, így eladandó tojások sokasága sorakozott nála a kamrába. Tojásért ment, férje szereti a szalonnás rántottát, legyen reggelente mivel megkínálnia. Kerek kosarába bele is raktak harminc darabot.

– Máskor is gyere, van bőven, tojnak a tyúkok – invitálta az ismerőse.

– Jövök, szépek a tojások és jó nagyok! – mondta Piroska és vissza indult hazafelé. Már a kocsmánál járt, amikor előtoppant a semmiből Patkós Julika néni. Meglepődött, erre nem számított. A járdán találkoztak, már elmenekülni, vagy kikerülni nem volt lehetősége Julika néninek. Mind a ketten megálltak, nézték egymást.

– Na, itt vagy te pletykás szipirtyó! Mit híresztelsz te rólam? – vonta kérdőre Piroska. – Azt mondod, kurva vagyok? Tudod ki az, majd megmondom én neked! – de ez a beszélgetés eléggé emelt hangon folyt, már kiabálásnak hatott. Erre többen felfigyeltek, az emberek megálltak.

– Semmit, semmit – mentegetődött Julika néni és hirtelen nem tudta merre menjen. Amint látta Piroska mérges arcát, lába mintha gyökeret eresztettek volna, Nem tudott semerre mozdulni, csak állt ott egyhelyben és várta hátha történik valami kedvező mozzanat, amelyből kimenekülhet. Piroska folytatta emelt hangon:

– Jobb lenne, ha a saját portádon takarítanál! Ne avatkozz te bele senki életébe! – oktatta Piroska. Erre a veszekedés szintű szóváltásra a kocsmából is kijöttek a férfiak. Sokan hozták kezükben az éppen fogyasztott sörös korsójukat. Úgy tűnt, mintha ez itt egy olcsó színjáték lenne, talán jó lesz megnézni, hátha még szórakozunk is. Véltek többen is.

– Ne hagyd magad Piroska! Mindjárt szólok a férjednek, segítsen – szólt közben egy svájci sapkás férfi.

– Nem kell! Majd én móresre tanítom ezt a nőt! – mondta Piroska – és belenyúlt a kosarába.

– Mindent bele! – biztatta egy fiatal srác.

– Drukkolunk neked. – mondták többen.

– Végre valaki megtanítja ezt a pletykafészket móresre!

– Nem félek! – vágott közbe Patkós Julika néni határozottan és próbálta éreztetni, hogy nem fél.

Piroska elővett egy tojást és kiváló célzással Patkós Julinénit fejen találta. A tojás eltört és sárgája végig folyt az arcán. Innentől kezdve, mintha golyózápor zuhatag érné Julika nénit, záporoztak a tojások. Már a tizenötödik tört szét kabátján, fején. Úgy állt ott mint a besárgították volna, megszeppenve, erre nem számított.

– Mindent bele! – kiabálták a férfiak.

– Úgy kellett neki! Eztán nem jár a szája feleslegesen. – mondta egy idősebb férfi.

– Még egy párat durrancs el! – biztatták Piroskát. Ő pedig nem volt rest, pár tojást még feláldozott a szégyenítés oltárán.

Aztán kitört az ováció, taps is kísért.

– Ez egy remek alakítás volt! – nyugtázták Piroska fellépését.

Az elhangzott párbeszéd alkalmas volt, hogy a sértett Julika néni hirtelen sarkon forduljon és menekülőre fogja járását.

– Menj csak, menj! Vissza se gyere! Ilyen emberre nincs szüksége senkinek! – foglalta össze Piroska maradék dühét.

A kocsmából kijött férfiak csak álltak és néztek egymásra.

– Ilyen asszony kell nekem! – jegyezte meg egy fiatal férfi.

– Az ilyen még a te bajodat is ellátja. Nem mernél hazamenni egy kocsmái kirándulás után! – egészítette ki az előző véleményt egy idősebb, bajszos férfi. Ezen aztán nevettek és lassan visszaszívárogtak a kocsmaiba.

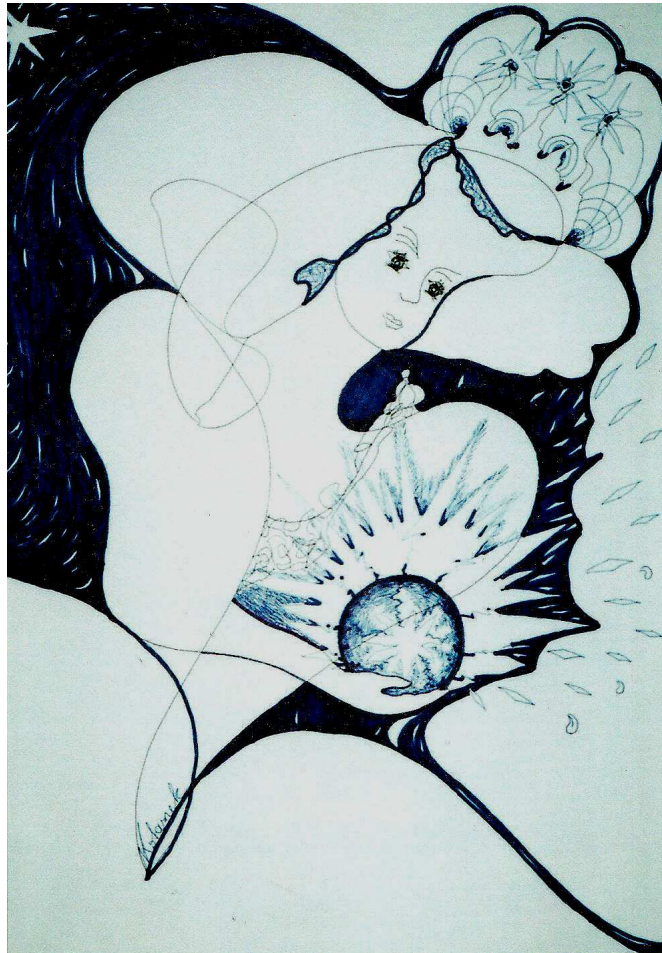
Piroska pedig elindult hazafelé. Fogta kezében a kerek kosarat, amely a kilőtt „tojás gránátoktól” jóval könnyebb lett. Betért Kovács Kató nénihez és aprólékos pontossággal elmesélte a kocsma előtt lejátszódott „előadást”. Újból átélte a történeteket. Megjegyezte úgy összességében:

– Bízom benne, hogy jó lecke volt ez a megszügyenítés annak a pletykás öregasszonynak. Talán többé nem jár a szája feleslegesen.

– Úgy legyen! – mondta Kató néni és titkon nyugtatta magát. – Mégis jó volt, hogy elmondtam neki.

Piroska fogta kerek kosarát, belenézett és megállapította, hogy még maradt hat tojás. Azt majd reggel a szalonnás rántottához pont elég lesz.

– A kedves férjem pedig jóízűen elfogyasztja, és ha majd hall valamit a történetekről, biztosan megállapítja: Az én Piroskámmal nem lehet csak úgy kibabrálni!

KOTASZEK HEDVIG: *Kék golyó*, elektrografika

CIRILL KABIN CSABA

üzlet

vegyél meg engem
 olcsó áru vagyok
vagonokban beéretten
leértékelődtem

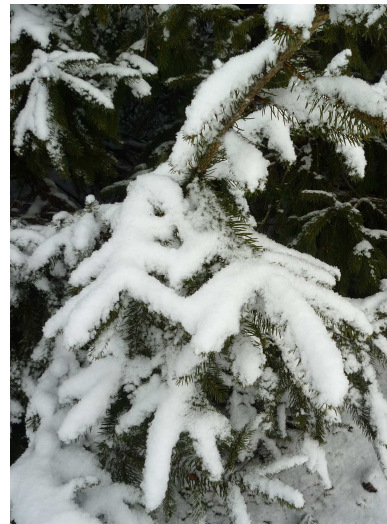
felnyírt tarkóm alatt
még nincsenek sebhelyek
csak a születési hibám
mocskolja
 javíthatatlan tökélyemet:
 a születés hibáját

mint csermely zúgom szét
 harsány csendjeim
fecnikre ármánykodom
 utolsó rosszallásaim
restikben ereszttem ki
 king kong formájú angyalaim
 vegyél meg
 ez egy jó bolt
még ha sötéten repedezik is
 néhány év
még ha szomorú is a szembogár
még ha nem akarod
 akkor is
vegyél meg és törj össze
 akaratod mozsarában
gőzölj fel s eregess
 belőlem karikákat
hisz jót teszel valakivel:
majd lombos dohánycserje
 leszek
 egy kloákaszagú
 pszichedelikus
 reinkarnációban

doboztelep

lassító taxi –
 utas-remény
távol zúgnak az éjszakai műszakok
szél taszigál
 a betontömbök között
ezernyi élet jobb-rosszabb estéje
tűnik el a monotoniszürke falak mögött
 lámpaoltásra váró vacsoraszag
egy lekasabolt hétköznapi
 a feledésnek
körbemosolygott lépcsőházi ásítások

a másik oldalukra fordulnak
 az óracsőrgésről álmodó
 vasárnapi emberek

RENDIK ZSUZSA

Teknyő

Kristályosan szikrázott, sziporkázott a januári napsütés ragyogásában a hófödte, hegyes-völgyes táj. A delet már elharangozták.

Leopold Lajos és neje, Trézsi asszony disznóvágást terveztek. A nagyszerű alkalom másnapra ígérkezett.

A szintén e vidéken élő, kissé távolabbi szomszéd, Géza bácsi pálinkázgatott pillanatnyilag Lajosnál. Ebéd után érkezett.

Az öreg azt latolgatta, hogy gyalogszerrel a havas emelkedőkön – mert van még hátra három – mennyi ideig is fog tartani, míg hazakaptat.

Közben fogyott a barack.

Trézsi mély sóhajtással és elégedetlenséggel, csípőre vágott kézzel, mint egy Miska kancsó, megállt a konyha közepén.

– Nincs teknő – jelentette a helyzet állását, mivel számba vette, mi minden szükségeltetik majd másnap disznó feldolgozásához.

– Nekem van – mondta nyomban Géza bácsi. – Csak gyertek el érte, s hozzátok ide. Békebeli.

– De jó! Látod anya, ahol legnagyobb a szükség, ott legközelebb a segítség – csapta össze és dörzsölgette két tenyerét Lajos. – Korán reggel megyünk. és jövünk, csak annyi az egész. Nem nagy ügy.

Mindenki megelégedett a hallottakkal, a két férfi a pálinkával is egyelőre, így Géza bácsi rövidesen indult.

– Géza bácsi – kedélyeskedett a házi gazda –, te három hegyen is túl lakol, mint a király a mesében! – azzal vigyorogva hátba veregették egymást ezek a pityókás hegyi emberek.

– Csak egy ugrás – tette még hozzá Lajos búcsúzóul.

A rádió másnapra is felhőtlen eget ígért fagyponthoz közeli hőmérséklettel.

Azt viszont elmulasztotta jelezni a rádió, hogy Leopoldéknál a kora reggel barackpálinkában fog úszni. Így esett, hogy a fürge Lajos csak az ötödik érlyes felszólításra indult a teknőért, fülön csípve a művelethez a jelenlévők közül Gyulát, legjobb ivócimboráját.

Egyik lábunk itt, a másik meg ott! – harsogta vidáman, mikor kiimbolyogtak az udvarból a sötétben, hidegben, hogy kisvártatva visszatérhessenek a disznóvágás helyszínére a teknővel.

Hogy miért csúsztak el állandóan az odafelé vezető úton?

Hogy miért volt meredekebb mindhárom kaptató és miért kellett mindig egymást is elrántaniuk, miközben fölfelé törekedtek, azután lefelé csúsztak és gurultak, felhemperedtek a hóban? Valamint az árkokban? Már ahol volt árok... vagy csak tüskebozót...

S hogy miért kellett még egy-egy sört meginniuk a harmadik, a nagydomb aljában a közértben, amely már megnyitott, de csak leltárra, mire odaértek?

Hogy Géza bácsinál a két szilvórium már csak mogyoró legyen a hab tetején...

Mert visszafelé jövet be is zárt a bolt, elvágva az utánpótlás útját, de a két buzgó teknőszállító így megihatta az otthonról csempészett fél liter barackot is...

Mindezek után most már úgy érezték, készek a feladatra: elég erősek, fel tudják cepelni a visszaúton a nagydombra a nehéz, tölgyfa alkalmatosságot.

Próbálták.

Isten tudja, hányszor rugaszkodtak neki, ugyanazzal a gyászos eredménnyel.

Folyton visszacsúsztak, felbucskáztak, estek-keltek, összegabalyodva a miskulanciával harmasban, s újra meg újra lent heverték a domb aljában, rugdosva, gyalázva, okolva a másikat. Keservükben keresetlen, ékes magyarsággal adták az amúgy néptelen, hófehéren csillogó békés, téli táj tudtára, mit is gondolnak arról, nekik most teknőt kell szállítaniuk.

Közben az időérzésüket is teljesen elvesztették.

A tekenő egyre nehezebb és nehezebb lett.

Mielőtt rendkívüli módon megutálták volna egymást, a domb aljában felfordították, és ráültek gondolkodni az ellenségre.

Egyre csak emelkedett a nap.

– Ha erre jön valaki, adok neki egy százast, csak vigye fel erre a dombra nekem – sóhajtott nehezen forgó nyelvvel Lajos.

Történetünk idején a legkisebb havi jövedelem 3.800.-Ft volt.

Jelentős ajánlatnak számított hát a százas, uszkve félnapi bér.

De hol is van az a valaki?

Üldögéltek a kivájt fadarabon és csöndesen – olykor hangosabban – bölcsekedtek a maguk módján. Igyekeztek ébren tartani a másikat, mert úgy érezték, az ittasság leveszi őket a lábukról, leragad a szemük.

Hideg volt, de nem fáztak.

Hogy mennyi idő telt el, míg felbukkant végre egy figura, akibe láthatatlanba minden hitüket vetették, azt nem lehet tudni, de a Nap akkor magasan járt már.

És jött Ő.

Egészen vézna ember volt és mindent elsöprően sovány. Zörögtek e férfiú csontjai, szívós, pipaszár lábai lötyögve végződtek elnyűtt csizmájában. Zsebre vágott kezekkel, biztos léptekkel közeledett a síkos úton. Nyílt, becsületes arca ráncos volt, szeme hunyorgott a napsütésben.

„Rozoga” – gondolta Lajos, mégis valahogy érezte, igen, hogy ez az az ember, aki nekik kell most. Megszólította, amaz megállt.

– Jó napot adj’ Isten!

– Magoknak is!

Feltápaszkodtak a teknőről és visszafordították, egyenesen az emberke elé. Ő csizmája orrával megbillegtetette csöppet, s miután alaposan szemrevételezte, megállapította:

– Teknyő.

Kijelentése érzelmek nélkülinek tűnt.

– Az. Békebeli – hagyta rá Lajos fanyarul.

– Disznyót vágnak? – érdeklődött a jövevény a továbbiakban, szeme sóváran nézett át a két férfi alkoholgőzén, egyenesen az ő szemükbe.

– Azt – bólintottak. Mindannyian tudták, hogy meghívni nem fogják.

Leopold rátért a lényegre:

– Az van, atyafi, hogy maga kap egy százast, ha ezt a teknőt felviszi erre a nagy dombra. Mi nem bírjuk.

A férfiú szeme felcsillant az ajánlatra.

Azután felhúzta a bőrt a fogain, melyek ráncaihoz képest meglepően egészségesek voltak. A tenyerébe köpött.

– Boríjják a hátomra – fordult meg.

Nagy ügyel-bajjal rátették és ő megindult.

Határozott lépésekkel, végtelen biztossággal, szinte erőlködés nélkül egy szuszra fölvitte a meredeken a „teknyőt.”

Odafont levágta a földre. Még csak nem is lihegett...

Lajos és Gyula tántorogtak, meg-megcsúsztak, de sikerült követniük igen nagy álmélkodások közepette.

A „Rozoga” megkapta a szép, piros Kossuthot, megbökte sapkaszerű lityakját, zsebre csapta kezeit és komótosan továbbállt.

Éppen delet harangoztak.

A két felsült teknőszállító döbbsen nézett össze...

Mi lesz otthon, mert ezzel ugyancsak elkéstek...

– Majd kimagyarázom... – dünnyögte bizonytalanul Leopold Lajos.

Lassan, rosszkedvűen vergődtek át a két kisebb dombon, s végre bekanyarodtak a kapun, de ekkorra újabb másfél óra telt el...

– Itt is vagyunk! – kiáltotta megjátszott derűvel Lajos, de már csak Trézsi asszony mosogatott az udvari tűzhelynél.

– Már nem kell, vigyék vissza – mondta mérgesen.

Egyedül csinálta végig a vágást a többi ittas férfival. Nem volt könnyű dolga.

Lajos és Gyula csatakosan rogyott le a lócára.

– Azt nem – nyögte Leopold. A szagoktól elkomorult a gyomra. Hirtelen világvége hangulat fogta el.

– Soha többé nem vágok disznót – jelentette ki dadogva a rosszullettől.

Az asszony karcos, jegeces pillantását beleakasztotta férje bávatag tekintetébe. Leopold felállt a helyéről.

– Lajos, te ma sem vágta disznót. Én is csak egyet – mondta Trézsi, belenyúlt a mosogatóba, s kiemelte onnan a nagykest.

– Eddig – tette hozzá nyomatékosan és kezében a mocsoktól csöpögő pengével, félrehajtott fejjel lassan, nagyon lassan megindult idétlenül hátráló férje felé...

Fotó: KOOSÁN ILDIKÓ

BODÓ CSIBA GIZELLA

Karácsonyi képeslap

Évek óta csökkent az adventi időszakban, vagy a Karácsony előtti utolsó pillanatokban érkező képeslapok száma. Múlt esztendő végén talán három lap állt, nekidőlve az apró műfának. Igaz, ő sem küldött már olyan számban ünnepi üdvözlőket, mint nyolc-tíz évvel korábban. – Hát persze, motyogta magának, hiszen sokan elmentek a rokonságból az elmúlt két-három esztendőben. A Covid, vagy nem is feltétlenül az, de a velejáró bezárt ajtók, az egyedüllétek, vagy a társ legyengülése, elegendő ok volt elkeserítő gondolatok vetítésére. Így a távolságtartás, a látogatások megcsappanása összeadódott többféle bajjal, betegséggel, köztük a coviddal is. Ez már sok volt kedves, szeretett időseinek. Én is megöregedtem – nyugtázta a tényt.

Az évtizedekig küldözgetett névnap, húsvéti és karácsonyi lapok vásárlása már kevés időt igényelt az idén. Szerette válogatni, megírni a néhány jókívánságot, tudva, hogy egy kis örömet szerez a szép lapokkal, a rájuk gondolással. Talán egy két órára, netán egy-két napra téma lehetett.

Neki, magának is örömet adott mindig ez az elfoglaltság, elgondolkodás, így neki is hiányérzete támadt. Ma már nem divat a képeslap küldés – mosolyogtak a fiatalabbak, - ha eszembe jut, akkor küldök egy sms-t, vagy egy e-mailt, jobb esetben megeresztek egy telefont, zárták le az ilyen irányú beszélgetést. Már ő is egészen rászokott a „gyors”-írásokra, amit futószalagon továbbított, némi lelkiismeret-furdalással. Ezek a gépi levelek csak annyit jelentettek számára is, hogy „eszébe jutottam”. Miért jelentene másnak mást? Úgy gondolta, hogy megérintettséget, csak kézírástól lehet remélni. Gépi leveleit ilyenkor legalább egy saját fotóval színesítette, de az előbbi érzés ettől sem változott.

Nem divat – jutott eszébe a dolog, ahogy belépett a kreatív, gazdagkínálatú és igazán kitűnő minőségű termékeket felsorakoztató papír boltba. – Nem divat – akkor az idei karácsonyra, képeslapokat fogok küldeni, nagyobb számban, és számba véve a fiatalabb rokonságot, volt munkatársakat, ismerősöket. A lapok hátoldalán kézírással készülnek jókívánságai. Üdvözlő lapokkal tisztelni meg családtagokat, barátokat nem divat dolga, hanem hagyomány, figyelmesség,

Ezen kis rituáléhoz hozzátartozik az ünnepi bélyegek gondos megválogatása is, ami szintén rendszerint egy mini művészi alkotás. Visszacsempésem hát az idén ezt az apró örömszerzést a divatba! E gondolatok egészen felvillanyozták. Egy séta lesz képeslapokat keresni, megírni, ne tán kézbesíteni. – Hol élek? – szólt saját magához, mivel természetesen a postára bízta a küldeményeket.

Mi egy képeslap? – mondanák mások, idő, pénzkidadás, postára menetel, persze szeretet is. Ez utóbbi! És csak erre gondolva van értelme, hogy üdvözlőt küldjünk!

Valamikor hosszú évekig, inkább évtizedekig őrizte az ünnepi üdvözlők változatos, szellemes, vagy egyszerűen szép képeit és sorait az egyedi példányokon. Ma is van két-három, cipős doboznyi emlék belőlük. Ez nem egy tudatos, komoly gyűjtés volt, csupán nem volt szíve szemétkébe tenni a kedves lapokat, amiknek sorait talán már régen eltávoztott családtag, jó ismerős szövegezte. Ennek kapcsán egy apró emlék felidézése jóleső kocka volt az élete filmjéből. A képeslapok gyűjtése sokak szenvedélye volt – különösen húsz-harminc,

negyven évvel ezelőtt, amikor ez a gyűjtés hobby valódi szórakozás volt, gyermekeknek, felnőtteknek, és időseknek is, akár képeslapok, akár bélyegek, vagy szalvéták, gyufás dobozok és sok száz egyéb más apróság gyűjtése, amit gyakran kiállításokon is bemutatnak, de ismeretség bővítésére is jó lehetőség volt Művelődési Házakban, Könyvtárakban..

A jelen korból, vajon milyen írásos emlékek maradnak majd, hiszen a néhány évvel korábban CD lemezekre mentett írások, ma már alig láthatók, illetve, semmilyen eszközzel már nem átmenthetők. Így dobálhatók ki a flopi lemezek, videokazetták, DVD-k, majd minden más is, ha nem „elszálltak” a gép meghibásodásakor, vagy törölve lettek figyelmetlenségből, tévedésből, stb. stb.

A szép párbeszéd, lelki – szellemi elmélkedések, élménymesék nem sms-en íródnak, szerencsére, melyeket 3 perc múlva töröl az olvasója!

De ez lehet, hogy csak a korosztály problémája. Mi ahhoz szoktunk, hogy a megírt levelek, tanulmányok, kidolgozott vizsgatételeink, és sok más egyéb, ott van a szekrény felső polcán ötven év elteltével, nosztalgiából.

A jövő nemzedéke mit fog őrizni, őriz-e egyáltalán ilyen dokumentumokat. Vagy csak csekket, számlát hord a szél a lomtalanításokon? Vagy „úgy is ott lesz a mikrofilmeken” minden?

Milyen csodálatos örökség a nagy Könyvtárak hagyatéka, a több száz éves könyvek szépsége, a még kézírással készült kódexek, a világhírű Mátyás Corvinák! Nem tudok rájuk eléggé megfelelő jelzöt találni.

Köszönet az „örzöknek”!

Régen fogalmazott, körülményes betűvetéseket, vagy szép, szálkás írásokat látva, szinte érzékelhetővé válik a kor, melyben született. A kézírást is „kiment a divatból”? Sms-ek repülnek fénysebességgel, sok rövidítéssel, (néha még rövidebb tartalommal) egy pillanat múlva olvasható, s ami ettől több, arra nincs idő.

Ma, amikor olyan terveket hall az ember, hogy az „iskolákban meg kell szüntetni a kézírást tanítást, szükségtelenné válik” - akkor megáll a szó az ember torkán.

A betűvetéssel a gondolatra is tanítottak tanáraink hajdanán. A kézírást fontossága „vesszőparipám”. Mindig felülök erre a paripára, ha elmondhatom, hogy az írás nem annyi, hogy kitöltjük az űrlapokat, aláírkantjuk a nevünket egy levélen, egy szerződésen; az írás, mármint a kézírást ettől sokkal többet jelent, többet ad számunkra, többet árul el rólunk /vagy éppen ez a baj?/ tulajdonságainkról, gyengeségeinkről, erősségeinkről. A kézírást jellemformáló, jellemfejlesztő adomány. Ha ismerjük a módját, a rossz tulajdonságainkat is képesek vagyunk megváltoztatni betűink, írásformáink megváltoztatásával.

Az írásunk elárulja a betegségeinket is – a grafológus számára. Az írásunk azt mutatja, amik vagyunk.

Évszázadok féltett kincseiként őrizzük a kéziratos emlékeket, a kolostorok, rendházak, évtizedekig készített, kézzel rovott kódexeit. De a templomok Anyakönyvi példányait és sorolhatnám. Messzire kalandoztam a képeslap kapcsán.

Ma nem kell kőbe vésni, vagy hosszú tanulást igénylő gót-betűs szövegeket alkotni. Ma könnyedén leírhatjuk gondolatainkat, vagy amit közölni szeretnénk, számtalan módszerrel, számtalan eszközzel és formában.

Minél könnyebb és egyszerűbb, minél könnyebben elérhető, annál kevésbé becsüljük a gondolat írott formába tételeit?

Az írás múltunkat rögzíti, a jelenünket is, mert holnap már ez az írás is a múlté. De megőrzi terveinket, kapcsolatainkat, üzeneteinket, még ha az csak egy képeslapnyi jó szó, figyelem, megbecsülés kifejezője is.

„Haladnunk kell a korrall” – ez is igaz, de a szeretet teljes üdvözlét kortalan!

Ez levélnek is hosszú tartalom lenne, így hát csak ennyit;

BÉKÉS, BOLDOG KARÁCSONYT KÍVÁNOK MINDEN KEDVES OLVASÓNAK
ezzel a
KARÁCSONYI KÉPESLAPPAL!

Bodó Csiba Gizella
Budapest, 2022. Karácsony

Karácsonyi kislek

Fotó: **BODÓ CSIBA GIZELLA**

BUDA FERENC

Négysorosok

1.
Mély homokpart, omlatag,
vaslapáttal bontalak.
Csont, cserép kerül elő.
Egyikükben sincs velő.

2.
Hangya futkos ujjamon,
fél, hogy orvul megfogom,
földre szökken, elszalad,
nyoma vész egy perc alatt.

3.
Tűnt gyerekkor s ifjúság:
lenge fűszál, lombos ág,
összefirkált irkalap –
vissza sosem hívtalak.

4.
Dőlt kemence, hült korom.
Földbe, űrbe hull porom.
Űrbe száll s a földbe vész,
s újra új lélek tenyész.

5.
Vérivó történelem,
választéka végtelen:
Birkenau, Recsk, Vorkuta.
Fagyhalál, tűz, hőguta.

6.
Tűzre gallyat tördelek.
Fénylő víztükör felett
száll, csapong egy lepkeraj.
Meg ne haljunk. Meg ne halj.

7.
Napra éj, majd éjre nap.
Álmot láttam – szétszakadt.
Tompá kés a torkomon.
Mért szomorgok, nem tudom.

8.
Száradó patakmeder
partján sűrű vadszedér.
Tíz lépést ha benne jársz,
tüske tépdés, tízezer.

9.
Ó, merő egy száanalom:
nem nőtt szárny a vállamon.
Fekszem, ülök, felkelek.
E világ csak félkerek.

10.
Lanka, lejtő, kaptató.
Tönkfa, orra buktató.
Vakszerencse. Vakvilág.
Nézd: kinyílt a napvirág!

11.
Pándon, Pakson, Pécselyen,
Váradon, Vásárhelyen,
Bánkon, Bögön, Óbudán
jó-e jobb kor, mely után...?

12.
Szót se szólj, csak nyújts kezét:
fű közt keskeny út vezet –
arra tarts. Ám jól vigyázz:
rád gurul egy csigaház.

http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?docId=0000016253&secId=0001222246&mode=html#Buda_Ferenc-Mig_elsz-00740

UMHAUSER FERENC

Lidércnyomás

A selyempapírból egy pici, díszes koporsó pottyant ki. Az oldalán felirat:

Vadász Livia, élt 40 évet

– Melyik marha találta ki ezt a morbid viccet?! Különben is, még csak harminckilenc vagyok. – Nyúlt érte, hogy a szemétkosárba dobja, de a kosár felé félúton megállt a keze a levegőben, mert ismerős illat furakodott szaglősejtjeibe. – Hm, ez a kedvenc illatom –, emelte le önkéntelenül a koporsócska fedelét. Egy fejetlen női test anatómiailag hű mását pillantotta meg Crem 21 szappanból formázva. A lábai megremegtek, verejtékezni kezdett, gyomra émelyegett és hányingere támadt. Félig öntudatlanul rogyott bele az egyik fotelbe.

– Nem az viselte meg, hogy a figura fejetlen volt, hanem az elképesztően pontos ábrázolás: a petyhüdt mellek, a fonnyadt combok, a redők és ráncok barázdálta has látványa. Mintha csak a tükörképe nézett volna rá. Kicsinek és kiszolgáltatottnak érezte magát, pont olyannak, mint amilyen a bábú volt a koporsóban. Megdöbbsen, hogy valaki ennyire ismeri a testét, hisz eddig azt hitte, a fűzőkkel és rafinált szabású ruhákkal sikerült elrejtenie ormótlanságát. Teljességgel lehetetlen, hogy valaki meztelenül láthatta. Még a férjével is csak elsötétített szobában és úgy is csupán hálóingben volt hajlandó lefeküdni, de annak már jó egynéhány éve, hogy ez utoljára megtörtént. Akkoriban sem volt az a kimondott szépség, ám azóta az alkohol meg önmaga és a világ iránti gyűlölete teljesen eltorzította.

– Tisztában volt, hogy György csak apja pozíciója, kapcsolatai miatt vette el, a gyorsan ívelő karrier reményében, ami azóta be is teljesült. Az első hónapokban megpróbáltak a házastársi kötelezettségeknek eleget tenni, azonban az inkább kényszerű csűrűszkölésnek volt nevezhető, mint nemi életnek. Egy idő után mindketten örömmel eltekintettek, az efféle közös kínládásoktól; Livia csak annyit kötött ki, hogy legalább kifelé mutassanak családszerű formációt.

– Az első gondolata az volt, „biztos ez a tetű”, de rögtön el is vetette. Női ösztöne azt súgta, ő nem lehet. Ilyen éles csak egy női szem lehet, csak egy nő lehet ilyen kegyetlen egy másik nőhöz. A férfiaknak csak a bagzás különböző módozatainak kiagyalása köti le agyi energiájuk nagy részét, többi meg arra elég, hogy ne a fülükbe töltsék a kávé. Ha pedig egy nő, akkor ez halálosan komoly! De ki és miért? Ezért az impotens majomért? Megjátssza a nagytermészetű férfit, de ahogy ismerem, ez is csak egy szerep nála. Azt gondolja, a vezető beosztáshoz, jó kocsihoz dögös kis csajok is kellenek. Persze azok a mákszemagyú kis cafkák, nem biztos, hogy így gondolják, lehet, azt hiszik, vele együtt a kocsit, villát és minden mást megkaparinthatnak. Na, vegyük csak sorra őket!

– Erika: olcsó, könnyű lotyó, egy vacsorával, egy pulcsival vagy táskával beéri.

– Bori: Agyatlan szex-automata; bedobnak két bókot, leesik a bugyija s máris tárja szét a combjait.

– Heni: Ő nagyobb vadra hajt, csak jobb híján a Gyurival kénytelen beérni.

– Gizi: Egy áldott nagy barom a férje, mindent elnéz neki, miért cserélné föl a biztost a bizonytalanra?

– Lea: Túl buta ahhoz, hogy ilyesmi megforduljon a fejében.

A többiekkel meg nem volt olyan tartós a viszonya, hogy vérmes reményekre tápot adjon. Hogy nekem a legkézenfekvőbb nem jut eszembe?! A gondozottjaim nagy része pszichopata,

skizofrén, üldözési mániás, félőrült vagy más lelki defektől szenved; ezeket elég egyszer megsérteni s egész életükben nem felejtik el. Ha nem úgy alakul a sorsuk ahogy várják, képesek minden keserűségüket és gyűlöletüket arra zúdítani, aki egy véletlen elejtett szóval az önérzetükbe gázol. Be kell látnom, legtöbbször nem voltam elég türelmes hozzájuk. Bármelyiküknek mondhattam olyat, amit a mai napig sem tudott megemészteni. Itt kell keresgélni. Most az egyszer végre valami hasznát fogom venni a számítógépes nyilvántartásnak.

– Megkereste az autó kulcsait, bezárta a lakást és a rendelőhöz hajtott. Régen nem érzett izgalom villanyozta fel. Lehullott róla a sokéves közöny, eddig mintha csak üvegfalon nézte volna az életet, hagyta, hogy az események magukkal sodorják, ám most a fenyegetettségtől, a megoldandó feladattól újra kóstelgatni kezdte az élet ízét.

– Amikor belépett a rendelőbe, elsőként a figura hiányzó feje ötlött a szemébe, a számítógép billentyűzetéről vigyorgott rá. Heves mozdulattal söpörte le, majd leütötte a megfelelő billentyűket. A névsor helyett azonban egy fityiszt mutató kéz és egy halálfej jelent meg a képernyőn.

– A kurva életbe! Ez még nálam is jobb pszichológus, már készült rá, hogy hol fogok keresgélni, de nincs mit csodálkozni rajta, hiszen elismert tény, hogy az örültet csak egy hajsza választja el a zsenitől – csapott dühödten a billentyűzetre, de meg is bánta s sziszegve rántotta vissza a kezét. a kézfejből egy miniatűr fecskendő állt ki, aminek teljes tartalma a bőre alá, az izomba préselődött. – Ez valami méreg vagy HIV vírus lehet. Össze kell szednem magam, mert így hamar befuccsolok, pedig kezd izgalmas lenni. Ritkán mérkőzhet meg egy ilyen klasszissal az ember lánya s legalább most van tét, mert ez eddig minden volt, csak élet nem. – próbálta kinyomkodni a kézfejből az oltóanyagot, de sikertelenül. Elővette a körömmollóját és felhasította vele ahol a tű behatolt s hosszan véreztetette a csap fölött. – Hát egyenlőre ennyit tehettem, de ez még nem volt komoly, inkább csak előjáték, hogy megrémítsen.

– Leült a számítógép elé és addig bűvölgette, míg a fityisz és a halálfej el nem tűnt s végre megjelent a névsor. Többször végigvette, újabb és újabb szempontok szerint, végül mégis arra a következtetésre jutott, hogy hamis nyomon jár.

– Föladta. s hazafelé vette útját. Hazaérvén szállt volna ki a kocsiból, mikor szeme a száguldva közeledő uszkárjára tévedt. Mint akit kígyó mart meg, úgy rántotta vissza a lábát s csapta magára a kocsis ajtaját. A kutya szája habzott, csorgott a nyála, pofáján torz vigyor ült. – A rohadék! – sziszegte s könnyek gördültek le az arcán. Lédi, az uszkárja volt az egyetlen teremtmény a földön, akit valaha is szeretett. Magasra csapott gyűlölete az ismeretlen ellenfele iránt s ez majdnem olyan jóleső érzéssel töltötte el, mint ahogy másokat a szerelem szokott.

– Miután az állategészségügyiek eltávolították a szerencsétlen állatot, a lakásba már óvatosan nyitott be, azt várta, hogy mérges-pókok hulljanak a nyakába és kígyók tekeredjenek a lábára, azonban semmi nem történt. Biztonság okából végigkémlelt minden sarkot, zugot, minden bútor alá benézett, ezután mert csak egy üveg vodkát elővenni a bársecszékényből s a fotelba vetni magát.

– Az ital kellemben felmelegítette bensőjét s egy kicsit megnyugtatta. Hamar végzett az üveggel s elálmosodott, csakúgy ruhástól végigdőlt a kereveten. – Úgyis rájövök, ki vagy te rohadék s előbb foglak kinyuvasztani, mint te engem! – mormogta elszántan mielőtt elaludt.

– Alig egy órája aludt, amikor rátört a kamaszkorától visszatérő rémálma, ami már pár éve nem háborgatta. Csusomvizes volt és minden porcikája remegett, mire a saját artikulátlan ordításától fölriadt.

A nyári szünidőket, addig a bizonyos nyárig, mindig a nagyszüleinél töltötte egy csendes, alföldi falucskában. A vakációk boldogságát csak az felhőzte be, hogy nagyszülei szeretetében osztoznia kellett Évával, az unokanővérevel. A rivalizálásuk gyakran torkollott

apró csetepatékba és hajráncigálásokba. Nagyapjuk ilyenkor az egyiket a bal, másikat a jobb térdére ültette és Csaba királyfiról vagy a csillagok szívéről mesélt nekik, míg el nem csitulnak az ellentétek és fölszáradtak a könnyek, hogy megint önfeledt játékba vessék magukat. Bakfis korukig úgy-ahogy még szerették is egymást, egyszer aztán feltűnt a színen Zsolt, aki szintén a faluban nyaralt. Idősebb volt tőlük s nagyon imponált nekik, amikor motorkerékpárjával egy kerékre állva megjelent a kapu előtt. Eleinte hol egyikükkel, hol a másikkal száguldott végig a falun, együtt lubickoltak a Tisza holtágában s esténként hármásban kortyolták az üdítőt a presszóban és hallgatták a zenegépet.

– A következő nyáron megváltozott minden. Éva alakja kigömbölyödött, derékig érő szőke haját minden lány irigykedve bámulta s a fiúk fütyöntgettek utána. Lívia hirtelen megnyúlt, lapos és szögletes lett, kezeivel és lábaival nem tudott mit kezdeni. Éva és Zsolt ha tehették, lerázták, jobban szerettek kettesben csatangolni. Líviában lassan fölizzott a gyűlölet. Esténként irigykedve leste őket az orgonabokorból, hogyan csókolóznak a lámpa alatt.

– Egy szombat délután Lívia a gangon olvasott, amikor meghallotta, hogy Éva a szomszéd faluba, bálba kéredzkedik a nagyanyjától. Tudta, hogy merre szoktak menni, a szőlők közötti dűlőúton. Gyorsan kiosont a fészerbe, keresett egy acélhuzalt s fogta a biciklit, hogy megelőzze őket. Egy alkalmas helyen kifeszítette a drótot s a kertek alatt hazakarikázott.

– Éva horzsolásokkal és enyhe agyrázkódással megúsza, Zsolt azonban a gerincsérülésétől örökre nyomorék lett. A rendőrség nem találta meg a tettest, bár mindenki Líviára gyanakodott, de nem beszéltek róla. Azóta Líviának van egy gyakran visszatérő álma: Este van, Éva és Zsolt a lámpaoszlopnak dőlve csókolóznak, ő az orgonasövény alatt hasal s onnan lesi őket. Egyszer csak egy hatalmas farkaskutya közelít felé fogát csattogtatva, ő menekülne, de tagjai mintha ólomból lennének, nem bír megmozdulni s egy hang sem jön ki a torkán, hogy segítségért kiáltson.

– Két éve Zsolt meghalt s Éva kiment Líbiába dolgozni. Az álom már nem kísértette. Most előjött újra.

– Hát persze –, tápázkodik föl – biztos hazajött. Csak ő lehet az. Tudom is, hogy hol keressem. Most és mindenkorra pontot teszünk az ügy végére. É a páncélszekrényhez lép s kiveszi férje önvédelmi fegyverét. Ellenőrzi meg van-e töltve és már száguld is az országúton a nagyszülői ház felé. Késő éjszaka van mire odaér, de a holdfényenél jól látja az elhagyott ház körvonalait. A tető megroggyant, az egyik kémény félig ledőlt s itt-ott bizonyára már a cserepek is hiányoznak. A konyhaablakon fény szűrődik ki s a gaz-felverte udvaron egy törött szélvédőjű Golf áll.

– Megint verejtékezni kezd, erősen megmarkolja a fegyvert, majd remegő lábakkal elindul. Belöki az ajtót. Éva a nagyapjuk karosszékeiben ül.

– Már vártalak –, emeli fel a kezét Éva s valami van benne. Lívia ijedten meghúzza a ravaszt. – Tudtam... – nyöszörög Éva s mint egy rongycsomó a földre omlik. Lívia eldobja a pisztolyt s letérdel unokahúga mellé, megtapintja a haldokló pulzusát, mely egyre gyengébb, majd megszűnik. Leengedi Éva kezét a földre s dühödten odébb rúgja a kézből kiesett öngyújtót.

– Már megint átvertél, te szemét! Ez a pergamenszerű, szürke bőr, a duzzadt nyirokcsomók... tudtad, hogy csak napjaid vannak hátra s gondoltad, ha azt akkor nem tudták rám bizonyítani, most megrendezel egy jó kis krimi, aminek a végén mégis elkapnak. Semmit sem értél el, úgyis föl fognak menteni...

Valóban fölmentették, de ez túl simának, valahogy olyan befejezetlennek tűnt számára. Igaza is volt, néhány nap múlva idézést kapott a hagyatéki tárgyalásra. Nem ment el, többszöri felszólításra sem. Végül Éva ügyvéde jelent meg személyesen.

– Asszonyom, tudom, hogy nem kötelezhetjük a megjelenésre, ámde ha van önben némi emberség, kérem jelenjen meg, mert a megboldogult végakarata szerint, egy nagyon nemes

célokat szolgáló karitatív alapítvány csak akkor jut a hagyatékhöz, ha a végrendelet felbontásánál ön is jelen van és eleget tesz a benne foglaltaknak.

– Tudtam, hogy tartogat még valamit, hát legyünk túl rajta – adta be a derekát.

– Ahogy közeledett a külvárosi villához, valami balsejtelem lett úrrá rajta s ez még csak fokozódott, amikor a hallba belépett s megpillantotta a kandalló előtt heverő ordas színű németjuhászt.

– Rosszul van asszonyom? – lépett hozzá az ügyvéd s karonfogva odavezette az íróasztalhoz, amely mellett egy fiatalember ült széteső arccal, remegve tördelte kezeit s állandóan pislogott a napszemüvege mögött. Livia alig ismerte föl benne az egykori aranyszőke csöppséget, aki mindig mosolygott és viháncolt. Életében először most támadt bűntudata. Nagypajuk temetésén történt. Lackó (Évának csak kishercegem) suta, esetlen kamasz volt és mindenhol ott lábatlankodott, mert „ő szerette legjobban a dédi” s mikor ezt Livia már vagy negyedszer hallotta, nem bírta megállni szó nélkül és kicsúszott a száján: „Húzz már el a láb alól te lelenc!”. Még hallotta, hogy a gyerek Évát faggatja mit jelent ez, de aztán el is feledkezett róla, s azóta nem is látta őt. Most felötlött benne, hogy a gyerek a végén csak kicsikarta az igazságot s megtudta, nem vérszerinti, csak fogadott gyerekük. „Ezért nem muszáj droghoz nyúlni és különben is ki tudja milyen hajlamokat örökölt?” Próbálta menteni magát gondolatban, ám lelkiismeretén már ott tátongott a rés s még élni fog, addig nem szabadul tőle.

– A végrendelet rövid volt és tömör. Éva mindent egy drog- és alkoholbetegek rehabilitációjára létrehozott alapítványra hagyott, azzal a kikötéssel, hogy a fiát gondjaikba veszik, továbbá mindennek az a feltétele, hogy Livia Éva kutyáját, Cézárt magához veszi s legalább egy évig gondoskodik róla.

– Mit akar ez ezzel? – borzongott meg, mert eszébe jutott az álma. Tudta, hogy a freudi álomanalízis szerint a farkaskutya, apjával való nyomasztó, rossz viszonyát jelzi, amit nem tud megoldani. A németjuhász látványa azonban sokkolta. Úgy érezte, nem lenne egyetlen nyugodt perce sem, ha a közelében tudná, ezért nem is vállalta. Az alapítványtól azonban addig jártak a nyakára, hogy legalább formailag tegyen eleget a végrendeletnek; ami azt jelenti, hogy az ő udvarán, egy félreeső helyen ad neki helyet, ahol a kennelt fölépíthetik, ők etetik, gondját viselik; míg beleegyezett.

– Délutánonként, amikor hazaért, Cézár boldog farok csóválással rohangált a szűk helyen, amíg látta, aztán amikor eltűnt a látóköréből, lekushadt a sarokban és ott gubbasztott. Pár nap múlva már az ételt sem fogadta el, egyre soványabb lett, a bordái majd átszúrták a bőrét s csak akkor mutatott valami érdeklődést, mikor Livia megjelent. Livia végül elszégyellte magát s kinyitotta a kennel ajtaját. A kutyának alig volt ereje, de boldogan nyalogatta meg Livia kezét s az orrát a lábához dörgölte. Livia besietett a konyhába, tojássárgájába kevert egy kis konyakot és kivitte a kutyának. Az mohón lefetyelte, majd mikor végzett, hálásan függesztette szemeit megmentőjére. Ezentúl is csak Líviától fogadott el ennivalót s valami furcsa áhítattal függött rajta. Akaratlanul is megkedvelte s mivel nyomasztó álmai elmúltak, Cézár a továbbiakban mindig ott sündörgött körülötte. Így volt ez a negyvenedik születésnapján is, amikor fölcsendült az ismerős dallam: Happy Birth Day...

– A kutya szemei furcsán elhomályosultak, izmai megfeszültek s mintha láthatatlan rugók lökték volna a magasba. Mire valaki is föleszmélt volna, hogy mi történik, már össze is csattantak tépőfogai Livia torkán.

KORIM LÁSZLÓ

Emlékezés

A rózsásujjú hajnal megérintette egykoron pillámat, rezzenéstelenül és vakon, mint a síri könyomatok a sápadtfényű szénfalakon. Megüzente jövőmet, majd elnyújtózott a kékülő határon. Madárcsicsergést hozott, az ágak közén szépen ülő mohát, duzzadó harmatot.

De hát e jelenéseknek volt igaza?

Miért rejtőztem oly soká a szilánkvű hasadékokban? Százlábúak közé szorítottam testemet, sziklákat morzsolt verejtékem és meguntam létezni, mikor a tél szele játszadozott vélem. A szemembe havat sodort s a jég domborulataimra simult, akár a tájon elterülő holdvilág.

*

Sötét, oldalak

(avagy szerelem története)

7.

Cédulákat szegezek a falra s minden cselekvésemet leírom. Így a cédulák válnak múltammá, a tűzés a jelen és a jövő a következő pillanat. Aztán minden kezdődik előlről. Majd az írás és a tűzés elmarad, csak a cédulák maradnak és rajtuk a meghatározott cselekvések.

Az élet történik.

Ellazulni, elmúlni, megszűnni, meg nem történni, anyámat megkérni szüljön mást helyettem. Úristen, holnap újra fölkelek!

8.

A szerelem jön, hívatlanul ráomlik az emberre. Nincs lehetőség választani. A szerelmes végtelenül hiszékeny. Égi boldogságból zuhan a földi kínokig. Szerelmesének egyetlen mozdulatára ismét boldog lesz. Vándorol pólustól pólusig. Reménye vesztett, reményteltjes sarkutazó. Mit mond ez a sarkutazó, ha egyedül érzi magát az északi sarkon?

Fázom. A lélek hidege vesz körül. Minden lélek meghalt? Nekem is volt lelkem.

Azután eszébe jut felesége, kedvese, szerelmese, kutyája (?), ...

Nem emlékszem az arcodra, nem látom a szemedet. Pedig érzem, most is itt vagy velem. Valahol itt. Ha kinyújtanám a kezemet, megérintenének. De Te mindig hátrébb lépsz.

9.

... komoly dolgok ezek. Szóval mentem a hegyen. A gerlek összebújtak az ágakon. Turbékoltak. Talán mégsem –, ahhoz túl meleg volt. És megint eszembe jutott egy találkozás. A (nagy)Ő. Belém hajtott. Elütött.

Cserbenhagyásos gázolás. Én csak közlekedtem volna a falhoz lapulva, szürke polip. Ő feljött a járdára és elütött.

Pedig a rádióban bemondták, délután tanulóvezetők róják az utakat.

A férfi ember pontosan tudja, hogy a nő nőből van, a férfi férfiból. Tehát tisztában van a következményekkel, mi az ami várható és elérhető. Mégis önként, kivont karddal vonul ki a csataterre és ez az a hely ahol a legszívesebben tartózkodik.

10.

A karambol leválasztotta lelkemet. Ám a lélek tisztán itt lebeg az állat felett és szenved, mert az állat orgiázik, mocskolja romjaimat. De a lélek tiszta, szép. Nem ér fel hozzá semmi mocsok, hiszen Ő(rá) vár. Tudja, reménytelen és értelmetlen. Az állat kajánul vigyorog, képe brutális, ereje biztos tudatában élvezkedik. Azonban téved, ebben a mesében most a tisztaság győz.

– Az állat és a lélek én vagyok.

11.

Szerelem ide vagy oda az állat bennünk van. Bár a gyermekkor arról szól, hogy miként tudnánk a fegyelem nevű szörnyedménnyel kordában tartani ezt az állatot, ez ahogy öregsünk egyre kevésbé sikerül, viszont mind frappánsabb magyarázatokat találunk az állatunk csínytevéseinek elkendőzésére. Például gyerekkorban nem rúgunk be később ez gyakran megesik, de milyen jó magyarázat rá, hogy szerelmi bánatunk volt. Vajon e hercehurcának van-e értelme, mikor mindenfelé vadabbnál vadabb állatok vesznek körül.

– A minap egy néni buzgón térített a nyugati pályaudvaron. Megjegyezte, hogy Ádám és Éva óta magunkban hordozzuk az eredendő bűnt. Én megkérdeztem, hogy az újszülött bűnös-e? Azt felelte igen. Továbbvezetve a gondolatot rákérdeztem, ha az ember egész életében jót cselekszik, minden erejével, tehetségével segít másokon, lehet-e krisztusi értelemben jó? Azt válaszolta, csak Krisztus lehetett jó, mert ő Isten gyermeke volt.

12.

A tenger nőnemű, szeszélyes és kiszámíthatatlan, az óceán hímnemű, békés, komoly mélységek lakoznak benne és csak akkor háborog, ha a tenger felbosszantotta.

Ugyanaz az állítás az egyik oldalról igaz, másfelől meg hamis.

Egy állítás valamire vonatkozik, szól valamiről. Ez a valami objektív létező, mégis előfordul, hogyha ketten állítanak valamit róla, ezen állítások ellentmondóak, ám mégis egyazon oldalról mindkettő igaz.

13.

Rejtett utazásom az utcán véget ér, vonatra szállok. Csinos pár ül átellenben. A lány érzi lelkemet, zavartan néha a szemembe néz. A fiú védekezésképp odabújik a párjához. Én közönyös akarok lenni, de vonz a szerelmük, odacsalja tekintetemet. A lány átöleli „fiát”, simogatja haját, akárha az enyémet simogatná. Jóleső borzongás hízeleg gerincemen. Hunyott szemmel ringat vonatom ...

– Új felszállók, a menetjegyeket ... – s a varázslat tovatűnik.

Folytatjuk...

ZENE, ZENE, ZENE

SZOLLÁTH MIHÁLY

Jessye Norman – az opera állócsillaga*

Jessye Norman a Georgia állambeli Augustában született. Apja, Silas biztosítási eladó volt, anyja iskolai tanár. Jessye Norman szülei óriási jelentőséget tulajdonítottak az oktatásnak. Bár az 1950-es években Georgia iskolái fajilag elkülönültek, a Norman család és szomszédaik magas színvonalat szorgalmaztak helyi iskoláikban, és magas szintű tanulmányi teljesítményt vártak el gyermekeiktől. A Georgia Egyetem Orvostudományi Karának jelenléte a közösségben erőteljes hatással volt a Norman gyerekekre. Az egyik testvér orvos lett, a másik testvér pedig egy ápolási program igazgatója. Jessye is arra gondolt, hogy orvosi karriert folytathat, mígnem összetéveszthetetlen tehetsége más irányba nem vezette.

A Norman-család másik érdeklődési iránya a zene volt. Jessye édesapja a templomi kórusban énekelt; édesanyja zongorázott, és ragaszkodott hozzá, hogy Jessye is megtanuljon zongorázni. Jessye erőteljes énekhangja már korán felkeltette a figyelmet. Négy évesen már gospel dalokat énekelt a Mount Calvary baptista templomban. Hamarosan iskolai összejöveteleken és közösségi rendezvényeken lépett fel.

Az éneklés iránti szeretetére felfigyelve szülei saját rádiót adtak neki, és sok szombat délutánt a szobájában töltött a Metropolitan Opera élő adásait hallgatva. Tízéves gyerekként elbűvölte a nagy Marian Anderson felvételeinek szépsége. Norman Anderson-felvételei és az énekesnő önéletrajza ihlette a kislányt: azt képzelte, hogy maga is klasszikus énekes lesz.

*

Marian Anderson volt az első fekete, aki a New York-i Metropolitan Opera énekesé lett. 1939-ben az Amerikai Forradalom Leányai szervezet megtagadta tőle a Constitution Hallban való fellépést, lévén fekete. Erre szerveztek az énekesnő számára egy szabadtéri fellépést a washingtoni Lincoln-emlékmű elé, ahol 75 000-en hallgatták Marian Andersont, és rádasként a rádió is közvetítette. A szélsőségesen rasszistának bizonyult szervezetből pedig sok ezren léptek ki, többek közt Eleanor Rooseveltt is, a First Lady. Jessye Norman közéleti elköteleződésének ez az esemény volt az egyik forrása.

*

Még középiskolás korában értesült az évente meghirdetett Marian Anderson zenei ösztöndíj-pályázatról. Osztálytársai segítségével Philadelphiába utazott középiskolai kórustanára kíséretében, hogy részt vegyen a versenyen. Tizenhat évesen ő volt a legfiatalabb jelentkező, és bár nem nyert díjat, a bírák komoly tanulásra biztatták. Hazafelé útja során tanárával megálltak Washingtonban, és tanára rögtönzött meghallgatást szervezett a Howard Egyetem zenetagozatán. Bár több mint egy év középiskola állt előtte, Jessye Norman teljes zenei

* Az itt következő részletes életrajz az Académie Musicale de Villecroze honlapjáról való, ahol Jessye Norman 2005/06-ban mesterkurzust folytatott. A szövegben * * jelek között az én szövegem [Szolláth Mihály]

ösztöndíj-ajánlatot kapott a Howardtól. Az ifjú Jessye félretette orvosegyetemi terveit, és elhatározta, hogy zenei karrierbe kezd.

Norman alapos zenei alapokat kapott a Howardon; 1967-es diploma megszerzése után a baltimore-i Peabody Institute-ban és a Michigani Egyetemen folytatta tanulmányait, ahol mesterdiplomát szerzett, megszilárdítva zeneelméleti és énektechnikai ismereteit, valamint megtanult énekelni az klasszikus operai repertoár nyelvein: olaszul, franciául és németül.

Az amerikai klasszikus énekesek nemzedékek óta Európába mentek, hogy művészetüket csiszolják. Németország és Ausztria számos operaháza régóta olyan lehetőségeket kínál a fiatal énekesek számára, amelyeket a kevésbé fejlett amerikai operaélet nem. Két amerikai operarajongó, Patricia és J. Ralph Corbett meghívta a nagy európai operaházak igazgatóit New Yorkba, hogy meghallgassák hazájuk legígéretesebb fiatal énekeseit. Jessye Norman ezen az alkalommal, 23 évesen énekelt egy áriát Richard Wagner Tannhäuser c. művéből. Ez a berlini Deutsche Oper igazgatóját, Egon Seefehlert annyira lenyűgözte, hogy meghívta Norman Berlinbe, hogy énekelje el a teljes szerepet. Norman gyorsan megtanulta a szerep hátralévő részét, és gondoskodott arról, hogy német nyelvtudása ugyanolyan jól szolgálja a színpadon kívül, mint énekhangja a színpadon.

*

Itt érdemes egy pillanatra megállni az életrajz követésében: Jessye Norman nyelvtelensége és -tudása igen imponáló, később még továbbiakat is megtanul, legalább is énekelni fog más nyelveken is. Szinte minden forrás kiemeli, hogy éneklése során milyen kifogástalanul artikulál, és mennyire pontos a kiejtése, akármilyen nyelven beszél, vagy énekel. És valóban: követni kell a felvételen kiejtését, tanítani valóan pontos artikuláció... minden elérhető nyelv esetében. Miközben közhely az operaéneklés szakirodalmában, hogy angolul énekelni operát nagyon nehéz.

*

1969-ben Németországba érkezve első helyezést ért el az ország legnagyobb, az ARD (Allgemeine Rundfunk Deutschland) által támogatott nemzeti zenei versenyén. Nem sokkal ezután, mint profi operaénekes, Erzsébetként debütált Wagner Tannhäuserében, a Deutsche Operban. Első áriáját olyan jól fogadták, hogy Dr. Seefehlner hároméves szerződést ajánlott neki, mielőtt az előadás véget ért volna. Ebben a lényegében német szerepben a fiatal afro-amerikai énekesnőt a legjobb hangként ismerték el Németország szeretett Lotte Lehmannja óta. Olasz debütálása egy éven belül követte e sikert.

Az operaénekeseket, különösen Németországban, hagyományosan szűken meghatározott vokális kategóriákra osztják. A magasabb női hangokat a koloratúra, lírai és drámai szopránok közé sorolják, majd még szűkebb alkategóriákra osztják. Az énekesnőhöz tartozó kategória vagy „fach” általában meghatározza, hogy milyen szerepeket ajánlanak fel neki. Norman meleg, erőteljes hangzása kezdettől fogva illőnek tűnt a drámai szoprán repertoárhoz, de hangjának széles skálája dacolt a besorolással. Amikor arra kérték, hogy határozza meg saját hangját, híresen azt válaszolta: „A galamblyuk csak a galambok számára kényelmes.”

*

Később még lesz szó Jessye Norman egészen kivételes hangterjedelméről – ez tette lehetővé, hogy a kezdeti Wagner-énekes besorolásból kilépjen és repertoárja hihetetlenül szélesre nyíljon, amibe sok minden belefért: Bartóktól Maessiaenen át Sztravinszkijig, Wagnertől Verdiig, a spirituáléktól a dzsesszig, a barokk operától Schönbergig. E roppant széles repertoáron túl az is meglepően érett hozzáállásra vall, hogy fiatal korában képes volt

önmérsékletre, nem használt ki minden kínálkozó lehetőséget, sőt a berlini operából saját döntése alapján távozott, megvárva azt a hangállapotot, ami csak később, érettebb korában bontakozott ki. Ez a türelmes kímélet később hatalmasan megtérült és olyan magasságba emelte őt, mint alig valaki mást.

*

Bár Erzsébet drámai szerepében keltette az első benyomást, hamarosan a grófnőt énekelte Mozart Figaro házassága című művében, amelyet gyakran lírai szopránokra osztanak. Európán kívül még nem szerepelt operában, de erről a szerepről készült 1971-es felvétele világszerte felkeltette a zenebarátok figyelmét.

Norman 1972-ben lépett fel először a milánói La Scalában, Verdi Aidájának címszerepében. A londoni Covent Gardenben Kasszandrát énekelte Hector Berlioz A trójaiak c. művében. Norman visszatért Amerikába, és koncertkörutat tett az országban. 1973-ban debütált New Yorkban a Lincoln Center Alice Tully Halljában.

Míg a kritikusok azon küzdöttek, hogy leírják és besorolják hangját, Norman tudta, melyik szerep illik hozzá és melyik nem. Debütálása után néhány éven belül úgy érezte, Dr. Seefehlner és a berlini opera vezetése olyan szerepeket oszt rá, amelyekre a hangja nem volt kész. Az operaénekesek hangja legjobb esetben is a 30-as és 40-es éveikben érik; Az énekeseknél, akik túl sokat énekelnek a 20-as éveikben, előfordulhat, hogy hangképző szerveik elhasználódnak, mielőtt képességeik teljességét elérnék. Norman elhatározta, hogy megvédi „hangszerét”, és addig nem volt hajlandó elvállalni a súlyosabb drámai szerepeket, amíg erre készen nem érezte magát. 1975-ben Londonba költözött, és a koncertekre és a fellépésekre koncentrált, többek között olyan koncertművekben, mint például Mendelssohn Illése. Az 1970-es évek során rengeteget turnézott Európában, német dalokat és francia sanzonokat, valamint kortárs amerikai zeneszerzők műveit adta elő. 1976-ban és 1977-ben jelentős koncertkörútjai voltak az Egyesült Államokban, de az évtized végéig távol maradt az operaszínpadtól.

Pályafutása első éveiben termete és nemes tartása természetessé tette a Wagner- és a Verdi-opera hercegnői szerepeiben, de a hektikus időbeosztás megnehezítette saját testi épségéről való gondoskodását. Amikor 1980-ban végre visszatért az operaszínpadra, jobban nézett ki és énekelt, mint valaha, és készen állt a legnehezebb kihívásokra is. 1980-ban a Hamburgi Állami Operaházban Richard Strauss Ariadné Naxosz szigetén c. művében játszotta a címszerepet, amely szerep már örökké összekapcsolódik az ő erőteljes interpretációjával. Az Egyesült Államokban felvillanyozta a közönséget Sztravinszkij Oidipusz király c. művének, valamint Purcell Didó és Aeneaszának főbb női szerepeiben a Philadelphiai Operában. Ezek a szerepek, amelyek a 20. századi modernizmustól a 17. századi barokkig terjednek, meggyőzően demonstrálták Norman kiemelkedő muzikalitását és stílusbeli sokoldalúságát.

*

E sorok írójának a legnagyobb kedvence Norman Didoja. Maga a tökéletesség. Most azonban mégis egy unikális felvételre hívom fel a figyelmet – ez a Sztravinszkij által megzenésített Jean Cocteau-mű, az Oidipusz király c. opera-oratóriumának latin nyelvű előadása Kayoko Shiraishi döbbenetesen szuggesztív színésznő japán nyelvű narrációjával, Iokaszté szerepében Jessye Normannal. Az előadást Julie Taymor rendezte a Saito Kinen Fesztiválon, Japánban, 1992-ben. A felvételen van magyar felirat, link alant. Van egy sejtésem: ez az előadás ihletet adott a Metropolitan Opera jelenleg is futó Akhnaten-előadásához, ahol is Taymor rendezésének több eleme feltűnik. És mint tudjuk Sztravinszkij erősen hatott Philip Glassra, tehát a gondolat nem annyira eretnek, bár semmiféle nyomát nem találom, ami

igazolná feltételezésem. Az Akhnaten c. operát már korábban bemutattam ebben a sorozatban.

*

A Metropolitan Opera 1983-ban ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját, és Jessye Norman régóta vártan A trójaiakban debütált e színpadon. A történelmi alkalomnak megfelelően Norman hihetetlen bravúrt hajtott végre: ugyanezen az estén Kasszandra és Dido szerepét is elénekelte.

Ekkorra Normant a világ egyik legkiválóbb énekesének tartották, és az Atlanti-óceán mindkét partján állami alkalmakra hívták énekelni. 1985-ben Ronald Reagan amerikai elnök második beiktatásán elénekelte a Shaker „Simple Gifts” című dalát. Néhány évvel később fellépett II. Erzsébet brit királynő 60. születésnapjára ünnepségén.

*

Az egyébként sajnos elég gyenge képminőségű felvételen két királynőt látunk. Az egyik énekel, a másik hallgatja, mindenki más csak tanú. Érdekes megnézni, ha valaki meg akarná közelíteni azt az esztétikai kategóriát, amit fenségesnek nevezünk –, mindjárt több dimenzióban is. Most, hogy mindkét királynő itt hagyta ezt a földet, különösen érzelmes és szomorú hallgatni és nézni ezt a felvételt...

*

Norman 1980-as évekbeli koncertfellépései is hírt adtak. Az Egyesült Államokban és Európában a Berlini Filharmonikusokkal és a Bécsi Filharmonikusokkal fellépve elkápráztatta a közönséget Wagner Trisztán és Izolda című művéből a Liebestod és Richard Strauss „Négy utolsó dal” című művének erőteljes interpretációival. Ezekről a művekről készült felvételeit gyűjtők őrzik. A televízió még nagyobb közönséghez juttatta Normant egy 1987-es karácsonyi különkiadású film közvetítésével, amelyet szülővárosában, Augustában vettek fel.

Az operaszínpadon Norman számos kihívást jelentő modern alkotást vállalt, köztük egy női operát, amelyben ő volt az egyetlen előadó a színpadon, Az emberi hangot Francis Poulenc-től és Erwartungot Arnold Schönberg-től. Először 1988-ban énekelte Az emberi hangot egy koncertelőadáson. A következő évben a Metben énekelte az Erwartungot, Bartók Béla A kékszakállú herceg várásával együtt. Az előadást rögzítették és közvetítették is az országos televízióban.

Az évtized végén Norman nemzetközi rangot ért el, mint a dal egyedülállóan szeretett nagykövete. 1989-ben Mitterand francia elnök őt választotta ki, hogy elénekelje a nemzeti himnusz, a „La Marseillaise”-t a francia forradalom kétszázadik évfordulóján a párizsi Concorde téren.

*

Milyen különös! Ez az énekesnő abban a magasságban van, hogy egy monarchia és egy monarchiaellenes forradalomban létrejött köztársaság himnuszát egyaránt énekelheti – és ez egészen rendben van így. Azt hiszem ez az, amit meg kellene tanulnunk: a művészet olyan érték, ami minden felett áll.

*

A következő évben az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára tiszteletbeli ENSZ-nagykövetnek nevezte ki, és Leningrádba utazott, hogy részt vegyen Csajkovszkij 150. születésnapjára ünnepségén. 1991-ben énekelt a Svájci Államszövetség fennállásának 700. évfordulója alkalmából, és élő koncertet vett fel a párizsi Notre Dame-ban.

Az 1990-es években az operaszínpadi fellépései során a legkülönbözőbb repertoárokat, földrajzilag és művészileg új területeket fedezett fel. Chicagóban elvállalta Glück Alceste című művének címszerepét, és énekelt Iokaszté szerepét Sztravinszkij Oidipusz király c. művében Japánban, Julie Taymor rendezésében. Németül, franciául, olaszul és latinul énekelt szerepeket, és Leoš Janáček A Makropoulos-ügy című művének 1996-os Met-i premierjével a cseh nyelvet is felvette nyelvi arzenáljába.

1997-ben Norman énekelt Bill Clinton elnök második beiktatási ceremóniáján. Ő is a Kennedy Center kitüntetésben részesült év díjazottjai között volt, a kitüntetések 20 éves történetének legfiatalabb kitüntetettjeként. Ebben az időszakban sajátosan amerikai énekesnőként is megerősítette identitását. Duke Ellington Sacred Concerts című művét adta elő a Carnegie Hallban, egy jazz zenekar és az Alvin Ailey Repertory Dance Ensemble kíséretében. Később Londonba és Bécsbe hozta Ellington bemutatását. Gyakran sorolja programjaiban Ellington zenéjét George Gershwin és Leonard Bernstein dalai mellé, összehasonlítva és szembe állítva ezt a három alapvetően amerikai 20. századi zeneszerzőt.

Pályafutása során folyamatosan bővítette repertoárját, koncertjein és előadásain a kortárs zenét a klasszikusokkal keverte. 2000-ben megjelent I Was Born In Love With You című albumán Michel Legrand kortárs francia zeneszerző dalait énekelt a zeneszerző zongorán kíséretében, valamint Ron Carter és Grady Tate jazzsztárok basszusgitáron és dobon. 2001-ben jellemzően kiterjedt áttekintést adott kiterjedt repertoárjáról egy háromrészes koncertsorozatban a Carnegie Hallban, James Levine-nel, a Met karmesterével kísérőként.

Norman tehetségének egy másik oldalát is megmutatta 2009-ben, a Honor! Fesztiválon, amely az afroamerikai művészek eredményeit ünnepli koncerteken, előadásokon és kiállításokon keresztül New York-i helyszíneken: a Carnegie Hallban, az Apollo Színházban és az Istenes Szent János-székesegyházban.

Jessye Norman nagy sikerét arra használta, hogy rendszeresen a közössége előtt lépjen fel, különösen szülővárosában, Augustában (Georgia) és New Yorkban. 2003-ban megnyílt a Jessye Norman Művészeti Iskola Augustában, egy ingyenes, posztgraduális program, amely lehetőséget ad a tehetséges középiskolásoknak zene, dráma, tánc és művészet tanulására. A Carnegie Hall és a New York Public Library, valamint az Elton John AIDS Foundation, a Lupus Foundation és a Partnership for the Homeless igazgatótanácsában is dolgozik. Élethosszig tartó büszke tagja a Girl Scouts of America-nak.

Az Alvin Ailey táncosokkal való 1997-es első munkája óta egyre izgalmasabbá vált együttműködése színházi rendezőkkel, filmesekkel és modern koreográfusokkal, többek között: 1999-ben Bill T. Jonesszal, (How! Do! We! Do!); egy 2006-os Ellington előadás Trey McIntyre-ral; az Erwartung és Az emberi hang kettőse, amelyet André Heller osztrák multimédia művész tervezett; Schubert Winterreise dalciklusának Robert Wilson rendező általi színházi értelmezése; valamint egy dokumentumfilm, melyet Heller és Othmar Schmiderer rendezett.

Több mint 75 CD-felvétele van. A francia, brit, német és spanyol hanghordozó-gyártók legmagasabb kitüntetése mellett 1996-ban ő lett a negyedik klasszikus énekesnő, aki megkapta az életművéért járó Grammy-díjat, csatlakozva Enrico Caruso és fiatalokora hősnői, Marian Anderson és Leontyne Price társaságához. 2010-ben megkapta a National Medal of the Arts kitüntetést Barack Obama elnöktől.

Jessye Norman élete végéig a New York állambeli Croton/Hudsonban lakott. Az utolsó időkben már nem lépett fel operában, szólistaként, innovatív színházi alkotásokban és előadásokban, valamint a világ vezető zenekaraival továbbra is koncertezett.

*

Halála előtt néhány hónappal a washingtoni Kongresszusi Könyvtárnak ajándékozta egész könyv-, kotta-, partitúra- és levéltárát. Erről van egy felvétel, amin már tolószékekben kénytelen ülni.

*

A fordítás forrása az alábbi:

Académie Musicale de Villecroze (– ahol Jessye Norman 2005/06-ban mesterkurzust folytatott)

<https://www.academie-villecroze.com/en/young-talents/teachers/jessye-norman>

Az írás innen is merít:

<https://achievement.org/achiever/jessye-norman/#biography>

*

„Dalénekesként is jelentős karriert futott be. Az 1970-es években végig turnézta Európát Schubert, Mahler, Wagner, Brahms, Erik Satie és Olivier Messiaen dalaival, melynek remek kritikai visszhangja volt. 1992-ben, New York-i szólóestje után a New York Times kritikusa is elragadtatással írt róla:

»Hangjának terjedelme és felépítettsége olyannyira elképesztő, hogy nincs rá megfelelő szakkifejezés, lehetetlen kategóriába sorolni.«

A dalestek később is fontos szerepet töltöttek be az életében, mindig ügyelt rá, hogy az operaelőadások mellett erre a műfajra is maradjon ideje.

Az 1990-es évektől kezdve más stílusok felé is elkalandozott. A Carnegie Hallban Duke Ellingtonnal, a jazz egyik legnagyobb hatású alakjával adott közös koncertet, majd kiadta az I Was Born in Love With You című albumot, melynek zenéjét a szintén jazzben utazó Michel Legrand írta.”

Több itt: Tuska Borbála: Lehetetlen volt fachba sorolni Jessye Norman hangját; In: Papageno, 2020. jan. 4.

<https://papageno.hu/featured/2020/01/lehetetlen-volt-fachba-sorolni-jessye-norman-hangjat/>

*

ÉLETRAJZ

https://en.wikipedia.org/wiki/Jessye_Norman (angolul)

*

ZENÉK

Karácsonyi koncert az Ely-i Székesegyházból; Jessye Norman szólóéneklésével;

Élő koncertfelvétel az Ely-i Székesegyházból, a Bournemouth-i Szimfonikus Zenekar játszik Robert de Cormier vezényletével; 1988. (51':37")

<https://www.youtube.com/watch?v=IS4Pbeq7zEY> (51':37")

*

Karácsonyi koncert a párizsi Notre Dame Székesegyházból; Jessye Norman szólóéneklésével; Élő koncertfelvétel; a Lyoni Opera Zenekarát Lawrence Foster vezényli, a székesegyház igen gyenge akusztikai viszonyai között, 1992. (kb. 66')

https://www.youtube.com/watch?v=XqUUSVyGL7Q&list=OLAK5uy_msk2DITAsqGY7Yh1YuLfTS5WnsLBAIj4&index=1 (kb. 66')

*

Ave Maria

<https://www.youtube.com/watch?v=-5IK7WPmRio> (3':32")

*

Purcell: Dido és Aeneas, teljes opera, 1986.

https://www.youtube.com/watch?v=X-bnMdfn9gg&list=OLAK5uy_n7tAMaq2M0rvI3GZwQy9aRNpvGF1wRnys (kb. 50')

*

Purcell: Dido és Aeneas, When I Am Laid On Earth – Dido legendás áriája

<https://www.youtube.com/watch?v=jOIAi2XwuWo> (4':36'')

*

Bartók Béla: A kékszakállú herceg vára – Boulez / Norman / Fried / Párizs, 2006.

<https://www.youtube.com/watch?v=CxbhDLGOMPg> (1h:00':17'')

*

Spirituálék 1-15, 1979.

https://www.youtube.com/watch?v=XJTYtgqkV90&list=OLAK5uy_lrZGp9S-ZweKN3Dse7m6CNfmGCfkQrZgI&index=1 (kb. 42')

*

Stravinsky: Oedipus Rex – Oidipusz király; magyar felirattal, 1992

A Sztravinszkij által megzenésített Jean Cocteau-mű, az Oidipusz király c. operatoratóriumának latin nyelvű előadása Kayoko Shiraishi döbbenetesen szuggesztív színésznő japán nyelvű narrációjával, Iokaszté szerepében Jessye Normannal; Saito Kinen Festival, Japan – 1992

<https://www.youtube.com/watch?v=3ktRHwKN3-M> (57':38'')

*

Les Parapluies De Cherbourg – Michel Legrand & Jessye Norman

https://www.youtube.com/watch?v=y-HZG_nKFog&list=PLpVA53y2YC_OzxeLDKB8iIGmLdKH8Zcpq (3':50'')

*

Egy este Jessye Normannal – angol nyelvű beszélgetés, Tel-Aviv, 2016.

https://www.youtube.com/watch?v=OXE1H4x_TtU (1h:05':11'')

*

KÖZÉLETI SZEREPLÉS

Dr. Carla Hayden, a Washingtoni Kongresszusi Könyvtár 14. igazgatójának angol nyelvű beszélgetése (angol felirattal is) Jessye Normannal, abból az alkalomból, hogy az énekesnő a könyvtárnak adományozta 29 000 egységből álló kotta-, partitúra-, könyv- és levélgyűjteményét, amit karrierének öt évtizede alatt gyűjtött, 2019. májusában, négy hónappal halála előtt, mintha tudta volna, mi vár rá hamarosan...

<https://www.youtube.com/watch?v=UBynVWWvHI4> (58':52'')

cikk:

- Gary Price: Library of Congress Acquires Papers of Classical Soprano Jessye Norman (About 29,000 Items) / A Kongresszusi Könyvtár átveszi Jessye Norman klasszikus szoprántól hagyatékát, mintegy 29 000 egységet

In: InfoDocket Library Journal, 2019. május 17.

<https://www.infodocket.com/2019/05/17/library-of-congress-acquires-papers-of-classical-soprano-jessye-norman-about-29000-items/>

*

Jessye Norman éneklő az Egyesült Királyság nemzeti himnuszát Ófelsége II. Erzsébet királynő 60. születésnapjára rendezett díszünnepségen, 1986.

<https://www.youtube.com/watch?v=5jXc-gXfQ5Y> (2':43'')

*

Jessye Norman énekli a Marseillaise-t, a Francia Köztársaság himnuszát a Bastille-napon, azaz a nemzeti ünnepen, 1989. július 14-én a Nagy Francia Forradalom 200. éves jubileumán a párizsi Concorde téren

<https://www.youtube.com/watch?v=O3vGVR770WE> (5':34'')

*

Őszentsége Tendzin Gyaco, a Dalai Láma átveszi a Templeton-díjat a Szt. Pál székesegyházban, London, 2012., Jessye Norman köszönti őt énekével

<https://www.youtube.com/watch?v=SBmyr0q6U7c> (6':24'')

cikk:

Andrew Brown: Dalai Lama's message found in translation at St Paul's prizegiving;

In: The Guardian, 2012. május. 15.

<https://www.theguardian.com/world/2012/may/15/dalai-lama-templeton-prize-st-pauls>

*

Jessye Norman, Regal American Soprano, Is Dead at 74,

In: The New York Times

<https://www.nytimes.com/2019/09/30/obituaries/jessye-norman-dead.html>

*

(Szerk.: Szolláth Mihály)

Fotó

1. Jessye Norman 1945-2019

<https://www.atempo.sk/hirek/98-hirek/22192-elhunyt-jessye-norman-az-operavilag-amerikai-sztarja.html>

*

Jessye Norman 1945-2019

<https://www.atempo.sk/hirek/98-hirek/22192-elhunyt-jessye-norman-az-operavilag-amerikai-sztarja.html>

Sátoraljaújhely, Magas-hegy: működtek a hóágyúk (2016) — Zemplén

Milicek, Károlyi kilátó pihenője — Zemplén

Fotók: **SZABÓ MÁRTA**

VERASZTÓ ANTAL

Angyal a keresztútnál

*„Mindenkinek jogában áll tévedni,
vagy képtelenségeket mondani.”
(Enrico Berlinguer)*

Most mindannyian a karácsony megünneplésére készülődünk. Mi az a gondolat, amire e napokban a figyelmünk ráirányul? Jézus születésének ünnepe. Angyalos idők elé nézünk! Telítve vannak a percek csodavárással. Az alábbi történetre is az ünneplős időben való visszautazás közben találtunk egymásra.

Az is lehet, hogy az ijedtségtől állt ott félholtan a keresztútnál, mármint az Angyal. Egy szép női alak a kora őszi hajnalon, az áldóját neki! Erre a tüneményre nincs magyarázat, mondta Nagy Máté, aki Káposztás Béninél volt disznótorban. Éppen az ártányt pörkölte a kertben, mikor feleségét kilelte a hideg, mert megpillantotta az Angyalt a keresztútnál. Érezni lehetett, hogy valamit tartogat az idő. – Ami azt illeti, valóban nézhetős fehérnép – mondta a házigazda, kár ijedezni tőle. Érdemes lenne közelebből is mustrát venni róla. – Tudható, hogy ez veszélyes játék, akár hideg embert is csinálhatna belőled – intette Bénit a felesége. – Legalább a finomas kezét láthatnánk egyszer – áhítozott a váratlan Angyal közelebbi látására Máté is. – Hát, még ha meg is simogatna – mondott ki a három kívánságból egyet Béni –, az milyen lehet? – Hát nem olyan, mint mikor a kenőasszony a csontos markával a fájós térdedet markolászta – kontrázott rá Máté.

Mindez vasárnap kora reggel történt. És nem volt tréfa, még poharat is elfelejtettek emelni, és emiatt Máté sem ejtett szót, pedig róla mindenki tudta, hogy a szeszes italok nagy barátja. A toros népből, meg aki éppen kint volt a szabadban, csak állt, ahol éppen állhatott, a múlt és jövő között.

Jómagam is csak álltam, a közeli keresztútra néző portánkon – emlékezett később Káposztás Béni –, és volt egy pillanat, amikor idegennek éreztem előbb a keresztutat, majd pedig magamat. A lelkünk mélyén mindannyian éreztük, hogy nem mindennapi esemény az, ami a szemünk elé került. Eleinte próbáltuk viccesre fogni a dolgot. Mátéban merült fel először a gondolat, hogy talán ez egy eltévedt angyal, aki valamelyik templomba akart eljutni és most itt állingál tanácstalanul, nem tudja, merre menjen, segíteni kéne neki eligazodni, de hát ki az a bátor ember közülünk, aki oda merne menni a közelébe? Valami lobogós ujjú bő ruha volt rajta, de szinte testetlen volt alatta. Olyasféle ruha lehetett ez, mint amit régebbi korokban a tehetősebb családok asszonyai templomozás idején viselhettek. Mondom, valamikor nagyon régen, amikor még a dédapámat figyelmeztetnie kellett az apjának: – Ne kocsival indulj fiam, hanem lovon, mert nem szeretném, ha a rossz utak miatt lekésnéd a saját esküvődet.

A lutheránusok temploma ugyanis nem puskalövésnyire, hanem meglehetősen távolságra esett a tanyájuktól. Az én felmenőim bizony – ha kellett – akkor a tanyavilágból indultak mindenhová. Aztán most itt van ez az angyalhistória. A különös esemény, ahogy később emlegettük. – Igazából nem tudtunk mit kezdeni vele. Nagyon csekély fokon állónak kellene föltételeznem embertársaim értelmi képességét, a legszerényebb földművelő társamat is megbántanám, ha azt hinném róla, hogy nem tudja minő nagy nap volt az, amikor a kis Jézus megszületett. De vajon a mi angyalhistóriánkban is tudnának hinni? Hogy mi azon a hajnalon nem képzelődtünk, annyi bizonyos, hiszen voltunk pár hányan és mindannyian ugyanazt láttuk. Amit Angyalnak véltünk, annak a teste néha majdnem áttetsző volt, és nem csekély

rémületünkre olykor változott a fényessége. Ettől aztán mindnyájan megijedtünk. Engem személy szerint különben is nagyon megérintett, szinte elvarázsolt ez a szokatlan hajnali látomás.

Ki tudja, mit láttunk? Ez a jelenség akár egy földi burkából eltávozott lélek is lehetett, aki eljött közénk körülnézni, de nem ránk volt kíváncsi, hanem a falusi kertjeinkre, talán a kéményeink füstjében akart még egyszer gyönyörködni karácsony előtt? Talán el akart búcsúzni valakitől vagy valamitől, azért állott ki oda a keresztút mellé? Ki a megmondhatója, miből van egy jelenség. Mezítelen lélekből? Mitől önmaga vagy mitől semmi? Vagy éppen Tündér Ilona.

Beszélhetnénk róla, mert igen sok szó férne hozzá.

Nyitva felejtett emlékeimből egy újabb nem mindennapi eset is előjön, amit a dédapám kora óta sokáig és sokan felemlgettek: az éjjeli szivárvány. Fölséges szép égi látványosságban gyönyörködhetek az éjjeli zápor után, akik éppen a szabadban tartózkodtak vagy hazafelé igyekeztek valahonnan. Alig állt el a zápor a keleti égaljon, a sötét felhők mögül gyönyörű szivárvány tűnt elő, amely lassan átívelte az egész mennyboltozatot. Sokkal szebb látvány volt, mint a nappali. A sötétségben a titokzatos színek kísértetiesen ragyogtak. Akik csak látták, beleborsózott a hátuk. Egynémelyik vénasszony meg az sipítozta, hogy: – Jaj Istenem itt a világvége!

Mivel időközben Máté végzett az ártány perzselésével, odaközelített mellém. Mondom neki, neked meg olyan füstszagod van, mintha most jönne a máglyáról. – Csak mellőle, sógor, csak mellőle – válaszolta. – Te meg belefáradhatnál már a csodák elősorolásával – mondta -, mert a csodák számát leginkább a női keblekhez szokták hasonlítani: egy kevés belőle, három meg sok. – Van igazságod – mondtam neki –, mert lassan már vasból való abroncs kell a fejemre, hogy a sok fészegető gondolattól szét ne essék. A már említett dédapám bölcsebb gondolkodású ember lehetett, mint én, ez testamentumának bevezető soraiból is megmutatkozott: „*Mivel Istentől kinek-kinek meg másolhatatlanul ki van rendelve, hogy egyszer születettvén, egyszer meg hallyon...*” Így fogta fel a létezés ajándékát. Szép koráig dolgozott, szeretett jókat enni. Ha más neves vendégektől volt körüvezve, az első fogásnál poharat emelt, mivel szerinte egy pohár bor a hazáért meg nem árt. – Fő az egészség – mondogatta –, meg a pipa, jó erős kapadohánnyal tömve. A lakodalomról meg azt tartotta: „Ha nincs dínom-dánom, minek az egész.” A különféle adókat viszont nem szenvedhette. Az volt a véleménye, hogy a lakosok zsebének is pihenésre van szüksége, nem lehet szünet nélkül rájuk hagyni.

Ha meg valamit szerezni kellett a gazdasághoz, azt előbb alaposan körülnézte. Nála a dolgok tartóssága volt a mérvadó. Olyanoktól vásárolt, akik eladni hozták a portékájukat, nem dicsekedni akartak vele. A ringy-rongy készítményekre, amelyeket derűre-borúra hangos szóval magasztaltak, rá se nézett. Annak az árusnak a szövegére azért neki is volt nyitott füle, amelyik azt harsogta: szép asszonyok, jó asszonyok, (s ha a jelenlévő asszonyok közül egy ránézett) – nem magához szóltam kedves, megjegyzésével próbált jókedvet deríteni maga körül.... Közben eldöcögött velünk az idő, azt is ideje lesz elmondanunk, mi történt az Angyallal. Addig-addig bámultuk, míg egyszer csak már nem volt ott.

A látomány észrevétlenül tűnt el a szemünk elől, előbb azt hittük letérdelt, azért nem látjuk. Mivel pille zajt se hallottunk, az is megfordult a fejünkben, hogy talán a nézésünkkel fogyasztottuk el. Akárhogyan is történt a dolog, ez a mi nagy kalandunk marad. Emléke ott tanyázik a fejünkben, míg ki nem megy belőle. Nagy Máténak, a disznópörzsölés nagymesterének a véleményét se vethetjük el, aki azt mondta: – Az is lehet, hogy valami olyan álmot láttunk, amit valaki életében nem tudott befejezni és tovább álmodta nekünk.

BALOGH ÖRSE tollrajza 21x15 cm

†**VERRASZTÓ GÁBOR**
(1964-2022)

Bivalyszalámi

Jó, ha az embernek az orvosán, gyógyszerészén kívül saját hentese is adatik a piacon, akit megkérdezhet a mellékhatások tekintetében. Azon felül a törzsvásárló szent, és így értéke teljes tudatában máshol szabadkozás nélkül visszautasíthatja az enyhén kukacos birkacombot.

Az őszbe csavarodó hentes régi ismerősként integet, hogy ugyan vigyek már valamit, ha erre evett a fene.

– De hát üres a pult!

– Hús az nincs, de próbálja ki ezt – mutat a plafonra.

Hat rúd kellemes kinézetű, házi jellegű bugaci bivalyszalámi hintázik a folyosó huzatában. Enyhén csípős.

– Milyen? – Sandítok rá.

– Marha jó! Adjak egy rudat?

– Hús dekáat...

– Vendégség lesz?

– Az – mondom – és elveszem a felém nyújtott kóstolót. A szalámi száraz, érett, de mégis szaftos. Ínycsiklandó az illata. Közben huszonéves Barbie-baba préseli alig leplezett kebleit a hentespult üvegéhez.

– Kár, hogy öreg vagyok, szívesen lennék még csecsszopó! – Kacsint rám az eladó.

A lányra nézek és lenyelem a szalámit. Lángra lobban a pofám és könny szökik a szemembe. Bólintok. Bizony egy pohár tej most nekem is jól jönne.

KOZÁK MARI

Az angyal

Már éppen azon volt, hogy hátat fordít a háznak, meg az egész világnak. Úgy érezte hiába ücsörög itt a vén padon és lógatja a lábát, amikor semmi nem történik körülötte.

De mi is történhetne? – tette fel magának a kérdést, csak úgy félhalkan, nehogy meghallja valaki.

Abban is biztos volt, hogy senki nem hallhatja meg, hisz nincs senki körülötte, olyan üres az udvar, mint az a tegnap megtalált zacskó. Ott hagyta valaki a padon – hitte van néhány szem morzsa még az alján – majd arra jön az a rosszul öltözött ember és belekukkant, aztán elmajszolja.

Mit? – kérdezte – hiszen attól, ami abban van, igencsak éhen hal.

Persze amúgy is éhen hal – állapította meg, mikor melléült. Szeretett mellette ülni – bár az ember sosem látta – olyankor mindig melegség járta át a lelkét és remélte, hogy abból tud adni neki.

Ha ma nem is, de holnap talán – suttogta a szélbe a szavakat – holnap talán, már adhatok.

Fiatal volt még, alig néhány napja hagyta ott azt az árnyékvilágot, ahol néha igazán szeretett élni. Azért csak néha, mert egyedül már nem volt tökéletes. Mind, akit szeretett magára hagyta. Nem akartak ők elmenni, de hívták őket és indultak azon a kikövezetlen úton.

Akkor még azt hitte, hogy lábakat sértenek a kövek és águjjak kapaszkodnak a ruhákba és biztosan sötét van, meg hideg és... Nem tudta mi lehet még, de nem is akarta tudni.

Aztán egy napon mégis megtudta. Már nem emlékszik mikor és miért kellett jönnie, - már nem is fontos – de jött. Szó nélkül, ajkán mosollyal indult útra. Eszébe sem jutott, hogy maradnia kellene. Valaki hívta és ő addig lépegetett azokon a furcsamód selymes kavicsokon, míg megtalálta az ajtót és belépett rajta.

A padon ücsörgött, lábait keresztbe fonta, ahogyan mindig tette – így kényelmes – mondogatta a vele öregedő pillanatnak – és várt.

Nem tudta, hogy mire vagy kire, de ült és várt. Néha szétnézett, beleszipantott a levegőbe. Már nem volt olyan finom illata, mint akkor, amikor kézen fogva sétált vele a fák közt és óvatosan lépegettek, nehogy megbotoljon, aztán hasra essen. Egyszer az is megtörtént, alig tudott felállni, majd egymásra néztek és nevettek. Mindig nevettek, mindenben. Boldogok voltak, nem ismerték a sírást. Aztán azt is megtanulták. Akkor sírtak, ha ketten voltak, mások előtt ritkán. Ne lássák! Csak az övék azok a könnyek, meg a bánat, meg minden...

Ült és valami furcsát érzett ott a háta közepén. Nem volt kellemetlen az érzés, sőt inkább puha érintésnek tűnt. Aztán megértette mi történik. Az a jóleső érzés jelezte, hogy szárnya nő és végre igazi angyal lesz. Türelemmel várt, nem kérdezgetett, nem bántódott szárnyak nélkül sem. És most végre... Már igazi angyal...Már segíthet annak, aki kéri és annak is, aki nem.

Lassan állt fel, hagyta, hogy járja át testét az öröm – ezen mosolyognia kellett, hisz ez a test már nem olyan, mint valaha. Ránézett kezére, majd megtapogatta az arcát, lépett néhányat – két sóhaj közt megállapította, hogy nem lát változást magán. Hófehér ruhában volt, cipője nincs, de szárnya már van. Megpróbálta szétnyitni. Nem okozott nehézséget,

azonnal tudta hogyan kell repülni. Emelkedett és nevetett. Hangosan, gondtalan. Körbe - körbe szállt, majd egyre magasabbra. Láta az erdőt, a város házait, a kis rétet, ahol szerettek üldögeálni és néha... – kuncogott, míg erre gondolt.

Nem érezte, hogy fáradna, mégis visszatért a padhoz. Leült, szárnyai nem akadályozták meg, hogy kényelmesen hátradőljön.

Akkor hallotta meg a hangokat. Messziről jöttek és nagyon gyengék voltak. Olyanok, mint akik elfáradtak útközben és pihenniük kellene. Szárnyát tárta és a hangok felé indult.

A ház kopott volt és öreg, akár az idő. Ezen el kellett mosolyodnia – a vén idő – mondta ki hangosan a szavakat.

Régen azt hitte, hogy az ember öregszik csak, aztán ráébredt – az idő gyorsabban. Persze, már ez sem érdekes.

A lépcsőn üldögélt és az utat nézte. A hangok valahol itt várhatnak rá és itt kell lennie annak is, aki halkan sírdogálva küldte hozzá őket.

Furcsa! - gondolta – a hangok akár az emberek. Némelyek hangosak, mások alig suttogók, vannak, akik bent rekednek, megint mások...

Eddig jutott, mikor újra meghallotta. Gyöngé, erőtlén hangocska volt. Olyan fiatal, mint ő. Most nem mosolygott. Felállt, ujjai a kilincset keresték.

Az ágyhoz lépett. Tenyerét a forró homlokra tette. Sójaja simogatta a sápadt arcot. Mosolyát annak a félig nyitott ajaknak adta. Nézte a megfáradt testet. Az ágy elé térdelt és halkan dúdolni kezdett...

KOTASZEK HEDVIG: *Karácsonyi angyalok*, elektrografia

VÁNYAI FEHÉR JÓZSEF

Hetven Karácsonya

Az 1970-es esztendő Karácsonyára gondolok, tíz
Éves voltam, nem állítottunk karácsonyfát, nem
Azért, mert szegények lettünk volna, szüleim a
Téészen dolgoztak, a magyar átlag szintjén éltünk,
Apám valami rossz fát tett a tűzre, súlyos ügynék indult,
Aztán szerencsére egyben maradt a család, anyám így
Büntetett minket, engem és nálam négy évvel idősebb
Nővéremet, no meg apámat, persze, anyukának esze
Ágában sem állott elhagyni bennünket, csak ezzel
Fejezte ki, baj van, hogy nem vett fenyőfát a piacon,
És nem tolt haza biciklivel a főtérről, nem vásárolt fél
Kiló szaloncukrot a vegyes boltban, csokisat, vaníliásat és
Rózsaszínűt, nem kaptunk combközépig érő bundabugyit,
Halas bicskát, ritkaságnak számító füget, narancsot,
Banánt ajándék gyanánt, talán sírt is, de erre már nem
emlékszem határozottan. Természetesen nem fogadtuk
El a Karácsony-nélküliséget, hogy hozzánk nem jön Szent-
Este a Jézuska az angyalokkal, apám arra kért, játsszam
Népdalokat és magyar nótákat a tangóharmonikán, amit
Ő vett nekem a megyeszékhely bizományi áruházában
S amelyen két éve tanultam zenetanárnál, de nem indultam
Nagy tehetségnek, nem is vált belőlem profi muzsikos soha,
Kb. ötven-hatvan dalt tudtam, „Kerek ez a zsemle” meg
Ilyesmiket, ültünk a viaszkos vászonnal borított konyha-
Asztalnál és énekeltünk, átjött keresztapám a szomszédból,
Liter bor is került, bár én természetesen nem ihattam, gyerek
Voltam még, ültünk a hokedliken és mély átéléssel előadtuk,
Hogy „Száz forintnak ötven a fele”, meg azt, hogy „Már minálunk
Babám”, mi, kemény férfiak, akik nem bocsátunk meg soha és
Nem szedjük a meggyet fedeles kosárba. Ekkor már impro-
Vizáltam, mint Kocsis Zoltán Kékes márkájú tévénkben.
A koncert anyukának szólt, hogy bocsásson meg és legyen újra
Vidám. Kint szocializmust írtak, éppen akkor fejeztük be az
Alapok lerakását és léptünk át a fejlett építésébe, hogy aztán
Nekikezdhezzünk a kommunizmusnak, amelyet egyelőre csak a
Szovjetunió ért el. Nem törődtünk mi politikával, Kádár
Apánkat öröknek és elpusztíthatatlannak hittük, mint a rock
and roll-t, bár mi inkább a tánczenei koktélt hallgattuk a Kossuth
Adón. Az iskolában éppen akkor ért véget a fenyőünnep, mikor

Apám belefogott a „Galambszívet örököltem”-be, buliba én még
Nem mehettem, de nővérem már igen, fenyőünnepnek hívták a
Suli karácsonyi diákbálját, bár nem tiltották be teljesen Jézuskát
Sem az angyalokkal, ezért vártuk. Aztán szereztünk pár fenyő-
Gallyat a rokonoktól és felkötöttük a tükörre, vagyis mégiscsak
Megérkezett hozzánk is a Jézuska, éreztem, a konyha plafonjához
Közel, egészen közel, a fejünk fölött átrepül valami, vagy valaki.

Ványai Fehér József: *A láncos madár*, Hungarovox Kiadó, Budapest, 2021

Generációk

Fotó: **SZABÓ MÁRTA**

HOGYA GYÖRGY

Alkonyi félhomályunkat add meg nekünk...

*„Valami, Minek lakása az alkonyi fény, Végtelen tenger, élő levegő,
A kék ég és az ember gondolatja, Mozgás és szellem, mely uralkodik Gondolkozón s
tárgyán a gondolatnak És minden dolgon végighömpölyög.”*

Wordsworth

1656. július 27-én az amszterdami zsinagógában kérlelhetetlen szigorúsággal közösisített ki egy fekete hajú, jámbor fiatalembert, akinek egyetlen bűne a gondolkodás, pontosabban a független, avagy „másként” gondolkodás volt. A kiközösítés rituáléjának része volt az átok felolvasása is, amelyből csak részleteket idézek: (az illető tehát) „...átok alá vetessék, Izrael népéből kiszakíttassék...”, „...utáljuk, elátkozzuk és kirekesztjük (őt)...” „Legyen átkozott nappal és legyen átkozott éjjel; legyen átkozott lefektében és legyen átkozott felkeltében; átkozott

elmentében és átkozott megjöttében... Ezennel figyelmeztetünk mindenkit, hogy senki se élő szóval ne beszélgesse vele, se írásban ne érintkezze; hogy senki ne tegyen neki semmi szolgálatot, ne lakozzék vele egy földél alatt, ne lépjen hozzá négy rőfnél közelebb, s ne olvasson el semmi írást, amelyet ő diktált avagy saját kezével írt.”

Az átok felolvasás közben időnként megszólalt egy nagy kürt, a gyertyákat, amelyek a szertartás elején még szépen csillogva égtek, egyenként elfűjták, s így a szertartás végére az egész gyülekezet sötétségben maradt.

Számukra Spinoza Baruch meghalt.

Egyesek úgy vélik, hogy az amszterdami zsidó hitközösség akkori szellemi feje, Menassé Ben Izrael minden bizonnyal talált volna olyan megoldást, amelynek segítségével az említett fiatalember békésen élhetett volna tovább. De Menassé Ben Izraelnek komolyabb gondja volt ezekben az időkben; az angol-holland koalíció megteremtésére irányuló küldetése során Londonban Oliver St. Johnnal és küldötteivel egy olyan szerződés és egyezség megkötése ügyében tárgyalt, amely a holland állampolgároknak, így a zsidóknak is (!) kiváltságokat adott volna, hogy Angliában maradjanak és dolgozhassanak.

Így aztán Spinoza esély nélkül szállt szembe bírásaival, és sem fenyegetés, sem pénzjutalom nem tudta rávenni álláspontja megváltoztatására. 1656-tól tehát számkivetetten és magányosan élt, sőt 1660-ban keresztnévét Benedictusra változtatta, mintha ezzel is kifejezte volna a döntésbe való belenyugvását, beleegyezését. Mindezek ellenére egész élete és gondolkodása arról tanúskodik, hogy megpróbálta elfogadni és szeretni azt a világot, amelyben élni kényszerült. Magában nyilván csak mosolygott azokon a kísérleteken, amelyek hol kiközösítéssel, hol pénzígéretekkel próbálták útjáról eltéríteni. Tántoríthatatlansága és megvesztegethetetlensége kikezdehetetlennek tűnt.

Kora egyházfői és átlagemberei éppoly értetlenül álltak gondolataival szemben, mint a ma emberei. Ám itt nem a filozófiájáról kívánok beszélni. (Akit érdekel Spinoza panenteizmusa*, kellő mennyiségű adatot talál könyvekben, interneten.

**Panenteizmus = annak a tana, hogy minden az Istenben van, azaz nincsen az Isten akaratától független létező. A panteizmus és a panenteizmus között számos igen jelentős különbség van, ám míg az előbbi a judaizmus szerint kétségkívül hamis tan, az utóbbit – a ljádi Snéur Zálmán rabbinak és az egész hászid mozgalomnak köszönhetően, ha nem is vallja magáénak, de elfogadja.)*

Szóval, itt nem a filozófiai nézeteiről beszélek, hanem egy magatartásformáról, amely így utólag is imponálóan hat mindazokra, akikben még van tartás, erkölcsi elvárás, és a „nagyok” iránti tisztelet.

Valójában azt is mondhatnám, hogy kortársaim elé példaképként kívánom állítani Spinozát, ha az a bizonyos kis ördög nem sügná rögtön a fülembe azonnal: „Ugyan kit érdekel ma Spinoza? Mi köze van Spinozának a ma emberéhez?”

Mire én keserűen válaszolom neki: – Igen, igazad van, ha Spinozát a gondolat emberének tekintem, akkor valóban nem sok köze lehet a ma emberéhez.

Nyilván a kérdésben és a válaszban is van túlzás, ám a kérdésfelvetés jogos. Példakép? Manapság? És épp Spinoza? Nehéz ügy.

Hiszen a fiatalok – akár érvényesülnek a későbbiekben, akár nem, tehát egyetemi végzettségűek, vagy elemi iskolával a hátuk mögött – jórészt korrupciót, törtetést és igazságtalanságot tapasztalnak, és egész későbbi, megalkuvó életük ezekre a kényszerítő hatásokra épül. Az iskolarendszer egyébként sem arról szól, hogy képességeiket fejlessze, inkább az említett képességeket visszafojtva, azokat uniformizálja.

Ezen feltételek vagy inkább korlátok között, nehéz is lenne példaképekkel előhozakodni, különösképp, ha azok háromszáz évesek, vagy akár ettől is idősebbek. Ez a feladat még kilátástalanabbnak tűnik, mint Siegfried Lenz példakép-keresési kísérlete! (A Példakép című regényében három tanár kísérletet tesz arra, hogy egy újonnan készülő olvasókönyv számára a kor bonyolult követelményeinek is megfelelő eszményi magatartásformát megtalálják.)

Korunk továbbra is bonyolult, sőt egyre bonyolultabb, és az eszményi magatartásforma – különösen, ha bizonyos gondolkodással (és itt autonóm gondolkodásról lenne szó), kapcsolatos elvárásokat fogalmaz meg – továbbra is elérhetetlennek és megvalósíthatatlannak tűnik.

Ha ebben az írásban Spinoza filozófiai érdemeitől el is tekintünk, kalapot kell emelnünk az előtt az emberi magatartásforma előtt, amellyel életét vezette.

Még fiatalon elsajátította az optikus szakmát, egyrészt azért, mert a héber törvény megkívánta, hogy minden tanuló sajátítson el valami kézművességet, és nemcsak azért, mert tanulásból és tisztes tanításból ritkán lehet megélni, hanem azért is mert (mint Gamaliel mondta) „a munka erényessé tesz, ellenben minden tanult ember, aki mesterséget nem tanul, végül is gazfickóvá lesz.” Politikusaink minden bizonnyal nem szívesen olvasnak ilyesmiről, ám Spinoza olyannyira magáévá tette ezt a gondolatot, hogy egész életében lencsék köszörlésével, csiszolásával kereste meg a napi betevőre valót.

Manapság is sokan vannak/vagyunk, akik fizetéstől fizetésig keresik/keressük meg a napi falatra valót, és titkolt vagy kevésbé titkolt irigységgel vegyes csodálkozással nézzük a gazdag emberek házait, autóit. Ám Spinozát mindezek a jóléti csodák hidegen hagyták. Őt három dolog foglalkoztatta: elsősorban a gondolkodás, másodsorban, hogy munkájával annyit keressen, amennyiből meg tud élni, és a tanítás, merthogy gyermekek tanításával is foglalkozott.

A gondolkodás, számára jövedelmezőbbnek tűnt, mint a lencsecsiszolás, hiszen épp a gondolkodás, amely egyházának kitisztítottjává tette, teremtette meg számára a lehetőséget, hogy jelentős vagyonhoz, és ezáltal valódi függetlenséghez jusson. Ám, mint tudjuk, ez őt nem érdekelte.

Így történhetett meg, hogy elutasította mindazok felajánlását, akik csodálattal és elismeréssel adóztak azon szellemi teljesítménye előtt, amelyet felmutatott. Csak pár esetet említünk: nem fogadta el Simon de Vries felajánlott pénzét, sőt amikor az a végrendeletében rá akarta hagyni a vagyonát, azt is elutasította; nem fogadta el Jan de Witt (a hollandi köztársaság főbírája!) felkínált járadékát; sőt mi több, volt bátorsága finoman

ugyan, de visszautasítani XIV. Lajos támogatását is! Ezeket olvasva, arra gondoltam, mennyivel könnyebb hasonló, az önzetlenségről szóló példákat keresni a múltban, mint jelen korunkban!

Ott volt például, Phókión, a hadvezér. Éppoly megvesztegethetetlen volt, mint írásunk hőse. Nem fogadott el semmit Philipposztól (Nagy Sándor apjától, aki alaposan „megkente” az athéni hangadókat, mit Aiszkhinész vagy Démadész). A későbbiekben pedig kétszer is visszautasította Nagy Sándor iránta való tiszteletének jeleként felkínált „ajándékait” (Alexandrosz először száz talantumot küldött neki, később az egyik ázsiai város jövedelmét ajánlotta fel, ám Phókión azt is elutasította), és Sándor halála után az egyik diadokhosz, Antipatrosz „figyelmességei elől is kitért. (Feljegyezték Antipatrosz kijelentését, mely szerint neki – Antipatrosznak – két barátja volt Athénban, Phókión és Démadész; az egyiket soha nem tudta rávenni, hogy elfogadjon tőle valamit, a másiknak meg soha nem volt elég az, amit adni tudott neki). Nyilván hiányos műveltségem az oka, hogy korunk szellemóriásainak életéből nem tudok hasonló példákkal előállni.

Visszatérve tehát Spinozához, számára az igaz elismerést nem a pénzadományok, hanem az olyan emberek tisztelete és barátsága jelentette, mint Henry Oldenburg, a Royal Society titkára, von Tschirnhaus német feltaláló, Huygens holland tudós, Leibniz, a filozófus és a többiek.

Miként más dolgokban, Spinoza ezekben a kérdésekben is következetes és rendíthetetlen maradt.

Ám, ha netán valaki azt hinné, hogy könnyű volt neki így viselkedni, hiszen mindezt megtehetette, semmi sem fenyegette, akkor nagyot téved! Mellesleg, nagyon nehéz olyan korszakot találni, amelyben a „szabad” gondolkodókat ne fenyegette volna valamilyen veszély...

Spinoza tisztán látta ezeket a veszélyeket.

Nem felejtette el Uriel Acosta esetét, akit szintén veszélybe sodortak saját nézetei, olyannyira, hogy az egyházi vezetők rábírták nézetei visszavonására – ennek következtében a zsinagóga küszöbére feküdve kellett elszenvednie, hogy minden hittársa végigtapodjon rajta. Ám mintha ez nem lett volna elég, saját unokatestvére is rálőtt a zsinagóga előtt. Nem csoda, ha Uriel Acosta ezek után megölte magát.

Spinoza ekkor tizennégy éves volt.

Spinoza tudott Adrian Koerbagh sorsáról is, aki – szintén nézetei miatt – másfél év fogság után börtönben halt meg. Ez utóbbi miatt Spinoza tíz évig semmit sem tett könyve megjelentetése érdekében. Mert, ugye, nincs nagyobb kellemetlenség, mint amikor tőlünk ostobább emberek döntenek könyvünk sorsáról... és az életünkről.

Spinozát nemcsak az általa olvasott művek, hanem az élet is okossá tette. Olvasta Szókratész, Platón, Arisztotelész, Bruno, és Descartes gondolatait, és ismerte azokat, akiket tetteik, nézeteik, gondolataik miatt halálra ítélték: Szókratész, Phókion, Anaxarkhosz, Pheidiasz. A lista túlságosan is hosszú lenne...

Hogy miként lehetne Spinoza és a hozzá hasonló gondolkodók életét, gondolatait népszerűsíteni, nem tudom. Nem is feladatom megtudni. Korunk embere még nem fedezte fel a történelemben rejlő értékeket, és ez sajnos, meg is látszik.

Talán, ha Einsteint olvasnánk, akkor közelebb kerülnék a kérdés lényegéhez, hiszen Spinozával kapcsolatban ilyeket írt: „Én Spinoza Istenében hiszek, aki minden létező harmóniában megnyilvánul, és nem abban az Istenben, aki az emberek cselekedeteivel és végzetével törődik.”

Abszurd elvárás: ehhez még Einsteint is olvasnunk kellene...

BODNÁR LÁSZLÓ

IKU VERSEK

1.	6.	11.	16.
csendcseppe reménygyöngyeim szívlánca	a szépség az istenarcú lelki fény	időkönny az emlékezés pecsétje	emlékek hópelyhe hullik tél ölel
2.	7.	12.	17.
arcodon a múlt idő istenszem	hullt csóкод szerelmem őszén csendavar	egy ima benned üvöltő csended is	fényből vagy de éjbe hullt nap földarcod
3.	8.	13.	18.
kenyerem vérré vált könnye asztalod	voltam dal s hangjegyek között szünetjel	csillagig bölcsođből sírtam éjszaka	a könnyek emléktemetők mécsese
4.	9.	14.	19.
hang vagyok egy lélekhúrnyi csöpp vigasz	sír a nap szelek szárnyain ősz csorog	kenyerem vérré vált könnye asztalod	tenyerem az arcod ágya éj ragyog
5.	10.	15.	20.
árnyéкод a nap rajzolta lélekarc	napkönny-fény csöndgyöngyök szíven bánat ősz	dércsipkét hímez a hajnal jégtűje	lágь vizű néma csendfolyó a bánat

SOKHEGYI GYÖRGYI

Bözsi

Ült az ágy szélén, némán nézte, ahogy Sáríkához bejött egy látogató. Nem ismerte ezt a fiatalembert, még nem járt az otthonban. Sáríka örömmel fogadta, mint mindenkit, mindenkor. Sáríka mindennek tudott örülni és ez Bözsit idegesítette. Minek örül mindennek egy sclerosis multiplexes, aki menni sem tud és enni is csak segítséggel, gondolta dühösen. A fiatalember kávéhoz hozott egy termoszban, felültette Sáríkához, iszogattak és közben nagyokat nevettek. Bözsi megtudta, hogy a fiatalember Sáríka unokájának évfolyamtársa, aki gyakran náluk tanult. Bözsiben forrt az indulat, és, amikor a látogató távozott, lassan felállt, botjára támaszkodott, mint ha kifelé indulna, hogy Sáríka ne tudjon kiáltani, de elkésett. Előbb ütött a bottal, mint akarta. Egyszerűen vitte a kezét a gyűlölete, ütött és ütött. Sáríka sikoltott, a gondozónők berohantak és ő már megint az igazgatónő irodájában várt. Az igazgatónő hellyel kínálta, elnézést kért, de be kell fejeznie egy fontos levelet. Lassan dolgozott, időnként felnézett, mosolytalanul méregette Bözsit, majd folytatta a munkáját. Húzta az időt, nem tudta, mit tegyen az idős asszonnyal.

Most azon töri a fejét, hogy mit csináljon velem, gondolta Bözsi. Nem szerette az igazgatónőt, idegesítette, hogy mindig kedves, ahogy idegesítette Sáríka állandó derűje is. Ahogy hosszan és csendben várakozott, elfáradt a teste, lelke és elfáradt benne a gyűlölet is, elgyengült. Lerohanták az emlékei, átélte újra anyja ölelő karjait és halk dúdolását, ahogy a kicsi Bözsivel és 1 évvel idősebb nővérével a kertben dolgoznak. A kislányok játszani akartak, de nem lehetett, mert be kellett fejezni a kiadott munkát, nehogy apa mérges legyen este. Apjuk reggelente elment munkába és megmondta, mit kell aznap dolgozniuk a kertben, a házban, de napszámba is elküldte őket. A háború éppen csak véget ért, szegények voltak, ahogy szinte mindenki. Ha nem lett kész a munka, akkor nagy verést kaptak, a legtöbb üteg anyjuknak jutott. Nem ilyen volt régen apátok, mentegette anyjuk egy-egy rettenetes este után, a háború az oka, sok borzalmat láthatott. Nem tudták meg sosem, hogy mi történt apjukkal, kérdezni nem merték, édesanyjuk pedig a betegségbe menekült. Fiatalon meghalt és ezt apjuk sosem bocsátotta meg neki. Addig is sokat ivott, de azután még rosszabb lett. A két bakfis teljesen kiszolgáltatott lett szomszédasszonyuknak, aki különböző dolgokat kért, sonkát, kolbászt, tojást, de az is előfordult, hogy nekik kellett kitakarítani a házát. Ha nem tették meg, akkor a szomszédasszony apjuk elé ment este, mindennel bepanaszolta a lányokat és mire apjuk hazaért, tajtékzott a haragtól. Ilyenkor iszonyatos verést kaptak. Igyekeztek hát dolgozni kétfelé, az apjuk által kiadott és a szomszédasszony által követelt munkát elvégezni. Ez a tanulás rovására ment. A falu fiatal, igyekvő tanítója segíteni akart nekik, ezért egy este felkereste a családot, de ez is rosszul végződött. A tanító szigorúan megróttá az apát, aki ezután nem merte annyira megverni a lányokat, mint korábban, de a dühének képtelen volt parancsolni, a szavaival ütött. Az állandó szidalmak között felnövő lányok hamar dolgozni mentek, Bözsi a közeli város kórházában lett takarítónő, nővére az óvodában dolgozott a konyhán. Eleinte örömmel mentek, jó volt kiszabadulni otthonról és jó volt tervezni a fizetést. Apjuk viszont elvette a pénzüket, hamar elitta és az otthoni feladatok sem csökkentek. Az apa csirkeket akart venni, a lányok egykedvűen fogadták az ötletet, de amikor az apa elmondta a lányainak, hogy mindig kell valakinek lennie a keltetőnél, hogy vigyázzon a hőmérsékletre, és ezért szigorú beosztást készített, a lányok döntöttek. Mindkettőjüket megkeresték már a munkahelyen továbbtanulás ügyben, hiszen jól mutatott a beszámolóikban, és most igent mondtak. Így kerültek szakiskolába, Bözsi nővéreképzőbe, a testvére óvónőképzőbe. Az ország ellenkező végére kerültek, biztonságos távolságra apjuktól. Bözsi és nővére kapcsolata hamarosan teljesen megszakadt, amikor pár évvel

később a rendőrségre hívták és többször kihallgatták, akkor tudta meg, hogy testvére disszidált. Bözsi tanult, segédnővér, majd ápoló lett. Tudott és szeretett dolgozni, amit értékelték a kórházban. Nem ment vissza apja közelébe, maradt a nagyvárosban. Nővérszállón lakott, társasága nem volt. Minden tanfolyamra elment, amire a kórház küldte, szakápoló lett, majd szülésznő. A születés lenyűgözte, csodaként élte meg, szeretettel és alázattal fordult a szenvedő lányokhoz, asszonyokhoz. A csecsemőgondozó képzést is elvégezte, így az újszülött osztályon is dolgozhatott. Jól keresett, takarékoskodott és egyre jobban érezte magát. Apjára nem volt kíváncsi, nem is gondolt rá. Amikor meghalt, értesítést kapott és leutazott falujába elrendezni a dolgokat. A régi házuk felé közeledve várta a gyomrába kúszó görcsös félelmet, de nem jött. Ez megzavarta, de hamar megértette, hogy már nincs rá hatással sem apja, sem az emléke. A kapuban a szomszédasszony várta, nem engedte be, mert eltartási szerződést kötött az apjával és ott már minden az övé volt. Innen egy szöveget sem viszel el, mondta neki kárörvendően és Bözsi megkönnyebbült. Nem is kellene, vágott vissza az öregasszonynak, fulladjon meg tőle, maga rohadék! Hogy beszél az anyámmal?!, kelt fia a nő védelmére, mire Bözsiből kiömlött az összes sérelme. Álltak a kapuban, körülöttük a szomszédok gyűrűje és ő csak mondta, mondta, a zsarolást, a dolgoztatást, a veréseket. Az öregasszony egyre kisebb lett, próbált volna elmenni onnan, de a kíváncsi szomszédság olyan szorosan állta körül, hogy nem mozdulhatott. A szemekben megvetés ült, az anyját korábban védelmező férfi is szégyenkezett. Bözsi úgy érezte, hogy kiadta minden fájdalmit és győzött. Átjárta a diadal öröme, könnyű léptekkel távozott. Visszament a városi életéhez, de estére már elmúlt a jóleső győzelem-adta lebegés. Nem volt lelkiismeret furdalása, meg volt győződve igazáról, de mégis keserű lett a szája íze. Nem elmélkedett rajta, nem szeretett a múltjára gondolni. Amikor huszonöt éves lett, gondolta, hogy születésnapján vesz magának valami finomságot. Betért a megszokott boltba, de most nem végzett pár perc alatt, mint máskor. Gondosan végig járta a sorokat, keresett valami extrát és talált egy szokatlan, labda formájú desszertet. Megvette és a hálós szatyrába tette. Kiment a boltból, indult hazafelé és maga sem tudta miért, de visszanézett a bolt üveglakán. A pénztárnál egy fiatalember állt, éppen fizetett. Egymásra néztek, a férfi mosolygott és felmutatta azt a desszertet, amit Bözsi is vett, összenevettek, integettek egymásnak. Mire Bözsi megfordult, a férfi előtte állt, szia!, Vilmos vagyok, köszönt rá, te is szereted ezt a csokit, kérdezte, nem is tudtam, hogy van ilyen, ismerte be Bözsi és szinte észrevétlenül beszélgetni kezdtek. A szerelem gyorsan fellobbant, de a lány óvatos volt, félt boldognak lenni. Úgy vélte, hogy az eddigi városi élete alatt megtapasztalt boldogságnál nem érdemel többet. Nem lehet, hogy ez a kedves, figyelmes, vicces fiú őt szeresse. Bözsinek jó humora volt, de nem szeretett nevetni. Apja mindig úgy tréfálgozott vele, hogy az számára megalázó volt. Vilmos viccei kedvesek voltak, visszahozták életébe a kacagást. Végül győzött a szerelem és két év múlva összeházasodtak. Vilmos szüleihez költöztek és Bözsi nap, mint nap rácsodálkozott a békés, derűs családi életre. Lubickolt a szeretetben, amit csak tetézett várandóssága. Az ötödik hónapban járt, amikor leesett az autóbusról és a magzat meghalt, rajta életmentő műtétet hajtottak végre. Férje és családja törődéssel vette körül, amiért ő nagyon hálás volt. Az élet ment tovább, elgyászolta magzat-gyermekeit, megnyugodott és reménykedett, hogy ismét teherbe tud esni. Ezermester férje gyakran meglátogatta a kórházi munkában, szívesen megjavította ezt-azt, népszerűek voltak a kollégák körében. Teltek az évek, Vilmos szülei rövid betegség után meghaltak, előtte Bözsi gondosan ápolta őket. Boldog volt, szerette férjét, akitől a szerelmen kívül tiszteletet, megbecsülést is kapott. A férfi büszke volt arra, hogy baráti társaságában ő az egyetlen, akit a felesége küld a kocsmába nap, mint nap. Bözsi, aki éberén figyelte párja alkoholfogyasztását megtapasztalta, hogy Vilmos csak minimális mennyiséget iszik, gondosan vigyáz arra, hogy még szalonspicce se legyen. Ezért a munkából hazaérkező urát elküldte a kocsmába, tudva, hogy ott megiszik egy, ritkán két korsó sört, a társasággal megbeszéljük a napi feszültségeket,

szidják a főnököket és persze a focit. Az ott eltöltött fél-háromnegyed óra után egy nyugodt, derűs férfi ment haza. Bözsi a kórházi feszültségek mellett nem tudott volna mit kezdeni Vilmos stresszével. Bözsit az sem zavarta, hogy időnként egy-egy kolléganője kisebb-nagyobb szerelési munkákra kéri meg Vilmost. Bízott benne és az ilyen munkák után szerelmük is felfrissült. Egyetlen aggodalma a gyermektelenség volt. A kórházban kivizsgálták és a diagnózis elkeserítő lett. A balesetben olyan súlyosan sérült a méhe, hogy nem tudna kihordani egy terhességet. Vilmos vigasztalta, még jobban figyelt rá, még gyengédebben szerette. Negyven évesen lelke mélyén feladta a reményt, hogy valaha is anya lehessen. A kórházban szokatlan és ritka eset történt: egy anya szülés után nagyon hamar távozott és a leadott adatai hamisak voltak. Bözsi éppen a csecsemőosztályon segített, megdélgette a kisfiút, és a kórházban mindenki úgy gondolta, hogy Bözsiék igazán megérdemelnék a kis árvát. Az igazgató is közbenjárt értük és nagyon hamar meg is kapták a csecsemőt. Bözsi boldogsága leírhatatlan volt. Éjszakánként felriadt arra, hogy csak álmodja a gyermeket, átment a szobájába, állt az ágy mellett és sírt a boldogságtól. Ilyenkor Vilmos mellé állt, átölelte és együtt sírtak. Hogy lehet ennyi boldogságot elviselni, kérdezte férjét, de nem volt válasz. Az első néhány év szempillantásnak tűnt, olyan gyorsan telt el. Mindent megbeszéltek a kis Vilivel kapcsolatosan, azt is, hogy nem titkolják el az örökbefogadást. Ez sikeres is volt, a kisfiút nem foglalkoztatta az információ. Óvoda, majd általános iskola, elrepültek az évek, a kis család boldogan élt. Vili minden évzáróján büszkén álltak a szülők, a fiú jól tanult, rendesen viselkedett. Élték az átlagcsaládok életét, és boldogok voltak benne, nem érezték, hogy bármiben hiányt szenvednének. A pályaválasztás is egyszerűen ment, Vili apja szakmáját akarta kitanulni, a villanyszerelést, amit elég jól ismert már a Vilmossal való közös munkák révén. Bözsi kicsit csalódott volt, mert remélte, hogy Vili orvos akar majd lenni, de a kórházban tett látogatások inkább riasztották a fiút. A szakközépiskolát néhány kamaszos balhé kísérte, de súlyos kilengés nem történt. Megjelentek a lányok is a jóképű Vili környékén, de egyik kapcsolatot sem érezték komolynak. Egyetlen trauma az volt, hogy Vilit érdekelni kezdte a származása, szerette volna megtudni, kik voltak a szülei. Bözsi a gyámhatósághoz fordult, de nem kaptak érdemi választ. Pszichológushoz vitték Vilit, néhány alkalom után a fiú megnyugodott, nem hozta többé szóba a kérdést. Az érettségi után Vili dolgozni akart menni, de Vilmos rábeszélte az egyetemre. Elsőre felvették, az egyetem mellett dolgozott apjával, minden szépen és jól ment. Bözsi nyugdíjba ment, felfedezte a konyhaművészetet és egyre nagyobb élvezettel kényeztette szíve férjait süteményeivel, akiknek barátai és barátnői szívesen voltak náluk a finomságok és a kellemes családi légkör miatt. Az egyetem utolsó évét járta Vili, amikor Vilmos szívrohamot kapott és meghalt. Bözsi nem fogta fel, hogy férje nincs többé, szokása szerint terített asztallal várta őket és Vilinek nem volt szíve leszedni a harmadik terítéket. A temetésen Bözsi összeomlott, napokig zokogott. Vili elvitte egy gyászfeldolgozó csoportba, ahol sokat segítettek az asszonynak. Vili azt tervezte, hogy estin fejezi be az egyetemet, de ezt anyja nem engedte. Az ő nyugdíja és az özvegyi nyugdíj kitart a diplomáig, mondogatta és így is történt. Továbbra is élőként gondolt Vilmosra, rendszeresen kijárt a temetőbe és ott mindent megbeszélte vele. Már nem sírt, de a régi életöröm eltűnt belőle, nem tudott nevetni. A diploma utáni első évben Vili megnősült. Nem azt a lányt vette el, akit Bözsi szeretett volna, de különösebb kifogása nem volt menyével szemben. Azt nagyon sajnálta, hogy a lány elég távolságtartó volt és nem alakult ki bizalmas kapcsolat közöttük, de konfliktusok sem voltak. Bözsi felkínálta, hogy költözzenek hozzá, a kettő szoba hallos lakásban elférnek hárman, de menyé inkább albérletbe akart menni. Szomorkásan állapította meg, hogy fia házasságában nincs egyenrangúság, de nem szólt. Menyé várandós lett, és Bözsi igyekezett a kedvében járni. Fia támogatni akarta, de nem engedte. Kell a pénz a gyerekeknek és a feleségnek, mondta, és különben is, ha kevés lesz a nyugdíjam, majd dolgozom, gyerekekre fogok vigyázni! Talált a környéken olyan fiatal családokat, akik jól megfizették, hogy vigyázzon a

gyerekekre és élvezte ezt a munkát. Nem volt szüksége a pénzre, de élvezte a heti két-három alkalmat. Megszületett az unokája és Bözsi legszívesebben állandóan nézte, ölelte volna a gyönyörű kislányt. Nem akart tolazkodó lenni, megvárta, amíg hívja a fia vagy menyé és akkor rohant. Szíve megint élni kezdett, feltámadtak az emlékek, amikor a kicsi Vili ágyánál álltak Vilmossal és Bözsi megint tudott nevetni és sírni. Ez más sírás volt, nem volt annyira szívet csavaró, vigasztalás nélküli, mint a gyász könnyei. A tudomásul vett, de bele nem törődött hiány fájdalmának kövér cseppjei voltak ezek, lassan elhalóak, megnyugvóak. Rajongásig szerette a kislányt. A fiatalok házasságát szóbeszéddek kezdték ki, pletykáltak a menyé korábbi kapcsolatáról, de Bözsi mindig a fiatalasszony védelmére kelt. Ugyan, mondta, mindegy, ki és mi volt, itt van a kislány, ő a fontos! Egyik este a fia állított be hozzá nagyon részegen. Ahogy az asszony kinyitotta az ajtót, Vili beesett az előszobába, elterült a szőnyegen és motyogni kezdett arról, hogy nem ő a kislány apja. Bözsi megpróbálta felállítani, ez félig sikerült is, így vonszolták be magukat a fürdőszobába, ahol meg akarta mosni Vili arcát, de fia belecsúszott a fürdőkádba és elaludt. Rögtön felhívta menyét telefonon, aki elmondta, hogy igazak a pletykák, nem Vili a kislány apja, a házastársak szakítottak. Bözsi szinte esztét vesztette a fájdalomtól, ami a tudat okozott, hogy fia szenved. Vili nagyon lassan tért észhez, a sérelem, ami érte feldolgozhatatlan volt számára. A válóper alatt pszichológushoz járt és anyja úgy látta, jót tett neki a szakember segítsége. Váratlanul érte, amikor Vili azzal állt elő, hogy Angliába megy dolgozni, de belátta, hogy távolban talán könnyebben teszi túl magát a történeten. Vili elment, hetente telefonált haza, a hangja egyre vidámabb lett és Bözsi ismét gyerekekre vigyázott, hogy kicsit pótolja az elveszített unokája miatti hiányát. Pár év múlva már nagyon szenvedett ettől a telefonos családi élettől, ahogy nevezte és kérte Vilit, hogy költözzön haza. A fiatalember azt válaszolta, hogy nagy tervei vannak, és közel áll a megvalósításhoz, két évre van még szüksége. Bözsi számára örömtelenül telt ez a két év. Semmihez nem volt türelme, semmi sem érdekelt, csak Vili telefonjait várta, csak a hangját akarta hallani. Végre eltelt és Vili hazaköltözött. Bözsi boldogan nézte az alaposan megváltozott férfit, aki magabiztos, energikus volt és elmondta, hogy a nagy terv egy lovastanya, amit már meg is vettek. Az ország másik végében ugyan, de mégsem olyan nagy a távolság, és Bözsi lent tölthetné a nyarakat. Beszélt valami üzlettársáról is, de az asszony nemigen figyelt erre, csak nézte, itta be a látványát és hallgatta a hangját. Ha leköltözhetnék hozzád nyárra, akkor miért ne költözhetnék végleg, kérdezte Vilit, aki elgondolkodott. Megállapodtak abban, hogy Bözsi eladja a lakást, a szomszéd már finoman érdeklődött utána, nem kell meghirdetni sem, a pénzzel Vili a tanyához épít anyjának egy lakrészt és addig idősök átmeneti otthonába költözik. A jogi részét lerendezzük, ha lent laksz, anya, mondta Vili és ezzel Bözsi egyet is értett. Gyorsan lezajlott az adásvétel, Vili leutazott a lovastanyára és intézte az építkezést. Az átmeneti otthon nem tetszett Bözsinek, de arra gondolt, hogy minden nap eggyel közelebb hozza a költözést Vilihez. Amikor már üvölteni tudott volna a tehetetlen dühtől, a szobatársak pusztá lététől, a keretekbe kényszerített élettől, akkor képzelt világba menekült. Lefeküdt, a fal felé fordult és elképzelte a lovastanyát. Látta a lovakat, a házat, Vilit, amint igazgatja a lovászokat, fogadja a vendégeket. Vili hetente telefonált, ahogy külföldről is azelőtt. Részletesen elmondta, hol tart az építkezés, milyen színű a ház, a csempe a konyhában. Ezekkel a percekkel bírta ki Bözsi az otthont. Az önálló otthonban egyedül töltött évek után nem volt képes megszokni, hogy sosincs egyedül, hogy nem a maga akarata szerint tölti napjait. A lakótársai közül többen idegesítették, de nem tudta elkerülni őket. Beszélgetni nem akart, barátságot nem akart, semmilyen kötődést nem akart itt, hiszen költözik a fiához. ettől a tudattól kicsit le is nézte azokat, akik család nélkül voltak, akikhez sem látogató nem jött soha, sem telefonon nem hívták őket. Elérkezett az idő, Vili bement hozzá az otthonba, kész a lakrészed, mondta, hozott képeket, és Bözsinek minden nagyon tetszett. Fia elmondta, hogy még 2 napot várjon, addig pakolja össze a holmiját és 2 nap múlva reggel jön érte, utaznak a tanyára. Az asszony ezt tette, 2 nap múlva kora reggel

már az ágyán ült az összekészített táskái mellett. Várt estig, várt hajnalig, amikor egyszerűen eldőlt az ágyon és ruhástól elaludt. Amikor felébredt tovább várt, csak ült az ágyon, nem engedte, hogy átöltöztessék, nem evett, nem ivott, mert bármikor érkezhethet Vili, nem kellejen rá várnia. Három nap múlva zavart lett, kórházba vitték kiszáradás miatt. Ott infúziót kapott és altatót. Amikor jobban lett, a kórházból ebbe az otthonba hozták. Tiltakozott, itt nem fogja Vili megtalálni, vigyék vissza az átmeneti otthonba, de nem engedték. Állandóan a kerítésnél járkált, nézte az utcát, várta Vilit. Hónapok teltek el, amikor megint a kerítésnél volt, arra figyelt fel, hogy a szemközti járdáról figyelni őt egy férfi. Találkozott a szemük, a férfi köszönt neki és megkérdezte, hogy van. Nem ismerte fel, nem akart vele beszélgetni. Ne haragudjon, mondta neki, ne tartson fel, a fiamat várom. A férfi meglepődött és közelebb jött. Nem tetszik megismerni?, kérdezte, Vili évfolyamtársa voltam az egyetemen, többször voltam önöknél, emlékszem a finom süteményeire. Vilit várom, válaszolta Bözsi. Beszélhetnénk, kérdezte a férfi, persze, jöjjön csak be, de ne menjünk messzire. Leültek egy padra és Bözsi ott tudta meg, hogy valóban elkészült a lakrész a lovastanyán, és Vili elindult érte, de autóbaleset érte és meghalt. A tulajdonjog rendezése olyan stádiumban volt, hogy az üzlettárs szerzett meg mindent. Bözsi csak ült, mereven nézett, nem szólt egy szót sem. Olyan fájdalmat érzett, ami megbénította. Képtelen volt bármit mondani vagy mozdulni, minden sejtje némán ordított a kintől. A férfi várt, nézte az arcát, próbált kontaktusba lépni Bözsivel, de nem tudott. Egy idő után odament az otthon egyik gondozónője, akinek elmondta a történetet. Az információ rövidesen az igazgatónőhöz is eljutott. Az egykori évfolyamtárs elment, Bözsi csak ült a padon egész nap. Este hívták vacsorázni. Elindult az étkezőbe, botjára támaszkodott, ami inkább csak biztonságérzés miatt kellett neki. Ahogy elhaladt az egyik lakó mellett, az idős férfi viccesen kedveskedő megjegyzést tett rá. Bözsit előntötte a gyűlölet és botjával ütlegelni kezdte. A bántalmazott lakó kiabált, a gondozók kirohantak az épületből és elmenekítették a asszony botja elől. Nincs magának szíve Bözsi néni?, kérdezte az egyik gondozó. Nincs!, válaszolta keményen, nincs szívem, csak gyűlöletem van. Úgy érezte, apjának volt igaza, nem szabad szeretni, mert az csak fájdalommal jár. A szép emlékekkel nem tudott mit kezdeni, elzavarta őket és, amikor egy szó, dallam, mosoly vagy egy jelenet ürügyén vissza próbáltak kúszni, akkor tehetetlen dühében és félelmében ütött. El akarta zavarni a boldogsága emlékeit, hogy meneküljön a fájdalomtól.

Az igazgatónő kénytelen volt befejezni a teendőjét, ilyen sokáig csak nem várathatom Bözsi nénit, gondolta, de nagyon nem volt kedve a következő beszélgetéshez. Mit tudunk csinálni magával, kérdezte az asszonyt, aki keményen összeszorított szájjal, szűrés szemekkel nézte őt és nem szólalt meg. Már nincs olyan részleg, ahol ne lakott volna, mindenkit megver, senki sem akar magával közös szobában lakni, apartmanra pedig kevés a nyugdíja, ömlött a panasz az igazgatónőből, majd felötlött benne egy lehetőség: tessék beszélni végre a lelki-gondozóval! Nem, nem, azt már nem!, mondta Bözsi olyan hangosan, hogy beszaladtak az előtérből a gondozók félve attól, hogy megint verekszik. A asszony kiment, ki a kertbe, leült a padra és nézelődött, kereste dűhe újabb alanyát, de senki sem akart a közelében lenni, ezért a virágokon állt bosszút. Ahogy ütötte-vágta a rózsabokrot, ahogy estek le a szépséges virágok és betérítették a lábát, egyszerre csak megállt, most kellene meghalni, gondolta, de nem történt semmi. Az otthon lakói nézték, a szemükből megvetést, döbbenetet, némelyeknél félelmet olvasott ki. Nem vagyok közetek való, nincs közöm hozzátok, gondolta, senkihez sincs közöm, még magamhoz sem. Lerogyott a földre. Este bevitték a szobájába, lefektették. Reggel indult a nap, Bözsi gépiesen tette, amit mondtak neki, de lelke már nem volt vele.

KOLUMBÁN JENŐ

Életem képei

Mérték nélküli kockák
az építések nyugalma,
falamat ők alkották,
törtek fel bennem magasra.

Játékkockákból élet.
Elhiszem hogyha felépül.
Magányban élő lélek
legvégső menedékéül.

Lendkerekes autó,
és csapkodó fa lepke szárny,
falra repkény felfutó
minduntalan kísértő árny.

Filmkockák sora, emlék.
Szemhéjam fehér lepedő.
Elkenődött a festék
meglepő kép, egy szemfedő.

Totyogó apró lábak
unokámé, vagy az enyém.
Ha enyéme, úgy fáznak,
mint mindig a tél idején.

Meredő vágyak, csókok,
playboy, és a vad képzelet.
Minden lányt megkívánok
de mind elérhetetlenek...

Fülsiketítő a zaj
ez már a munka ünnepe,
loboncos, és hippy haj,
és kalapács kemény nyele.

Forróság, és vastag por,
állandó az életveszély,
fiatal halmaji bor,
és ok, amiért még remélj.

Barát olajos keze,
már meggyógyítva él a gép,
nincs más jövőnek jele,
ép még a tetőn a cserép.

Kártyavár lett az élet
a biztosnak hitt felborult,
ember újra építhet,
és megvívhat új háborút.

Új világom is hideg
csak céltalanul ténfergek,
kezem olykor megremeg,
a sorsom mi el nem enged.

Mosolygok, mindegy minden
ha most szorít cipőm ruhám,
nincs aki felébresszen
az új nap már nem süt le rám.

Mérték nélküli kockák
az építkezés hatalma,
falamat ők alkotják
feltörnék velük a napba.

Magán(y,) karácsony

Itt van egyedül oltalom.
A fotelban ahol lakom.
A szobámon, ha zárt a zár,
azt senki rám nem nyitja már.

Ha nem zörög az asszony kint,
a múlandóság rám legyint.
Idő lelassul, nem rohan.
Elalszom félig boldogan.

Álmodom azt, kinyílt a tér,
mindenki, lehet, belefér.
Mint az ilyen vén elhagyott.
Addig nyitok egy ablakot,

de nem jön be a fény özőn.
Fáim fáznak túl a ködön.
Azt mondják, karácsony van ma.
Most sem hull nekem a manna.

Lelkem éhezik, testem fázik.
A lét idegen zongorázik.
Ha elaludnék végre végleg,
hiányom észre sem vennétek.

VERASZTÓ A. KÁROLY: *Pipázó*, 21x29,7 cm ceruzarajz

EGERVÁRI JÓZSEF

Nem értés

Bámulom korosztályom
nagyjait és kisebbjeit,
elátkozott nemzedékként
vonulunk a történelembe,
új urak és új cselédek –
ez az új hierarchia.
Steak a díszes asztalokon,
mellé testes vörösbor,
netán pezsgő,
ha valaki azt kívánja,
messze pedig, a cigánysoron,
a faluvégen krumplifőzelék,
kenyérrel,
néha egy elcsapott nyúl az országút árkából,
ha nem csíp el a vadőr.
Korosztályom már őszbe fordult,
kispolgárilag vértetetlen túlélte mindent,
mi voltunk
az egy főre jutó kettő spicli országa,
rendszerátalakításkor pedig
– elméletileg és verbálisan –
mindenki a rendszer lebontójává vált.
Ilyen ez az emlékezet,
kollektív amnézia,
politikai aberráltság,
elvek nélküli észosztás.
Pártgyűlések helyett
megteltek a templomok,
új zászlók lobogtak,
aztán még újabbak,
kevesen meggazdagodtak,
a többség elszegényedett.
Európa közepére
visszatért a kereszténység,
a papság ismét jól helyezkedett,
a Történelmi Hivatal titkai
titkok maradtak,
túl sok még a takargatnivaló,
szinte mindenki ellenség.
Bámulom nemzedékem
legjobbait és legrosszabbait,
közöttük hullámsík
az akarat nélküli tömeg;

a kokain, heroin
módosult tudatállapotot
hoz létre,
a szegényebbek
szipuzásra fanyalodnak,
a többség delíriumához
kannás bor vagy olcsó bikavér kell,
látzatország tengerpartján
szebb a napsütés,
nemzethyleg megfogalmazott.
Újabban a magyar nóták a menők,
a komoly művészek
feketelistások,
a komolytalanok Kossuth-díjat kapnak,
nemzethyleg, keresztényileg,
de ezt már említettem.
A Holdról is látszó
bődületes aljasságok
kiszúrják szemünket,
ám ennek semmi köze a
látáshoz,
halláshoz,
észleléshez,
a háborús retorika alapján
minden hihető,
ha megmondják,
ki is az ellenség,
abból pedig – állítólag –
akad bőven.
És megmondják,
csak úgy, egyszerűen,
mindenki ellenség,
aki nincs bódult tudatállapotban,
aki nem ünnepli a királyt,
aki használja a fejét,
aki ellentmond,
aki nem tapsol,
aki ért valamit,
aki ért valamihez,
aki nem csak dumál,
aki vitatkozni mer.
Reménytelen ország
új urakkal, új cselédekkel.

Néha kicsit szégyenkezhethetnénk,
a gyávaság sosem terem,
csak megtart,
elkerül,
elhallgat.
Néha szégyenkezhethetnénk kicsit,
hogyan lassan ismét kötelező lesz
az orosz tantárgy,
netán a kínai,
bár – azt mondják –
az nehéz nyelv,
Európa közepén
egy aprópénzre váltott ország
még mindig nem bír eléggé,
még mindig nem jajong,
pedig sötét felhők
takarják a napot,
a sötétség bekúsztat
az intézményekbe,
a templomokba,
az iskolákba,
örvénylik az utcákon,
beszövik a hálószobákba,
ám még mindig nem szól senki,
bűnös nemzedékem sunyít,
boldogan elfogadja
a koncot és alamizsnát,
kicsit könnyezik,
ha gyerek, unoka
világgá megy,
és mindig tökéletesen képes
megfogalmazni,
épp ki miatt ver a sors bennünket.
Bámulom nemzedékem,
tagjai lassan már a sír szélén ácsorognak,
ott is Istenért kiált némelyik,
könnyű halált akar,
dicső emlékezetet,
ám véletlenül sem mondja ki:
gyerekem,
aprópénzre váltottuk jövőtöket,
nincsteleneket, hazátlanokat
csináltunk belőletek,
mert mindig gyáván hallgattunk,
elhittük,
amit okádott a tévé és a rádió,

elhittük,
hogyan majd megvéd bennünket valaki,
ha más nem, majd a Jóisten;
nem okultunk,
nem gondolkodtunk,
csak szorítottuk magunkhoz
azt a keveset,
amit még az új urak nem vettek el.
Nem, nem hangzik el ilyen beszéd
a sír szélén,
a köztemetőkben egyszerű keresztek
állnak majd,
a föld papírkoporsót rejt,
már nem lesz,
aki gondoza a sírokat,
mert London, New York túl messze van.
Megérdemeljük sorsunkat,
önérzetünk nem pótolja
a műveltséget,
szittyá vérmérsékletből még
nem született tudás,
a hangos bunkók országa
többé nem haza,
csak egy kiparcellázott,
letérkövezett ország Európa közepén,
hol sírva vigad a magyar,
hol a törvény lesújt a szegényre,
ám összekacsint a gazdaggal.
Gyáva nemzedékem nem érti,
ki az ellenség,
és már nem is fogja érteni soha.

Litera-Túra Magazin, 2022. október 23.

KETYKÓ ISTVÁN

Fohász álmatlanságkor

jöjj el értem s vigyél el e szigetről
mert félek egyedül vagyok az éj pávián
szeme villog rám bennem rikoltoznak a
hajnali kakashangok magányom óljaiban
nyüszítenek a habzó szájú bezárt kanok
égő poklú szukák kaparják a virradat
küszöbét - jöjj el értem s vigyél el
e szigetről hol véresek a párnák szemei
és infarktust kapnak a kielégületlen
aktusoktól az ágyak csapolásai-
jöjj el értem s vigyél el e szigetről
hol megfeneklett boldogságom csónakja
léket kapott és házas éveimet batyumba
rakva várom a szabadító hajót melyet
egyszer már elszalasztottam s ki tudja mikor
jön az újabb - jöjj el értem s vigyél el
e szigetről egyetlen reménységem: álom

Itt és most

lejárt már hat éves jótállásunk
szalad bennünk a kép megállítani
nem tudjuk hiába csavargatjuk a napok
gombjait minden mi körülvesz e
szmokingfekete éjben hamis ikon csupán
itt és most kell bevallanunk hogy a szerelmet
olcsó regényekből ismerjük csak
bábszínházban ültek és tapsoltak gondolataink
két aktus között s ha olykor rád nem szólok
újságot olvastál volna közben
szócsatáink alatt nyögött az ünnepi asztal
megrepedtek a falak pergett a vakolat
itt és most kell bevallanunk hogy
tévedések voltak eddigi apró örömeink
zilált álmaink és ébredéseink

SÁRKÖZI LÁSZLÓ

Költészet

Szonett-koszorú

(részlet)

XI.

Vonz pokol, ég, de nem érsz se emitt, se amott soha partra;
görcs ez a lét, a papír hasa izzik az éjjel a fényben,
táncol a lámpa, ha fáj fejed, úgy az – a versnek a hantja...

Mert nagy a tét: ez a szó? az a jó? ez ad, ám az a mély. S egy
elv: az a szép, ha a szó ül, az ám! hisz a jobb – üt! A nyers sem
megy, de ha rossz lesz a rím – dög a sor meg a mű, de ha fest, fed
majd az a szó! Ma a rend nem a rím, de a vers: vas, a férc – nem!

Éld meg a szót, mit a csend meg a gond szül, a lesz vagy a nincs s hol
fagy ma a föld, fogy az ég, egy a hold meg a táj, mit a sás fon
át, min az éj ül, a fán sem a törzs, de mi él – csak az ág. Nos,
mért van ez így, hogy a szép s nem a torz ma a jel min a giccs fog?

Végül is írj te poéta, ne vélje a toll idegennek
pont a szabályokat: értsd, hogy a mű legyen ép s mire piszkos,
vad, darabos szavaid lenyessed, türelem szigetted lesz.

SÁRKÖZI LÁSZLÓ: *Dedikáció az örökkévalóságnak*, 2005
<https://mek.oszk.hu/04200/04270/04270.htm>

FORDÍTÁS

CLAIRE SAINTE-SOLINE

A levelek

Várom a postást. Nem tudok mással foglalkozni, csak türelmetlenül föl s alá járkálok a kertben, és közben fülelek. A fű közé ültetett rózsabokrok körül keringek, a ház mögött kószálok, egy mindig árnyas és nedves terepen, amely udvarhoz hasonlít. Akaratlanul is meggyorsítom a lépteim et, s már megint a ház előtt vagyok, majd újra kezdem az utat. Ha látna valaki, fogolynak hihetne, pedig hát teljesen szabad vagyok, s minden ajtó kinyílik előttem.

A postásnak kilencre kellene ideérnie, már megérdeklődtem a postán, de gyakran késik, főként az évnek ebben a szakában. Júniusban vagyunk, s ilyenkor megszorodnak a levelek, mert az emberek még nyaralásuk előtt rendezni akarják ügyeiket. Legalábbis ezt válaszolta a postás, amikor késését említeni mertem.

Nos, így várok minden reggel, fél kilenctől, három negyed kilenctől fogva. Elszívok néhány cigarettát, olykor-olykor megpihenek a hársfánál, hátamat a törzsnek vetem, s behunynom a szemem. Legszívesebben növénné változnék, szeretném érezni, amint a nedvek, a súlyos és sebes vér helyett lassan keringenek ereimben. A virágok hervadnak, a gyümölcsök érnek, de az illat átható marad. Azt mondják, gyógyító hatása van. De nem csillapítja le se lázamat, se sértettségemet.

Nem mintha valóban várnék levelet. Juliette elutazása óta a postás alig-alig áll meg a rácsos kapu előtt. Rá se néz a házra, a túlsó oldalon folytatja útját, s lehajtott fejjel a táskájában kutat. Juliette elutazása után néhány hétig még érkeztek levelek; később egyre inkább ritkultak, mostanában már reggel is, este is üres marad a láda. Meg kell mondanom, hogy a címzett majdnem mindig Juliette volt, és nem én. A levelek hol anyjától érkeztek, hol pedig nővérétől, aki Philadelphiában lakott, pontosabban karácsonyig ott élt, majd egy másik államba költözött. A barátnői is írtak, meg a hivatali munkatársai küldtek neki levelezőlapot, ha éppen külföldön utaztak: „Veronai emlék... Baráti gondolatok Prágából”, meg hasonló csacsкасágokat. Most már semmi, napok óta semmi. Pedig kaphatnék az ügyvédemtől levelet, vagy bírói idézést, de nem, nem jön az sem. Senki nem ad már életjelt magáról. De miért? Hiába kutatom a választ, és tovább várok.

Annak idején minden levelet, ami a feleségemnek jött, fölbontottam és elolvastam. Ezzel elment néha az egész délelőttöm. Íme, hogy fogott el egyszer a kíváncsiság: egy ízben, két-három évvel a házasságunk után, véletlenül anyósom egy levelére bukkantam, amelyet Juliette otfelejtett az öltözőasztalkán. Nincs abban semmi tapintatlanság, ha elolvasom, gondoltam, s így is tettem. Ha még lettek volna illúzióim anyósom érzelmeivel kapcsolatban, ott rögtön megszabadultam volna tőlük. „Lusta, önző, parancsolgató” – ilyen szavakkal illetett. Egy szót se szóltam, de e naptól fogva tudni akartam, milyen újabb hibákat figyelnek meg bennem. Nyilván való, hogy jogos a többes szám, hiszen az anya csak lánya ítéleteit ismételte, még jól el is túlozva őket.

Az elért eredmények fölcsigázták kíváncsiságomat, s el is határoztam, hogy ugyanígy vizsgálom meg majd sógornőm, később feleségem barátnőinek a leveleit. Így hét-nyolc éve Juliette egész postáját ismerem. Egészen biztos, hogy megkérhettem volna rá, olvassa föl a leveleket, akár rá is kényszeríthettem volna, hogy beszámoljon róluk. Meg is tette volna egy szó nélkül, de akkor hova lett volna az érdekességük? Semmi közvetlen, semmi őszinte nem maradt volna bennük. Ha Juliette olykor közömbös arccal említette nekem: „Levél jött a mamától. El akarod olvasni?”, én még közömbösebb hangon feleltem: „Nem, meséld el inkább, mit ír”.

Minthogy én már megvizsgáltam az írást, fel tudtam mérni a különbséget, mely a hiteles szöveg és feleségem beszámolója között fennállt. Számos szó megegyezett, sőt egész mondatok is, hanem aztán a lényeg gyökeresen különbözött. Az enyémhez hasonló tapasztalat kell, hogy belássuk, milyen csekély változtatások elegendők ahhoz, hogy teljesen kiforgassák egy kézirat értelmét. A fagyosság fölengedett, és a korábban olvasott sötét vádak helyén virágoztak a dicshimnuszok.

Kezdetben még nem rendelkeztem a megfelelő technikával, mely a borítékok felbontásához szükséges. Rosszul ragasztottam vissza őket, meggyűrődtek, néha még be is szakadtak. Néhány hétig úgy vettem észre, hogy Juliette kezd gyanakodni. De csakhamar tökéletesítettem eljárásomat, s azt hiszem, ma már senki nem mül felül ebben, még a titkosszolgálatnál sem. Valóságos specialista lettem a szakmában. Természetesen az a tén y is segítségemre volt, hogy a feleségem nyolckor indult munkába, s csak este hat körül ért haza. Nem kellett tehát sietnem. Kipróbáltam a borotvapengét, a nedves itatóspapírt, mindezek az eszközök igencsak tökéletlenek. Semmi nem jobb, mint a gőz, elhihetik nekem.

Elmagyarázom a módszeremet, hátha hasznukra lesz egyszer. Fogok egy serpenyőt, ráhelyezek egy vele azonos átmérőjű tölcsért, lassú tűzön vizet forralok a serpenyőben, majd a tölcsér nyílása fölött húzogatom a boríték leragasztott részét egészen addig, míg a kellőképp átnedvesedett papír magától leválik. Soha nem kell feszíteni, feltépni, bicskával vagy körömmel kaparni. Akkor aztán kiveszem a levelet és olvasom, ameddig csak akarom. Utána pedig gyorsan visszaviszem a gőz fölé, és ha már átnedvesedett a papír, meleg vasalóhoz nyomom s megszáritom. Idővel már gyorsan és egyszerűen megy a munka. Csak ragasztani nem szabad, a világért sem. Abból csak fakó foltok származnak, s elárulják a titkos műveletet.

Mivel a levelek jó része főzésről, ruhákról s egyéb olyan semmiségekről értekezett, melyekről a nők annyira szeretnek beszélni, megelégedtem azzal, hogy csak átfutottam őket. A rólam szóló részeket viszont fennhangon olvastam. Egészen más dolog kiejteni a szavakat, mint szemmel kibetűzni őket. „Túl sokat túrsz... Roger a te rovásodra él... Szenvedek tőle, hogy szerencsétlennek látlak...” stb. Ha torkunkban hozzuk létre ezeket a szavakat, ha ajkainkkal, fogainkkal, nyelvünkkel tagoljuk őket, és fejünkben s a körülöttünk levő térben halljuk zengésüket, elképesztő erőre kapnak. Most értem csak meg a közös imádkozások, litániák, bájoló hatását.

Hogy Juliette-et az efféle olvasmányok után nem fogadtam túláradó szeretettel, magától értetődik, ő csak mosolygott, mintha mi sem történt volna, a háztartási munkákhoz látott, s közben odavetette nekem: „Levelet kaptam mamától, minden rendben van.” Csöndesen elmondtam magamban csalónak, képmutatónak és előbb vagy utóbb bekövetkező bosszúmrá gondoltam. Nem is tudom, hogy magyarázzam meg ezt: a bosszú gondolata valahogy megnyugtató. Folytonosan foglalkoztatta elmémet, s már előre felvidultam tőle.

Igaz, nem dolgozom; de ez nem az én hibám. A munkanélküliség áldozata vagyok. Nem számítok kivételnek; ezrek és ezrek vannak ugyanebben a helyzetben. Fametsző vagyok. Ez a mesterség hajdan igen közkedvelt volt, de ma már kezd kimenni a divatból. A könyveket egyre ritkábban illusztrálják, s akkor is inkább fényképeket használnak fel. Rám ott már nincs szükség. Néhány kiadó felkért, hogy készítsek rézkarcot vagy litográfiát; de a savak kezelése éppen nem kedvemre való. Ezek az eljárások egyébként is nagyon különböznek azoktól, amelyeket még én tanultam. Én arra születtem, hogy vésővel dolgozzam. A linóleumot is ajánlják néha. Soha nem fogadom el mesterségem ilyen lealázását. Csak csiszolót használok, és csak fát vések.

A kísérlet tehát évekg tartott; s valószínűleg még ma is tartana, ha anyósom nem vitte volna túlzásba a dolgot. „Hagyd ott! Nem érdemli meg azt a sok áldozatot, amit érte hozol. Még nyugodtan újra kezdheted az életed.” Alighanem arra a Jacquimaire úrra célzott, aki átlátszó ürüggyel telefonált néhányszor, és igen zavartan beszélt, ha én vettem fel a kagylót. Anyósomnak már a bíráló is kevés volt; nyíltan lázadásra, tette uszította lányát. Ezzel betelt a pohár. Egy szót sem szóltam, de még ugyanaznap, amikor Juliette anyjánál ebédelt, én is

Courbevoi-ba érkeztem, úgy fél egy körül. A feleségem nyitott ajtót. Nem tudta palástolni meglepetését, nyugtalanságát: „Mi történt? Remélem, semmi baj nincs!” Anyósomat nem hagyta el hidegvére: „Micsoda meglepetés, velünk ebédel, igaz, Roger? Megteríték m agának. A hol kettőnek van mit enni, akad ott háromnak is.” Utálom az efféle közhelyeket: „Ha kalács nincs, kenyér is jó”, „Ki megfizeti adósságait, meggazdagszik.” Csupa ostobaság, és mind egyetemes bölcsességnek akar látszani.

Én nem ebédelni jöttem, hanem fölfakasztani egy kelést, amely már nagyon nyugtalanított. Tétovázás nélkül cselekedtem. Ahhoz azért eléggé uralkodtam magamon, hogy be ne valljam a levelek elolvasását. A dolog ment magától; de inkább úgy tettem, mintha mindent megéreztem volna. Eközben Juliette mozdulatlan és néma maradt. Azokhoz a gipszszobrokhoz hasonlított, amelyek a Saint-Sulpice téri kirakatokban láthatók. Szeme beesett, arccsontjai kiálltak. Mint aki se nem lát, se nem hall; mondom, mintha csak gipszből lett volna. Anyósom beszélt kettő helyett. Nincs neki semmi baja velem. Ugyan mi jut eszembe? Ő becsüli a tehetségemet; ő csodál, szeret engem, valósággal a fiának tekint. Egyébként is, talán nem vagyok a fia?

– Hallgattasd el – szoltam Juliette-hez.

Mivel még mindig kővé meredten állt, lekevertem neki egy jókora pofont, hogy újra megszínesedjen az arca. Azt akartam, hogy visszaváltozzék hús-vér asszonnyá. Hidegnek, keménynek éreztem a tenyerem alatt. Megingott, de aztán visszanyerte egyensúlyát. Anyósom hangulata, hangja, érzelmei is egyszeriben megváltoztak. Szemrehányásait sértegetések követték, sőt, fenyegetőzésre ragadtatta magát. Végre ütött az igazság órája. Mivel megpróbált kituszkolni, s felém tolta gyűlölettel teli, fenyegető arcát, jó alaposan behúztam neki egyet. Erre sivalkodni kezdett, felborzolta magát, mint a tyúk, ha kutya üldözi. Arcát előntötte a vér. Az orra vérzett, súlyos dolog, mondhatom! Mindenki tudja, hogy az orr egyfajta kút, még az alakja is olyan, és ha nem száradt ki éppen, takony és vér folyik belőle. Mindenesetre az ilyesminek nincsenek súlyos következményei. „Törölje meg az orrát inkább, ne üsse bele mindenbe” – mondtam, s otthagytam őket, elképedten mindattól, ami történt.

Az utcán vidáman haladtam, és füttyörészttem. Mivel a járda keskeny volt, arcátlanul letértem az úttestre. A kocsiknak kissé ki kellett térniük, hogy el ne üssenek. Egy alapos, igazságos harag, egy jól elhelyezett ökölcsapás, ezek határozott dolgok, ezek visszaadják egy férfi önérzetét.

Juliette nem jött haza este. Másnap sem, és a következő napokon sem. Egy hét múlva felhívott egy ügyvéd, és megkért, menjek el hozzá. Jöjjön ő! Találkozót adtam neki, de leszögeztem, hogy semmi kedvem egy megkurtított beszélgetéshez. Ismerem a törvény embereit, az ember fejéhez vágnak két-három törvénycikkelyt, s azzal a meggyőződéssel hagyják ott, hogy jól letaglózták. Én hosszú társalgást akartam. Kérésem meglepte, de némi habozás után beleegyezett.

Most lesz két hete, hogy eljött. Juliette is elkísérte. Még mindig merev, sápadt és néma volt; mindamellet tud ott járni, ülni; akár egy automata, melyben nem kering vér. Már előzőleg kikészítettem írásbeli bizonyítékaimat, és szilárdnak éreztem helyzetemet. Elfelejtettem mondani önöknek, hogy a levelek rám vonatkozó részeit kivétel nélkül lemásoltam. Fennhangon olvasni valóban fölfedező értékű, de le is kell írni mindezt betűről betűre, szótagról szótagra, hogy megmérjük a szavak és a mondatok súlyát. A szemrehányásokat, a vádak, a sok álnokságot mind elolvastam, hangosan elmondtam, meghallgattam, s ráadásul minden betűjét saját kezűleg a fehér papírra róttam. A gonoszkodások ekképpen elvesztették múltó létezésüket; alakot öltöttek, állandósultak.

Az egyszerű iskolai lapokra írott másolatokat három kategóriába osztottam: az ártalmatlanabb kifogások az elsőbe kerültek, a másodikba azok, amelyek, bár kellemetlenek voltak, mégsem szolgáltatnak érvényes bizonyítékot rosszakaratról, a harmadikba azok, amelyeket szükség esetén fel tudok használni. Valamennyinél terjedelmes szöveggörnyezetet hagyok. Jól tudom, hogy kiszakított idézeteknek szinte bármilyen értelmet lehet adni, én pedig szeretem a becsületesen végzett munkát. A legfontosabb mondatokat piros ceruzával aláhúztam,

és nem tudtam megállni, hogy itt-ott ne csatoljak saját kútforrásból származó lapszéli jegyzeteket a szöveghez.

Miután az ügyvéd és Juliette helyet foglaltak a műhely karosszékeiben, megkezdtem a felolvasást.

– Hagyd abba! Könyörgök, hagyd abba! – kiabált Juliette.

– Nem! – jelentettem ki. – Végig kell hallgatnod. Megkezdődik a büntetésed.

Mintha lázban égtem volna. Megrészegültem. Az igazat megvallva, ujjongtam. Az ügyvéd, bár kezdetben úgy látszott, mintha vissza akarna vonulni, végül is beletörődött, hogy helyén maradjon. Csak azt ismételgette: „Jó kis idő kellett ehhez... Sok vesztegetni való ideje lehet.” Hát időm igen, az van bőven, még sok is.

Felolvasásom után, amely mintegy két és fél órát tartott, az ügyvéd kijelentette: „Számot vetett azzal, uram, hogy eljárásával meghasonlást idézett elő feleségével való viszonyukban, s kiszámítva, előrelátva, e meghasonlást ön hozta létre?”

Nem értettem miket beszél, őt hallgatva azt hihette volna bárki, hogy ebben az ügyben én vagyok a vétkes. Mikor elment, a kapuban így szólt: „Egy kis tapintattal, uram, sok bosszúságtól megkímélhette volna magát.” Még mindig ez az érthetetlen eljárás, mintha én lennék a felelős mindenért. Végül tudatta velem – s e közlés után el is távozott –, hogy anyósom látéletet vétetett föl, s a dolgok nem maradnak annyiban.

Szándékos testi sértéssel vádolnak tehát, s a büntetőtörvényszék elé kerülhetek. De ne képzeljék azt, hogy olyan könnyen megadom magam. Birtokomban van az az iratcsomó, amelyről már beszéltem. Ha az embert támadják, ha romba döntik otthonát, akkor tudnia kell védeni magát. Senki nem fogja elhítni velem, hogy egy orra mért gyenge ütés olyan komoly dolog. Anyósomból egy kis vért eresztettem; talán épp ezzel mentettem meg az életét, hiszen olyan vörös volt a dühtől, mint a kakastaréj. Védekezésem készen áll. Átnéztem, kijavítottam, tökéletesítettem. Most már se hozzáadni, se kihagyni nem tudok belőle semmit. Úgy látom, tökéletes. A válásba pedig soha nem egyezem bele. Juliette a feleségem, velem kell egy fedél alatt élnie, akár tetszik neki, akár nem. Nem sebeztem meg, nem csaltam meg; előbb-utóbb vissza kell jönnie.

Napok óta semmi sem történik, az ügy holtponton van, s ami a legkínzóbb, az a pangás, a várakozás. Túl régen tart már ez az állapot. Érzem, hogy szétesem. Életrendem szabálytalan: nappal alszom, éjszaka ébren vagyok; elfelejtek enni, utána meg kétszer is étkezem egymás után. Tudom, hogy a harc majd visszaadja erőmet, hogy meg fogom védeni magam, hogy támadni, diadalmaskodni fogok, de szörnyű hosszúak a napok így fa nélkül, melyet véshtetnék, levelek nélkül, amelyeket felbonthatnék és másolhatnék, védőbeszéd nélkül, amelyet aprólékosan kidolgozhatnék.

Végre hallom a postás súlyos lépteit a kövezeten. Elrejtőzöm a mogoróbokor mögött. Nem akarom, hogy lássa, amint minden reggel így lesem. Átjön az úttesten, levelet csúsztat a ládába. Kényszerítem magam, hogy higgadtan menjek a kapuig. Nem sietek, nem, egyáltalán nem sietek. A borítékon az én nevem áll. Alig tudom feltépní, már kizökken a gyakorlatból. Az ügyvéd írt. Tudatja velem, hogy Juliette külföldre utazott. Külföldre, az én beleegyezésem nélkül? És hová? Talán Philadelphiába? Nem, biztosan abba az új amerikai városba, ahová a nővére költözött. Melyik is az? Elfelejtettem följegyezni.

Az ügyvéd azt is írja még, hogy anyósom nagylelkűen lemond ott róla, hogy feljelentést tegyen. Akkor hát nincs bíróság, nincs vádbeszéd, nincs védekezés. De hát én, én velem mi lesz ezután? Minden embernek joga van létezni, nem? Mindenki elhagy engem, úgy hagy ott, mint valami roncsot, szemetet.

Bárdos László fordítása

Nagyvilág, 1975/11

CZÉGÉNY NAGY ERZSÉBET

Aludj csak, én álmodom...

...hogy sétálunk hófehér
pillangókként szálló
hópelyhek között,
ajkunkra csókot lehel
a tél, összekulcsolt
kezeink melegében
holnapunk, talpunk
alatt roppan a múltunk.

Kapaszkodunk egymásban,
mint egy gyökérről
kinőtt két fa.

Mindenség-fehérben
izzik a táj körülöttünk,
mint lelkünkben
az egymásba ért csoda.

Aludj csak, én álmodom.

Szikrázó napsütés – sűrű köd váltakozása — Zemplén

Fotó: SZABÓ MÁRTA

A. TÚRI ZSUZSA

(Vers)

A vers legyen vad kiáltás,
 rengesse meg az eget,
 érjen fel a felhők fölé,
 visszhangozzák a hegyek,
 zuhanjon nagy suhogással,
 táguljon tőle a tér,
 sebezzon meg felpattanva,
 majd ragyogjon, mint a vér,
 sötét foltként, lázas vágyként
 törjön át minden falon,
 sosem enyhülő sajkásként,
 szédülten, vagy józanon,
 majd csillogjon messziről,
 ahogy kupolás torony,
 s rázzon fel unalmas csendben,
 csattanjon, mint egy pofon,
 rohanjon át a házak közt
 patkó-görbe utakon,
 fusson neki a tömegnek
 könnyedén és csupaszon,
 fenyőzöldben, kútkávákon,
 találjon meg a csoda,
 lásd, amit eddig nem láttál,
 s ne feledd el már soha.

Üresség

Temess el a Holdra vágyva
deszkák alá hív a kényszer,
mindenki más önző, gyáva,
szórj rám földet pusztá kézzel.
Vagy én temetlek el téged,
ez van csak, üres az élet,
hogy megértsük, hogy megértsed,
üres, üres, s összemérlek
százezernyi pogány tánccal,
ködös mezők csöndje rebben,
virrasztással, elmúlással,
pőréen állok veled szemben:
jégligetben jégvirágok.
Törött percek elapadnak.
Ha nem mozdulsz, nincsen átok,
a pszichére nincsen ablak.

Ha félsz
élsz.
Ha félek:
élek.
Cseles, összetett a
lélek.

*

Pótolható vagy, mint mások,
 ezért legyél egyedi,
csak az gyógyul mérgezésből,
 ki a mérget lenyeli.
Mi van, ha nincs ellen-méreg
 kérdezheted naivan.
Semmi. Konyec. Kaput. Vége.
 Benne van a
pakliban.

*

Szobrot építhetsz a
büszke
hagyományból.
A kő elporlad, s
míg felfogja
ezt az ész
ragyogó rímeket eszkábálsz
a vágyról,
de a szó csak akkor marad,
ha merész.
Nem látod?
Minden szétszabdálja a rendet.
Nincs ki beszüntesse
a pénzéhes trendet.
Nyüglődik mind, ki elhiszi,
van értelme,
nincs megváltás,
mormolhatsz
imákat térdelve.
Üres a lélek.
Üres a fej.
Üres a szív is:
kong a kehely.

*

Engedd néha, hogy kitörjön belőled a vadállat!
Ne légy mindig engedelmes, a túlélés varázslat!

*

Hidd el, nem csak az a nő lesz kurva,
kit nyomor kínozt, les az éhhalál.
Van, ki botrányt keres, mert megunt,
hogy minden ragad, mint a békanyál.
Forog, forog velünk a világ is
és megzabál lassan a szürkesség,
lassan az is, mi szíven üt,
lassan, ami fontos : elég.
Elég!
Elég.

Örvény.
Törvény.
Önkény.
Tört fény.
Takard el a számlapot!
Hogyha megállsz, nincs több hiány, a lét teljes, láthatod.

*

Temess el a Holdra nézve,
győztesen állj a hant felett,
dobd fel nevem, dobd az égbe,
mint sorskorong, pörög, lebeg.
A szabály, hogy nincsen szabály.
Meg kell ölnöd pusztá kézzel.
Akkor is, ha félsz, vagy ha fáj,
ha nem is fogod fel ésszel.

Mert, ha nem, marad a köd.
Sivárság a köd mögött.

HOLÉCZI ZSUZSA

Egy téli nap története

A három unokatestvér: Karcsi, Tibi és Attila a téli szünetet Pilisszentivánon, a nagyszüleiknél töltötték. Nagyon szerettek együtt játszani – különösen akkor, ha nem voltak szülői felügyelet alatt – mert így a csínytevéseikért ritkán kaptak dorgálást. Este sokáig kártyáztak a nagyapjukkal, így másnap elég későn ébredtek. Nagy volt a lelkesedés, mikor meglátták, hogy odakint sűrű pelyhekben esik a hó. Alig várták, hogy a mami elkészítse kedvenc reggelijüket a bundás-kenyeret. Egymással versengve ettek, hogy minél előbb az udvaron lehessenek. Nagyapjuk már sötétel kiment havat lapátolni, óriási kupacokba halmozta az udvaron, így a nap hóember-építéssel kezdődhetett. Bogáncs kutya rossz piros lábasa szolgáltat fejfedőül, szemnek-szájnak találtak a kamrában szenet, az orrához mami adott répát... Egykettőre elkészültek vele hárman, sőt még egy hókutyát is formáztak mellé, hogy legyen, ami őrzi.

Ebéd után, amikor kisütött a nap, és a szürke felhőket messze űzte, a gyerekek szánkózni indultak a Slötyi feletti dombra. Egymás húzva, tolvá, közösen lecsúszva gyorsan telt az idő, már haza kellett volna indulni, mikor Karcsi kitalálta, mi lenne, ha tő jegén is megpróbálnának szánkózni? Ott aztán biztosan jól fog a szánkó siklani! A gondolatot tett követte, és a három gyerek pillanatokon belül lecsúszott a dombról a nádas mellé.

Először ketten ültek a szánon: a két kisebb, de utána úgy döntöttek, a következő menet Karcsié, majd Attila és Tibi jól nekiveselkedik, és belökik a tó közepe felé. Nohát, ezt nem kellett volna! A fiú lábát felemelve, fékezés nélkül siklott mindaddig, míg a jég egy nagyot nem roppant, és a keletkező hasadékba orral bele nem csúszott a szánkó! Karcsi a hirtelen fékezőerőtől hátra vágódott. Ettől persze még nagyobbat reccsent a jég, és ő ijedt kiáltással hívta a kicsiket segítségül. Tibi a kiáltás hallatán el is indult felé a jégen, de szerencsére Attilának eszébe jutott, amit a tanító néni a téli szünet előtt mondott környezet ismeret órán: ha valaki alatt beszakadna jég, létrát kell hozni és ráfektetni, mert különben tovább törik és beleeshetnek. Így azután odakiáltott a befelé csúszkáló Tibinek:

– Azonnal gyere vissza, mert kettőtök alatt beszakadhat a jég! Én rohanok ide a csárdához, biztos van a bácsiknak létrája, hozok segítségét!

A megszeppent Tibi visszacsúszkált a partra, szegény Karcsi pedig mozdulni sem mert a szánkó mellett hasalva. Kezével még mindig görcsösen szorította a kötelet, amellyel korábban a szánkót irányította.

A történet jól végződött, két pincér egy hosszú létrával a fiút szánkóستul a partra húzta.

A nagy ijedtségen kívül semmi bajuk sem lett. A nagymama ugyan megdorgálta őket, amiért csak sötétel értek haza, de amikor elmondták mi történt, azt se tudta melyiket puszilgassa: az okos Attilát, aki a felnőttektől kért segítséget, vagy a még mindig megszeppent nagyfiút, aki már tudta, bizony a kalandjuk akár tragédiával is végződhetett volna.

MAGYARY HUNOR

Tél-lelkű asszony érintése

.
Hűvös csókot lehel rám az őszi alkony
itt még vörös, de kék a túlsó parton,
lassan mindent átölel az éjnek leple,
megállíthatatlan, mohón csillagfényt keresve.

.
Pihennem kéne már, de mégsem alszom,
befordulnak lépteid az utcasarkon,
elmém koppan, kockakövet raktál rajta
(képzeletben számon ég a legszebb nőnek ajka),

.
s míg fövenyt hint az elsárgult levél,
elmeséli majd, hogy mégis honnan jöttél:
onnan, hol fagyos zúzmarán a csikorgó telek,
mégis felperzsel a tűz, ha megérintelek.

Már így boldog éj

Hányszor ígérted nekem, hogy „érkezem,
már itt vagyok”, s én nyújtottam a két kezem,
mert szerettem volna, hányszor hittem el.
Most csalódom, mikor már csöppet sem érdekel,
de nincs bennem harag, se düh, se bosszúvágy,
és nem számít, ha vetetlen, hideg lesz az ágy.
Mint a parázs, kihunyt minden szenvedély,
jobb már úgy, ha nélküled múlik el az éj.

Utolsó levél

Bánatos őszi fák lombjai közt bujkál az esti szél,
lehet, azt szégyelli, hogy nem lesz több zivatar,
csak szürke mámor, mely után minden csupa tar,
ahol ködbe kapaszkodik az utolsó elárvult levél.

FÖLDESDY GABRIELLA

Határátlépés

A forradalom leverése utáni hónapokban zavaros állapotok alakultak ki az országban. Számosan, akik részt vettek a harcokban, esetleg funkciót is vállaltak benne, viharos sebességgel hagyták el az országot nyugat felé. Jankó Béla hatodéves orvostanhallgatóként csak a szerencse közbelépésével tudott elmenekülni. Őt ugyanis név szerint keresték a megtorlók: röplapokat szórtak szét, amin Jankó neve körözött személyként volt feltüntetve. A „célszemélynek” furcsa volt olvasni egy röplapon saját nevét, mintha kilépett volna saját magából. Utolsó pillanatban még megvárta, hogy évfolyamtársa hazaszaladjon anyjáiékhöz, és elhozza az egyetemi indexét, amivel igazolni tudja majd valahol, hogy ő már karnyújtásnyira van az orvosi diplomától.

Béla magához véve bizonyítványát, egy szál ruhában ismerőse kocsjába vágta magát, és néhány órán belül elhagyta az országot Bécs irányában. Nem tudni, melyik útvonalon ment, de senki nem tartóztatta fel, hajnalban már a Bécs melletti lágerben jelentkezett. Kivárt, míg egy USA-ba tartó gépre szállhatott fel.

A dolgok nem mindenki számára alakultak kedv és tetszés szerint. Nándor építészhallgató volt a BME-n, ezen az őszön kezdte a harmadik évfolyamot. Ő is ott volt a felkelők között, de nem tartották nyilván, a kudarc után nem is kereste senki, tulajdonképpen folytathatná az egyetemet, ha elülnek a zavargások, újraindul az oktatás. Valószínűleg így lenne, és mégsem. Szüleivel és testvéreivel nyomorog egy pici lakásban, vajon meddig kell még várni arra, hogy végzett mérnökként egy házat tudjon tervezni, amiben mindenki elfér, kényelmes, és a telek és az építkezés költségeit ki tudják fizetni. Az erre való várakozás túl hosszúnak tűnt.

Éjjel-nappal azon gondolkodott, mit csináljon, hogy lenne a legjobb, de nem csak neki, szüleinek, húgának, bátyjának, és nővérének, aki nem ment férjhez, velük lakik, de egyre kevésbé képes valódi kommunikációra. Úgy érezte, mindezt nem tudja megbeszélni a testvérekkel, még kevésbé anyjával, apjával, akik már alaposan belefáradtak életük eddigi küszködéseibe. Hosszas töprengés után eldöntötte: nekivág egy nyugat-európai kalandnak, amelyet minden előzetes szervezés nélkül, a határon át gyalogosan fog megtenni. A lehetőség adott, még nyitva vannak a határok, Bécsújhely [Wiener-Neustadt] felé veszi az utat. Anyjának ott él egy unokatestvére, nála eltölthet pár napot, aztán tájékozódik a lehetőségek felől. Huszonegy éves volt, vágyódott a korlátlan szabadság, önállóság iránt, akarta tudni, mire képes egyáltalán, életét nem akarta egy megszállt országban gúzsba kötve folytatni, még akkor sem, ha ez a hazája.

Szeretteit itt kell hagynia, utolsó este beszélt anyjával, őtöle volt a legnehezebb elbúcsúznia. Bátyja rögtön helyeselte elvágódását, ő már kész orvos, talán boldogul itthon is. Húga még kicsi volt, nem sokat értett meg a búcsúzkodásból. Feldobta a gyereklányt a magasba, aztán elkapta. Apjának csak odaköszönt, az öreg nem szólt semmit, miközben anyja sírdogált, hogy szép reményteljes fia itt hagyja őket a nehézségek közepett.

A terv pofonegyszerű volt. Sajtoskál nevű dunántúli községbe utazott, fiatalabb nővére itt lakott férjével, kislányával és újszülött fiával. Bár írt nekik egy postai lapot, amelyen jelezte, látogatást tesz náluk hamarosan, nem volt biztos, hogy ezt megkapták, és az sem, hogyan állnak hozzá Nándor szándékához. Úgy számolt, a falu mindössze tíz km-re van az osztrák határtól, nem kell sokat gyalogolni, ez meg se kottyan neki.

A dolgok kicsit másképp alakultak. 1957. január eleje volt, amikor megérkezett a falu szociális otthonába, ugyanis sógora itt dolgozott gondnökként, és családjával az otthonban

kaptak szolgálati lakást. Az öregotthont a lepukkant Rupprecht-kastélyban rendezték be 1950-ben, a közel száz éves épületre igencsak ráért volna egy nagyobb renoválás. Nővéreék lakása az épület földszintjén volt, közvetlen összeköttetésben az intézmény kiszolgáló helyiségeivel, a konyhával, raktárral, nővérszállással szomszédos területen. Belépve a főbejáraton, közel s távol senkit nem látott, várnia kellett percekig, míg jött egy konyhásnő féle asszony, aki eligazította a gondnokék lakásának irányába. Kopogtatott az ajtón, némi várakozás után egy régi kedves nőismerőse nyitott ajtót – Anda Erzsinek hívták –, akivel korábban egy házban laktak Budapesten, a Hungária körúton. A meglepetés kölcsönös volt, a szájuk tátva maradt a csodálkozástól.

Erzsi beengedte Nándort, és a nővéréhez vezette, akinek éppen háromhetes volt a kislánya, és gyermekágyban feküdt, bár a belépéskor éppen ült a karosszékekben és az újszülöttet szoptatta. Percek alatt kiderült minden. Nándor lapját nem kapták meg, viszont Erzsi tegnap érkezett, ő korábban jelezte, hogy jönni fog, és nem titkolt szándéka, hogy a határon átkelve Párizs felé vegye útját. Nándor ekkor mosolyogva árulta el, hogy neki is a határátlépés a szándéka, de nem Párizsba, hanem inkább az NSZK-ba szándékozik menni, de jó ajánlat esetén messzebbre is menne. Klári, Nándor nővére mindezt némán, de kellő irigységgel hallgatta végig, hisz hármuk közül ő akart volna leginkább nyugatra menni, de az elhúzódozó terhesség és a közeli szülés miatt férje mindenféle veszélyes disszidálási kísérletet megtiltott. Újszülött gyerekkel nem kockáztatunk, punctum – mondta határozottan. Részükről az ügy le volt zárva.

Nándor és Erzsi már aznap este a vacsoránál élénk beszélgetésbe kezdtek. Mindketten a tervezett útról és annak kivitelezéséről beszéltek, másról nem lehetett szó. Erzsi kb. 25 évvel volt idősebb Nándornál, nem volt férje, de soha nem is akart férjhez menni. Párizsban élő barátnőjéhez készült, akivel jól megértették egymást, hosszú évek óta leveleztek, Erzsi elkezdett franciául tanulni, hátha egyszer kijut Judit barátnőjéhez.

A dolog nehézsége a megfelelő határszakasz kiválasztása volt. Ugyanis nem tíz km volt a távolság, hanem sokkal több. A legrövidebb út is több volt húsz km-nél, és akkor még ott van az ausztriai szakasz, amiről nem tudják, hogy hány km, amíg biztonságos helye jutnak. Be kell vonniuk valakit, aki elviszi őket a határ közelébe, ahonnan gyalogszerrel átjutnak a másik oldalra.

Az indulást két nappal későbbre tervezték, addig erőt gyűjtenek, csomagolnak, lélekben felkészülnek. Beszéltek egy sofőrrel, aki egy darabon elvinné őket a határ irányába egy csekély összegért. A költségeket közösen fizették, talán kétszáz forintot dobtak össze közösen. Óriási izgalom vett erőt mindenkiben, legjobban Erzsi izgult, utána Klári, aki kényszerből maradt itthon a gyerek miatt, de izgult Feri is, Klári férje, hisz ő volt a családfő, még a hozzá jövő vendégekért is ő felelt. Legkevésbé Nándor izgult, ő nem egy lapra tett fel mindent, ha nem sikerül, akkor sincs baj.

Két nappal később Erzsi és Nándor egy furgonnal indultak Zsira felé, az intézeti kocsinak ugyanis arra volt valami dolga, majd kitette a két menekülőt a határ közelébe, megmutatva az irányt, merre menjenek, sorsukra hagyta őket. Az időjárás az évszaknak megfelelő volt, nappal sütött a nap, de a higany mínusz 2-t mutatott. Némi hó borította az utakat, de nem volt veszélyesen kemény tél. Szaporán szedték a lábukat mindketten, minél előbb át akartak jutni ausztriai területre, onnan már akárhová mehetnek.

A nehézségek ezután jöttek. Mikor letértek a műútról, a hó már helyenként térdig ért, a sötétben alig láttak valamit, a magukkal hozott elemlámpa csak fél méterre világított. Erzsi pici nő volt, vékonydongájú, alacsony, cipője hamar átázott a lucsok, hótaposás következtében, egyre lassabban tudott járni. Nándor viszont jó erőben volt, szívesebben ment volna gyorsabb tempóban, de nem akarta Erzsit magára hagyni.

Sötét volt, síri csend, hol lápos síkság, hol erdő keresztezte útjukat. Nem is tudták, merre menjenek. Legtöbb bajt a térdig érő hó okozta. Erzsi nem tudott menni a hóban, Nándor

ekkor a filigrán nőt a hátára vette, és több száz méteren cipelte. Néha meg kellett állni egy-két perc pihenésre, de ez csak igen rövid idő volt, hisz nem ácsoroghattak az ismeretlen vidéken, muszáj volt tovább menni. Nándor egy pihenő után megint hátára vette az elcsigázott nőt, hogy folytassák az utat. Elindultak, hátha rövid időn belül találnak valami pihenőhelyet, és ott kihúzzák reggelig. Öt percet mehettek így, amikor Erzsi kérte, hogy álljanak meg. Kijelentette, ő nem folytatja az utat, elindul visszafelé. Nem bírja, és nem akar Nándor terhére lenni a továbbiakban.

Nem tudták pontosan, hol vannak, valószínűleg már átlépték a határt, de semmi jelzés nem volt, sem állomás, de még egy viskó sem, ahová be lehetett volna menni. Kérdés, hogy Erzsi visszatalál-e Magyarországra, és ha igen, hol köt ki? Éhesek is voltak, mert csak egy szendvicset hoztak magukkal uzsonnaként, amit már régen meettek, nem maradt, csak egy alma fejenként. Szétnéztek, a távolban Erzsi megpillantott egy őrbódéhoz hasonló építményt, azt mondta, ő oda fog menni, bárki is lesz ott, csak eligazítja, hogyan jut vissza, és ha már odaért, segítséget kér, vigyék el Sajtoskálra, ahonnan indult.

Nándornak aggályai voltak a tervvel kapcsolatban, de érezte, nem sokáig tudná vinni a hátán Erzsit, nem szívesen, de beleegyezett, hogy alkalmi társa visszamegy. Megölelték egymást, Nándor indult előre, a bizonytalanba, ahol majd valamikor elérkezik a bécsumhelyi nagynénihez, s végre megpihenhet. Erzsi pedig elindult visszafelé, lassan, óvatosan, feladva a kigondolt tervet. Ereje végéhez ért, s most már azon izgult, hogy épségben érjen vissza az óhazába, onnan Kláriékhoz, végül Pestre anyjához és testvéreihez.

2022. november 4

Fotó: FÁBIÁN MÁRIA

KAMARÁS KLÁRA

Eljött az ősz

Eljött az ősz. Kosárba szedd:
a sok gyümölcs beérett.
Elérted, mit elérhetőn
kínált e cafka élet.

Már szél süvölt, későre jár,
vadalma csüng csak ágon.
Fanyar levét élvezze más,
én jobb gyümölcsre vágyom.

Míg néhány kósza, vert madár
tengődik gyér gyümölcsön,
már hull a hó, s tán megfagyok,
de büszkeségem öröm...

Tizennégy sorban

Tizennégy sorban eldalolni
mindent, mi fontos, hogy' lehet?
Tizennégy sor, beosztva rendre,
lefed egy egész életet.

Tíz sorban annyi minden fér el:
öröm, csalódás, bánatok.
Még van idő és fő a szándék,
azt hiszem, hozzáfoghatok.

Hat sor van már csak, az se teljes.
Kár, hogy a költő ily selejtes,
s e dal már nem lehet remek,

és három sor... jaj kezdek félni...
Egy sorba azt lehet csak írni,
hogy voltam és szerettelek.

Álomhajó

Most kék vízen lebeg ezüst hajóm.
Madárdal száll felém, s oly álmodón
érint a szellő, mint fényes selyem...
Repülünk át az álomtengeren!

Figyelj! A parton pálmák intenek,
a távolban talán egy kis sziget...?
Kit érdekel most élet, vagy halál,
ha egy-két ilyen álom rátalál...!

Tovább, tovább... nincs veszve semmi sem,
még itt vagyok, még feldobog szívem.
Még hajt a vágy, leírni azt, mi jó...
Ne hagyj el álom..., fény..., ezüst hajó...!

Végkiárusítás

A fiatalság álarcát ledobtam.
Az élet piszkos hentesüzletében
kampókon lógnak legszebb álmaim
csontok, szalonnák, nyers szavak között.
Csak tessék, tessék, ez végeladás már!
Friss húst kerestek, szende álmokat
öreg tyúkok és vén marhák helyére,
és szerelemről rózsaszínű verset?

Feledjük hát a mocskot és keservet,
és emberek, ti csak nevessetek
a milliónyi megtépett bajazzón!
Ó nézzetek tükörbe! Nézzetek!
Magatokat nézzétek és ne engem!
Micsoda játék...! Most lehet nevetni!

KÖVES JÓZSEF

A dunai sirály

A park fái fölött a fehér sirályok
lármásan, vijjogva keringenek
hajnalonként, amikor ablakot tároknak,
s morzsát hintek, hogy közelebb jöjjenek.
Mint égi jelre, mind nekilódulnak
és megszállják előttem a teret,
szárnyuk kitárul, térülnek-fordulnak,
némelyik közel száll s kíváncsin méreget:
vajon jut-e még majd neki is egy falat
amelyre nagy ricsajjal lecsaphat talán,
vagy a vad tolongásban ő alulmarad
mert gyorsabb és erősebb nála mindahány?
Fehér szárnyuk szinte elfedi az eget,
csörömpölve, csattogva keringenek,
verekednek a koncert, mint az emberek?
Hegy híján háztetőn találnak szirteket,
hol magukat némileg kipihenhetik,
majd vitorlát feszítve tovarepülnek,
fel- és alá buknak egészen reggelig.
Csak egy van köztük, ki nekivág az űrnek.
Elérheti ő a Vénuszt, a Napot:
Látja-e majd, mi van a Föld túloldalán?
Átszakítja-e a végső célszalagot
akárcsak távoli példája, Jonatán?*

**Richard Bach regényhőse Jonathan, a sirály,
aki tökéletesen akar repülni.*

http://megezmegaz.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1229526&fbclid=IwAR31huCbyA2wkeObjPZQzsuSZJLst4lcRs2PxKpYxXCPMclb_4GG-65suQI

MÁNDY GÁBOR

Taxi

– Ott! Látja azt a dundi nőt abban a bordó ruhában? – szólt izgatottan a férfi. – Aki a taxisor mellett elsétált, s most nézeget.

A taxisofőr abba az irányba nézett, és nemsokára meglátta. Sötétedett, a nedves járdán villogtak a neonreklámok visszfényei.

– Látom. Odamegyünk.

– És látja azt a férfit, a kalapban? Úgy áll, hogy a hölgy ne vegye észre.

– Az a szakállas? – kérdezte a taxis.

– Nem. Akinek olyan piros a képe – mondta a férfi.

– Megvan. Most mi legyen?

– Hajtson oda a nőhöz. Látja, most felemelte a kezét. Taxira vár. Én most lecsúszom az ülésről, hogy a pasas ne vegyen észre. Maga vegye fel a nőt, és hajtson el. Ahogy megbeszéltük. Menjen át Budára. Aztán vissza Pestre. Ahova akar. De legalább harminc percig vezessen – mondta a férfi, majd hirtelen eltűnt a hátsó ülés alatt.

A taxis végrehajtotta a feladatot. A nő ideges volt, kissé gyanakodva nézett bele a kocsiba, de amikor közelebb értek, gyors mozdulattal beszállt, hátra. A férfi mohón megragadta, izgatottan suttozkodott, a taxis mindenféle zajokat hallott, de nem akart hátranézni. Inkább az előbbi pasast figyelte, aki szintén intett egy taxinak. Gázt adott, és lassan kihajtott a körútra.

A hátsó ülésről tovább hallatszottak a zajok. Vetkőzés, sugdolózás, szuszogás... A visszapillantó tükörben egy pillanatra felvillant a nő fehér combja, de a férfit nem lehetett látni.

Jó ideig csendesen voltak. Aztán a nő erősebben kezdett szuszogni, sóhajtozott, nyögött. A taxis elkapta a tekintetét. Hajtott, jobbra fordult, majd balra. A másik taxi követte őket, de szemlátomást nem nagyon akart közelebb jönni.

.....

Eltelt húsz-huszonöt perc. Egyszer csak a nő összeszedte magát, és tárgyilagos hangon megszólalt: – Most már lassan hazafelé kanyarodhatunk.

– Egy taxi követ bennünket – jegyezte meg a sofőr.

– Értem. Akkor tegyen még egy kitérőt – mondta a nő.

– Nem baj, ha sokat kell gyalogolnod? – kérdezte a férfi a nő lábainál.

– Nem baj. Persze, semmi baj, szívem – válaszolt a nő.

– Most hol vagyunk? – kérdezte a férfi.

– A kioszknál – mondta a nő.

– Hajtson be az Árpá utcába – mondta a férfi a taxisnak. – A hölgy kiszáll, én maradok. És én fizetek.

– Ahogy parancsolják – mondta a taxis. Még két gyors fordulat, és már ott volt.

– Ugorj! – mondta a férfi. – És nagyon köszönöm!

– Oké. Aranyos voltál. És vigyázz magadra, édes!

A kocsi megállt, a nő kiszállt, és a taxi tovább indult. A sofőr látta, ahogy a másik taxi is arra fordul, lelassít, szinte lépésben követi a nőt. Aztán újabb kanyar következett, és akkor már eltűntek a sofőr szemei elől.

– Menjen még egy kicsit – mondta a férfi.. – Ki kell fújniom magam.

Már megint fenn ült a hátsó ülésen, és a ruháját rendezgette. Vett egy mély lélegzetet, majd, mintegy magyarázatként, beszélni kezdett.

– Nem is tudja, milyen remek asszony ez. Ezért a kis örömért, itt a taxiban, képes volt elutazni Győrbe, ott mászkált egész nap, a marha férjjel a nyomában, aki minden pillanatát figyeli, akit nem lehet lerázni.

– Az a pasas a férj volt? – kérdezte a taxis.

– Igen. Rosszul bánik vele, de irtó féltékeny. És kitartó.

A taxis hümmögött.

– El tudja ezt képzelni? Egy nap Győrben. És a férj ott lohol utána, nem lehet lerázni. Én, persze, nem vagyok ott, én itt szervezem a randit. És megjön a vonat. A férj akkor is a nyomában. A nő beszáll egy taxiba, a férj követi. Mindig a nyakán. Mindig a nyakunkon. De, szerencsére, ez nem jut az eszébe. Hogy éppen a taxiban. Azt hitte, üres a taxi, és ő továbbra is éberén figyel.

– Ez jó – mondta a taxis.

– Tudja, barátom, nekünk ez az egyetlen esélyünk. Győr helyett, persze, lehetne Veszprém, vagy Tatabánya. De túl kicsi hely nem lehet, mert ott nehezen lehetne eljátszani ezt a bujkálást meg követést.

– Nem irigylem magát – mondta a taxis, de rögtön meg is bánta. Ki akart maradni a bajból. A férfi nem orrolt meg.

– Pedig nyugodtan irigyelhet. Ez a félóra megéri. Nekem meg. Neki, hát az más kérdés. Ő egy angyal. Ő feláldozza magát. Már ötször járt Győrben, és nem fárad bele. És mindig örül nekem. Örül ennek a félórának, a fárasztó, és voltaképpen teljesen értelmetlen nap végén.

A beszélgetés elakadt. A férfi mondott egy közeli címet, kiszállt, és fizetett.

– Akkor megpróbálom máskor is magát hívni - mondta a férfi, miközben odaadta a jelentős

mértékű borraivalót. – Tudja, ez bizalmi munka.

A taxis tovább indult, de egy mellékutcánál megállt. A feleségére gondolt, és a szerelemre, amely lobog, de egyszer véget ér.

NYAKÓ ATTILA

Télapó itt van

Egy varázsütésre színesbe öltözött
a táj Velence és Gárdonyi alsó között.
Minden fluoreszkált, minden csupa fényes
volt és vígan trappolt csillámpóni-ménes.

A töltés alatt, hol vonatunk haladt át,
pici csüngőhasú, csúcscuki malackák
csapódtak hozzájuk, s felcsendült az ének,
furulya-szólamra mesebeli lények,

tündék, manók jöttek, apró unikornis,
felébredt az alvó Trautsch Ildikó is.
Ámulattal nézett a szállongó hóra,
s megjelent előtte Rudolf piros orra.

Látta azt a szánkót, mit csak a jók látnak,
lebegett szakállá Miklós apókanak.
Olyan meghitt béke, harmónia volt ott,
– Írj a történetbe bolhát, sakált, pókot!

Hergelt a kisördög – nem túl nyálas ez így?!
– Ajándékba készül, ne legyél már irigy!
Átélni a csodát mindannyiunk álma,
hátha ez a vers is eljut sok csizmába...

<http://nyakoattila.blogspot.com/2016/02/telapo-itt-van.html>

Grafika: **TRAUTSCH TIMEA**

GAÁL ERNŐ

Vallomás a Múzsámnak

Tiéd vagyok minden áldott pillanatban,
Hűséges szeretőd kedves gondolatban.
A való életben is Hozzád tartozom,
Te vagy az önzetlen őriző angyalom.
Neked címezett szózatomban nem lehet más,
Csakis egy őszinte szerelmi vallomás.
Azt is töredelmesen be kell, hogy valljam,
Veled szemben hiányos az önbizalmam.
Érzelmek ügyekben nem vagyok túl okos,
Csak egyetlen kérdésben igen bizonyos.
Ez nem más mint az elbűvölő szeretet,
Amely végigkíséri minden léptemet.
Közelségedet a szívemben érzem,
Szerelmed égő lángjánál sütkérezem.
Az égi fény világít rögzös utamra,
Nem engedsz eltévedni sötét éjszaka.
Ha didergő fagyos érzés reám támad,
Előveszed a legjobb téli ruhámat.
Ha farkas éhség kínjától szenved a testem,
A húsos fazékhoz közel engedsz mennem.
Ha megkönyékezik alattomos betegség,
Orvosod írja az ellenszer receptjét.
Hozzád küldött imám ezzel le is zárom,
Mint egy boldog ember e sivár világon.

HALÁSZ ERZSÉBET

Tulajdonkérdés?

– Úgy alakult, hogy nem haltam meg – kezdte mesélni Ida halvány mosollyal a kórházi ágyon. Közben derült ki, hogy nem kell még. – Begyömöszöltem a számba egy doboz altatót, de a pohár víz felénél már ordítottam: nem akarom! A szomszédom véletlenül meghallotta, nekifeszült az ajtónak, rögtön látta, hogy mi van, megakadályozta, hogy lenyeljem a rengeteg altatót.

Nézete szerint én egy nő vagyok (tehát nem egy hülye vén tyúk?)

„Ne tegye ezt velem – rivallt rám szeretettel, hisz alig látni már magához hasonló nőnőformát. Egyformára farigcsált-toldott, festett-mázolt figurákat látok többnyire.

– Múlt századi „dízájn” – nevetem el magam, amit furcsának is találok, mert mostanában nem szoktam. Úgy emlékszem, rohadt állatnak neveztem a főnökömet tegnap, mert nem engedte beadni az inzult. Mondta, ne pepecseljek, sürgős munka van, s hogy negatív, hülye vén tyúk vagyok. Erre mondtam – mielőtt elvágódtam, hogy ő meg egy rohadt állat... Aztán este arra jutottam: elég volt!

– Egyszer találkoztunk a könyvesboltban. Mondta, egy kislánynak veszel meséskönyvet. Mi van vele?

– Akkoriban karácsonyra mindig hoztam haza egy kisgyereket a főtí intézetből. Nem azok közül, akik körülfogtak, hanem a legszomorúbbat. Nem gügyörészésre. Mesére, együtt sütés-főzésre, nagy sétákra, nagy beszélgetésekre. (Akkor még nem inzulinóztam.) Csak mindig nagyon fájdalmas volt az elválás, mindkettőnknek, már nem mertem folytatni.

Aztán egyszer egy távoli rokonom látogatott meg. Ajtót nyitva, egy torkaszakadtából bömbölő kisfiút láttam mellette, egy szót ismételgetve: NEM! Intézeti gyerek –, mentegetőzött Vilma, a rokonom. Azt akartam, hogy egy eleven gyereket kapjak, de „ez” nálam csak azt ordítja, hogy NEM! – bármit teszek – mondok is. Megvizsgáltattam, azt mondták, majd megnyugszik. Örökbe fogadható. Rögtön el is intéztem, hogy az anyja –, aki a börtönben már lemondott róla –, ha netán meggondolja magát, ne vehesse vissza. De megőrülök tőle –, így az új anya –, és elviharzott. – Mindjárt jövök, kiabált vissza a lépcsőről.

Lekuporodtam a gyerek mellé, mivel ő nem mozdult: lecövekelt, a földet nézte, de már némán. Beszélgettem hozzá halkan, mindenfélét –, egyszer csak felém nyújtja a kezét, és lépeget velem befelé, de azért gyanakvóan nézeget lentől felfelé. Később megkérdeztem, akar-e nálam aludni... „ – De bepisil – tudósít a közben visszatért anya, egy éjjel többször is”. Ránéztem. Megvernél? – kérdezte, de már egy kis reménnyel a hangjában. – Dehogy verlek, háborodtam fel, de majd próbáld meg, hogy: ne. Felkelhetsz, ha úgy érzed, hogy kell. Persze, magad is kimehetsz, hisz már nagy fiú vagy, négy éves.

Az első reggel kétségbeesetten, elgömbült szájjal ült az ágyon, várta, hogy felébredjek. Bánkodott nagyon. Morcos volt, csúnyán nézett maga elé.(Haragban volt magával). Az eset kis szünetekkel hosszú hónapokig ismétlődött. Aztán egy hajnalon észleltem, hogy csendesen kimegy – és befelé jövet óvatosan, finom kézzel betakarja a hátamat, és alig észrevehetően megsimogat. Aznap reggel száraz volt az ágya. Soha többé nem pisilt be.

És ami még érdekes, nem fáj a szíve a márkás „cuccokért”, de ünnepi áhítat volt az arcán, mikor először a haját szárítottam: (hogy neki még soha senki).

Egy napon aztán szólt az örökbefogadó anya, hogy ne mászkáljon csak úgy ide a gyerek, nekem azt kérnem kell – őtőle. Ám rövidesen megjelent a még-jogosabb tulajdonos: az „édes”-anya.

Mi a gyerekkel legyőztük a bepisilés rémét, de a két „anya” eltorzult képpel esett egymásnak: kié a gyerek?

A „nagyjelenetnél” a gyerek szorosan bújt a térdemhez, minket kettőnket senki sem kérdezett a tulajdonlást illetően.

A fél-pohár víznél – mielőtt a végzetes adagot lenyeltem, felvillant: a GYEREK!!! Mintha szorítást éreztem volna a térdemnél...

*„Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak”
(Szentírás: Szt. Máté evangéliuma.)*

Kincsek

Mikor a páromnak el kellett mennie az „örök vadászmezőkre”, a temetés után hazatérve végigfeküdtem az ágyán, a szememből szakadt a könny, mint a hirtelen jött záporosó – a nyűtt Ady-kötetre, melyet az utolsó napokban olvastam neki.

Valahogy álomba szenderültem, és már hallottam a szívemnek kedves hangot: Maradj még egy picit...csak egy percet még... (Így kérelt a kórházban mindig, a hosszú bennfekvésekkor).

Mély sötétség kezdett húzni lefelé. Próbáltam szólni, de nem bírtam. Minden erőmet koncentráltam, míg egyszer csak hangot hallottam, a sajátomat: „Nem lehet, még vissza kell mennem.” Akkor már vonult előttem néhány arc sziluettje, szőke és barna fejek, végül egy újszülött, vagy talán csak születni készülő fejecske... Lassan felültem, már tudtam, hogy akarok, hogy *kell* élnem. Őértük.

Az egyik (fogadott) lányunk ezek közül az esküvőjén mondta el: „Mikor eljöttem tőletek, azt mondtam magamnak: ha így is lehet, akkor én is megpróbálom”. Így tudtuk meg, hogy minket tekintett példának. A meghalt szülei helyett összeverbuváltuk a fellelhető rokonságot, hogy neki is legyen násznépe.

Nemrégiben a kisebbik gyerekük – „vasgyúró” kisfiú, kitűnő tanuló –, kirakta elém a *kincsit*, hogy válasszak magamnak. Pici teknőst tolt elém, amin a mágnes összeszedi a széthullott tűket, ha varrok. Láttam, erőt vesz magán, ahogy hősiesen elrebegi: „bár én is nagyon szeretem, de odaadom”. Próbáltam lovagiasságát méltányolva – visszaajándékozni, de mint egy igazi lovag – ezt nem engedte. A kicsi lány nagy papírdobozt szorongatott. Pici kövek, kagylók, csigák, falevelek színpompás kavalkádját. „– Viheted bármelyiket, amit csak szeretnél – bízott. Nem boltból valók, *igaziak*.”

Ahol a szükség, ott a segítség – tartja a régi mondás.

„...az ember a szeretetért él, és az öröklét kínzó vágyát a halhatatlanná tévő szeretettel lehet beteljesíteni...”

(Cabré J.)

BŐSZE ÉVA

Karácsony fényei

Karácsony fényei, lelkem lángjai – lobogjatok!
Mint csillag az égen
– reménységem -
az ezredfordulón is átragyogjatok...
Karácsony fényei, szikrázó szemei – szálljatok!
Lángnyelveteikkel, a szeretet tűzével
minden szívet szívre gyújtsatok!
Minden házba örömet, vidámságot, meleget, barátságot
vigyetek!
Égi fényt a betlehemi jászolba
meleget a jégvirágos ablakba!
Ontsátok a fényességet,
a világban békességet!...

Roráte

Alig pirkad –, az utcákon még imbolyog a fény,
s a templomlépcsőn dideregve
bukdácsol a szél.
Benn meleg van, sejtelmes gyertyalobogás,
az arcokon – szemeken boldog
várakozás.
Szívükkel fogják a harang zsondító hangjait,
kívül hagyta minden ember
múltja árnyait...

Szeretetmisztérium: Karácsony!

Vágytam már a Tél havát!
Karácsony hangulatát...
Együtt a család a jó meleg szobában,
szállnak az órák boldog várakozásban.
Sóhaj kíséri a fagyos szél útjait,
nem hallhatjuk az erdők zúzmarás hangjait...
Fenyvesek álmodnak fehér éjszakát,
karácsony estére meleg szobát.
Álmodnak fejükre csillogó koronát,
fogadni a szeretet misztériumát...
Szirmot bont a fagyos föld csupasz ága,
hitünknek kinyilatkoztatása...
Szívemben a gyermek Jézus összes édessége,
Értő bölcsességet ad ma közelsége.
Átölel, fölemel, megújít varázs,
Szent titkok lángoló kitárása,
A láthatatlan szeretet áramlása...
Egy érintéstől, egy kézfogástól szikrázva fellobog!
Jégvirágos ablaktáblán dideregnek a csillagok!

VASI FERENC ZOLTÁN

Élményvers XII.

Mert csak most hólapát van,
Foghatna bánat.
Mának búsuljak,
Mennyire rohan az idő lába?
S milyen távoli,
Magasló az emlékek tárháza?
Az idő parancsa repedt falain,
Utunkat magyarázza.

Fotó: **DARVAS JUDIT**

VIHAR BÉLA

Rózsálik hajnal felé

A Hajnal rózsás combjai között megszületett szilaj fia a Nap.
Isten jó nagyot kacagott és lőn reggel.
Én meg felpattantam fekhelyemről és kijöttem barangolni
a folyó ösvényes partjára,
az ég színeké tányérjába belemártották a fák lombecsetjüket
és kövér felhőket festettek.
Látom a nádas ujjongó vonaglását
víz és szél, szél és fű fiatal szerelmét szállni a puszták felett
kiterjesztett szárnyal -
Isten képeskönyve világ!
Ballagok a parton (most váltottam tiszta inget)
lépésem belesüpped a fűbe - egy-kettő -
kis lepke, repülő szírom, cicázz erre!
egy-kettő -
nádak zászlói intenek, a folyócska csengője csilingel
én meg csak vidáman járok, kelek
és lépteim ritmusába - hallom - lassan megerősödve
beleszövődik jobbról és balról két-két barátságos lépés,
azután megyünk a part mellett hallgatagon és hárman,
fürtjeinkben bujócskázik a szellő,
terüljastalka a békességünk,
lépteink dobognak mint a szív -
Anyám nékem a világ, kísérom a két öreg bölcs, Homeros és Witmann
tudják, hogy szeretem őket,
kankalinkoszorút fonok sárga hajukba,
és pálcát török kezükbe.
Világ
Jó reggelt anyám kertje virágok -
így köszönök házunk ajtajából reggelente,
mikor az éjszaka karjaiból kibontakozik a mézes erdő
és a fák izmos csipője harmatos a szerelemtől.
Jertek felém mennyasszonyaim, lila, kék és fehér szűzek,
szellő csengetyűi, halk táncra lengők, virágok, kedveseim.
A barázdán túl átsétálok köztetek és ezen a világon, mely tíz lépés anyám álmaiból.
Lehunyom szememet, vállamra illatból szőtt köntös borul
és íme már a kínai porcellánvároskák között vagyok,
újjammal illegetem a levegőt,
sétálva gyapjas fa alatt, bölcs mandarinokkal elmélkedem
és a kecses petónia elémtípeg kék teáscsészével
csingiling
csingiling, most kedvesem illatos válla vagy,
gésák válla liliomszál.
Sötét bimbók között körbe, Karmel-hegyén járok,
lelkem fogom meg a szíromban, mellem összeszorul -
most egyetemi előadást tartok,

ezer ember hallgat engem,
beszédem felszáll, mint madár és kiterjeszti szárnyait -
hallom a láthatatlan tenger mélyéből a vágyódás hárfakarát
a béke szőke lángja ég
egy ősi csillagon most álmodja a teremtés legelső virágait
és így mesélek,
mondom:
mikor kezdődött az idő történt varázslat,
az igazság a sejtek fátyolába fődte el magát
és akkor rám mutattak: ez ember,
ennek meg neve virág.
Én elfödöm a fátyolt anyám kertje
és elveszett testvéreim megtalálom...
... de aztán látom házunk ablakát,
látom megnőttem és harcolnom kell e világot estig
és semmi sem változik.

Milicek, Lidércek tánca — Zemplén

Fotó: **SZABÓ MÁRTA**

HABOS LÁSZLÓ

Az özvegy karácsonya

Szent Igéknek tüzes szavai hullottak
Szószékről, s valami távoli világból.
A rekedt pap bűnbánó könyörgésére
Arctalan kórusban mondott álmos áment
Visszhangoztak szeplőtelen ódon falak,
Miközben az özvegy félénk csendre vágyott,
A fényfüzéres betlehem melegére,
S az ünnep elringató üzenetére,
Amit csak ő hallhat, amit csak ő kaphat,
De nem volt bátorsága ily nagyot kérni,
Sem a Hatalmastól, sem az Újszülöttől.
Hagyta, hogy kézen fogja hitetlen magány,
Hazakísérje komor fagyos éjszakán,
S a papírfüzérrel díszített fa alatt
Halk sóhajjal kicsomagolta fájdalmát.

Még találkozunk...

Találkoztunk. Egy ételosztáson.
Egy tüntetésen. Néztél. Néztelek.
Elrohantál. Hova menekülsz?
Nekem nincs hova. Maradok.
Várok. Várlak. Még találkozunk.

Átgázoltak rajtam vastalpú bakancsok.
Közönyös szemtanú az idő. Megbámulnak.
Voltam és vagyok. Úton és útban.
Eső esik. Betakarnak. Bólogatok.
Pénz csörren. Mit jelent elfordulni?

Utcázajba menekül konok magány.
Harangoznak. Emlékszem ünnepekre.
Terített asztalra, gyertyalángnak táncára.
Egy megbilincselte tanár tekintetére.
Szeretnék hófehér ruhában tükörbe nézni.

Neon vörös árny nesze tör kapualj csendet.
Szétgurult könyörület után kapkodok.
Elment az utolsó villamos. A seb nem gyógyul.
Honnan menekülsz? Ugye találkozunk.
Egy lángoló csipkebokornál. Egy Golgotán.

KREISCHLER NELLY

Minden összefügg

Éjfél előtt álomtündérek ringattak,
hunyt szemhéjamra jó éjt pusztit adtak.
Utolsó kép a kedves elmosódott képe,
ahogyan beleolvad, s tűnik a messzeségbe.
Most nem fájt tűnése, mosolyogtam.
Tudtam, hogy játszik csak, de itt van.
Hangja bennem még remegve zengett,
de a szavak nem tartalmaztak már értelmet,
csak az a tónus, amit úgy szeretek!
Olyan, mint gyengéden ölelő szeretet,
oly nyugtató, öntudatlan-álomba ringató.
Idilli képek, nem baljós való.

Az alvás egy óráig sem tartott,
Hajnalig éberen hánykolódtam.
Szürke ég alján izzó fénycsík derengett,
Gyönyörű pirkadat meglesője voltam!

Közben kusza gondolatok,
– mint gyorsított film – peregtek a múltból:
családról, barátokról, ifjúságról,
s a már eltávozottak előbukkantak újból.
Színes spirálokként pörögtek, kavarogtak,
kapcsolódva foltokká olvadtak széjjel.
Próbáltak rendeződni, nem sikerült.
Így telik szinte minden éjjel.
Néztem a hajnalhasadást,
míg könnyek nem fátyolozták szememet.
Minden összefolyt, színes patakká.
Zuhantam bele, eltemetett.

RIERSCH ZOLTÁN

Árnyék az adventi tájon

Haragosan zörgeti
a novemberi szél a redőnyöket,
ott benn a szobában
magányos a magány.

Száz és ezer ölelésen túl
a szív nem töpreng, érez.
A szabadság nem magányos.
Rég elmentek, kiket szerettem.

Fúj a szél, fázom.
Oly távol az egykori tavasz,
rég nem virágzik az orgona.
Ha majd indulni kell,
szólni fog a lelkiismeret?

Utam társa
az öröm és a végzet.
Isten akarta, a sors keze.
Nem mindig olyan a tudat,
amilyennek látszik.

Néha ajánlatot tesz
a feketelábú patás,
mégis, ha nyugovóra térek,
körbeölelnek a sosem múltó
évtizedek, emlékek.

A sok beszéd feltépi
a mélyre süllyedt sebeket.
Barátkozik velem a más világból jött
másvilági téves elképzelés.
Rám köszön a „látнисemakarom”.

Az Úr szerint,
bocsáss meg az ellenségeidnek!
Önmagamnak is meg kéne.
Uram, kérlek, segíts!

Odakinn csillapodik a szél.
Szállingózni kezd a hó.
Az Esthajnal,
meg a többi derengő csillag
árnyékot vet az adventi tájra.

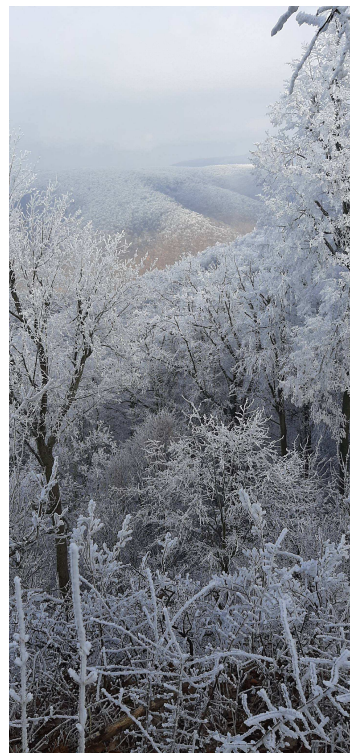
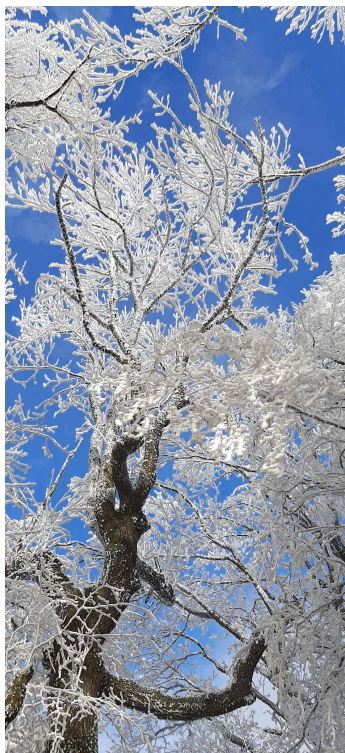
FETYKÓ JUDIT

Adventi tűnődés

2005, *Kaskötő Istvánnak*

Lassan Advent első hetének közepére érve
megrohan számtalan múltbéli karácsony emléke.
Kint a hó néha pilinkélget, s el is olvad nyomban,
fenn a hegyekben már talán megmarad szín-nyomokban,
s az emlékek egyre jönnek, mint messzi, vágyott árnyak,
reményt adnak régi fénnel homályos téli tájnak.
Összehajol kopár dió, orgona, tamariszkusz,
ágaikon a hajnali dér, mint a csipke-mirtusz.
Hajnalban Rorátéra harangoznak, a hang telve
bizakodással, s míg beleérünk a fény-ünnepbe
átitatódik a jelen a múlttal. Kapaszkodom:
s fog, ölel sok régi, emlékkép-tükör karácsonyom:
reggelente belesett a későn kelő téli nap,
megcsillantak a fenyő díszein a fénysugarak;
gyermekként még hittem: elég csak behunynom a szemem,
és mindjárt ott leszek —, ott, és igen, az már Betlehem...
Hol van már az igazi jászol, hol a csillag fénye,
s beengednének-e oda, időben visszaérve,
vagy csak a jámborok, a hívő mágusok, királyok
kiváltsága betérni, meglátni, mit a pásztorok?
— Kiutasítjuk házunkból, magunkból barátunkat,
s az eltérő hitekbe zárjuk végleg önmagunkat —
hol az az istálló, hová lett, hol a jászol,
s miért tűnt a semmibe a három király, a pásztor,
— felmerül számtalan hiánynak fojtó gondolata,
én, te, magunk akarjuk: legyen mindenki egymaga.
Csöndben fordul az év, hozza az ünnep üzenetét,
neked fényünnep, szilveszter konfettis éji képét,
nekem a születés s vele a szeretet reményét;
tudom; mást gondol, mást hisz, távolságot tart a másik,
— mindenki maga hitében ön-igazára vágyik —,
ám ezekben a hetekben naivan váraozom;
és gyermeki hittel most, ma megint hinni akarom:
ilyenkor, ebben az adventi előkészületben
megolvad a harag, a dac a távoli szívekben
s összerezegnek csak egy napra, egyetlen estére
az évvége, a fény, a karácsony szép ünnepére.
Ismét hó pilinkél, változnak kint egyre az árnyak
sejtelmes formát adva az egyhangú téli tájnak;
valahonnan diós-mákos kalács illatát érzem,
csak az emlék, a régi, az csalt meg, megint, egészen...

Várok. A nap egy pillanat, s végtelen csoda-várás,
jön egyre jön a tél, ünnep, s vele a napfordulás.
„Távoli tájban, abban a házban gyógyíts meg hited,
karácsony éjén, napforduló éjén magadért teszed.” —
írom üdvözlőlapomra. És kint a hó megeredt,
fehér tél-varázssal, hó-paplanba von várost, teret,
kristályból szőtt fehér dunyha alá van a táj bebújva,
karácsony, évfordulás, minden múlik s fordul újra.

Fotók: **FEIGE MÁRTA**

KARÁCSONYVÁRÓ

ADY ENDRE:

Karácsony – Ma tán a béke...

Ma tán a béke ünnepelne,
A Messiásnak volna napja,
Ma mennyé kén' a földnek válni,
Hogy megváltóját befogadja.
Ma úgy kén', hogy egymást öleljék
Szívükre mind az emberek –
De nincs itt hála, nincs itt béke:
Beteg a világ, nagy beteg...

Kihült a szív, elszállt a lélek,
A vágy, a láng csupán a testé;
Heródes minden földi nagyság,
S minden igazság a kereszté...
Elvesztette magát az ember,
Mert lencsén nézi az eget,
Megátkozza világra jöttét –
Beteg a világ, nagy beteg...

Ember ember ellen csatázik,
Mi egyesítsen, nincsen eszme,
Rommá dőlt a Messiás háza,
Tanítása, erkölce veszve...
Oh, de hogy állattá süllyedjen,
Kinek lelke volt, nem lehet!...
Hatalmas Ég, új Messiást küldj:
Beteg a világ, nagy beteg!...

BABITS MIHÁLY:

Karácsonyi ének

Mért fekszel jászolban, ég királya?
Visszasírsz az éhes barikára.
Zenghetnél, lenghetnél angyalok közt:
mégis itt rídogálsz, állatok közt.

Bölcs bocik szájának langy fuvalma
jobb tán mint csillag-ür szele volna?
Jobb talán a puha széna-alom,
mint a magas égi birodalom?

Istálló párája, jobb az neked,
mint gazdag nárdusok és kenetek?
Lábadhoz tömjén hullt és arany hullt:
kezed csak bús anyád melléért nyult...

Becsésnek láttad te e földi test
koldusruháját, hogy fölvetted ezt?
s nem vélted rossznak a zord életet?
te, kiről zengjük, hogy t'megszületett!

Szeress hát minket is, koldusokat!
Lelkünkben gyujts pici gyertyát sokat.
Csengess éjünkön át, s csillantsd elénk
törékeny játékunkat, a reményt.

Ismeretlen szerző:

Fehér Karácsony

Havazik, havazik...
Meg sem áll tavaszig.
Tán az egész világ
Hó alatt aluszik.

Hó alatt aluszik,
Pilláját se nyitja,
Hó alatt aluszik
Kertünkben a fűzfa.

Álmában barkát bont;
Csupa fehér bársony...
Azt hiszi tavasz van,
S itt van a karácsony.

Itt van a karácsony,
Most nyílik virága,
Hócsillagot bontott
Minden bokor ága.

Ünnepel a tél is;
Felöltözött szépen,
Kint sétál az utcán
Ünnepi fehérben.

Forrás: <https://szepi.hu/irodalom/vers/karvers/index.html>

KARÁCSONYVÁRÓ

Pásztorok, pásztorok

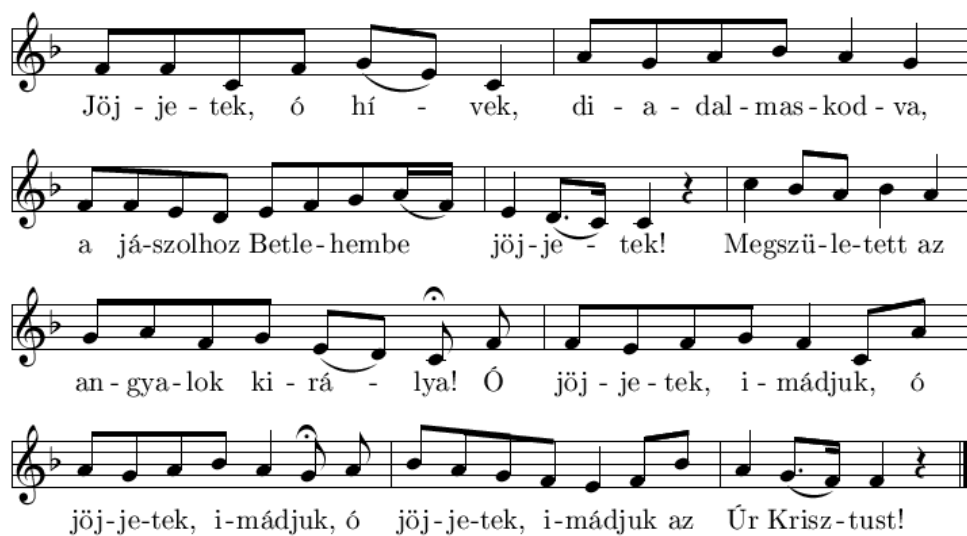
Zsaskovszky: Énektár 1855

Keresztény ének

Pász-to-rok, pász-to-rok ör-ven-dez-ve In-dul-nak Jé-zus-hoz Bet-le-hem-be.
5 Há-lá-san hó-dol-ni a kis-ded-nek, Ő ho-zott vált-sá-got az em-ber-nek.

<https://www.youtube.com/watch?v=R6R9CJDo968>

Jöjjetek, ó hívek

Jöj - je - tek, ó hí - vek, di - a - dal - mas - kod - va,
a já-szolhoz Betle-hembe jöj-je - tek! Megszü-le-tett az
an - gya - lok ki - rá - nya! Ó jöj - je - tek, i - mádjuk, ó
jöj-je-tek, i-mádjuk, ó jöj-je-tek, i-mádjuk az Úr Krisz-tust!

2. Nyájukat elhagyva, szerény bölcsőjéhez
a hívásra jönnek már a pásztorok.
Most mi is vidám lépéssel siessünk!
Ó jöjjetek...

3. Csillagjáró bölcsek Úr Krisztust imádva
tömjént, mirrhát és aranyat áldoznak.
Mi a Gyermekek szíveinket adjuk!
Ó jöjjetek...

<https://www.youtube.com/watch?v=qhlSc4tzeL8>

ILLYÉS GYULA

Az ígéret megszegése

Kezd megszegetni megint az Ígéret,
a tavaszi. "Minden lehet" megint –:
settengve jönnek a naponta más
hőmérsékletű – a mind ember-hűtlenebb –
ősz reggelek.

A sirály
szárnyai öblös vitorlái közt a tó fölött
tagmozdulatok nélkül iramul
háttal Somogynak, Somogy egébe, búcsúzó
rikácsokkal felénk, fölfeszítve
eleve arra, ami vár –

Minden lehet. Járványok. Hidegzáporú
kilakoltatás. Sárban-cuppogó
menetelés ökrökkel, nőkkel, el-elmaradó
aggokkal. Vasrostélyú zsoldosok
mi-indokolta kicsörtetésekkel,
a tegnap még miénk-volt völgyből, csak azért:
ott – hullong már a hó? Minden lehet.
Varjú-versengés? Vagy géppisztolyok? Vagy
szónok-makogás, vagy – honnan ismerősen? –
lepra kereplők? Csengős szánok (messze, de
tanya-rablásra vagy nászútra?) És ahol
a hó függönye szétválk, mint színpadé:
még távolabb már – századokra? – hirtelen
kigyulladt sziklacsúcsi városok
csörömpölő – pohárszékszerű – összedőlte.
S mert nézhetsz világuknál jobbra-balra: ugyanaz
s előre-hátra: ugyanaz: s ha mégjobban figyelsz
szemlehungyva és fülbehungyva:
ó-szövetségi medvecsordák
lecommogása falni óvodásokat,
ítéletül! Mert nincsen álom, érted-e?
S legenda sincsen; merő elme-szülemény;
minden való volt s csak megosztatott.
S osztatni fog, – mert mért ne gyarapodnék?
S csak nem csilingelnek elő
azok a karácsonyok, még Késmárkkal és
Bálványossal s a végeérhetetlen
pörgettyűzéssel, dióba, miközben
a magányos, messzi, pusztai vén ház körül
cerberusokként állnak őrt a kétes
jövő ellen (fől-főlcsholva) a
megvesztegethetetlen
nagyapai juhászkutyák.

BÁRDOS LÁSZLÓ

Egy John Keats-szonett magyar történései (Fordítói [belső] monológ)

When I have fears that I may cease to be

When I have fears that I may cease to be
Before my pen has glean'd my teeming brain,
Before high piled books, in charactry,
Hold like rich garners the full ripen'd grain;
When I behold, upon the night's starr'd face,
Huge cloudy symbols of a high romance,
And think that I may never live to trace
Their shadows, with the magic hand of chance;
And when I feel, fair creature of an hour,
That I shall never look upon thee more,
Never have relish in fairy power
Of unreflecting love; — then on the shore
Of the wide world I stand alone, and think
Till love and fame to nothingness do sink.¹

Ha rádöbbenek, hogy meghalhatok

Ha rádöbbenek, hogy meghalhatok
mielőtt agyam termését behordtam,
mielőtt, mint dús csűrök a magot,
megőrzöm magam tornyos könyvhalomban;
ha nézem a csillagos éjszaka
arcán a nagy mese jelképeit
s érzem, hogy őket lerajzolni a
varázskezű sors nem soká segít;
s ha azt érzem — te tűnő árny, te szép! —
hogy már nem látlak viszont, s hogy soha
nem önti belém tündér erejét
a gondtalan csók — akkor, akkor a
mindenség partján állok, eltűnődve,
s hír s szerelem semmivé omlik össze.

Szabó Lőrinc fordítása²

Ha félelem fog el...

If I Have Fears...

Ha félelem fog el, hogy meghalok
S nem aratom le termő agyamat,
S mint gazdag csűrök, teli könyvsorok
Nem őrzik meg az érett magokat;

Ha látom a csillagos éjszakán
A nagy regény ködös jelképeit,
S érzem, hogy árnyait leírni tán
A sors mágikus keze nem segít,
Ha azt érzem, te percnyi tünemény,
Hogy többé majd nem nézhetek terád
S a gondtalan, tündér szerelmet én
Nem ízlelem, akkor a szép világ
 Partján tűnődve állok, egyedül,
 S Hír, Szerelem a semmibe merül.

Vas István fordítása³

Ha elrémít, hogy létem megszakad...

Ha elrémít, hogy létem megszakad,
s agyam kincsét tollam föl nem szedi,
s miként tömött csűr érett magvakat,
nem őrzi dús könyv, betűk ezrei;
ha az éjjel csillagarca előtt
szent rege felhős jelképe dereng,
s tudom, talán csoda sem ad időt,
hogy árnyékát megvonjam idelent;
ha sejtem azt, perc bájos gyermeke,
hogy többé nem pillanthatok reád,
s nem telít szerelem öröme se
gondtalan: akkor a széles világ
partján megállok és elmélkedem,
míg semmibe süllyed hír s szerelem.

B. L. fordítása

Kezdjük az elején. „Ha rádöbbenek” — talán nem is meglepő, hogy Szabó Lőrinc indít a legerőteljesebben (kettőjük közül? vagy a három közül?) A *When I have fears* kérdése pontosabban tűnik át Vas István szövegén: „Ha félelem fog el”. A szerényebb, szelídebb és főként idiomatikusabb, köznyelvibb angol szerkezet Vasnál pontosabb; fölösleges, de fület gyönyörködtető ajándékként pedig még tiszta a sorkezdő három jambus is.

Máris kiigazíthatjuk magunkat. Mert persze mind a két fordító nagyon eleven, nagyon köznyelvi fordulatot használ *magyarul*; csak éppen a Szabó Lőrincé drámaibb, élesebb és — nem utolsósorban — inkább vétetett a modernség kifejezőkészségéből, mint Vas Istváné — s mint Keatsé.

Szabó Lőrinc (a továbbiakban: Sz. L.) első sorában különös feszültséget támaszt a „rádöbbenek” tragikus végérvényessége, valamint a „meghalhatok” *ható* igéje mint — végül is — puszta lehetőség (átmentve így a „may” módige jelentéselemét is).

Meghalok-halhatok: az eredeti nem ily pörén fogalmaz. „... that I may cease to be” — sajátosan leplezett, finomított (eufemisztikus?) közlés ez, mégpedig éppen egy erősen formalizált és ilyenként elkoptatott szerkezet révén (három igeforma: *may*, *cease* és *be*, ennyi csak elég lesz

végünk kulturáltan hagyományos kifejezéséhez?) Cease to be, cesser d'être — bukkannok rá a könnyen adódó analógiára szegényes repertoáromból. — A helyzet mégsem ennyire egyszerű. Hiszen valamiképp szokatlan, hogy az én, az egyed önmaga nemlétéről szóljon, önnön halálára reflektáljon az elvont általánosítás effajta tárgyias kegyetlenségével. Ilyen kijelentéseket — s talán inkább már *múlt* időben — a másokról, másokról, harmadikról szokás tenni. Eszembe jut, s nem is tágit onnan, jóllehet ide illő alkalmatossága nehezen igazolható, a „nem-lenni igyekszel”,⁴ a másik, a halott szubjektumba kivetített, -helyezett önvonatkoztatás absztrakciója, amely persze *ön*-kínzásként fejt ki hatását (költőre, olvasóra).

[Mindehhez képest fogalmazzunk így: „Ha elrémít, hogy létem megszakad”. Az „elrémít” túl erős — a „Ha megijeszt” viszont kevés, meg egy csöppet groteszk is lett volna. A sor második felére okkal-móddal büszkék vagyunk. A *may* árnyalata, igaz, itt is elveszett. Fogalmazzunk így 1998 júliusában.]

Ezután következik a könyves-betűs három sor, az ismétlődő alárendelő mondatsorozat első képi egysége. Közbevetőleg: a „when”-t mindenki a „ha” kötőszóval magyarítja — ez szinte természetes —, de vajon miért adja meg Vas István (a továbbiakban: V. I.) „if”-nek az eredeti vers kezdő szavát? Ennek a jelen pillanatig nem tudtam nyomára jutni. A szóban forgó részlet az aratásnak, a mag begyűjtésének metaforikus lehetőségét kétszeresen is kihasználja: a) „my pen” — „has gleaned” — „brain”; b) „high piled books” — „garners” — „grain”. (Milyen fontos képzetek a költő számára! A *La Belle Dame sans Merci* második szakaszában is, a „lovag” belső valóságát nem sejtő vigasztalásként: „A mókus csüre tellve, kész / az aratás.”⁵) Az agy termésének a könyv csüreiben a helye. Sz. L. itt megint drámaibb (és ezúttal még hübb is Vasnál, azaz a többieknél), hiszen lefordítja a „before”-t is: *mielőtt*. Sürget az idő. — A könyvek csürei mindkettőjükénél szépen... emelkednek? Vagy sorakoznak? Sz. L.: „tornyos könyvhalomban”; V. I.: „teli könyvsorok”. [A harmadik majd elejti a kiterjedést.] Keats függőlegesen helyezné el könyveit: „high piled” — a „teli könyvsorok” így egy kissé mást mond, s ki is lép a gazdálkodási haszonépület vizualizációjának köréből. Meg aztán a „tornyos könyvhalom” valaminő üdvös rendezetlenséget is sugall: elvégre a megőrzés tudata a lényeg, nem a rend látványa.

[Ámde hova lett az „in charactry”? Keats oly gondosan nevezi meg az agy termésének grafikai jeleit, mondjuk a betűket, hogy magunk ettől csábulunk el: „s agyam kincsét tollam föl nem szedi, / s miként tömött csűr érett magvakat, / nem őrzi dús könyv, betűk ezrei...”. Igyekeztünk, hogy fordításunkba beleírjuk az *írás* jelképrendszerét: nyilván fontosabbnak is éreztük, mint „ők” a maguk évtizedeiben. A betűk persze más világlátás — és *könyvfilozófia* — jelei is lehetnek a romantikus lírában: pl. „Komor betűkkel, mint a' téli éj / Leirva áll a' rettentő tanulság...”⁶ — A „betűk ezrei”-n kívül (*ezrei*: megalkuvás, bár az *i* hang érdekes módon megegyezik az angol szó magánhangzós végével...) ezért mindenáron meg akartuk menteni a *tollat* is („my pen”), amelyet mindkét nagy fordító elhanyagolt. Egy kissé aggasztó, hogy mi sem bírtuk átmenteni a „teeming” kétirányúságát: *termő*, de „nyüzsgést” is evokál. Túlsúfolt agy, érezzük, s íránk is most szívesen, ám már nincs hova elférnie. Örülünk neki, hogy talán baklövések nélkül jutottunk el a mezőgazdasági motívikájú részlet végéig; hiszen e tárgyban oly műveletlenek vagyunk. Szeretjük a hozzá kapcsolódó szavakat, de csürt történetesen épp e magyarítás nyarán láttunk, ott, a Zemplénben, szívdobogva. — A mindenkori (mű)fordító műveltsége és/vagy műveletlensége, s néha az előbbi hátrányai, valamint az utóbbi előnyei? Téma.]

A következő négy sor hatalmas tágasságát ismét csak jelek telítik (esetleg tagolják?). Itt az arcon, tudniillik az „éjszaka csillagos arcá”-n múlik minden, különösen a Wordsworth-öt, s még különösebben a Wordsworth-olvasó Paul de Mant — és tanítványait — is olvasó interpretátor szemében. Az arcon, amely már a következő sorban csaknem elborul (cloudy), majd el is tűnik a szemlélő szem elől. Sz. L. megtartja, V. I. ellenben mellőzi, ezzel kétségkívül szegényíti a vers jelentésviszonyait, gátolja újra- (meg újra-) olvashatóságát. Pedig a neheze még hátravan. Mintha egy poétikai rendszer „ködlene” ezekben a „csillagokban”: *symbols*, *romance*. Az előbbi mindenkinél „jelkép”: természetes, no de persze nem tökéletes megoldás (legjobb volna

szimbólumként „fordítani”, ha beleférne a sorokba). A „romance” meg úgy, ahogy van, átadhatatlan, átvehetetlen. Ez ugyanis az angol irodalmi gondolkodásban szert tett egy olyan jelentésre is, amelyet a regénnyel (novel) szembeállítva a „lovagregény, ábrándregény, regényes történet”⁷ kifejezésekkel írhatunk körül magyarul. „A *romance* fennkölt, emelkedett nyelvezete annak leírására szolgál, ami sohasem történt meg, s valószínűleg nem is fog megtörténni.”⁸ Nos, az éj csillagos arca ilyesfajta történetet mesél, és felhős jeleivel így a térből át is lép az időbe, azaz kiszolgáltatja magát a szemlélő oly hangsúlyozottan véges életidejének. Sz. L. „mesé”-t, V. I. „regény”-t mond: alighanem ama két szélső pontot a magyar nyelvű skálán, amelyek *között* helyezkedhetne el a „romance” nem létező megfelelője. [A magunk „regé”-je? Ez talán mese is, regény is — a nyelvújítók utóbbi szavunkat a „regé”-ből alkották —, és otthonossá, alighanem túl otthonossá teszi a keatsi égbolt avagy arc műfaját a magyar irodalomtörténetben.]

(Keats már használta a „romance” szót, mégpedig csak néhány nappal a most tárgyalt vers megírása előtt, s ugyancsak egy szonett — egy petrarcai szerkezetű szonett — szövegében: „Románc aranyos ajka, lant-zene, / te tollas, szép szirén, a messzeség / úrnője, hagyd ily télidőn zenéd, / némulj meg, ódon könyved csukd ma be! / Agyő...” A „Romance” itt saját művére, az *Endymion*-ra utal, amelyet ekkoriban javított át, ám amellyel még így is elégedetlen volt. Ezt hagyja oda, a shakespeare-i drámaiság kedvéért, *leülvén Lear király újraolvasásához*.⁹

A természet könyvének, a *Liber Mundi*-nak misztikus — többek között rózsakeresztes — jelképe, toposza új életre kel a romantikus költészetben és filozófiában. „A természet szelleme csak jelképek [szimbólumok] révén beszél hozzánk” — mondja Schelling, s magában a Természetben „költeményt” lát, amelyet egy „rejtélyes, csodálatos titkosírás foglal magába”; ez a költemény a „Szellem Odüsszeiája”.¹⁰ Keats 7–8. sora többféleképp is korlátozza a (német) romantikus filozófusok, költők „hübriszt”: az egyéni élet végességének tudata által, az árnyékre redukálás révén, a véletlen mágiájától való függés felidézésével.)

A 7. sor megint nyíltan utal az életidő végességére („— Mert mi egy életidő? —”: kérdé néhány év múlva, csak így közbeszúrva, a legnagyobb magyar romantikus, a már idézett Vörösmarty¹¹), mégpedig ismét a „may”-jel: „I may never live to...”. A tagadás itt a főigére vonatkozik: lehet, hogy sohasem... Sz. L. elhagyja; V. I. megőrzi egy „tán”-nal [magunk egy „talán”-nal]. Ez az elem bizony nagyon fontos: azon esetek egyike, amikor a „talán” furcsamód biztosabbá és fenyegetőbbé teszi az állítást (vö. Radnóti *Sem emlék, sem varázslat*-ának zárósorával). Sz. L. az árnyakat is elhagyja, s ez már az összjelentés szempontjából is veszteség: a költő még legmerészebb reményeiben is csak a jelképek „árnyainak” lerajzolására vágyhat. (Platón?) „The magic hand of chance”: persze megoldhatatlan. A „chance” voltaképp *véletlen* — újabb keatsi merészség, az abszolútum újabb kiszolgáltatása a kontingenciának —, s nem egészen a *sors*, a bezzeg egy szótagos

[persze nem is a *csoda*],

a „varázskéz”, illetőleg a „mágikus kéz” közül pedig okvetlenül az utóbbi a hübb, azaz a többet sejtető.

[Egyébként a „... sem ad időt, / hogy árnyékát megvonjam idelent”-nek szívből örültünk annak idején, s nincs rá okunk, hogy örömlenkezzünk ezzel visszavonjuk.]

Újabb alárendelő mondat szerkezet következik, az utolsó.

[Ott, a zempléni bágyadásban-zsibbadásban, egy kissé még tétovább angoltudással hosszan tépelődöttünk rajta: a „fair creature of an hour” az alanyhoz tartozó értelmező-e, avagy megszólítás (vocativus)? Persze az utóbbi, ámde a beszélő talán nem egy perc gyermeke-e maga is?]

Természetesen azok jártak el helyesen, akik lefordították a „fairy”-t: *tündér* (erő, szerelem). Ez a tündér(i) itt voltaképp a *mágia*, *mágikus* közvetlen folytatása. És van itt egy fájdalomosan szép szó, az „unreflecting” (love). Különböző mondattani funkciókkal ellátva, de mindenki a „gondtalan”-nal fordítja: jelenthet ezenkívül — vagy ezen belül — gondolatlanul és meggondolatlanul (azaz „gondtalan”-t és „gondatlan”-t egyaránt). Ez (mind) az, ami elveszett, ami

áldozatul esett a végesség gondolatának, gondolkodásának: „and think” a 7. sor elején; „and think” a 13. sor végén.

(Mit tehetnénk hozzá? Az „árny”, a „tünemény”, a „gyermek” [még nem Fanny Brawne!] is eltűnik, és következik — ki hinné? — két és fél *közhelyszerű* sor. Több elemző is banálisnak érezte őket — írja Andrew Motion, terjedelmes Keats-életrajzában.¹² Hozzáteszi azonban, hogy e sorok Keats „alakulófélben levő terveire” is vonatkoznak, s erőteljesen, magabiztosan zárnak le egy formai kísérletet: ugyanis ez Keats első shakespeare-i alkatú szonettje. „Ezenkívül az én kiüresítését írják le, amely egy újrakezdés felé mutat.”¹³ [Paul de Man is e líra jövőirányultságát hangsúlyozta 1966-os Keats-tanulmányában.] Az utolsó sor azonban idekapcsolja még a „fame” fogalmát is: mindenkinél „hír” lesz belőle. Erről a „hírnévről” Keats már két külön szonettet is írt, s egy későbbi — ismét csak — szonett borzongató zárósoraiban is megidézi: „Vers, Hír, Szépség nagy dolgok, ám a lét / legfőbb jutalma még nagyobb: a Vég.”¹⁴

S ha már itt tartok: az egyik „hírnév”-vers is könyvre asszociál, de ez bizony nem a Liber Mundi: „Mily lázas is az ember, napjait / ki hidegvérrel nem pergeti le, / élte könyvének tépve lapjait, / hagyja, hogy elvész szüzi szép neve...”¹⁵)

S a fordítások? Itt Sz. L lep meg igazán. Megteszi azt a képtelen merészséget, hogy a 12. sor mondatzáró „then”-jét, a régen várt főmondat¹⁶ kötőszavát ikerítve nyomatékosítja: „akkor, akkor a...” Nagy szó ez angol költemény fordításakor — ilyenkor ugyanis nemhogy ismételnének, betoldanának, hanem inkább kényszerűen kihagynak, mellőznek szavakat, szószerkezeteket a fordítók.

A *semmi* pedig kötelez: csakis így fordítható.

[Miközben három napig lelkesen vesződöm a verssel, a tudatom mélyén motoszkál valami: *egy* szöveg vagy *kettő*? Valamely átfogalmazás. (Mint egy elfelejtett dallam: kivehetetlen alakzat, melyre folyvást *rátévedünk*.) Sokkal később, véletlenül akadok rá, sorokba rakott és magasra feltornyozott holmijaim, azaz Holmiim között:¹⁷]

Gergely Ágnes

KEATS/SZABÓ LŐRINC EGY SORÁRA

Ha rádöbbenek, hogy meghalhatok,
s nem leszek többé láncra fűzve itt,
hol meggletem a Paradicsomot,
s velem a teljes klán kiűzetik,

mert lelkünk mélyén füstbe ment a terv,
hogy sokasodjunk, mint a szárnyasok,
más égtáj kellett volna, míg betelt
a sors, mely egyszer csontig vágatott,

de az emlékkal mit sem kezd, aki
a holmik közt majd csontkézzel kutat,
s mint agyagménest, rendre elköti

éjjel kipányvált mondataimat —
vigyél, mondom az Angyalnak, vigyél.
S könnyű lesz, mint a Szajna-parti szél.

KEATS/VAS ISTVÁN EGY SORÁRA

Ha félelem fog el, hogy meghalok,
ha rádöbbenek, s félelem fog el,
ha a félelem már torkon fogott,
ha rádöbbenek, hogy most félni kell,

ha mint pókháló, felcsavar a félsz,
ha nem találom a pókfonalat,
ha rádöbbenek, a munkám se véd,
ha egyszer cserbenhagynak a szavak,

ha bebáboz a pántos félelem,
mint Kolbe atyát éhség görcse, ha
nem velem fut az idő: ellenem,

ha tátogok, mint elgyűrt törpefa —
az Úr tenyerén szárnyra kaphatok,
addigra csupa félelem vagyok.

Két önálló, mégis egybefoglalt, egybeértett szöveg. A két angol-magyar kezdősor: szükségszerű ürügy. Az első szonett keserű virtuozitálásában a *soá* tudata egybefonódik — létezik ilyen? — nyelvünk költészet szentelte idiómáival („füstbe ment a terv”). A második versnek jelölten csupán Vas Istvánt idéző kombinatorikus mondatjátékában meglepő módon a Szabó Lőrinc-i szószerkezet („ha rádöbbenek”) is részt vesz, mintegy másodfokú idézetként, inter- vagy pretextusként. Az utolsó két sor merő, *tiszta ellentmondás* — talán rilkei értelemben. Gergely Ágnes változata, amely egy is, kettő is, mindenesetre meggyőző arról, hogy a félelem mindenkor újrafordítható.

Jegyzetek

1. A verset a következő — szövegkritikai — kiadásból idézzük: *The Poems of John Keats*. Edited by Jack Stillinger. London: Heinemann, 1978, 225–226.
2. Szövegforrás: John Keats *Versei*. Budapest, 1975, Európa Könyvkiadó, 199–200. /Lyra Mundi./ A magyar nyelvű Keats-kötetek ezt a fordítást közlik.
3. Vas István: *Hét tenger éneke. Versfordítások kétezer év költészetéből*. Budapest, 1982, Szépirodalmi Könyvkiadó [1. köt.], 242. (Vas István összegyűjtött munkái, 7. köt.)
4. József Attila: *Kései sirató*, 31. sor. = J. A. *Összes versei*, 2, 1928–1937. Kritikai kiadás. Közzéteszi: Stoll Béla. Budapest, 1984, Akadémiai Kiadó, 277. — S ha már így kezdtük, akkor így is folytatjuk ezt a precíz (no nem mindig) jegyzetelést, legyen bár hiábavaló — mert „Még jó, hogy vannak jegyzetek...” (vö. ugyanezen kötet egy másik oldalával).
5. John Keats *Versei*, 285. Babits Mihály fordítása.
6. Vörösmarty Mihály: *Gondolatok a könyvtárban*, 3. sor. = V. M. *Összes művei, III, Kisebb költemények*, 3, 1840–1855. Sajtó alá rendezte: Tóth Dezső. Budapest, 1962, Akadémiai Kiadó, 101. — A kéziratban még: „Komor betűkkel, mint a <z éj a hón>”, lásd: 411.
7. René Wellek–Austin Warren: *Az irodalom elmélete*. Budapest, 1972, Gondolat, 326. [A fordító, Szili József magyarázó betoldásai!]

8. Uo. A mondatot Clara Reeve-től idézik a szerzők, mégpedig egy 1785-ben (!) megjelent művéből.

9. Az idézet forrása az *On Sitting Down to Read King Lear Once Again* című szonett. Magyarul: John Keats *Versei*. 199. Fodor András fordítása.

10. Idézi René Wellek: *A History of Modern Criticism: 1750-1950. The Romantic Age*. New Haven: Yale University Press, 1955, 76. — Wellek hozzáteszi: „A költő mintegy megszabadítja a természetnek, vagy amint Novalis általánosan az emberről mondta: a Természet Messiása.”

11. *Utóhang Cserhalomhoz*, 11. sor. = V. M. *Összes művei, I, Kisebb költemények, I, 1826-ig*. Sajtó alá rendezte: Horváth Károly. Budapest, 1960, Akadémiai Kiadó, 282.

12. Andrew Motion: *Keats*. Chicago: The University of Chicago Press, 1999, 226.

13. Uo.

14. John Keats *Versei*, 255. *Miért kacagtam éjjel?* Fodor András fordítása.

15. Uo., 291. Somlyó György fordítása.

16. E késleltető mondat szerkesztés mintaképeit Szegedy-Maszák Mihály egy Shakespeare- és egy Milton-szonettben jelöli meg. Vö.: Sz.-M. M.: *Kubla kán és Pickwick úr. Romantika és realizmus az angol irodalomban*. Budapest, 1982, Magvető Könyvkiadó, 104. /Gyorsuló idő./

17. Gergely Ágnes kettős költeményének lelőhelye: *Holmi*, 1996. 10. sz. 1379.

Kenyeres Zoltán emlékkönyv, Bp., [2003]–2004, Anonymus Kiadó, 39–46. p.

FETYKÓ JUDIT

Ausztrália messze van^{*}

Lajos bólintott, hogy tudomásul vette, amit a főnöke kért. Amit utasított. Mert úgy érezte, hogy a barátság már szétfoslott. Itt a főnök beszélt, még ha udvariassági formák közt is, és nem a barát.

Vajda Zoli kocsijának reflektora bevilágított egy pillanatig a házba, ahogy megfordult az úton, Lajos nézett utána, míg el nem tűntek a hátsó lámpák vörös fényei az éjszakában. Összeszedte a poharakat megnézte, Péter alszik-e. Meghallgatta a rádióban az éjszakai híreket. Hangosan morgott.

– Frászt ér az egész! A barátság. Van énnekem egyáltalán barátom? Vagy én barátja vagyok valakinek? Neki? Jó, elmegyek, nem rontom itt magammal a mások életét. Péter! Péter! Haza kell menned! Hallod? Tudom, hogy nem alszol. Péter!

– Na? – kérdezte, de nem kelt föl.

– Holnap, ma reggel visszamegyek Pestre. Itt valahogy elrendeződnek a dolgok. Ahogy eddig. Napközben vigyázol a házamra?

Péter káromkodott, amit nem lehetett tisztán érteni. Aztán némi szünetet tartott, és válaszolt:

^{*} azonos című színdarab regényváltozata (<http://mek.oszk.hu/10500/10529/>)

– Mint hű kutyád! Mi lesz a fizetésem? A kutyának is jár valami, ha más nem, a kötelező védőoltás meg a napi élelem – kikászálódott, de néhány lépés után ismét le kellett ülnie. – Te hazug disznó! Hol van az utazás? Annyit beszéltünk róla – rinyálok itt neki, mint egy megunt szerető, de minek, gondolta.

– Nem tudom. Valamikor. Haza kéne menned.

– Azt hiszed, hogy mindent csak veled lehet? Elmegyek nélküled – kíváncsi volt Lajos erre mit mond.

– Marhaságokat beszélsz! Menj haza! Olga aggódik.

– Eddig is aggódott, sose jutott eszedbe, hogy aggódik. Az se, hogy nekem kötelezettségeim vannak – látta Lajoson, hogy azt nem érdeklik az Ungváriféle kötelességek. – Nekem se jutott eszembe. – Én is egy disznó vagyok, vajon melyikünk a nagyobb disznó? gondolta. – Te vagy a legjobb barátom? Mi? Milyen lenne, ha az ellenségem lennél?

Lajosnak elege lett. Legszívesebben kidobta volna Pétert. Azt nem kockáztatta, hogy a szomszédok éjnek idején kicsődüljenek, hogy ő épp kituszkolja a barátját a házából, meg még szüksége is lesz rá a ház miatt, ha keveset lesz itthon.

– Holnap visszamegyek dolgozni.

– Már mondtad. Nem felejtettem el. Szóval vissza. A város, a nyüzsgés. Mennyire elvágytál onnan! Égre-földre bizonygattad, hogy olyan hely kell, ahol nyugodtan dolgozhatsz, ahol van élettér, ahol nem zúg állandóan a város. Hát, itt nem zúg. Most egyszerre csak visszamegy. Unalmas a Péter pofáját bámulni. Itt nem lehet alkalmi, gyors szeretőket felszedni egy éjszakára, aztán azon nyavalyogni, hogy nincs egy állandó nő. Itt kevés a kurva... Értem. Nem vagyok annyira ostoba, mint amilyennek hiszel.

– Ittál? Még ittál?

– Nem. Magamtól vagyok ilyen – visszajött a nappaliba, érezte, az ülés is fárasztja, leheveredett az ülőgarnitúrára. – Mikor mondtam, hogy más vagyok? Tudsz, csak egy alkalomra is visszaemlékezni? Menj csak! Nem kell nekem semmi. Tőled se. Nem kell senki barátsága! Elég! Elég volt mindenből.

Lajos nem válaszolt. Aztán megfogta Péter karját, hogy hazakísérje.

– Gyere! Menjünk haza!

– Holnap! Ma már minek?

– Járok egyet. Velem jössz? – kérdezte, abban reménykedve, hátha kimennek az utcára, és onnan végül hazamegy Péter.

– Nem. Ha csak ki nem dobsz innen.

Reménytelen volt a helyzet Lajos legyintett, elindult járni, hogy kiszellőztesse a fejét az elmúlt egy órától.

Péter nagy nehezen felállt, járkálni kezdett a szobában, figyelte saját lépéseit, ismét és ismét rosszul lépett. Aztán mintha elmúlt volna, de akkor az előző rossz lépések megint ismétlődnek. Ledőlt. Elnyomta az álmot.

Lajos visszajött. Lezuhanyozott, összerakta a dolgait, előszedte az irattáskáját. Már pirkadt, mire elszánta, hogy na, rajta, akkor kezdjük ma ismét a városban a munkát! Péternek felírta egy cédulára, amit akart. Elindult.

Kint enyhe szél támadt, a függönyöket meglebbentette. Péter felriadt.

– Éjfél múlt. A szél – visszadőlt, de nem bírta elaludni.

A szél erősödött, sejtelmesen repkedtek a függönyök a huzatban, valamelyik ajtó becsapódott. Felkelt, bezárta a hátsó szoba ajtaját. Lábat merevnek érezte, a gerince alig hajlott valamennyit. Még így, fekvés után is hallhatóan vette a levegőt. Látta, hogy a laptop nincs az íróasztalon. Majd otthon, gondolta. Otthon a saját számítógépén megvannak az írásai, eredetiben, amiket nem variáltak át Lajossal. Most az fog következni, elővenni őket, és apránként elküldeni ide-oda, hátha valamelyik megjelenne.

– Mindent visszaírok, úgy, ahogy én írok. Semmi idegen ötlet! – mondta csak úgy magának.

Kinézett az udvarra, a garázsajtó nyitva volt, Lajos kocsija sehol. Az utca kezdett megélénkülni, a távolsági busz is elment már, néha egy-két járókelő.

Péter tűnődött a dolgok állásán megértette, hogy Lajos valószínűleg bement Pestre, és csak este jön vissza. Az elmúlt éjszaka ismét csalódás volt számára. A barátságnak vége, abban biztos volt. Vagy legalábbis már soha nem lesz olyan, mint ahogy ígérkezett. Géppapírt keresetett, elkezdte összeírni a közeljövő teendőit.

Olga elkísérte a gyereket a buszig, majd Lajos házába indult. Felkészült rá, hogy ma megmondja Péternek: elég volt. Nem fog eltérni a szándékától, és végre is fogja hajtani. Ez az utolsó év, amit még itt töltenek. Ha velük megy, jó, ha nem az is jó. Vagy kibírja ezt a tényt, megembereli magát, akkor együtt mennek vissza a városba, ha nem, magától fogja felajánlani, hogy költözzenek szét. Az asszony szerette volna egybetartani a magukat, de már nem minden áron. Ahogy közeledett a házhoz, rendkívüli erővel felszakadtak benne a régi emlékek, mikor még Péter nem volt beteg, mikor még minden jó volt, mikor... Még ez év tavasza is egészen élhető volt. Az új barátok nélkül. Lajos nélkül. Nem háríthatja Lajosra, nem hivatkozhat arra, hogy Lajos vitte bele bármibe Pétert. Hajlama lehetett rá. Semmi köze ennek máshoz. Állandóan ott rebegett benne a sajnálat. Tudta, hogy csak sajnálatból nem lehet együtt maradni, ha egyébként a viselkedés miatt élehetetlen az egész. Együtt maradni. Mindenképpen, de nem minden áron. Addig, míg az élet legalább feléig vagy valamivel kevesebbig elviselhető. Itt már az elviselhetetlen a domináns. Tehát nem minden áron. Azonnal meg kell szakítani ezt a Lajosozást, az ivást, vissza kell térni saját életükhöz, azt kell élni, nem kifelé a másokét. Elfogadja-e Péter ezt az ultimátumszerű bejelentést?

Úgy érezte, mintha ma végtelen hosszú lenne ez az út a két ház között.

A kapu be volt hajtva, de nem volt bezárva. A fűvön még látszottak a kocsi kerekeinek nyomai, ahogy Lajos kiállt az udvarról. A bejárati ajtó zárva. Körülment, a kert felől nyitva volt a ház.

Péter jegyzetelt, néha a combját dörzsölgette, hátha csökken a kisugárzó fájdalom. Most nem hallotta meg felesége lépteit.

Az asszony megállt az ajtó előtt, hosszan nézte a férfit. Az megérezte, hogy nézi valaki.

– Nem tudsz aludni. Miattam – szólalt meg, tudva, hogy csak a felesége keresheti.

– Miattad. Miattunk.

Péter letette a tollat. Olyan valószínűtlennek érezte ezt a reggelt, az egész szituációt. A szemével is van valami, talán por került bele, ég, viszket, könnyezik.

Olgának eszébe jutott: van ebben a betegségben komoly tünet is. Csak nem? Hiszen akkor már napok óta jelentkezhetek a szokásosak. Fura, hogy nem szólt róla. Vagy megint titkolódzott?

– Menjünk haza! Zárd be a házat! – törte meg a csendet Olga. Várta, hogy milyen lesz Péter mozgása, mikor feláll.

A férfi hangosan lélegzett. A combját dörzsölte, nem akaródzott elmozdulnia az asztaltól.

– Ma nem megyek munkába – mondta Olga. Hajnalban úgy érezte, itthon kell maradnia, a ráérzésből kezdett bizonyosság lenni

– Lajos? – kérdezett óvatosan a férfi, bár tudta, hogy Lajos elment, hiszen a kocsi sincs itthon.

– Az éjjel visszament. Beszölt, hogy itt vagy. Hagyott neked valami üzenetfélét, azt mondta itt van valahol – körülnézett, hol az üzenet. Megtalálta a konyhaajtóra tűzve. Odaadta Péternek. Az meg se nézte, eltépte és a szemétkosárba dobta. Sokáig hallgatott.

– Hát elment. Csak így... – eddig is tudta, most ez volt a végső tudomásul vétel. Zsebkendőjét keresett megtörölte a szemét, ami ettől nem lett jobb, inkább még jobban viszkedett, fájt és a látásával is történt valami.

Olga hallgatott, várt, hogy Péter mond-e még valamit.

– Sokallod, hogy alig vagyok otthon – szólal meg, hogy a beállt csendet megszakítsa.

– Sokallom – bólintott az asszony. – Ismét, már megint mi ez az Ausztrália?

Péternek nemigen akaródzott felelni, ám most mást se tehetett. Nem bírta magával, és megint előhozta az asszony előtt.

– Lajos kifizeti az utat, oda-vissza, ha vele megyek. Máskor, később – kezdte kelletlenül.

– Tegnap ezt mondta. Tegnap – legyintett. A tegnap a mosthoz képest elérhetetlen messzi múltban sülyedt. Legszívesebben visszaszívta volna ezt az ausztráliázást, belül mégis hajtotta valami, hogy beszéljen róla.

– Komolyan gondolod? Eddig elég volt, hogy csak álmodoztok róla – kezdte Olga, abban a reményben, hogy valami egérutat adhat Péternek, amivel kikeveredik a nagy elszántságból, a nagy tervből, melybe belelovalta magát, amihez csökönyösen kezdett ragaszkodni.

– Veszélyesen vonz. Nincs elfogadható magyarázata, hogy miért – válaszolt egészen halkán, beszéd közben egyfolytában szívta befelé a levegőt nehezen táguló mellkasába, közben arra koncentrált, hogy a megnehezült légzést valahogy eltitkolja.

Olga hosszan hallgatott, látván az egyértelmű romlást, azon gondolkodott, hogy most mondja, vagy majd otthon.

Péter a szemét törölgette, még midig az asztalnál ült. Lesz-e valaha nagy utazás? Felsejlett benne, hogy a fiai vajon mit fognak szólni ehhez az örült utazási vágyhoz. Elveszettnek érezte magát. Tartott tőle, hogy hamarosan ismét kórházba kerül, hogy Olgának elege lehet már az ausztráliázásból.

Olga ideges volt, nem tartogathatta magában, amit napok óta készült elmondani, amit az éjjel eldöntött magában, bár tudta, hogy van rá esély: megint csupán meddő vita lesz belőle. Látta Péter állapotát. Megint nem alkalmas arról szólni, amire elszánta magát. De náluk sose volt még alkalmas a nap, az alkalom, mikor beszélniük kellett volna. Akkor sem, mikor Péter még viszonylag jól volt.

– Arra gondoltál-e, én mennyit bírok. És meddig? – kérdezte, és közben feljött benne: ez most szinte biztos: valamilyen látásromlás kezdődött, tán épp szívdéreggyulladás? Orvoshoz kell menni, mielőtt megvakul tőle. Kórházba. Még ma. Most hogy mondja meg neki?

– Néhány hónap, esetleg fél év... – folytatta Péter, mintha nem is hallotta volna a felesége szavait. Megtapadtak a gondolatai az utazásnál, nem bírta onnan elrugaszkodni. Igen halkán beszélt, nehezen vette a levegőt.

– Ne várd, hogy örüljek. Ezért kár volt Lajosnak kiköltözni ide, hogy téged felzaklasson, olyan vágyakat ébresszen benned, amik talán sose valósulhatnak meg. Bár benned lehetett ez mindig. Lajos nélkül is. Különös, hogy nem vettem észre.

– Megharagudhatsz, mondatsz bármit, ami eszedbe jut. Tudom én, hogy kibírhatatlan alak vagyok. Bocsáss meg érte! – távolinak érezte az egész nyarat, a tegnapot, csak ez az utazáslebegett előtte. Borzongató félelem töltött el a jövővel kapcsolatban.

Az asszony hallgatott. Irdatlan iramban érezte futni az időt. Azt is tudta, hogy férje most miket fog mondani.

– Szólalj meg! Szólj már valamit! – kiáltott fel Péter.

– Elmúlik. Máskor is volt már egy-két fellángolásod! – és ennek a betegségnek is a fellángolása, amit a nagy barátkozás közben nem vett komolyan. És se figyeltem rá eléggé.

– Ez nem fog elmúlni. Nézz rám! Látod, milyen vagyok? Soha nem lesz jobb az egészségi állapotom! Ez a legjobb, ami lehet. Bár már nem is legjobb. Úgy vágyok erre az útra, mint a gyerek a felnőttiségre. Konokul, csökönyösen, mintha ettől függne az életem.

Ezért akarok most elindulni. Beszerzem a papírokat, és akkor. Lajossal? Vagy nélküle. Nekem már nincs több lehetőségem – míg beszélt, arra gondolt, hogy úgy próbál magyarázni, alkudozni Olgával, mintha nem a feleségével beszélne, hanem az anyjával, akitől valahogy ki kell csikarni az beleegyezést. Gyerekesnek érezte magát, mindkettőjükhöz méltatlannak ezt a helyzetet.

– Lajos telebeszélte a fejedet. Egészen a hatása alatt vagy. Nem vagytok ti ép elméjűek! Lajos elmehet, nem köti ide semmi. Egyik város olyan, mint a másik, sodródik összevissza. Az ötletek, a barátok, a nők. Senki nem elég jó neki, semmi nem elég. Ez az Ausztrália! Talán mert annyira messze van. Keresi a csodát, közben azt se tudja, kit és mit keres. Hajtja valami. Sóvárog a sikerre. Ott a siker, de nem az kell, nem úgy kell! Vágyik a társra, aztán olyanokkal kezd, akiknek ő nem kell. A barátait felzaklatja – téged meg egészen beleolvasztott a maga baromságaiba, annyira a hatása alá kerültél. Azt is tudomásul kell vennem, hogy elmúlt a hajdani határozottságod, befolyásolható lettél, gondolta.

– Ma éjjel egy pillanat alatt összepakolt, és elment – tette hozzá majdnem suttogva. – Eleinte azt gondoltam, amit te. Mennyit beszéltünk róla; Lajos a kalandor, a nyughatatlan álmodozó. Én is ezt mondtam. Mindig. Valóban az. Az – Olga nem szólt közbe, azon gondolkodott, hogy ma még lesz egy nagy vitájuk az orvoshoz menés miatt, most csak beszéljen Péter, adja ki magából, amit akar, hátha később beleegyezőbb lesz az orvost illetően. Ha nemet mond, berakja a kocsiba és erőszakkal viszi be a kórházba.

– Ő él, mi meg toljuk a napokat egymás után – folytatta Péter különös, lemondó hanghordozással, kiemelve az „ő él”-t.

– Él? Mit jelent az, hogy él?

– Jön-megy. Társaságba jár. Barátok. Nők. Színház. Mindig van, aki rányitja az ajtót.

– Mostanában főleg te magad nyitogattad ezt az ajtót.

– Nem várom, hogy megértsd. Ki nem állhatom ezt az eltorzult testet, amibe bele vagyok csukva. A korlátaimat... Irigylem Lajost. A mozgékonyosság, a folytonos változás. Mikor először találkoztunk, mikor rám nyitották a kaput, hogy hol lehet itt kövezni, akkor alig tudtam járni.

– Attól gyógyulsz, javulsz, mert rád nyitották a kaput. Ezért akarsz vele elmenni, az ő örütségei szerint élni, mert azóta is rád nyitja a kaput? – nekem meg előbb-utóbb rád kell csuknom a kaput, hogy észhez térj, vagy maradj egyedül, gondolta.

Péter erre nem tudott mit mondani. Égette az elmúlt éjszaka emléke, a szégyen, hogy őt így be lehetett csapni, hogy olyan hiszékeny volt, mindent elhitt Lajosnak. Pont erről nem beszélhet az asszonynak. Megint valami, amit neki magának kell örölnie.

Olga ideges volt. Értelmetlen volt Lajosról beszélni, bármit bizonygatni Lajossal kapcsolatban, de nem tudta, már nem is akarta visszafogni magát.

– Mit nyitott ki azzal a kapuval? A folytonos változást? Körülötte mi változik? Forog a saját körein belül, állandóan visszatér a kiindulási helyre, aztán álmodozik, fogadkozik, és jön az újabb kör. Közben hallgathatod az önsajnálátát, a nagyra törő elképzeléseit, mintha a gyóntatója, vagy a dajkája lennél. Ami te vagy, ami a te dolgod, az háttérbe szorul, az lényegtelennek válik. Beleolvadsz Lajos életébe, az ő álmai a te álmaid lesznek. Feloldódik benne az akaratod!

Péter megdöbbsent. Értette az asszonyt, hihetetlennek tartotta, hogy ő feladja önmagát, az önállóságát. Talán mégis van benne valami kis igazság, ha mondja, gondolta.

– Nézd! Értem, amit mondasz – érezte, hogy jön a következő csakazértikedés, amit nem bír elhallgatni, bár most az lenne a célszerű. – Az az egyik lehetőség, hogy várok, és elmegyek vele, valamikor, ha bírok. A másik az, hogy nélküle. Még nem tudom, hogyan lesz, de elmegyek. Valószínűleg nélküle – tudta, ha egyre jobban belelovallta magát az ausztrálizálásba, ami további feszültségeket fog okozni, de nem bírta abbahagyni. Óvatosan leitatta a szeme körül a nedvességet, a szemgolyói is fájdalmasak lettek.

– Le tudlak beszélni róla? – tette fel Olga a képletes kérdést, amire úgyis tudta a választ.

– Nem. Elhatároztam. Sokaknak sikerült. Úgyis csak ülök itt, semmi hasznom – egészen megfélekedezett a gyerekekről a ráváró családon belüli teendőről. – Talán, míg megint nem romlik a lábam.

– A lábad..., és még romlik valami más is, épp most? – kérdezte a szemére utalva, de a férfi nem értette meg, mit akar. – És aztán? Ott bármi megtörténhet. Tudod, mit kockáztatasz? Mit rontasz el véglegesen?

– Nem értettél meg, ha ez a válaszod.

– Mit nem értek én meg? Amióta beteg vagy, egyfolytában megértek – Olga látta, hogy férje nem képes ma józanul mérlegelni. Kár folytatni ezt a meddő beszélgetést. Haza kell menni, aztán kórházba.

Hosszan hallgattak. Péter alig bírta felállni, hajlottsága ma mélyebb volt a szokottnál, nyaka merev volt, fejét lehajtva tartotta, nem bírta felemelni, nehezen tette meg az első lépéseket. Fájdalomcsillapító kéne, gondolta, de itt nincs. Lajos nem szed semmilyen gyógyszert. Csalódott, dacos és rendkívül ideges volt. Talán egy korty alkohol. Az sincs. Szóba se merte hozni Olga előtt a szeszt.

Az asszony figyelte a férfi mozgását, a szokottnál nehézkesebb, lassú mozdulatok meggyőzték a bajról.

– Mit tudok még elrontani? A betegség megtette, amit csak lehetett – alig hallhatóan mormolta a szavakat. – Hogy is menne Ausztráliába, vagy bárhova egy ilyen alak?

Az asszony nem válaszolt. Várta, hogy mondja el végre ami beleszorult, hátha utána elindulhatnak haza.

– Olga! Tudom, soha ennyi szeretetet nem kaptam, mint tőled. Senkitől. A betegségemben... Más nő elvált volna. Kevesebbért is megteszik. Hálás vagyok érte. Hidd el, igazán hálás.

– Ne légy hálás! Nekem ne hálás légy! – tört ki a nőből, elege volt már a hála emlegetéséből.

– Én...

– Nem kell a hálád! Felesleges itt háláról beszélni. Két ember közt nincs helye hálálkodásnak, ha egymáshoz tartoznak. Vannak helyzetek, amik természetesek, semmi közük a hálához. Háláért, pénzért nem kaphatók.

Ismét beállt a csend. Percekig egy szó se. Aztán Olga azt mondta:

– El akarsz menni, ez a lényeg – még ma el is fogsz, a kórházba, fűzte magában tovább a gondolatot.

– Olga! Én...

– Ne magyarázkodj! Szerencsésebb lett volna, ha Lajos nem költözik ide. Eleinte mennyire örültem, hogy lesz egy barátod, itt a közelben. Nem. Nem ez a lényeg! Ez is csak mellébeszélés – és amúgy meg nem melleleg most magam is még mindig mellébeszélék, pedig meg kell mondanom, amit elhatároztam, még akkor is, ha ennyire rosszul van. – Enélkül is bekövetkezett volna, ez a nagy elvágyódásod, a kalandvágy. Talán rám untál, ez meg csak alkalom, kifogás, hogy Lajos meg az utazás.

Most egyszerre felélénkültek benne a nők arcai, akikhez átmeneti lángolás fűzte Pétert, Kata is eszébe jutott. Hidegség járata át, és a visszajátszhatatlan, az időben örökre elveszett napjaik ténye. Mindenben rám szorul, gondolta, és épp velem a legkomiszabb. Pedig tőlem függ az élete, az életünk, talán épp ezért haragszik, talán gyűlöl is néha, hogy én nem vagyok beteg. Meri. Meg meri tenni. Van bennem valami, ami miatt meg meri tenni.

Péter toporgott, se ülni, se állni nem bírta. A szeme viszketett, szemhéja kivörösödött. Eszébe jutott, amit még az elején olvasott a betegségéről, a leírásban volt valami a szemről. Újabb félelem támadt benne: a végén még meg is vakulok? Ki se merte mondani, igyekezett

távolítani magától a felsejlést. Leült egy fotelbe a kert felé nyíló ajtónál, igazgatta a lábait, nagy nehezen elhelyezkedett.

– Ezért nem kell a világ végére futni – folytatta az asszony. – A barátkozás, a Lajos barátsága is egyfajta kaland. Úgy látszik kevés, amit adhatok, amit a család jelent. Túlságosan a te igényeid szerint élünk évek óta. Ez hiba. Mindenben az volt, ami neked jó. Ez is hiba – sokat beszélek, sokat indokolok, ez is hiba, gondolta. – Ez a sok alkalmazkodás a betegségedhez, legfőképp neked nem tett jót. Hozzászoktál, hogy... Észre se veszed, ami a többiekkel történik. Ez a vad lágolás, ez az ausztráliázás csupán csökönyösködés, ez a végkifejlete ennek az egésznek. El akarsz menni Ausztráliába? Vagy akárhova?

Péter nem válaszolt.

– Te oda. Én visszamegyek a gyerekekkel Pestre. Jövő ősszel mindenképp visszamegyünk. Ha elutazol, vagy ha itt maradsz, akkor is – közben arra gondolt, hogy így lett egy év haladék, a gyerek jövőre középiskolába megy, talán nem lett volna jó az utolsó évben kiszakítani a kisvárosi általános iskolából. Megint egy év. Mi lesz velük addig? Mi lesz Péterrel? Most ismét kórház lesz, kiszámíthatatlan, hogyan alakul. – Az idén már nem tudunk megkezdődött az iskola. A gyereket nem rángathatom, pakolhatom, mint egy csomagot – folytasd, mondd már meg neki, hogy amit elszántál az végleges, azon nem fogsz változtatni, mielőtt megesik rajta a szíved, bízta magát. – Most jól vagy? Biztos vagy benne? Nem úgy látom.

Péter hallgatott. Valamit megsejtett, nem bírt rájönni, hogy mi volt a szó, amit Olga mondott, ami mögött az van, hogy együtt maradnak. Legalábbis a tanév végéig. A szó, aminek az a mögöttes értelme, hogy... Volt egyáltalán ilyen szó, vagy csak képzelet? Hallotta felesége szavait meg is értette, közben meg ismét kutatta az elhangzott szavak közül melyik lehetett az a szó, ami neki a kapaszkodó.

– Utazhatnál? Utazz! A vidék jó hatással volt rád, állítólag sokat javult az állapotod. Ez a szakasz véget ért. Eztán már nem szükséges itt lakni. Ha maradsz, hát egyedül kell boldogulnod. Ha mégis, ha a betegség, ha előjönne..., abban is csak egyedül maradsz, ha itt maradsz és minden eshetőséget magadra vállalsz. A másik út, hogy velünk jössz, és eztán te is alkalmazkodsz. Elég volt a pálinkázásból, a barátokból. Elhatároztam. Ez végleges. Nagyon régen nem döntöttem ilyen határozottan.

– Jó hatással volt – csak úgy, maga elé mormolta a vidékre életre vonatkozó szavakat. – Te valóban vissza akarsz menni? – megdöbben, hideg borzongás futott át rajta, hihetetlennek tartotta az asszony döntését. – Létezik még kompromisszum? – kérdezte óvatos reménnyel a hangjában.

– Kompromisszum? – ismételte meg a kérdést Olga. – Kompromisszum? Neked, nekem, vagy nekünk? Hogy érted? – a nő ráérezett, hogy a férje együtt akar maradni a családdal, tehát ha nehezen is, de beadja a derekát.

Hallgattak. Majd Olga folytatta:

– Nem! Nincs kompromisszum.

Hosszan hallgattak.

– Lassan elkopok. Elfogyott a türelmem. Belefáradtam a mindennapi utazgatásba. Ebbe az egészbe – magában folytatatta a gondolatot: egy ideig még bírom. Talán.

– Sose mondtad. Sose – közben rájött, hogy mi volt a szó, amiből azt értette, hogy együtt maradnak: „Az idén már nem tudunk megkezdődött az iskola”, igen ebben van valami elbújva a szavak értelme között, mögött. A „tudunk”, amibe ő is beletartozhat, nem csak a gyerekek. Billegett a lelkében a remény.

– Sose kérdezted. Nem figyeltél rá, mennyit bírok. Visszamegyek, visszamegyünk, amint lehet. A gyerekeknek is könnyebb lesz. Te még Ausztráliába, vagy itt maradsz. Mi vissza Pestre.

– Sose mondtad. Sose – ismételte döbbenet. Való, gondolta, eszembe se jutott. Olyan természetes volt minden az életünkben. Nekem. Visszamegyünk. együtt megyünk vissza –, jutott ismét eszébe.

– Többet nem tehettem érted. Ami van, az meg úgy tűnik, neked nem jó. Most már nekem se kell ebben a formában. Eddig is, valahol túlságosan eltolódtak a viszonyok. Most te erőszakoltad ki ezzel az Ausztráliával, hogy hamarabb érjen meg bennem a változás.

– A legtöbbet adod, amit csak lehet – mondta alig hallhatóan. Érezte, hogy mindjárt túlsordulnak az érzelmei, talán még el is sírja magát, és akkor már nem a viszketéstől fog a szeme könnyezni.

– Ne érzékenyülj el! Maradj csak a mai éjszaka valóságánál! – Te mit adsz? Gondoltál rá valamikor? fűzte magában tovább a gondolatot, amit most nem akart hangosan kimondani. Körüljárta a házat, bezárta az ablakokat.

– Tudod, hogy más nem számít. Te vagy a legfontosabb. Úgy értem, a nők közül. Ezt tudnod kell, bármit csináljak is. Nem tudom megmagyarázni, mi történt velem. Valami pánik, hogy elromolhat a lábam. Megint elővehetem a botot.

Felállt, lépet néhányat, járkálni kezdett, a lábát figyelte. A szokásosnál ismét jobban mellé lépett.

– Most talán még jól vagyok, önmagamhoz képest jól vagyok – mondta, miközben ismét elvétette a lépést.

De egy év múlva? – gondolta tovább. – Talán akkor sem lesz rosszabb. Most úgy éreztem, el tudok menni Lajossal, vagy akár egyedül is bárhova. Annyit ígérte, hogy megyünk, én meg elhittem, mint egy gyerek. Gyerekkorom óta vágyok egy ilyen utazásra. Itthon semmi hasznom – és a gyerekek? Az itthoni teendőid? – kérdezte magától.

Tudta, nem kellett volna ma reggel ismét előhozakodnia Lajossal meg Ausztráliával, csak olaj volt a tűzre. Vizsgálta a lépéseit, izmai, inai kibírhatatlanul feszültek. Saját megítélése szerint ismét rengeteget romlott az állapota, mégis, valami ott vibrált benne, hogy nem, ez nem igaz, téved, csak sok volt a szesz, az idegesség.

Olga nem válaszolt. Ismerte a férjét, tudta, most beszélhet bármit, ez csak az utórezgése ennek a néhány hónapnak. Velük akar maradni. Nehezen meghozott elhatározása inogni kezdett. Belül meg-megrezdült, a csalódásokat, bosszúságokat, a sajnálatot átítatta a szeretet, az érted mindent megtennék régi érzése is előbukkant, a számtalan szép emlék előtolakodott a lelkében, mégis, józan ítélőképességével tudta, hogy ragaszkodni a kell ahhoz, amit kimondott. Pocsékul érezte magát, hogy most pakolt ki, most szembesítette Pétert a döntésével, mikor az ismét betegebb.

–Én mit adhatok? – folytatta Péter. – Látom a képemet a tükörben. Megijedek magamtól. Hogy tudsz rám nézni? Egyáltalán, hogy tudsz te még velem lefeküdni? Jobb lett volna, ha... –, ha megdöglök, még az elején, mikor ez a betegség kezdődött, gondolta. – Évekig kínlódtál velem. Nem érdekelt. Nem érdelek én semmit. Sokat elviselsz miattam. Az örültségeimet, a fájdalmas lágolásaimat. Ezt a nyomorékságot, ami nem múlik el. Csak dumálok, hogy jól vagyok. Nem vagyok jól! Úr Isten! Mi jön még? Most is! Ezek a mellélépések! A szemem! Itt valami! Olga! Ez! Ez!

Az asszony hallgatott. Ez az. Jól látod. Ez a betegség újabb szakasza –, mondta magában. Bepakolta egy nejlonzsákba a széthagyott dolgokat, kivitte a konyhába.

– Olga! Legalább kiabálnál velem! Vagy végleg ellöknél magadtól! Legyen már vége! Legyen velem, ami lesz! Legalább kiabálnál velem!

– Az miben segítené?

– Mert én... egy utolsó, egy érdeemtelen. Minden elmúlik felettem, mindent elrontok, minden türelmet szétszaggatok. Most már mehetek, ahova akarok? Ahogy tudok. Velel mehetek? – eljutott odáig, hogy el kellett mondania ennek az utolsó éjszakának a történetét, a csalódást. – Lajos, meg mindenki itthagyt – hosszan hallgatott.

Olga mindent összepakolt.

– Aki maradt, azt meg én teszem tönkre magammal együtt. Olga! Én...

– Elmúlik – mondta nagyon halkán az asszony.

Nem volt már helye, ideje a szónak. Most valami szörnyű kezdődik, aminek beláthatatlan a vége. Vissza, vagy itt –, ez hirtelen lényegtelen lett. Egyelőre fontosabb: még ma orvoshoz menni. És már tudta, hogy ha visszamenne a városba, Pétert viszi magával. Valószínűleg vinni kell. Szó szerint. Mint évekkkel ez előtt. Ismét, ha kell. Egy év múlva? Most rendkívül távoli, messzi lett az egy év múlva. A mostban semmi sem biztos, és a jövőben sem. Hogy Péter még járni tud-e néhány hét, hónap vagy egy év múlva?

Péter nem bírta magával, csak mondta és mondta, ismételte az előzőeket. Nehezen lélegzett, mellkasa a szokottnál nehezebben tárgult egy-egy légvételkor. Majd némi szünetet tartott, és folytatta.

– Minden elmúlik. Eltűnnek a hegyek, mert megvakulhatok, mert nem bírok majd odamenni; a patak, a kövezés, a barátok, csak az üresség marad mindenütt. Minden elmúlik. Marad az üresség az ürességben. Csak a bennem lakozó üresség marad, aztán az is eltűnik – rettenetes félelem fogta el, hirtelen minden elérhetetlen messzi múlt lett, az elmúlt hónapok, napok, a tegnap este a valószínűtlenül távoli időbe süllyedt, nem volt jelentősége a köveknek, az írásainak, a barátoknak. Az is ott vibrált ezek közt a kuszán örvénylő sötét gondolatok közt, hogy mi lesz, ha megvakul és soha többet nem láthatja a fiait, Olgát.

– Olga! A szereteted is elmúlik egyszer? Vagy annak a helyén is üresség lesz?

– A szemeddel még ma orvoshoz kell menni, az nem várhat. Semmi nem várhat. A többi holnapra kialszod – bízta, közben arra gondolt, hogy hazáig hogy jutnak el, át bír-e menni ezen a rövid szakaszon Péter.

Az felállt, nehezen volt ura lépéseinek, látszott, hogy csak az asszonyba kapaszkodva fogja tudni megtenni az utat hazáig.

– Mától mi lesz? El tudsz még engem fogadni? Hiszen te is látod. Újra kezdődik. Hiszen máris. Itt a figyelmeztetés. Mindegy, hol, itt, vagy a városban. Most mit csináljak? Mi lesz velünk? Mi lesz? Holnap?

Olga nehezen találta meg a szavakat. Tudta, Péter most biztatást, vigasztalást vár, ígéretet, hogy minden megy tovább a megszokott szerint. Egyszerre volt biztos és bizonytalan a döntésében, mégse akart változtatni rajta. Hogy tudhatná, hogy mi lesz holnap, azon a tényen kívül, hogy egy nappal öregebbek lesznek. A mát kell túlélni, bármi módon orvoshoz kell menni.

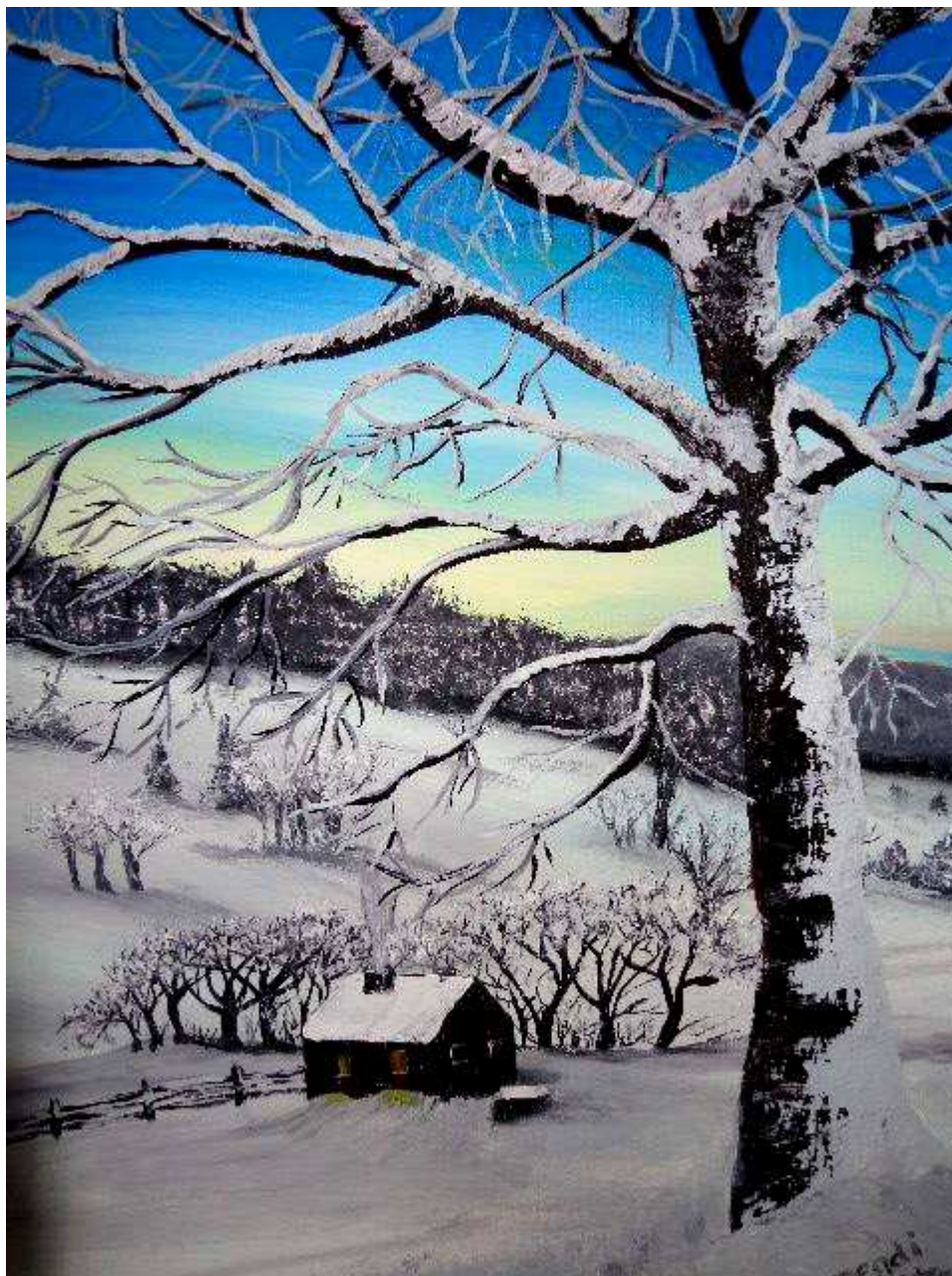
– Holnap lesz. Menj előre, ha bírsz! Bezárom az ajtót – mondta hosszú hallgatás után.

Péter kicsoszogott, aztán mire a lépcső széléhez ért, Olga utolérte, belekarolt, erősen tartotta a hóna alatt, majdnem emelte, lassan, apró léptekkel, pár lépés után megállva, majd újra indulva kiértek Lajos udvaráról.

Olga beledugta a kapuzárba a kulcsot, Péter intett, hogy ő akarja ráfordítani. Az asszony közben átfogta a derekánál, hogy meg bírjon állni, míg a kulcs fordult.

Péter zsebre vágta a kapukulcsot. Most hazáig kell eljutni valahogy, az háromezer lépés, sokszor kilépte. Borzongott, combja, gerince, minden ízülete sajgott, nehéz volt a levegővétel, szeme viszketett és könnyezett. Erősen kapaszkodott Olgába, a női test melegébe, az asszony ismerős, megnyugtató illatába.

Vége

KÖRMENDI RITA: *Havas kunyhó*
70x50 cm, akril, feszített vászon, vegyes technika